

Nastavni plan i Kurikulum nastavnih predmeta (predmetni kurikulum)

za I. i VI. razred osnovne škole u kojima se nastavni proces realizira
na hrvatskom jeziku na području Kantona Središnja Bosna.

Travnik, srpanj 2024. godine

Na temelju članka 15. i 16. Zakona o osnovnom školstvu (Službene novine Županije Središnja Bosna, broj 11/01; Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj 17/04), Ministarstvo obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i športa Kantona Središnja Bosna (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) donosi

**IZMJENE I D O P U N E
NASTAVNOG PLANA I PROGRAMA
NA HRVATSKOME JEZIKU
ZA DEVETOGODIŠNJE
OSNOVNE ŠKOLE
U KANTONU SREDIŠNJA BOSNA**

I.

Ovim Izmjenama i dopunama Nastavnog plana i programa na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini za Kanton Središnja Bosna **dopunjuje se** točka 6. *Didaktičko-metodičko strukturiranje plana i programa* pod poglavljem *Modernizacija osnovnog odgoja i obrazovanja u BiH, te se mijenja nastavni plan i program za I. i VI. razred* osnovne škole u kojima se nastavni proces realizira na hrvatskom jeziku na području Kantona Središnja Bosna.

II.

Dopune Nastavnog plana i programa na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini za Kanton Središnja Bosna pod točkom 6. *Didaktičko-metodičko strukturiranje plana i programa* podrazumijevaju uvođenje novih pojmovnih određenja i jasnije definiranje postojećih i to:

- **Kurikulum** predstavlja dokument kojim se definira društveni aspekt odgoja i obrazovanja u osnovnoškolskom sustavu. Kurikulum čine odgojni i obrazovni ciljevi i zadatci, nastavni plan, nastavni programi svih predmeta ili područja (kurikulum nastavnih predmeta), ishodi učenja, organizacijski aspekti i evaluacija.
- **Kurikulumom nastavnih predmeta (predmetni kurikulum)** određuju se svrha i ciljevi učenja i poučavanja nastavnog predmeta, struktura pojedinog predmeta u cijeloj odgojno-obrazovnoj vertikali, odgojno-obrazovni ishod i/ili sadržaji, pripadajuća razrada i opisi razina usvojenosti ishoda, učenje i poučavanje te vrednovanje u pojedinom nastavnom predmetu, te popis potrebnih kvalifikacija nastavnika (profil i stručna sprema) za izvođenje određenog predmetnog kurikulumu.
- **Nastavnim planom** određuje se oblik izvođenja kurikulumu (obvezno, izborni, fakultativno, međupredmetno i/ili interdisciplinarno), godišnji broj nastavnih sati i njihov raspored po razredima. Nastavni plan može biti zajednički za razinu, odnosno vrstu na pojedinoj razini obrazovanja, te se može donijeti i uz kurikulum određenoga nastavnog predmeta.

III.

Izmjene Nastavnog plana i programa na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini za Kanton Središnja Bosna (u daljnjem tekstu: Kurikuluma) odnose se na donošenje:

1. Kurikuluma nastavnih predmeta (predmetnih kurikuluma) za I. i VI. razred osnovne škole u kojima se nastavni proces realizira na hrvatskom jeziku na području Kantona Središnja Bosna.
2. Izmjena Nastavnog plana za I. i VI. razred osnovne škole u kojima se nastavni proces realizira na hrvatskom jeziku na području Kantona Središnja Bosna.
3. Izmjena Nastavnog plana u dijelu "izborni predmeti" od V. do IX. razreda osnovne škole u kojima se nastavni proces realizira na hrvatskom jeziku na području Kantona Središnja Bosna

IV.

Kurikulum nastavnih predmeta (predmetni kurikulum) i nastavni plan za I. i VI. razred iz točke III. ove Odluke sastavni su dio ove Odluke i isti će biti objavljeni na web stranici Ministarstva www.mozks-ksb.ba.

V.

Izmjene Nastavnog plana u dijelu "izborni predmeti" od V. do IX. razreda podrazumijevaju promjenu oblika izvođenja predmetnih kurikuluma iz "izbornog" u "obvezno" za predmet pod rednim brojem 18. *Strani jezik* i za predmet pod rednim brojem 19. *Ostali izborni predmeti, odnosno Informatika*.

VI.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u Službenim novinama Kantona Središnja Bosna, a primjenjuje se od školske 2024./2025. godine.

Broj: 03-34-927/24
Travnik, 9. srpanj 2024. godine

SADRŽAJ

I. NASTAVNI PLAN ZA I. i VI. RAZRED OSNOVNE ŠKOLE	5
II. PREDMETNI KURIKULUMI	6
2.1. PREDMETNI KURIKULUM ZA HRVATSKI JEZIK	6
2.2. PREDMETNI KURIKULUM ZA LIKOVNU KULTURU	32
2.3. PREDMETNI KURIKULUM ZA GLAZBENU KULTURU	58
2.4. PREDMETNI KURIKULUM ZA ENGLISKI JEZIK	76
2.5. PREDMETNI KURIKULUM ZA NJEMAČKI JEZIK	99
2.6. PREDMETNI KURIKULUM ZA MATEMATIKU	118
2.7. PREDMETNI KURIKULUM ZA PRIRODU	140
2.8. PREDMETNI KURIKULUM ZA PRIRODU I DRUŠTVO	157
2.9. PREDMETNI KURIKULUM ZA POVIJEST	175
2.10. PREDMETNI KURIKULUM ZA GEOGRAFIJU	193
2.11. PREDMETNI KURIKULUM ZA TEHNIČKU KULTURU	215
2.12. PREDMETNI KURIKULUM ZA INFORMATIKU	227
2.13. PREDMETNI KURIKULUM ZA TJELESNU I ZDRAVSTVENU KULTURU	249
2.14. PREDMETNI KURIKULUM ZA VJERONAUKE	275
III. KURIKULUMI MEĐUPREDMETNIH TEMA	298
3.1. GRAĐANSKI ODGOJ	298
3.2. OSOBNI I SOCIJALNI RAZVOJ	309
3.3. PODUZETNOST	320
3.4. UPOTREBA INFORMACIJSKIH I KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJA	334
IV. KADROVSKI UVJETI	345

I. NASTAVNI PLAN ZA I. i VI. RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

NASTAVNI PREDMETI		BROJ SATI TJEDNO PO RAZREDIMA (NAJMANJE GODIŠNJE)		
I. OBVEZNI PREDMETI		I. RAZRED		VI. RAZRED
1.	HRVATSKI JEZIK	4 (136)		5 (175)
2.	LIKOVNA KULTURA	2 (68)		1 (35)
3.	GLAZBENA KULTURA	2 (68)		1 (35)
4.	STRANI JEZIK I.	1 (34)		3 (105)
5.	STRANI JEZIK II.			2 (70)
6.	MATEMATIKA	2 (68)		4 (140)
7.	PRIRODA			2 (70)
8.	BIOLOGIJA			
9.	KEMIJA			
10.	FIZIKA			
11.	MOJA OKOLINA			
12.	PRIRODA I DRUŠTVO	2 (68)		
13.	POVIJEST			2 (70)
14.	GEOGRAFIJA			2 (70)
15.	TEHNIČKA KULTURA			1 (35)
16.	INFORMATIKA			2 (70)
17.	TJELESNA I ZD. KULTURA	3 (102)		2 (70)
II. OBVEZNI PREDMETI S PRAVOM IZBORA				
16.	VJERONAUK	2 (68)		2 (70)
I.+ II. UKUPNO OBVEZNI PREDMETI (REDOVITA NASTAVA)		18 (612)		29 (1015)
OSTALI OBLICI NEPOSREDNOG ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA				
19.	DOPUNSKA NASTAVA I DODATNI RAD			1+1 (35+35)
20.	IZVANNASTAVNE DJELATNOSTI	1 (34)		1 (35)
21.	SAT RAZREDNIKA	1 (34)		1 (35)

II. PREDMETNI KURIKULUMI

2.1. PREDMETNI KURIKULUM ZA HRVATSKI JEZIK

Koordinator Jezično-komunikacijskog područja:

dr. sc. Jelena Jurčić, doc.

Voditelj predmetne Radne skupine:

Lucija Mikulić, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikuluma:

Draženka Penavić

Mara Kožul

Sanela Popović

Stjepana Kesten

Lidija Jerković

Nives Panić

Dijana Mikulić

Jasna Ćorić

Branka Bojčetić

Ivana Rosić

Ana Kordić

Marija Marinčić

Ružica Živković

Recenzenti:

dr. sc. Ivona Baković, doc.

prof. dr. sc. Katica Krešić

A/ OPIS PREDMETA

Hrvatski jezik je materinski jezik Hrvata te jedan od tri službena jezika u Bosni i Hercegovini. Osposobljenost učenika za komunikaciju na hrvatskom standardnom jeziku ključna je za učenje svih nastavnih predmeta. Povezujući organski idiom i hrvatski standardni jezik, učenici stječu komunikacijsko-jezične vještine te osnove čitalačke, medijske, informacijske i međukulturne pismenosti. Svrha učenja i podučavanja predmeta Hrvatski jezik jest osposobljavanje učenika za jasno, točno i prikladno sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom, odnosno usvajanje znanja o jeziku kao sustavu. Čitanje i upoznavanje književnosti učeniku omogućuje stjecanje književnog znanja, književne kulture, slobodno izražavanje misli, osjećaja i stavova, a čitanjem hrvatske književnosti spoznaje vlastiti jezično-kulturni i nacionalni identitet.

Izučavanjem predmeta učenik razvija stav o nužnosti upotrebe hrvatskog standardnog jezika i pravila kulturne komunikacije, pri čemu se naglašava i potreba očuvanja hrvatskih dijalekata i govora. Omogućuje mu se razumijevanje i prevladavanje kulturnih i jezičnih stereotipa, potiče ga se na poštovanje i uvažavanje jezika drugih naroda u BiH. Književnost za učenika nije samo izvor znanja, već i izvor iskustava te spoznaje o sebi i svijetu oko sebe, spoznaje o vrijednostima čovječanstva. Osobito je važno poticati učenika na literarno i estetsko čitanje književnih tekstova kako bi se razvili u cjeloživotne čitatelje i ljubitelje umjetnosti riječi.

Podučavanjem predmeta Hrvatski jezik na svim razinama obrazovanja ostvaruju se ciljevi određeni *Zakonom o osnovnom školstvu (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 11/01 i 17/4)* te se učenici osposobljavaju za cjeloživotno učenje u suvremenom svijetu.

Učenje i podučavanje Hrvatskog jezika potiče i osigurava kod učenika sposobnost komunikacije na materinskom jeziku i međukulturne komunikacije, sposobnost kulture izražavanja, kreativnost i potrebu za istraživanjem, osjećaj za estetske vrijednosti, preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje, sposobnost kritičkog i logičkog razmišljanja te sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije, što doprinosi njegovom cjelovitom razvoju, uspješnom školovanju, cjeloživotnom učenju te kritičkom odnosu prema nizu pojava u društvu i poslovnom svijetu.

Učenik ovladava temeljnim jezičnim vještinama slušanja, govorenja, čitanja i pisanja koje se ostvaruju njihovim međudjelovanjem te primanjem, razumijevanjem, vrednovanjem i stvaranjem različitih govornih i pisanih tekstova svjesnom primjenom komunikacijskih strategija. Učenik se osposobljava za učinkovito usmeno i pismeno izražavanje poštujući norme hrvatskog standardnog jezika i pravila kulturne komunikacije.

Podučavanje predmeta Hrvatski jezik doprinosi osobnom razvoju učenika i razvoju njegovih socijalnih vještina, poželjnih oblika ponašanja učenika kao pojedinca i aktivnog člana društva. Slušanjem, odnosno čitanjem različitih vrsta tekstova iz različitih izvora učenik razvija znanja, vještine i stavove koji mu omogućuju da pretvori ideje u aktivnosti. Odgovornim i stvaralačkim korištenjem informacijskih i komunikacijskih tehnologija u nastavi Hrvatskog jezika učenika se potiče na cjeloživotno učenje u suvremenom svijetu.

Hrvatski jezik pripada jezično-komunikacijskom području sa stranim jezicima s kojima je usko

povezan, budući da je poznavanje materinskog jezika važan preduvjet za učenje stranih jezika. Predmet je povezan i s predmetima društveno-humanističkog područja, a osobito s nastavom Povijesti, budući da povijesna zbivanja izravno utječu na razvoj jezika. Izučavanje kulturno-povijesnih razdoblja poveznica je s predmetima iz umjetničkog područja.

Primjenom suvremenih koncepcija učenja i podučavanja učenika se stavlja u središte pozornosti, nastavni proces prilagođen je njegovim interesima, potrebama i sposobnostima te ga se potiče na samoaktivnost i na interakciju s drugima u procesu učenja. Nastava Hrvatskog jezika osposobljava učenika za cjeloživotno učenje te postupno preuzimanje brige i odgovornosti za vlastiti razvoj i život u suvremenom društvu.

Hrvatski jezik se podučava kao obvezan predmet na svim odgojno-obrazovnim razinama, odnosno u svim razredima osnovnoškolskog obrazovanja.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

1. Osposobiti učenika za primjenu temeljnih jezično-komunikacijskih vještina čitanja, pisanja, slušanja i govorenja te njihovog međudjelovanja, primjenu znanja o hrvatskom standardnom jeziku i znanja o hrvatskom jeziku kao sustavu.
2. Osposobiti učenika za stvaranje govorenih i pisanih tekstova različitih oblika, sadržaja, funkcionalnih stilova, strukture i namjene u osobne i javne svrhe te bogaćenje rječnika.
3. Razvijati kod učenika sposobnosti izražavanja i prenošenja misli, informacija, osjećaja i stavova na materinskom jeziku u različitim komunikacijskim situacijama, putem različitih medija i u različite svrhe.
4. Poticati učenika na razvijanje čitalačke pismenosti, čitalačke kulture i čitalačkih navika čitanjem i interpretiranjem književnih tekstova (različitih sadržaja i struktura) na temelju stečenog znanja o književnosti i osobnog čitateljskog iskustva; razvijanje kritičkog mišljenja, izgradnju vlastitog svjetonazora i njegovanje moralnih vrijednosti na temelju refleksije o sebi i drugima te poticati razvoj literarnog/čitalačkog ukusa.
5. Postići kod učenika informacijsku, medijsku i međukulturnu pismenost prikupljanjem informacija iz različitih izvora; poticati ga na kritičko promišljanje o pročitanoj, na odgovorno korištenje informacijama te preuzimanje odgovornosti za vlastiti govoreni i pisani izričaj.
6. Razvijati kod učenika vlastiti jezično-kulturni identitet, jačati nacionalni identitet i pripadnost svom narodu upoznavanjem i njegovanjem kulturno-povijesne baštine Hrvata; poticati ga na poštovanje jezično-kulturnog identiteta i vrijednosti drugih naroda u BiH.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A / Jezik i komunikacija

U okviru predmetnog područja *Jezik i komunikacija* poseban se naglasak stavlja na ovladavanje temeljnim jezičnim vještinama slušanja, govorenja, čitanja i pisanja odnosno na osposobljavanje učenika za jasno, točno i prikladno sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom. Usvajanjem znanja o jeziku kao sustavu, koji kroz integraciju svojih dijelova dovodi do razvoja kulture izražavanja, u prvom redu djeluje se na sposobnost komunikacije na materinskom jeziku i međukulturne komunikacije.

Predmetno područje Jezik i komunikacija podrazumijeva ovladavanje i primjenu gramatičkih, pravopisnih, pravogovornih, leksičkih i stilističkih pravila u cilju čitanja, pisanja, analiziranja i interpretacije različitih tekstova kao i razumijevanje konteksta, odnosno značenjskih nijansi. Ovo predmetno područje također utječe na razvijanje učenikovih stavova o nužnosti upotrebe hrvatskog standardnog jezika, ali i potrebe očuvanja hrvatskih dijalekata i govora koji su od posebne važnosti za očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta Hrvata u Bosni i Hercegovini.

Zastupljenost predmetnog područja Jezik i komunikacija zauzima od 50 do 60 % ovisno o godini učenja i podučavanja.

B / Književnost i stvaralaštvo

Predmetno područje *Književnost i stvaralaštvo* doprinosi osobnom razvoju učenika, razvijanju poželjnih oblika ponašanja i kao pojedinca i kao aktivnog člana društva.

Podučavanjem kroz ovo predmetno područje se nastoji djelovati na učenika kako bi mu se omogućilo ne samo stjecanje književne kulture i znanja, već kako bi ga se potaknulo na slobodno izražavanje misli i osjećaja, izricanje stavova, preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje te razvijanje sposobnosti kritičkog razmišljanja i prosuđivanja. Analizirajući uzročno-posljedične veze kroz nastavu književnosti učenika se potiče na povezivanje sadržaja književnih tekstova i djela sa svakodnevnim i učeniku bliskim situacijama. Stoga je potrebno poticati kod učenika kulturu čitanja uvažavajući, koliko to nastavni sadržaj dopušta, njegov čitateljski ukus. Čitanjem tekstova iz različitih izvora, učenik razvija vještine, znanja i stavove koji mu omogućuju pretvaranje ideja u aktivnosti.

Kroz dio koji se odnosi na stvaralaštvo, učenika je potrebno motivirati na stvaralačko, kreativno izražavanje u različitim formama pri tom cijeneći njegovu samostalnost, kreativnost, njegove mogućnosti te, u ovom slučaju, poštujući njegovu pjesničku slobodu.

Zastupljenost predmetnog područja Književnost i stvaralaštvo zauzima od 30 do 40 %, ovisno o godini učenja i podučavanja.

C / Kultura i mediji

Kultura i mediji je predmetno područje koje obuhvaća najmanji dio nastave Hrvatskog jezika,

ali sadržaj ovog dijela je itekako važan. Naime, ono podrazumijeva analizu i primjenu informacija iz različitih izvora poštujući tuđe vlasništvo, odnosno autorska prava. U današnjem svijetu je potreba biti informacijski, medijski i digitalno pismena osoba te sigurno, kreativno i kritički primjenjivati informacije kako bi se podigla svijest učenika i potaknula ga na cjeloživotno učenje.

Kroz ovo se predmetno područje također nastoji utjecati na izgrađivanje vlastitog nacionalnog i kulturnog identiteta, ali i upoznavanje drugih kultura i vrijednosti te uvidjeti kako kultura ima veliku ulogu u oblikovanju identiteta učenika i razvijanje njegovih stavova.

Zastupljenost predmetnog područja Kultura i mediji u učenju i podučavanju zauzima 10 %.

I. razred**/ 136 nastavnih sati godišnje/**

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Jezik i komunikacija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1. Učenik komunicira s različitim sugovornicima izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.	• spontano komunicira u cilju sporazumijevanja s različitim sugovornicima • imenuje bića, stvari/predmete iz neposrednog okružja • opisuje osobe, situacije i događaje iz svog okružja • izražava vlastite potrebe, misli i osjećaje jasnim izrazima i rečenicama • odgovara na pitanja kratkim odgovorima ili potpunim rečenicama prema uputama razgovara i prati razgovor u paru/skupini uvažavajući sugovornika (naizmjenično pričanje) • koristi riječi: molim, izvoli, hvala, oprost.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-5.2.3</u>
Ključni sadržaji	
• pričanje • razgovor • opis • pitanja i odgovori - cjelovite rečenice • pozdravljanje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Organizirati različite jezične aktivnosti kroz igru kojima se učenik potiče na komunikaciju. U pripremnom razdoblju prvoga razreda posebnu pažnju obratiti na uočavanje govornih sposobnosti i razvijenost govora radi utvrđivanja predznanja svakog učenika s ciljem individualiziranog pristupa. Poticati učenike na izražavanje misli i osjećaja, iskazivanje potreba. Provoditi vježbe promatranja, slušanja i govorenja (imenovanja bića, pojava, predmeta u okruženju te njihov opis u skladu s jezičnim mogućnostima učenika). Poticati učenike na primjenu komunikacijskog bontona. Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.2. Učenik jasno i točno izgovara riječi i rečenice nakon slušanja kratkog jednostavnog teksta.	• sluša kraće tekstove primjerene uzrastu • postavlja pitanja o slušanom tekstu • odgovara na postavljena pitanja o slušanom tekstu • postupa prema jednostavnoj govornoj uputi pokazujući njezino razumijevanje.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-3.3.1 JZK-3.2.1 JZK-3.1.1</u>

Ključni sadržaji
• kratki tekstovi (prozni, poetski) primjereni jezičnom razvoju i uzrastu, zvučni zapisi književnih tekstova • reklame, radijske emisije, govorni tekst • slušanje, pitanja i odgovori • izgovor - glas, riječ, rečenica.
Preporuke za ostvarenje ishoda
Odabrati jednostavne tekstove s obzirom na rječnik, sadržaj i ustroj teksta koji će se usložnjavati u skladu s napretkom učenika. U pripremnom razdoblju, nastava se temelji na slušanju i govorenju, djelatnostima koje su temelj za učenje čitanja i pisanja. Potrebno je kod učenika razvijati različite oblike slušanja – slušanje u cilju primanja i razumijevanja poruke, razvoj kulture slušanja sugovornika, razvoj slušanja radi usvajanja rječnika. Poticati učenike na postavljanje pitanja i odgovaranje na postavljena pitanja nakon slušanja te poticati na govor o slušanom sadržaju. Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.3. Učenik čita riječi, rečenice i tekstove primjerene uzrastu napisane školskim formalnim pismom.	• razlikuje slova od drugih znakova • globalno čita (spaja sliku riječi, izgovara njezina značenja) • čita rečenicu složenu od sličica i riječi koje se javljaju u istom ili sličnom obliku • povezuje slovo i glas • povezuje glasove i slova u slogove, slogove u cjelovitu riječ, a riječi u rečenicu • čita riječi, rečenice i kratke tekstove primjereno početnom opismenjavanju • postavlja pitanja i odgovara na postavljena pitanja u svezi s pročitanim tekstom.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-3.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• globalno čitanje - riječ, slika • globalno čitanje - smisao pročitanih skupova riječi i rečenica • slovo, glas, slog, riječ, rečenica, čitanje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Provoditi vježbe za razvoj vještina čitanja u pripremnom razdoblju za početno čitanje i pisanje. Utvrđiti predznanje učenika u cilju individualiziranog pristupa u podučavanju početnog čitanja i pisanja. U početnom čitanju i pisanju globalno čitanje je primarna metoda koja se postupno zamjenjuje analitičko-sintetičkom metodom za razvijanje vještine čitanja. Razvijati vještinu abecednoga načela (pamćenje oblika slova, povezanost glasa i pripadajućeg slova) te naglašavati smisao napisane riječi. Podučiti učenike tehnikama čitanja (dekodiranje velikih i malih tiskanih slova, cjelovito čitanje riječi uz pravilan izgovor glasova, čitanje rečenica i razumijevanje pročitano). Usmjeravati pozornost učenika na otkrivanje smisla pročitane rečenice i kratkog teksta. U procesu početnog opismenjavanja usmjeriti pozornost na tečno čitanje, ne na brzinu čitanja. Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.4. Učenik piše slova, riječi i kratke rečenice velikim slovima školskog formalnog pisma.	• povezuje izgovoreni glas s napisanim slovom • piše velika slova školskog formalnog pisma • prepisuje/piše riječi i kratke rečenice • piše rečenični znak na kraju rečenice • pravi razmak između riječi u prepisivanju/pisanju.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-4.3.2</u>
Ključni sadržaji	
• glas, slovo, • slovarica, slika - riječ • velika slova školskog formalnog pisma • riječ, rečenica • rečenični znak (točka, upitnik, uskličnik) • pisanje • kratki tekst	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preduvjet za podučavanje i učenje pisanja je prepoznavanje glasova i njihovo povezivanje u riječ kao i primjena abecednog načela (zamjena glasa slovom). Učitelj najprije provodi grafomotoričke vježbe bez pisanja teksta u pripremnom razdoblju prvoga razreda (organizirati aktivnosti i igre kojima učenici razvijaju finu motoriku). Preporučuje se izrada metodičkih artefakata (oblikovanje slova različitim materijalima). Učenici vježbaju povlačenje crta pisaljkom u slobodnom prostoru, a zatim u crtovlju (u pripremnom razdoblju povlačenje crta prema uzorku; u razdoblju početnog pisanja do uzorka slova). Učitelj upućuje učenike na pravilno držanje tijela, položaj ruke i smještaj pisaljke među prstima radi čvrstoće i sigurnosti u pisanju, slobodnog kretanja ruke po papiru i vidljivosti napisanoga. Posebnu pozornost obratiti na učenike kojima ne odgovara propisani način držanja pisaljke zbog anatomskih	

posebnosti.
 Učenici pišu riječi i rečenice velikim slovima školskog formalnog pisma.
 Mala slova služe za čitanje te se ne preporučuje pisanje i prepisivanje rečenica ili tekstova (malim slovima može se zapisati rečenica ili dvije koje se sastoje od dvije ili tri riječi).
 U vježbama pisanja i prepisivanja posebno obratiti pažnju na broj riječi u rečenici i broj rečenica; u početnom učenju čitanja i pisanja najprije se pišu slova, skupine obrađenih slova, riječi, a zatim jednostavne rečenice od dvije ili tri riječi; u završnom razdoblju prvog razreda učenici mogu pisati/prepisivati do pet rečenica.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

Odgajno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.5. Učenik koristi riječi, sintagme i rečenice točno i razumljivo u svakodnevnoj komunikacijskoj situaciji.	- otkriva značenje novih riječi kroz igru - upotrebljava riječi poznatoga značenja u stvaranju sintagmi i rečenica - koristi kontekst rečenice za prepoznavanje riječi ili izraza - traži objašnjenje za značenje nepoznatih, manje poznatih ili višeznačnih riječi i izraza - koristi riječi i izraze usvojene kroz razgovor, slušanje ili čitanje teksta.

Poveznice sa ZJNPP

JZK-2.3.1 JZK-1.3.3

Ključni sadržaji

- književni tekstovi (prozni, poetski)
- slikovnica
- kratki igrokaz
- priča u nizu slika
- kratki informativni tekst,
- riječi (značenje, preneseno značenje), sintagme, rečenice
- slušanje, čitanje, razgovor.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Razvijati aktivan rječnik učenika i obogaćivati ga u skladu s jezičnim razvojem i uzrastom.
 Poticati učenike na aktivno sudjelovanje nakon slušanja ili čitanja teksta (postavljanje pitanja, traženje pojašnjenja).
 Vođenim razgovorom poticati učenika na oblikovanje smisla/ značenja riječi.
 U izboru tekstova poštivati princip primjerenosti.
 Ovaj ishod se odnosi najprije na usvajanje rječnika nakon slušanja čitanog teksta i govornu komunikaciju, a tijekom završne faze čitanja i pisanja prenosi se na učenikovo samostalno čitanje te primjenu riječi u sklopu aktivnog rječnika učenika u govoru.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

Odgajno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.6. Učenik razlikuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik.	- upotrebljava riječi primjereno komunikacijskoj situaciji - zamjenjuje riječi mjesnoga govora s riječima hrvatskog standardnog jezika i obrnuto.

Poveznice sa ZJNPP

JZK-5.2.3

Ključni sadržaji

- riječi
- mjesni/zavičajni govor
- hrvatski standardni jezik
- čitanje, slušanje
- pitanja i odgovori.

Postupno uvoditi učenike u primjenu hrvatskog standardnog jezika; učenici slušaju govor učitelja, čitanje književnih tekstova i postupno uočavaju razlike u izgovoru nekih riječi (poznate, često rabljene riječi iz mjesnoga govora - more/može, htjeo/htio,...).
 U pripremnom razdoblju, učenik se izražava mjesnim/zavičajnim govorom u kojem se osjeća sigurno i slobodno (načelo zavičajnosti).

Treba njegovati mjesni/zavičajni govor učenika usporedno s razvojem jezično-komunikacijskih sposobnosti u cilju postupnog ovladavanja hrvatskim standardnim jezikom.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.7. Učenik provodi glasovnu analizu i sintezu riječi.	• prepoznaje glasovnu konstrukciju riječi • prepoznaje poziciju glasa (inicijalna, medijalna i finalna pozicija) • pravilno izgovara glasove i riječi primjereno početnom opismenjavanju.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-3.3.1 JZK-3.2.1</u>

Ključni sadržaji

- kratki tekstovi: pjesmice, brojalice, brzalice
- glas, slovo, slika - riječ.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U pripremnom razdoblju prvog razreda učitelj utvrđuje glasovnu osjetljivost kod učenika na jednostavnim primjerima riječi bliskih učeniku (mama, tata, učenikovo ime).

Glasovne vježbe provoditi postupno, od lakših zahtjeva ka težim (učenik imenuje prvi glas u riječi, zatim uočava zadnji glas pa tek onda središnji glasovi u riječi; igre rime; igre aliteracije).

Vježbe glasovne analize i sinteze provoditi najprije na jednosložnim, a zatim na dvosložnim, trosložnim i višesložnim riječima, ovisno o mogućnostima učenika.

Provoditi glasovne vježbe (glasovnu analizu i sintezu, dodavanje i oduzimanje glasova, umetanje glasova) i vježbe primjene abecednog načela (šifriranje, dešifriranje) do automatizacije.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Književnost i stvaralaštvo

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1. Učenik iskazuje doživljaj slušanog/pročitano književnog teksta povezujući ga s osobnim iskustvom.	• izražava misli i osjećaje nakon slušanog/pročitano teksta • izražava vlastiti stav o ponašanju i postupcima likova • uspoređuje događaje i postupke likova iz teksta s primjerima iz svog okruženja • izražava doživljaj situacije, postupka/ponašanja lika pokretom i riječima • crtežom predstavlja glavni lik/likove, događaje, mjesta radnje.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-1.1.1 JZK-1.1.3</u>

Ključni sadržaji

- priča
- pjesma
- priča u nizu slika
- bajka
- basna
- slikovnica kratki igrokaz.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Potrebno je planirati vrijeme za svakodnevno čitanje tekstova; čitati tekstove naglas svim učenicima; učenici slušaju čitanje tekstova ili samostalno čitaju (ovisno o razdoblju učenja i podučavanja čitanja i pisanja - pripremno, početno ili završno).

Organizirati aktivnosti čitanja u manjim skupinama, u paru ili samostalno, naglas, u sebi, zorno.

Tekstovi moraju biti primjereni učenikovim spoznajnim mogućnostima.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
---------------------------------------	-----------------------

B.I.2. Učenik analizira tekst nakon slušanja/čitanja.	• sluša/čita književni tekst • postavlja pitanja i odgovara na postavljena pitanja u vezi s tekstom • povezuje dio/dijelove priče i sliku/slike koje ilustriraju segmente priče • prepričava priču svojim riječima uz poticaj i bez poticaja • navodi i opisuje događaje i likove iz teksta • koristi riječi i izraze koji označuju prostorne i vremenske odnose • razlikuje izmišljene likove i događaje u pričama, bajkama i pjesmama od stvarno mogućih.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-1.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• priča • pjesma • priča u nizu slika • bajka, basna • slikovnica • kratki igrokaz • stvarni i nestvarni događaji • likovi • slušanje, čitanje, razgovor.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Pri izboru tekstova za slušanje/čitanje obratiti pozornost na recepcijske i spoznajne mogućnosti učenika i razdoblje podučavanja/učenja u prvom razredu (pripremno, početno ili završno), raznolika žanrovska i tematska zastupljenost tekstova.	
Primjenjivati funkcionalne strategije za poticanje čitalačke motivacije kod učenika i razvijati navike čitanja; učenici trebaju postupno ovladati strategijom čitanja u cilju razumijevanja pročitaneog teksta (radnja, likovi, odnosi likova i njihovi postupci koji se mogu povezati i usporediti s događajima u stvarnom životu).	
Preporučeno je provođenje svakodnevnih vježbi čitanja u skladu s razdobljem početnog opismenjavanja.	
Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.3. Učenik sluša/čita književni tekst prema preporuci ili prema vlastitom interesu.	• sluša/čita preporučene književne tekstove • sluša/čita tekstove prema vlastitom izboru • objašnjava svoj izbor slikovnice/priče pjesme • predlaže slikovnice, sadržaje za čitanje • otkriva nove naslove/sadržaje za čitanje.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-5.2.1 JZK-3.4.1</u>
Ključni sadržaji	
• slikovnica • priča • pjesma • kratki igrokaz • slušanje, čitanje, razgovor.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Tekstovi trebaju biti žanrovski i tematski različiti, pažljivo odabrani s obzirom na uzrast učenika i u skladu s jezičnim razvojem; učitelj preporučuje književne tekstove za čitanje primjerene uzrastu učenika.	
Poticati čitateljske navike kod učenika koje su temelj razvoja kritičkog mišljenja.	
Učeniku je važno dopustiti mogućnost vlastitog izbora tekstova za čitanje radi razvoja unutarnje motivacije.	
Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitom interesu motiviran doživljajem književnog teksta.	• stvara vlastite uratke (ilustracija stihova, strofa, prikaz događaja i likova samostalnim izborom likovno-tehničkih sredstava) • recitira, izvodi pjesmicu (izmišljanje melodije,

	improvizacija) • odabire vlastiti pristup temi koja ga interesira • osmišljava, mijenja sadržaj priče originalnim/maštovitim rješenjima.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-5.2.1</u>
Ključni sadržaji	
• književni tekst • stvaralačko izražavanje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Potrebno je omogućiti učenicima različite načine stvaralačkog izražavanja te uočavati i pratiti potencijalnu darovitost kod učenika. Učitelj treba podržavati i cijeniti samostalnost i mogućnosti svakog učenika. Omogućiti organizacijski oblik rada koji najbolje odgovara učenicima kako bi izrazili svoju kreativnost. Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Kultura i mediji

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1. Učenik sluša/čita kraći tekst u skladu s jezičnim razvojem izdvajajući informacije prema uputama.	• razlikuje naslovnu stranicu udžbenika, slikovnice ili dječjeg časopisa od zadnje stranice • koristi riječi i izraze usvojene kroz razgovor nakon slušanja/čitanja teksta • izražava osobni stav o primljenoj informaciji iz slušanog/čitano teksta • izdvaja informacije iz teksta prema zadanim uputama • sudjeluje u tumačenju nepoznatih ili manje poznatih riječi • koristi nove riječi u točnom značenju i odgovarajućem kontekstu • crtežom i riječima izražava o čemu tekst govori
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-5.2.1 JZK-2.3.3 JZK-1.2.1</u>
Ključni sadržaji	
• tiskani mediji • udžbenik • slikovnica • dječji časopis.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Postupno upoznavati učenike s različitim kratkim tekstovima koji su zanimljivi i poticajni, jednostavnog tematskog sadržaja; pri izboru tekstova treba poštivati načelo primjerenosti. U pripremnom razdoblju prvoga razreda kao i tijekom procesa podučavanja čitanja i pisanja, učitelj čita tekst učenicima, potiče ih na aktivno sudjelovanje nakon čitanja (izražavanje doživljaja, razgovor, otkrivanje značenja nepoznatih riječi, stvaralački oblici izražavanja primjereni uzrastu i jezičnom razvoju). U završnom razdoblju prvoga razreda učenik može samostalno čitati kratke književne i zabavno-poučne tekstove te prema smjernicama pronalaziti podatke u tekstu. Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.2. Učenik prepoznaje medijske sadržaje primjerene uzrastu i osobnom interesu.	• sluša i gleda zabavne i poučne medijske sadržaje za djecu (zabavne, obrazovne radijske i televizijske emisije, kazališne predstave) • sluša čitanje/čita kraće tekstove iz dječjih časopisa • razgovara o slušanim/pročitanim/gledanim medijskim sadržajima za djecu.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-5.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• elektronički mediji	

- tiskani mediji, - animirani film - predstava.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod upućuje na izvedive aktivnosti s obzirom na dostupnost digitalnih sadržaja učenicima. Osposobiti učenike za recepciju kazališne predstave, animiranog filma te ostalih zabavnih i obrazovnih medijskih sadržaja namijenjenih djeci u skladu s uzrastom. Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.3. Učenik posjećuje i prati kulturne događaje primjerene uzrastu.	- upoznaje se s prostorom knjižnice (školske, gradske) - posjećuje i prati kulturne događaje primjerene uzrastu - razgovara s vršnjacima i odraslima o kulturnom događaju - izražava vlastiti doživljaj kulturnog događaja crtežom, govorom, pokretom i pjevanjem.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-5.1.1</u>
Ključni sadržaji	
- knjižnica - lutkarska predstava - kazališna predstava - susreti s književnicima (u školi, knjižnici).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Važno je poticati osobni razvoj učenika i njihovo uključivanje u kulturni i društveni život zajednice. Treba uzeti u obzir specifičnosti, posebnosti učenikovog okruženja - fizičkog i socijalnog (mjesto školovanja, mjesto stanovanja, organizacijske mogućnosti lokalne zajednice, ponuda društveno-kulturnih sadržaja). Ovaj ishod se može povezati s ishodima ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

VI. razred

/175 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Jezik i komunikacija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik komunicira u skladu s temom poštujući pravila kulturnog sporazumijevanja.	• prepoznaje svrhu govorenja (osobna i javna) • razgovara pridržavajući se teme • pažljivo sluša sugovornika • razgovijetno govori i točno intonira rečenice • izriče svoje mišljenje • iznosi zaključke na temelju argumenata • razvija samopouzdanje tijekom javnog obraćanja i sporazumijevanja s drugim osobama
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-5.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• govor • razgovor/razgovorne igre • rasprava • bogaćenje rječnika.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Uputiti učenike na pravila komunikacije, ukazati na važnost tečnog i jasnog govorenja te pažljivog slušanja sugovornika za uspješnu komunikaciju. Organizirati aktivnosti u kojima učenici uvježbavaju verbalne, ali i neverbalne poruke (pokret, mimika, gesta). Poticati učenike na sudjelovanje u različitim komunikacijskim situacijama stavljajući naglasak na važnost iznošenja vlastitih osjećaja, stavova i mišljenja te poštivanja mišljenja drugih. Teme za raspravu birati iz školskog života i životnog okruženja učenika. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima svih drugih nastavnih predmeta te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2. Učenik čita tekstove prilagođavajući tehniku čitanja vrsti teksta	• prilagođava tehniku čitanja vrsti teksta • izražava doživljaj književnog teksta interpretativnim čitanjem • tečno i razgovjetno čita tekst pravilno naglašavajući riječi • uočava važnost rečeničnih i pravopisnih znakova za izražajno čitanje.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-3.4.1 JZK-1.1.1</u>

Ključni sadržaji
• književni i neknjiževni tekstovi primjereni dobi učenika • interpretativno čitanje • čitanje po ulogama.
Preporuke za ostvarenje ishoda
Ishod je usmjeren na razvoj i njegovanje čitalačkih vještina. Birati književne i neknjiževne tekstove različite svrhe i namjena, učitelj ima slobodu biranja tekstova iz različitih izvora. Organizirati aktivnosti slušanja radiodrame ili audiozapisa (interpretativno čitanje poezije) u cilju razvijanja čitalačkih vještina. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3. Učenik analizira strukturna i jezična obilježja teksta.	• opisuje razliku između književnih i neknjiževnih tekstova navodeći primjere • prepoznaje trodijelnu strukturu teksta • izdvaja ključne riječi u različite vrste bilježaka • objašnjava značenje teksta na temelju bilježaka • izvodi zaključke na temelju argumenata • objašnjava nepoznate riječi na temelju vođenoga razgovora ili pomoću rječnika.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-2.1.1 JZK-4.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• književni/neknjiževni tekstovi • opisni tekstovi (subjektivan i objektivan opis osobe) • pripovjedni tekstovi (subjektivno i objektivno pripovijedanje, pripovijedanje u 1. i 3. osobi) • natuknica i bilješka (ključna riječ, sažetak, grafički prikaz) • pismo (osobno, elektroničko pismo, pozivnica) • prepričavanje (opširno, sažeto, stvaralačko) • trodijelna struktura teksta.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Objasniti učenicima razliku između književnog i neknjiževnog teksta na strukturnoj, jezičnoj i sadržajnoj razini. Učitelj ima slobodu biranja tekstova iz različitih izvora, birati tekstove primjerne dobi učenika. Navoditi učenike da koriste bilješke i natuknice u procesu učenja. Poticati učenike na korištenje rječnika hrvatskoga jezika (tiskano i mrežno izdanje). Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.4. Učenik oblikuje jednostavni opisni i pripovjedni tekst.	• oblikuje sadržajno smislen tekst traženog oblika u skladu sa zadanom temom • primjenjuje strukturna obilježja zadanog teksta • opisuje osobu navodeći pojedinosti i iskazujući svoj doživljaj te osobe • pripovijeda nižući događaje kronološkim slijedom • prepričava tekst unoseći nove pojedinosti • služi se novim riječima i izrazima prenesenog značenja • razvija osjetljivost za ljepotu govorene i pisane riječi • razvija sposobnost estetskog doživljaja i izražavanja.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-4.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• pripovijedanje u 1. i 3. osobi • opisivanje (subjektivno i objektivno opisivanje, opis osobe) • prepričavanje (opširno, sažeto, stvaralačko) • osobno pismo • školska zadaća (najmanje dvije školske zadaće tijekom školske godine).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod se odnosi na usmeno i pismeno izražavanje učenika. Redovito provoditi vježbe usmenog i pismenog izražavanja, birati teme bliske učenicima, teme iz svakodnevnog života, svijeta mašte ili doživljaja književnog teksta. Omogućiti učenicima primjenu svih faza u procesu pisanja. Naglašavati učenicima važnost čitanja za bogaćenje rječnika. Inzistirati na primjeni gramatičkih i pravopisnih/pravogovornih pravila te inzistirati na pisanju školskim rukopisnim pismom. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima drugih nastavnih predmeta	

Jezično-komunikacijskog područja, ishodima nastavnih predmeta Društveno-humanističkog i Umjetničkog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.5. Učenik primjenjuje gramatička pravila hrvatskoga standardnog jezika.	• prepoznaje morfološke kategorije promjenjivih riječi • razlikuje promjenjive i nepromjenjive riječi u službi sklapanja i preoblike rečenice • uočava padeže kao različite oblike iste riječi • objašnjava službu i značenje padeža • provodi stupnjevanje pridjeva • provodi glasovne promjene kod promjene oblika riječi (ogledni i česti primjeri) • uočava ulogu nepromjenjivih riječi u izricanju odnosa među riječima, okolnosti radnje te povezivanju i preoblici rečenice.

Poveznice sa ZJNPP

JZK-4.3.1 JZK-4.2.3

Ključni sadržaji

- nepromjenjive vrste riječi
- promjenjive vrste riječi (osnova i nastavak)
- morfološke kategorije promjenjivih riječi
- sklonidba imenica
- sklonidba i stupnjevanje pridjeva
- glasovne promjene u sklonidbi imenica i pridjeva te stupnjevanju pridjeva.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Ne treba inzistirati na učenju brojnih pravila i paradigmi, na iznošenju napamet naučenih gramatičkih pravila bez primjene istih u govoru i pisanju. Gramatika ne bi trebala biti cilj učenja, već put do cilja. Podučavanje gramatike treba biti u službi učenja jezičnih pravila koja će učenicima pomoći u pravilnom korištenju hrvatskoga standardnog jezika.

Poticati učenike na primjenu znanja o promjenjivim i nepromjenjivim riječima prilikom sklapanja i preoblike rečenica te prilikom oblikovanja teksta.

Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima svih drugih nastavnih predmeta te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.6. Učenik primjenjuje pravogovorna i pravopisna pravila standardnog jezika.	• primjenjuje pravopisna pravila u upotrebi velikog početnog slova u jednorječnim i višerječnim imenima • pravilno izgovara i piše riječi s provedenim glasovnim promjenama • primjenjuje pravopisna pravila pri pisanju pridjeva • piše zarez odvajajući vokativ i usklik od ostatka rečenice • služi se pravopisnim priručnicima sa svrhom poštivanja pravopisne norme.

Poveznice sa ZJNPP

JZK-4.3.1 JZK-4.2.3

Ključni sadržaji

- veliko početno slovo u pisanju:
 - višerječnih imena kontinenata, država, administrativnih jedinica
 - naseljenih mjesta, ulica, trgova;
 - zemljopisnih imena i javnih građevina
 - ustanova, poduzeća
 - vjerskih praznika, državnih blagdana i spomendana
 - časopisa i novina
- rečenični i pravopisni znakovi:
 - zarez (u pisanju vokativa, usklik, pisanje zareza u navođenju mjesta i datuma)
 - znak za odjeljivanje sati i minuta
- sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi (brojevi, pridjevi, čestice).

Preporuke za ostvarenje ishoda

Poticati učenike na važnost primjene pravogovornih i pravopisnih pravila u svakodnevnom životu, naglašavati važnost primjene pravopisnih pravila tijekom komunikacije putem elektroničkih medija.

Koristiti formu klasičnog diktata kod provjere pravopisa, inzistirati na pisanju školskim rukopisnim pismom.

Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima svih drugih nastavnih predmeta te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.7. Učenik uočava jezičnu raznolikost hrvatskoga jezika.	• razlikuje osnovno i preneseno značenje riječi • prepoznaje osnovna obilježja hrvatskih narječja • uspoređuje zavičajni govor s hrvatskim standardnim jezikom • razlikuje materinski jezik od drugih jezika u BiH i navodi primjere • objašnjava ulogu i upotrebu hrvatskoga standardnog jezika u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini • objašnjava riječi na temelju vođenog razgovora i zaključivanja iz konteksta • razvija ljubav prema materinskom jeziku uočavajući njegovu ljepotu i jezičnu raznolikost.

Poveznice sa ZJNPP

Ključni sadržaji

- jednoznačnost i višeznačnost riječi
- narječja i govori hrvatskoga jezika
- materinski jezik, zavičajni govor, razgovorni jezik, književni jezik, hrvatski standardni jezik, službeni jezik u RH i BiH, dvojezičnost, manjinski jezici
- bogaćenje rječnika.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Organizirati aktivnosti tijekom kojih će učenici u konkretnim komunikacijskim situacijama uočavati jezičnu raznolikost hrvatskoga jezika.

Ukazivati učenicima na značaj materinskog jezika te razvijati zavičajni identitet kao dio hrvatske jezične baštine.

Organizirati izvanučioničku nastavu (posjeti zavičajnim muzejima i događajima na kojima se njeguje zavičajna riječ).

Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima nastavnih predmeta Društveno-humanističkog i Umjetničkog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Književnost i stvaralaštvo

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1. Učenik obrazlaže ideje i stavove iz književnog teksta.	• izražava doživljaj književnog teksta • određuje temu književnog teksta na temelju pojedinosti u tekstu • određuje ideje književnog teksta povezujući ih sa stvarnim životom • opisuje način na koji književni tekst utječe na oblikovanje njegovih stavova i vrijednosti • objašnjava značenje nepoznatih, manje poznatih i višeznačnih riječi i izraza • uspoređuje književni tekst s njegovim prilagodbama u drugim medijima.

Poveznice sa ZJNPP

JZK-1.1.1 JZK-1.4.1

Ključni sadržaji

- pripovjedni i opisni književni tekst
- lirska pjesma

igrokaz.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Poticati učenike na svakodnevno čitanje u cilju razvijanja čitalačke navike kod učenika. Ukazivati na dobrobit čitanja koje učeniku pomaže u razvoju kritičkog mišljenja, razvoju jezičnih vještina te razumijevanju kulture i društva. Naglašavati da čitanjem bogate svoj rječnik i razvijaju vještine komunikacije. Organizirati zajedničke aktivnosti čitanja na satu ili školskoj knjižnici te poticati učenike na aktivno sudjelovanje u razgovoru o pročitanoj, naglasak staviti na učenikovo razumijevanje teksta na temelju doživljaja. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja, ishodima nastavnih predmeta Društveno-humanističkog i Umjetničkog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.2 Učenik razlikuje žanrovska, strukturna i stilska obilježja književnog teksta.	- prepoznaje osnovna obilježja lirike, epike i drame - uočava obilježja teksta s obzirom na pripadnost određenoj književnoj vrsti - razlikuje oblike piščeva kazivanja - analizira strukturu proznog književnog djela - objašnjava povezanost pjesničkih motiva, pjesničkih slika i teme - uočava preneseno značenje izraženo personifikacijom i pjesničkom slikom - analizira lirsku kompoziciju - izdvaja stilsku izražajna sredstva.
Poveznice sa ZJNPP	JZK-1.4.1 JZK-1.2.1
Ključni sadržaji	
- književni rodovi, podjela književnosti po obliku i postanku - obilježja pripovjednog teksta (događaj, likovi, osnovna misao), pripovjedačke tehnike - fabula, dijelovi fabule, poglavlje u dječjem romanu, kronološki slijed - pripovjedne vrste: pustolovni roman, bajka u stihu, roman za djecu i mlade, basna - preneseno značenje u književnom tekstu - lirske vrste: pejzažna i ljubavna pjesma, himna - pjesnički motivi, pjesnička slika (vizualna i akustična), tema lirske pjesme - strofa prema broju stihova, vezani i slobodni stih - stilski izražajna sredstva: epitet, personifikacija, onomatopeja, suprotnost - dramski tekst monolog, dijalog, didaskalije.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Podučavanje književnoteorijskih pojmova povezati s književnim tekstovima koje učitelj bira iz različitih izvora, a koji su u skladu s odgojno-obrazovnim ciljevima i ishodima te su u skladu s interesima i dobi učenika. Književnoteorijska znanja su u službi proširivanja iskustva čitanja i razvijanja pozitivnog stava prema čitanju. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja, ishodima nastavnih predmeta Društveno-humanističkog i Umjetničkog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.3 Učenik analizira likove i događaje te njihove međudnose u tekstu.	- razlikuje glavne i sporedne likove - opisuje vanjski izgled lika potkrepljujući ga citatima iz teksta - prepoznaje ulogu govora u karakterizaciji lika - uočava osobine lika povezujući ga s njegovim postupcima i događajima.
Poveznice sa ZJNPP	JZK-1.1.1 JZK-1.2.1
Ključni sadržaji	
- glavni i sporedni lik - karakterizacija lika govorom i postupcima.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenike uputiti na društveni kontekst u koji je lik smješten, usmjeravati učeničku percepciju lika na temelju ponašanja i postupaka lika. Birati tekstove prema vrlinama i poželjnim osobinama književnog lika (prijateljstvo, prihvaćanje, pomaganje,	

istinoljubivost, poštenje), razvijati kod učenika sposobnost promišljanja o svojim i tuđim postupcima. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja, ishodima nastavnih predmeta Društveno-humanističkog i Umjetničkog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.4 Učenik čita književni tekst prema učiteljevoj preporuci ili vlastitom izboru.	• predstavlja odabrani književni tekst prema uputama ili unaprijed postavljenim zadacima • izražava doživljaj književnog teksta povezujući motive sa stvarnim životom • obrazlaže vlastiti izbor književnog djela.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-1.5.1 JZK-1.4.1</u>
Ključni sadržaji	
• književno djelo za cjelovito čitanje prema preporuci učitelja ili prema vlastitom izboru.	
Preporuke za ostvarenje ishoda učenja	
Djela za cjelovito čitanje birati u skladu s odgojno-obrazovnim ciljevima i ishodima te u skladu s razvojnom dobi učenika i njihovom čitalačkom ukusu. Nastavu lektire organizirati na bitno drugačiji način od klasičnog načina provjere razumijevanja, postavljati zadatke koji potiču kreativnost učenika., omogućiti učenicima predstavljanje književnog djela na njima zanimljiv način. Preporučuje se tijekom školske godine obraditi osam lektirnih naslova, od kojih je jedan prema izboru učenika. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, s ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja, ishodima nastavnih predmeta Društveno-humanističkog i Umjetničkog područja te s ishodima među predmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.5. Učenik stvara uradak potaknut osobnim iskustvom ili doživljajem književnog teksta/umjetničkog djela.	• oblikuje uratke u kojima do izražaja dolazi originalnost, kreativnost i stvaralačko mišljenje • istražuje i slobodno radi na temi koja mu je bliska poštujući tuđe intelektualno vlasništvo • stvara na narječju ili zavičajnom govoru • dramatizira i improvizira književni tekst • izražava se pokretom, plesom i ilustracijom • izražava vlastite osjećaje i doživljaj književnog djela • razvija vlastiti potencijal za stvaralaštvo.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-4.2.1 JZK-4.3.2</u>
Ključni sadržaji	
• literarni uradak, krasnoslov, dramatizacija i improvizacija književnog teksta • strip, ilustracija, plakat, video uradak, fotografija.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Poticati učenike na stvaralački način izražavanja u kojem dolazi do izražaja kreativnost i originalnost i koje je bitno drugačije od klasične provjere znanja. Ishod se vrednuje formativno, a učitelj može nagraditi učenika ocjenom za izniman trud cijeneći njegovu samostalnost i poštujući njegove mogućnosti. Omogućiti učenicima predstavljanje uratka razrednom odjelu/školi. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja, ishodima nastavnih predmeta Umjetničkog područja te s ishodima među predmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Kultura i mediji

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik koristi medijske sadržaje primjerene dobi i interesu učenika.	• uočava razliku između pojedinih vrsta medija • izdvaja sadržajne i grafičke elemente medijskog teksta sa svrhom prenošenja poruke • opisuje rizična ponašanja na internetu • izdvaja sadržaje koji promiču pozitivne vrijednosti i komunikacijske vještine.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-2.4.1</u>

Ključni sadržaji	
• mediji i vrste medija • tisak i vrste tiska	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Poticati učenike na čitanje dnevnih novina, slušanje radijskih emisija, gledanje obrazovnih tv emisija te služenje internetom u obrazovne svrhe. Ukazivati na važnost odgovornog korištenja društvenih mreža. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja, ishodima nastavnih predmeta Društveno-humanističkog i Umjetničkog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2. Učenik povezuje popularnokulturne tekstove sa svakodnevnim životom.	• upoznaje pojam popularne kulture • opisuje značenje popularnokulturnih tekstova uočavajući povezanost sa svakodnevnim životom • uočava priču kao temelj popularnokulturnih tekstova.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-5.2.1 JZK-2.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• popularno kulturni tekstovi.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Predstaviti učenicima pojam popularne kulture s gledišta svakodnevnog života, s društvenog gledišta te u odnosu prema književnosti i ostalim umjetnostima. Promicati senzibilitet za nove žanrove radi razvoja kreativnog i kritičkog mišljenja. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja, ishodima nastavnih predmeta Društveno-humanističkog i Umjetničkog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.3 Učenik izgrađuje svoj kulturni i nacionalni identitet.	• posjećuje kulturne događaje u cilju aktivnog uključivanja u kulturni i društveni život zajednice • upoznaje organizaciju rada kazalište, rad na predstavi i njihove sudionike • upoznaje organizaciju rada u knjižnici • sudjeluje u projektima i radionicama • posjećuje institucije, kino i medijske kuće • posjećuje internetske sadržaje u svrhu upoznavanja kulture svog naroda.
Poveznice sa ZJNPP	<u>JZK-5.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• kulturni događaji u fizičkom i virtualnom okruženju • knjižnica, organizacija rada školske knjižnice • kazalište, organizacija rada na predstavi i sudionici u predstavi • kino, muzeji, medijske kuće, festivali • internetski sadržaji (kulturni portali).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ostvarenje ovog ishoda uvjetovano je dobi i interesima učenika, fizičkom okruženju (društveno-kulturni i umjetnički sadržaji) te tehničkim mogućnostima škole. Ovaj ishod se vrednuje formativno, ishodom se potiče osobni razvoj učenika, aktiviranje stečenih znanja i kompetencija u smislu neposrednog iskustvenog učenja. Poticati učenike na sudjelovanje u kulturnom i društvenom životu škole i lokalne zajednice, sudjelovanje u školskim projektima, upućivati ih na digitalne sadržaje koji su dostupni svima bez obzira na mjesto stanovanja ili školovanja. Ovaj ishod se može povezati sa ostalim ishodima predmeta Hrvatski jezik, s ishodima drugih nastavnih predmeta Jezično-komunikacijskog područja, ishodima nastavnih predmeta Društveno-humanističkog i Umjetničkog područja te s ishodima međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarivanje ishoda	

Predmet Hrvatski jezik omogućuje učenicima razvijanje vještina, stavova i vrijednosti nužnih za život i cjeloživotno učenje. To znači da u svim godinama učenja i podučavanja, na svim razinama, svim učenicima treba ponuditi jednake mogućnosti za razvijanje vještina slušanja, čitanja, pisanja i govorenja. Razvijanje čitalačke pismenosti i kulture izražavanja je preduvjet za razvoj i ostalih vrsta pismenosti, odnosno učenja svih ostalih predmeta i međupredmetnih tema.

Svaki učenik u procesu učenja pripada odjelnoj i školskoj zajednici, ali je i individua sa svojim karakteristikama u procesu učenja. Uključivanje učenika na osobnoj, odnosno individualnoj razini preko zadataka kroz koje može izraziti vlastite stavove i mišljenja vodi njegovoj samoaktualizaciji.

Učenici s posebnim potrebama (učenici s teškoćama u razvoju i učenju i daroviti učenici) su dio obrazovnog sustava koji je često sveden na margine te posebnu pozornost treba posvetiti upravo njima. Inkluzija ili uključivanje znači stvaranje takvog okružja u kojem svako dijete ima priliku razviti svoje potencijale. Učitelj/nastavnik prepoznaje granice učenikovih sposobnosti, prilagođava mu ljestvicu postignuća. Svakom učeniku je potrebna odgojno-obrazovna podrška kako bi kontinuirano napredovao u svojim postignućima. Interakcija i komunikacija između učenika i učitelja/nastavnika je ključ uspjeha odgojno-obrazovnog procesa.

Prvi, drugi i treći razred osnovnoškolskog obrazovanja obuhvaćaju razdoblje početnog čitanja i pisanja. U ovom razdoblju učenika se najčešće motivira kroz igru te mu je potrebno približiti sadržaje kroz njegova iskustva iz svakodnevnog života i okruženja.

Učenje i podučavanje mora uključivati samoinicijativno istraživanje i otkrivanje novih informacija koje će motivirati učenike za angažman i rad. Takvim radom učenik uči kako organizirati rad, osmisliti potrebno vrijeme za usvajanje novih sadržaja i prepoznati vlastite vrijednosti. U kasnijim fazama učenik će naučiti prepoznati i razinu usvojenosti znanja kako bi je unaprijedio pa čak i kritički samostalno vrednovao.

Cilj aktivnog učenja je potaknuti učenika na smisleno uključivanje u proces učenja i podučavanja što predstavlja sudjelovanje u planiranim aktivnostima i komunikaciji s drugima. Aktivno učenje alternativa je tradicionalnom obliku nastave u kojem je učenje najčešće bilo prikupljanje i reprodukcija činjenica.

Jezično-komunikacijsko područje prema svim suvremenim lingvističkim teorijama daje prednost komunikaciji nad klasičnim izučavanjem gramatike, odnosno daje prednost primjeni gramatičkih, pravopisnih, pravogovornih, leksičkih i stilističkih znanja. Potrebno je napraviti zaokret u načinu podučavanja, odnosno tradicionalnu nastavu u kojoj je učitelj u središtu pozornosti usmjeriti na aktivnu nastavu u kojoj će učenik biti središte odgojno-obrazovnog procesa.

Kreativnost učitelja/nastavnika osobito dolazi do izražaja u fazi planiranja nastave. Pažljivim odabirom aktivnosti učitelj/nastavnik će zainteresirati učenike na aktivnu uključenost u proces učenja što će dovesti do realizacije ishoda učenja i ciljeva predmeta.

Za pružanje kvalitetnih obrazovnih iskustava učenicima je od velikog značenja okruženje u kojem žive, rade i uče, a koje treba biti poticajno i primjereno učeničkoj dobi te omogućiti različitu dinamiku učenja pri čemu se uvažavaju i prihvaćaju različita mišljenja, stavovi i vrijednosti. Uzajamni odnosi učenika i učitelja/nastavnika temelje se na međusobnom poštovanju i povjerenju što doprinosi stvaranju pozitivne razredne klime. Tijekom učenja i podučavanja u razrednome odjelu treba vladati pozitivno i radno ozračje u kojemu učenici osjećaju zadovoljstvo i pripadnost skupini. S druge strane, učitelj/nastavnik mora u svom radu koristiti inovativne pristupe u podučavanju te tako kontinuirano unaprjeđivati vlastite kompetencije u skladu sa zahtjevima suvremenoga društva, a koje će i na učenika djelovati poticajno.

Učitelj/nastavnik kreira proces učenja na način da svi učenici budu aktivno uključeni u proces učenja. Učenici se mogu organizirati i u skupine radi ostvarivanja različitih projekata (individualnih, razrednih i školskih) nadgledanja, planiranja i samoreguliranja vlastitoga napredovanja u usvajanju znanja, vještina i stavova, usvajanju kompetencija. Prvi korak je utvrditi prethodna učenička znanja u cilju povezivanja s novim znanjima koja tek treba usvojiti. Sljedeći korak je odabir odgovarajućih i relevantnih aktivnosti. Odgovarajuće aktivnosti su one koje su prikladne učeničkoj dobi, a relevantne su one aktivnosti kojima se mogu zadovoljiti postavljeni ishodi i ciljevi učenja. Zadatak učitelja/nastavnika je pronaći najbolje metode koje će omogućiti primjenu naučenog. Učenik/učitelj će osposobiti učenike za samostalno učenje, poticati razvoj kritičkog mišljenja, razvijati metakognitivnu svijest kod učenika – mišljenje o vlastitom mišljenju.

Vještine i znanja stečena u prethodnim razredima se podrazumijevaju i usložnjavaju. Kako bi se dana iskustva mogla učinkovito organizirati u nastavnoj praksi, potrebno je osigurati različite materijale i izvore koje učitelj/nastavnik odabire ili ih sam izrađuje, a može i u suradnji s učenicima. Materijali moraju biti funkcionalni i usmjereni na ostvarenje ishoda i ciljeva predmeta definiranih predmetnim kurikulumom.

Polazišni izvori nastave Hrvatskog jezika različite su vrste tekstova svih funkcionalnih stilova, različitih sadržaja i struktura u različitim medijima. Tekst je lingvometodički predložak koji se nalazi u učenicima dostupnim izvorima (udžbenicima, ali i tekstovima iz drugih izvora koje učitelj/nastavnik može pripremiti). Materijali iz digitalnih izvora koji su dostupni upotrebom IKT tehnologija, podrazumijevaju digitalnu pismenost, a takav pristup motivira učenika za nova saznanja iz različitih izvora.

U nastavi Hrvatskoga jezika potrebno je kontinuirano unaprjeđivati kompetencije da bi se održala visoka profesionalna kvaliteta podučavanja u skladu sa zahtjevima suvremenoga društva i globalizacije.

Potrebno je omogućiti učenicima fleksibilnost u pristupu, istraživanju i analiziranju informacija iz različitih izvora kako bi mogli primijeniti stečeno znanje za rješavanje problema i donošenje odluka te razvijanje kompetencija potrebnih za cijeli život (komunikacijske, pismene, čitalačke, medijske).

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Nastavni predmet Hrvatski jezik uči se i podučava tijekom svih godina osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. Tijekom tog razdoblja zadatak učitelja/nastavnika u odgojno-obrazovnom procesu je unaprijediti vlastito podučavanje i voditi brigu o osobnosti učenika, poticati njegovo samopouzdanje i motivirati ga za učenje i napredak - vrednovati. Vrednovanje je sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini ostvarenosti ishoda, kompetencija, znanja, vještina, sposobnosti, samostalnosti u radu, u skladu s definiranim i prihvaćenim metodama. Načine i oblike vrednovanja treba potpuno uskladiti s kurikulskim pristupom nastavnom procesu.

Oblici vrednovanja u predmetu Hrvatski jezik su: usmena provjera, pisane provjere zadatcima otvorenog i zatvorenog tipa, samostalni učenički radovi, eseji, izvješća, projekti, seminarski radovi, rasprave, usmena izlaganja, aktivnost na satu, bilješke o praćenju rada svakog učenika i suradnje s drugim učenicima, učenikova samoprocjena.

Pravilnim odabirom i primjerenom upotrebom pojedinih oblika vrednovanja nastavnik će procijeniti, ocijeniti i evaluirati učenička postignuća u različitim razinama složenosti zadataka i različitim dimenzijama znanja.

Sumativno se vrednuje usvojenost znanja i razvijenost vještina, a prati se i procjenjuje usvojenost općeprihvaćenih stavova i vrijednosti te razvijenost navika i elementi temeljnih kompetencija. Najčešće se sumativno vrednuju postignuti ishodi učenja na kraju određene faze u procesu učenja, na primjer na kraju nastavne teme ili cjeline, polugodišta ili nastavne godine, ali je poželjno što češće davati učeniku mogućnost dobivanja ocjene. Formativno vrednovanje odvija se kontinuirano tijekom izvođenja nastavnog procesa. Važno je uočiti koji oblici rada, koje metode, kakve aktivnosti dovode do postizanja najboljih rezultata. Povratna informacija je ovdje jako važna jer se učenika usmjerava, potiče, redovito prati, savjetuje kako bi kontinuirano napredovao.

Pri tom se uočava odgovarajući način rada za postizanje najboljih rezultata, otkrivaju se darovitosti ili slabosti pojedinog učenika te ga se preciznom povratnom informacijom savjetuje i upućuje na uspješne načine postizanja još boljih rezultata. Samovrednovanje učenika također dobiva ulogu koju zaslužuje, jer je to način da učenik procijeni vlastitu usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda u procesu učenja.

Sumativnom ocjenom se vrednuju elementi ocjenjivanja koji proizlaze iz odgojno-obrazovnih ciljeva. Neki od mogućih elemenata ocjenjivanja učenika u postupcima provjeravanja su:

1. *Jezik*
2. *Izražavanje i stvaranje*
3. *Književnost*
4. *Kultura i mediji*
5. *Kultura rada.*

Vrednovanje obuhvaća tri pristupa:

- vrednovanje za učenje
- vrednovanje kao učenje
- vrednovanje naučenog.

Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje su uži pojmovi od pojma vrednovanje. Vrednovanje kao učenje podrazumijeva aktivno uključivanje učenika u proces te razvoj učeničkoga autonomnog pristupa učenju pomoću samovrednovanja i vršnjačkog vrednovanja. Vrednovanje za učenje služi unaprijeđivanju i planiranju budućega učenja i podučavanja praćenjem rada učenika. Vrednovanje naučenog je ocjenjivanje razine postignuća učenika. Vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje ne rezultiraju ocjenom nego kvalitativnom povratnom informacijom (formativno vrednovanje).

Preporučeni pristup vrednovanju jest koristiti sva tri navedena pristupa vrednovanja. Iako vrednovanje naučenog kao sumativno vrednovanje ne smije biti jedini pristup, on je neizbježan u nastavnom procesu. Provođenje vrednovanja je važno za poboljšanje, razvoj i napredak svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Hrvatski jezik**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.2. PREDMETNI KURIKULUM ZA LIKOVNU KULTURU

Koordinator umjetničkog područja:

Marko Salavarda. mag.

Voditelj predmetne Radne skupine:

dr. art. Mladen Ivešić, doc.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Marijana Pažin Ivešić

Marija Jurčić

Vesna Rakić

Mario Naletilić

Đurđica Jezerčić

Saša Šantić

Anela Vidačak

Recenzent:

Boris Orenčuk. mag.

Vladimir Filipović, mag

A/ OPIS PREDMETA

Svrha nastave predmeta Likovna kultura je ovladavanje likovnim jezikom, razvijanje vizualne pismenosti kod učenika, upoznavanje kronološkoga razvoja likovnih umjetnosti i umjetničkih koncepata te razumijevanje istih. Uz sve navedeno, umjetnost potiče inicijativu, maštu, sposobnost kritičkoga mišljenja, osjećaj samostalnosti i kognitivni razvoj. Učenik na nastavi Likovne kulture stječe radne navike, poboljšava koncentraciju, razumijevanja svijeta oko sebe te izražavanja vlastitih ideja. Stvaralačke aktivnosti pridonose jačanju identiteta učenika, njegovom osobnom integritetu i samopoštovanju te razvoju kulturne i ekološke svijesti. Svrha odgoja i obrazovanja u području umjetnosti jeste stvaranje kreativnih pojedinaca koji aktivno sudjeluju u oblikovanju kulture svoje neposredne i šire okoline.

Podučavanje Likovne kulture razvija interes za estetiku i pozitivne društvene vrijednosti, ljubav prema vlastitoj i tuđoj kulturnoj baštini te pomaže učeniku shvatiti vizualnu stvarnost unutar društvenoga konteksta. Podučavanje ovoga predmeta pozitivno utječe na emocionalni život učenika, njegovo intuitivno i stvaralačko/kreativno razmišljanje, oblikuje njegov sustav vrijednosti i kritički stav prema svemu što ga okružuje. Upoznavanje različitih umjetničkih formi, tehnika i medija razvija spoznajne sposobnosti i psihomotoričke vještine učenika i pridonosi razumijevanju različitih društvenih i kulturalnih kontekst.

Kroz proces razmišljanja i vrednovanja učenik stvara mnoštvo umjetničkih djela pokazujući sintezu vještina, medija i koncepata. Pritom razvija maštu i sposobnost donošenja različitih rješenja objedinjujući estetski i etički aspekt. Istodobno se njeguje osobnost učenika i potreba za izražavanjem, služeći se tradicionalnim likovnim materijalima i postupcima, ali i suvremenim vizualnim medijima i konceptima. Učenik se najprije upoznaje s osnovnim materijalima, tehnikama, medijima i likovnim elementima, koji se koriste u umjetnosti, primjenjujući brojne metode i tehnike kojima se razvija produktivnost i stvaralaštvo u ostvarivanju ideja. Učenik razvija ideje istražujući prirodu koja ga okružuje, pritom koristeći maštu i osjećaje. Upoznavanjem različitih umjetničkih djela učenik analizira metode, tehnike i sadržaje tih djela te se tako osposobljava za prepoznavanje i primjenu istih u osobnom izričaju.

Podučavanje predmeta Likovna kultura pridonosi razvoju vizualne pismenosti koja je od ključne važnosti, ako ne i presudan vid komuniciranja u 21. stoljeću. Učenik se osposobljava za kritičko mišljenje i argumentiranu prezentaciju te stječe osjećaj odgovornosti kroz rad u grupama. Od najnižih razreda osnovne škole do srednje škole, učenik stječe znanja o vizualnoj kulturi, različitim područjima vizualnih umjetnosti (crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, dizajn, arhitektura, fotografija, film, strip, primijenjene i suvremene umjetničke prakse) i raznovrsnim načinima vizualne komunikacije

U nastavi Likovne kulture, učenik usvaja likovni jezik te se istim koristi kako bi bolje razumio vizualnu okolinu, oblikovao vlastiti identitet, razvio kulturnu i ekološku svijest, osposobio se iskazati svoju kreativnost, znao izraziti maštu te u potpunosti doživio sebe i svijet koji ga okružuje. Istraživanjem i usporedbom umjetničkih djela u različitim kontekstima očekuje se napredak u razvoju kritičkog promišljanja učenika. Promišljanjem i kreativnom primjenom likovnoga jezika učenik razvija uvažavanje estetske raznolikosti, postajući kritički informiran stvaratelj i zreli konzument likovne kulture.

U sinergiji s drugim umjetnostima i znanostima te njima pripadajućim područjima, Likovna kultura je povezana sa svim važnim temama koji nadilaze strukturu samog predmeta. Likovna kultura je predmet u kojem do izražaja dolazi interdisciplinarnost; obrađuju se teme koje zalaze u područja drugih predmeta, a opseg realizacije međupredmetnih tema ovisi o uzrastu učenika. Uz prirodnu povezanost s glazbenom kulturom, česta je i korelacija sa sadržajima prirodne i društvene skupine predmeta. Primjerice, princip zlatnoga reza bilo bi nemoguće objasniti bez matematike, a podučavanje o bojama nezamislivo je bez pojašnjenja fizikalnih i kemijskih načela.

Likovna kultura jača samopouzdanje, potiče sposobnost mišljenja, naglašava važnost timskoga rada i suradnje, pridonosi razvoju zornoga i apstraktnoga načina mišljenja prodirući maštom u znanost i razumom u stvaralaštvo. Likovna kultura pomaže učeniku razviti svjetonazor, vrijednosne stavove i spoznajnu integraciju s drugima i tako omogućuje zajednice različitosti koje predstavljaju temelj društva i pluralizma. Kako bi uspješno usvojili programske sadržaje nastave Likovne kulture, potrebno je pomoću digitalnih tehnologija i tradicionalnih metoda osigurati stalni kontakt učenika s vizualnim primjerima čime se razvija pozornost, koncentracija, opažanje, analitičko i kritičko mišljenje.

Program Likovne kulture osnovnoškolskog obrazovanja temelji se na procesu istraživačkog učenja i stvaranja, a struktura programa uvažava i prati razvojne faze učenikova likovnog izražavanja i stvaranja, što od učitelja zahtijeva fleksibilan pristup, poznavanje likovne problematike te likovnog i psihofizičkog razvoja učenika.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

1. Stjecanje trajnih i uporabljivih znanja likovnog jezika, razvijanje sposobnosti i odgajanje kreativnog opažaja i spoznajnih vrijednosti kroz likovno stvaralaštvo različitim izražajnim sredstvima proširujući kompetencije kreativnog mišljenja.
2. Razvijanje kritičkoga mišljenja, stavova i vrijednosti uspostavljanjem aktivnoga odnosa prema okolini i prostorno-vremenskom kontekstu likovnoga stvaralaštva.
3. Poticanje istraživačkog i kreativnog duha kod učenika kako bi upoznali i cijenili kulturnu baštinu, različite umjetničke pravce i globalnu kulturnu raznolikost, te prepoznali važnost likovnog stvaralaštva i različitih kulturnih pojava u suvremenom društvu.
4. Razvijanje interesa i ljubavi prema likovnoj umjetnosti, kako bi aktivno i odgovorno sudjelovali u oblikovanju kulture svoje neposredne i šire okoline.

Likovna umjetnost i kultura uvelike doprinosi cjelovitom razvoju učenika i mlade osobe njegovanjem i poticanjem triju osnovnih područja ljudske osobnosti i aktivnosti: psiho-motoričkoga (djelatnoga), afektivnoga (osjećajnoga) i kognitivnoga (spoznajnoga) područja. Ova integracija temeljnih odgojno obrazovnih kategorija odražava se i u podjeli domena ili ključnih koncepata koje čine građu predmeta Likovna umjetnost i kultura. Razvijanje senzornih, izražajnih, praktičnih, intelektualnih i psihofizičkih (percepcija, vizualno mišljenje i pamćenje) sposobnosti i vještina sadržajno je obuhvaćeno domenom „Stvaralaštvo i produktivnost“ (A), dok je razvijanje analitičkoga i kritičkoga mišljenja kao nužnog preduvjeta za odgajanje budućega kompetentnog promatrača, u sadržajnome središtu domene „Doživljaj i kritički stav“ (B), a razumijevanje likovne umjetnosti i stvaralaštva kao integralnoga i važnoga dijela života svih ljudskih zajednica i kultura kroz povijest, temelj domene „Umjetnost u kontekstu“ (C). Glavna svrha ove podjele na tri domene je naglašavanje ključnih sadržajnih i odgojno-obrazovnih sastavnica predmeta, ali u odgojno-obrazovnome procesu domene se moraju preplitati i dopunjavati ovisno o potrebama sadržaja pojedinoga ishoda.

A/ Stvaralaštvo i produktivnost

Stvaralaštvo i produktivnost podrazumijeva razvijanje senzornih, izražajnih, praktičnih, intelektualnih i psihofizičkih (percepcija, vizualno mišljenje i pamćenje) sposobnosti i vještina. Ova domena posvećena je različitim aspektima i mogućnostima likovnoga izražavanja učenika te istraživanju stvaralačkoga (kreativnoga) procesa i različitih likovnih problema. Domena uključuje istraživanje, razvijanje i izražavanje ideja uporabom različitih likovnih i vizualnih materijala i medija, koristeći problemski pristup radi poticanja kreativnoga mišljenja, inovativnosti i poduzetnosti kod učenika. Tako se doprinosi razumijevanju cjelovitog stvaralačkog (od ideje do realizacije) i istraživačkoga postupka (od pripreme i refleksije do kritičkoga stava) te se stvaraju preduvjeti za razumijevanje umjetnosti, njezinih procesa i složene okoline u kojoj učenici žive.

B/ Doživljaj i kritički stav

Doživljaj i kritički stav podrazumijeva sustavno i metodičko odgajanje opažaja. Poticanje učenika na aktivno promatranje, analizu i raspravljanje o likovnim djelima/stvaralaštvu i srodnim temama vodi ka otvorenosti prema različitim idejama, stavovima i umjetničkim pristupima. Nadalje, emocionalni, asocijativni, intelektualni i stvaralački pristup u poticanju svjesnoga i aktivnoga doživljaja likovnoga/vizualnoga djela i okoline doprinose razvoju percepcije, kreativnosti, komunikacijskih vještina te kritičkomu mišljenju kao trajnim vrijednostima. Istraživanje interaktivnih procesa između publike, autora i djela doprinosi kritičkom razumijevanju i potiče učenike na aktivno sudjelovanje u kulturnim i umjetničkim događajima.

C/ Umjetnost u kontekstu

Upoznajući se s likovnim djelima nastalima u širokome vremenskom rasponu, učenici interpretiraju njihova značenja unutar odgovarajućega društvenoga, kulturno-umjetničkog i povijesnoga konteksta povezujući ih s vlastitim stvaralačkim i/ili životnim iskustvom. Pritom se istražuje uloga umjetnosti kao društvenoga komentara te razumijevanjem uloge umjetnika u jačanju svijesti o bitnim društvenim pitanjima. Učenici se potiču da vlastitim stvaralaštvom i istraživačkim radom propituju univerzalna i globalna pitanja, da uvažavaju kulturne raznolikosti radi postizanja razumijevanja i odgovornosti te razvijanja kritičkoga stava prema okolini.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

I. razred /68 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Stvaralaštvo i produktivnost	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1. Učenik oblikuje svoj crtež na različite poticaje koristeći se likovnim jezikom.	• istražuje pravilne postupke u rukovanju olovkom, flomasterima i ugljenom • istražuje učinak uporabe crta različitog toka i karaktera • oblikuje jednostavni crtež na različite vizualne i nevizualne poticaje • upotrebljava različit pritisak u oblikovanju crta.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
likovni elementi • točka, crta, vrste crta (duga i kratka, debela i tanka, geometrijski pravilna i nepravilna crta, otvorena i zatvorena crta...) likovno područje - likovne tehnike • crtanje: olovka, flomaster, ugljen likovna načela • ritam oblika: ponavljanje i variranje po položaju i veličini, izmjena oblika • ravnoteža na površini i u prostoru.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod A.I.1. vezan je za likovno područje crtanja i likovne elemente: točka, crta, vrste crta uz primjenu kompozicijskih načela: ritam, ravnoteža i proporcije. Učenici u 1. i 2. razredu još su u početnoj fazi likovnog izražavanja. Zato je upoznavanje sa svakom pojedinom crtačkom tehnikom poželjno započeti učiteljevom demonstracijom. Dok demonstrira, učitelj „razmišlja naglas“, tj. jednostavnim riječima obrazlaže kakav položaj ruke i olovke/flomastera/ugljena omogućava lakše stvaranje određene vrste crte, pojašnjava što i kako radi da bi zadovoljio zahtjeve kompozicijskih načela. Oponašajući učitelja, učenici postaju svjesni postupaka potrebnih za izvršavanje zadatka, a pritom spontano razvijaju finu motoriku. Maštovitom pričom, razgovorom, postavljanjem neobičnih pitanja i poticanjem učenika na izražavanje vlastitih ideja učitelj stvara ugodno ozračje za kreativni rad. Time se kod učenika oslobađa stvaralački duh pa će uspjeh u rješavanju zadanog likovnog problema biti veći. Poticaji mogu biti različiti: vizualni (ljudi, učionica, geometrijski likovi, list, kapa, šal, jež, mravi, pisanica, bicikl, stonoga...), nevizualni (ritam glazbe, sreća i tuga...) te likovno-kompozicijski elementi (putovanje točaka i crta, ponavljanje i variranje po položaju i veličini, izmjena oblika). Nabrojani motivi nisu obvezni, bitno je odabrati onaj koji je blizak dječjem svijetu i koji kod učenika budi najjače emocije i želju za stvaranjem. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: (Hrvatski jezik (crte kao gradivni element slova, pjesme, priče, bajke), Priroda i društvo (različite crte u prirodi), Matematika (vrste crta).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.2. Učenik se izražava bojom na različite poticaje.	• istražuje sigurne i pravilne postupke u radu različitim slikarskim tehnikama • u slikanju primjenjuje osnovne, izvedene i neutralne boje te boje dobivene miješanjem • istražuje kompozicijska načela: ritam, ravnotežu i proporcije oblika

	• istražuje učinak različitog pritiska i položaja kista, dužine poteza i nanosa boje • pravi vlastiti rad u maštovitoj igri s materijalima.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
likovni elementi • boja: osnovne, izvedene i neutralne boje, miješanje boja, promjena boje dodavanjem crne i bijele, kromatske boje • plohe: određene bojom i omeđene crtom likovna područja – likovne tehnike • slikanje: akvarel, tempera, pastel, drvene bojice, kolaž likovna načela • ritam oblika: ponavljanje i variranje po položaju, veličini i boji, izmjena oblika • ravnoteža: ravnoteža na površini i u prostoru • smještaj: vodoravno, uspravno, koso.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod se odnosi na likovno područje slikanje i likovne elemente: boja (osnovne, izvedene i neutralne boje, miješanje boja) i ploha određena bojom i omeđena crtom. Učenici 1. i 2. r. posjeduju ograničena, vrlo skromna prethodna iskustva u slikanju. Uz to, ta iskustva su neujednačena, različita od učenika do učenika. Zato učitelj, pri uvođenju svake nove slikarske tehnike, zorno predočava rad s istom. Dok prezentira, „razmišlja naglas“. Obrazlaže kakav položaj ruke, položaj i debljina kista/bojice te uporaba i miješanje kojih boja omogućava lakše stvaranje slikanjem. Pojašnjava kako se mogu primijeniti kompozicijska načela: ritam, smještaj i ravnoteža oblika u prostoru. Pri uvođenju novih slikarskih tehnika vrlo je učinkovito i korištenje IKT. Jednim klikom miša na internetu se može pronaći i učenicima pokazati video o načinu ostvarivanja likovnog problema koji se obrađuje u nekoj nastavnoj jedinici. Učitelj također educira djecu da je pravilno korištenje te čistoća slikarskog pribora i radnog prostora njihova osobna odgovornost. Ozračje na satu treba biti izazovno i motivirajuće, treba dopustiti djeci da izraze shvaćanje svijeta na vlastiti način. U ovoj dobi učenici ne razumiju apstraktne pojmove i ne bave se stvarima koje ne mogu vidjeti ispred sebe. Zato ih kao poticaji najviše privlače različiti motivi iz svakodnevice: vizualni (obitelj, kišobran, boje jeseni, grozd, vinograd, sveti Nikola, jabuka, paun, klaun, maska, leptir, bubamara, brod, slikovnica...), nevizualni (sreća i tuga, glazba...) te likovno-kompozicijski elementi (putovanje osnovnih boja, ritam oblika...). Ovo su samo neki od mnoštva motiva koji kod djece bude želju za stvaranjem. Učitelj treba istražiti što učenike zanima, a onda odabrati neki od poticaja kojim se najuspješnije može ostvariti određeni likovni problem. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (pjesme, priče, bajke), Priroda i društvo (godišnja doba, ritam u prirodnim pojavama i okolini, okoliš, zaštita okoliša, promet), Matematika (geometrijski likovi), Glazbena kultura (ritam), Vjeronauk (blagdani).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.3. Učenik oblikuje vlastiti rad plošnim tiskom, modelira i gradi objedinjujući znanja vezana za likovne elemente, tehnike i kompozicijska načela.	• istražuje sigurne i pravilne postupke pri stvaranju skulpture i plošnog tiska te čišćenju alata, opreme i prostora • razlikuje skulpture različitih površina i oblika • istražuje kompozicijska načela pri stvaranju vlastite skulpture i uratka plošnog tiska • oblikuje jednostavnu vizualnu poruku.
Poveznice sa ZJNPP	

Ključni sadržaji

likovni elementi

- **površina:** hrapavo i glatko, površine sa sjajem i bez sjaja, ravne i zakrivljene površine
- **masa i volumen u prostoru:** veće i manje, bliže i dalje, gore i dolje, ispred, između i iza, izvan i unutra, geometrijsko i slobodno, puno i prazno, gusto i rijetko, oblo i uglasto; vanjski i unutarnji prostor

likovna područja – likovne tehnike

- **grafika:** otiskivanje šablona, monotipija
- **modeliranje i građenje:** plastelin, glinamol, ambalaža, papir, plastika, aluminijska folija

likovna načela

- **ritam oblika:** ponavljanje i variranje po položaju, veličini i boji, izmjena oblika
- **ravnoteža:** ravnoteža na površini i u prostoru
- smještaj: vodoravno, uspravno, koso
- vizualna komunikacija
- oblici u vizualnim porukama.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Ishod A.I.3. podrazumijeva ovladavanje učenika jednostavnim vještinama u likovnom području građenja i modeliranja te grafike. Obuhvaća likovne elemente: površina (hrapavo i glatko, površine sa sjajem i bez sjaja, ravne i zakrivljene površine) te masu i volumen u prostoru. U stvaranju se trebaju primjenjivati kompozicijska načela: ritam oblika, ravnoteža na površini i u prostoru, položaj predmeta u prostoru.

Upoznavanje sa svakom pojedinom kiparskom tehnikom i tehnikom plošnog tiska poželjno je započeti demonstracijom. Učitelj jednostavnim riječima obrazlaže postupke pri modeliranju plastelinom/glinamolom, poučava o sigurnom korištenju škara i drugih alata, pojašnjava što i kako radi da bi zadovoljio zahtjeve kompozicijskih načela.

Učenicima treba dati dovoljno vremena za eksperimentiranje i upravljanje novim alatima i medijima. Također treba tražiti od njih da posvete pažnju pravilnom korištenju pribora te čistoći alata i radnog prostora.

Učenici u ovoj dobi zainteresirani su za trodimenzionalnu konstrukciju i uživati će u izradi maski, kiparstvu od gline, izradi plakata, maketa i lutaka...

Preporučeni motivi: vizualni (pecivo, klupa, jež, anđeo, vozila, brod, plakati...), nevizualni (glazba, čarobni cvijet...) te različiti likovno-kompozicijski elementi (ritam oblika, smještaj objekata u prostoru...).

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (predstava, priča), Priroda i društvo (promet, blagdani, stablo, proljetnice, geometrijski i slobodni oblici u okolini), Matematika (geometrijska tijela).

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Doživljaj i kritički stav	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1. Učenik opisuje osobni doživljaj stvaranja te imenuje ključne elemente nastajanja pojedinog rada.	• opisuje osobni doživljaj stvaranja različitih likovnih radova • imenuje različite vrste crta te osnovne i izvedene boje • objašnjava jednostavnim likovnim rječnikom postupke pri izradi likovnog rada.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
likovni elementi • površina: hrapavo i glatko, površine sa sjajem i bez sjaja, ravne i zakrivljene površine • masa i volumen u prostoru: veće i manje, bliže i dalje, gore i dolje, ispred, između i iza, izvan i unutra, geometrijsko i slobodno, puno i prazno, gusto i rijetko, oblo i uglasto; vanjski i unutarnji prostor likovna načela • ritam oblika: ponavljanje i variranje po položaju, veličini i boji, izmjena oblika • ravnoteža: ravnoteža na površini i u prostoru • smještaj: vodoravno, uspravno, koso • vizualna komunikacija • oblici u vizualnim porukama • točka, crta, vrste crta (duga i kratka, debela i tanka, geometrijski pravilna i nepravilna crta, otvorena i zatvorena crta...) • tema, tehnika, odnos elemenata • doživljaj djela.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod B.I.1. ostvaruje se usporedo s ishodima A.I.1., A.I.2. i A.I.3. iz domene Stvaralaštvo i produktivnost. Može se provoditi na početku nastavnog sata, tijekom učeničkog stvaranja i po završetku rada. Na početku nastavnog sata učitelj može provjeriti učenička znanja o crti i točki/boji/plohi/masi i volumenu, ovisno o tome koji su likovni elementi predviđeni za rad tom nastavnom jedinicom. U 1. razredu dovoljno je da učenik prepoznaje i imenuje određene likovne elemente, uočava i imenuje karakteristike crta, likova i oblika te njihove odnose na površini i u prostoru. Tijekom učeničkog stvaranja učitelj može postaviti nekoliko pitanja učeniku, npr. koje će crte koristiti da bi prikazao određeni objekt, kako će dobiti svjetliju/tamniju boju, koji je predmet u stvarnosti veći, kako posložiti objekte u prostoru i sl. Tijekom razgovora učitelj potiče učenike da izraze osobni doživljaj stvaranja, ali pritom pazi da ne utječe na njegovu usredotočenost na rad. Po završetku rada učitelj može tražiti da učenik svojim riječima objasni koliko je uživao tijekom rada, što je i kako radio, u kojem dijelu se koristio svijetlim, a u kojem dijelu tamnim bojama, što bi u svom radu promijenio i sl. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: (Hrvatski jezik, Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Osobni i socijalni razvoj i Upotreba IKT-a).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.2. Učenik uspoređuje vlastiti likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te imenuje zajedničke elemente u umjetničkim djelima.	• uspoređuje vlastiti likovni rad i radove drugih učenika opisujući uspješnost u prikazu teme i ostvarenju ideje te uloženi trud • imenuje temu, motiv i tehniku u vlastitim i tuđim likovnim radovima.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
likovni elementi • površina: hrapavo i glatko, površine sa sjajem i bez sjaja, ravne i zakrivljene površine • masa i volumen u prostoru: veće i manje, bliže i dalje, gore i dolje, ispred, između i iza, izvan i unutra, geometrijsko i slobodno, puno i prazno, gusto i rijetko, oblo i uglasto; vanjski i unutarnji prostor	

likovna područja – likovne tehnike

- **slikanje:** akvarel, tempera, pastel, drvene bojice, kolaž
- osnovni pojmovi likovne terminologije
- tema, tehnika, odnos elemenata
- doživljaj djela.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Ishod B.I.2. ostvaruje se usporedo s ishodima A.I.1., A.I.2. i A.I.3. iz domene Stvaralaštvo i produktivnost.

Može se provoditi na početku nastavnog sata i po završetku rada.

Na početku nastavnog sata učitelj može pokazati fotografiju crteža, slike, skulpture i sl., ovisno o sadržaju nastavne jedinice. Jednostavnim pitanjima provjerava uspješnost učenika u prepoznavanju teme, motiva, likovnih elemenata i sl. U 1. razredu dovoljno je da učenik prepozna određene likovne elemente, uočava i imenuje karakteristike crta, likova i oblika te njihove odnose na površini i u prostoru.

Po završetku rada učitelj može tražiti da učenik svojim riječima usporedi svoj rad s radovima ostalih učenika (tko je bolje ostvario zadatak i zašto tako misli, što je slično, a što različito, tko se osobito trudio, što mu se sviđa a što ne, što se moglo uraditi bolje itd.).

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Doživljaj i kritički stav	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1. Učenik opisuje osobni doživljaj stvaranja te imenuje ključne elemente nastajanja pojedinog rada.	• opisuje osobni doživljaj stvaranja različitih likovnih radova • imenuje različite vrste crta te osnovne i izvedene boje • objašnjava jednostavnim likovnim rječnikom postupke pri izradi likovnog rada.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
likovni elementi • površina: hrapavo i glatko, površine sa sjajem i bez sjaja, ravne i zakrivljene površine • masa i volumen u prostoru: veće i manje, bliže i dalje, gore i dolje, ispred, između i iza, izvan i unutra, geometrijsko i slobodno, puno i prazno, gusto i rijetko, oblo i uglasto; vanjski i unutarnji prostor likovna načela • ritam oblika: ponavljanje i variranje po položaju, veličini i boji, izmjena oblika • ravnoteža: ravnoteža na površini i u prostoru • smještaj: vodoravno, uspravno, koso • vizualna komunikacija • oblici u vizualnim porukama • točka, crta, vrste crta (duga i kratka, debela i tanka, geometrijski pravilna i nepravilna crta, otvorena i zatvorena crta...) • tema, tehnika, odnos elemenata • doživljaj djela.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod B.I.1. ostvaruje se usporedo s ishodima A.I.1., A.I.2. i A.I.3. iz domene Stvaralaštvo i produktivnost. Može se provoditi na početku nastavnog sata, tijekom učeničkog stvaranja i po završetku rada. Na početku nastavnog sata učitelj može provjeriti učenička znanja o crti i točki/boji/plohi/masi i volumenu, ovisno o tome koji su likovni elementi predviđeni za rad tom nastavnom jedinicom. U 1. razredu dovoljno je da učenik prepoznaje i imenuje određene likovne elemente, uočava i imenuje karakteristike crta, likova i oblika te njihove odnose na površini i u prostoru. Tijekom učeničkog stvaranja učitelj može postaviti nekoliko pitanja učeniku, npr. koje će crte koristiti da bi prikazao određeni objekt, kako će dobiti svjetliju/tamniju boju, koji je predmet u stvarnosti veći, kako posložiti objekte u prostoru i sl. Tijekom razgovora učitelj potiče učenike da izraze osobni doživljaj stvaranja, ali pritom pazi da ne utječe na njegovu usredotočenost na rad. Po završetku rada učitelj može tražiti da učenik svojim riječima objasni koliko je uživao tijekom rada, što je i kako radio, u kojem dijelu se koristio svijetlim, a u kojem dijelu tamnim bojama, što bi u svom radu promijenio i sl. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: (Hrvatski jezik, Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Osobni i socijalni razvoj i Upotreba IKT-a).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.2. Učenik uspoređuje vlastiti likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te imenuje zajedničke elemente u umjetničkim djelima.	• uspoređuje vlastiti likovni rad i radove drugih učenika opisujući uspješnost u prikazu teme i ostvarenju ideje te uloženi trud • imenuje temu, motiv i tehniku u vlastitim i tuđim likovnim radovima.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
likovni elementi • površina: hrapavo i glatko, površine sa sjajem i bez sjaja, ravne i zakrivljene površine • masa i volumen u prostoru: veće i manje, bliže i dalje, gore i dolje, ispred, između i iza, izvan i unutra, geometrijsko i slobodno, puno i prazno, gusto i rijetko, oblo i uglasto; vanjski i unutarnji prostor	

likovna područja – likovne tehnike

- **slikanje:** akvarel, tempera, pastel, drvene bojice, kolaž
- osnovni pojmovi likovne terminologije
- tema, tehnika, odnos elemenata
- doživljaj djela.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Ishod B.I.2. ostvaruje se usporedo s ishodima A.I.1., A.I.2. i A.I.3. iz domene Stvaralaštvo i produktivnost.

Može se provoditi na početku nastavnog sata i po završetku rada.

Na početku nastavnog sata učitelj može pokazati fotografiju crteža, slike, skulpture i sl., ovisno o sadržaju nastavne jedinice. Jednostavnim pitanjima provjerava uspješnost učenika u prepoznavanju teme, motiva, likovnih elemenata i sl. U 1. razredu dovoljno je da učenik prepozna određene likovne elemente, uočava i imenuje karakteristike crta, likova i oblika te njihove odnose na površini i u prostoru.

Po završetku rada učitelj može tražiti da učenik svojim riječima usporedi svoj rad s radovima ostalih učenika (tko je bolje ostvario zadatak i zašto tako misli, što je slično, a što različito, tko se osobito trudio, što mu se sviđa a što ne, što se moglo uraditi bolje itd.).

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Umjetnost u kontekstu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1. Učenik povezuje iskustva i vještine stečene na satu likovne kulture s uočenim likovnim elementima u neposrednom okruženju.	• istražuje pravilne postupke u rukovanju u likovnom izražavanju upotrebljava vizualne elemente uočene u neposrednom okruženju • identificira jednostavne vizualne znakove i poruke u svom okruženju: plakat, prometni znak, reklama i sl.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
• unutrašnji i vanjski prostor (namještaj, zid, pod, stup, strop, krov...) otvoreni i zatvoreni prostor (ulica, trg, park, most...) • uporabni predmeti, modni dizajn, nakit... • ilustracija, čestitka, reklama, plakat, prometni znak.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učitelj potiče učenike da promatraju prirodu i izgrađene objekte u okolini i traži da opišu njihove vizualne karakteristike i prostornu organizaciju. Na početku sata može razgovarati s djecom, npr. o tome koji je unutrašnji, a koji vanjski prostor njihove obiteljske kuće, koja je prostorija u kući veća, a koja manja, kako su u prostorijama raspoređeni različiti predmeti, kako izgleda ulica, trg, park, most, kako izgledaju reklamni natpisi, plakati i prometni znakovi koje su vidjeli na ulici i sl. Učitelj potiče učenike da u svom stvaralačkom radu upotrijebe vizualne elemente koje su uočili u svojoj okolini. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Priroda i društvo i Matematika i s međupredmetnim temama: Upotreba IKT-a (stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju) i Poduzetnost (organiziranjem likovnih izložbi, uređenje učionice, oslikavanje škole, uređenje školskog dvorišta).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.2. Učenik identificira elemente likovne umjetnosti te kulturno-umjetničke baštine u neposrednom okruženju.	• identificira vizualne elemente u animiranim filmovima, slikovnicama... te opisuje vlastiti doživljaj nakon organiziranog posjeta kulturnom događaju • imenuje neka od likovno-umjetničkih zanimanja: crtač, slikar, kipar i sl • identificira predmete bosanskohercegovačke i hrvatske kulturne baštine u neposrednom okruženju.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
• crteži, slike, slikovnice, kipovi, stripovi, animirani film, fotografija, scenografija, kostimi glumaca, lutke u predstavama i sl. • kulturno-umjetnički događaji: izložbe, kazališne i lutkarske predstave • muzeji, spomenici kulture, dekorativni i uporabni predmeti iz prošlosti i sl.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učitelj potiče učenike da gledaju animirane filmove, kazališne i lutkarske predstave, fotografije, da posjećuju kulturno-umjetničke događaje, muzeje... Ukoliko postoji mogućnost, organizira se zajednički posjet razrednog odjela izložbi slika, muzeju, lutkarskoj predstavi i sl. Učenicima savjetuje na što trebaju obratiti pozornost jer će kasnije iznijeti svoja zapažanja. Učitelj razgovara s učenicima o tome što su uočili i saznali, npr. kako se zove umjetnik koji izrađuje kostime, a kako umjetnik koji izrađuje predmete za scenu u predstavi, u koju boju su obučeni glumci koji manipuliraju lutkama u predstavi i zašto, kako su načinjene lutke, koji motivi prevladavaju na određenoj izložbi slika, kako izgledaju i kako su načinjeni predmeti koje su naši preci nekada koristili itd.	

VI. razred

/35 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Stvaralaštvo i produktivnost	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik likovno oblikuje djela polazeći od likovnih načela te predlaže idejna rješenja i inovacije.	• istražuje i interpretira obrisnu crtu, tok i karakter crte, strukturne crte i strukturne točke • istražuje i primjenjuje kromatski intenzitet i efekte boja, kontraste toplih i hladnih boja, komplementarne parove kao i simultanu i sukcesivnu pojavu • primjenjuje pojmove lik, ploha, dvodimenzionalno, te opisuje razlike između pravilnih i nepravilnih likova; kombinira statične i dinamične plohe u vlastitom likovnom radu • razlikuje i kombinira teksture različitim likovnim sredstvima i materijalima • istražuje odnos mase i prostora u skulpturi i arhitekturi.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-1.1.1</u> <u>UMP-1.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• točka, crta • obrisne crte, tok i karakter crta • strukturne točke i crte • boja • osnovne boje, neutralne boje, kontrast toplo - hladno • komplementarni kontrast • ploha • likovi na plohi • statične i dinamične plohe • površina • slikarske teksture • ritam oblika i tekstura • masa/volumen i prostor • osnovni trodimenzionalni oblici • složene prostorne strukture i konstrukcije. Izborne teme: • točka i crta - strukturne crte • boja - svjetlosne vrijednosti čistih boja • ploha - redefinicija plohe • površina - grafička modelacija • masa/volumen i prostor - proporcije trodimenzionalnih oblika u prostoru.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Nastavni predmet likovna kultura u 6. razredu obuhvaća sljedeća područja: crtanje, slikanje, grafiku, modeliranje i građenje te dizajn, povezujući funkcionalno sadržaje svih navedenih područja. U skladu s tim područjima organizirane su obvezne i izborne nastavne teme: točka i crta, ploha, boja, površina, masa/volumen i prostor. Za svaku nastavnu temu navode se likovni problemi vezani uz likovni jezik koji se obrađuje u nastavnim jedinicama. Redoslijed je predložen, a ne obavezujući. Na svakom se nastavnom satu treba pokazati odgovarajuće likovno-umjetničko djelo. Umjetničko djelo nije u funkciji ilustracije motiva, već je ono konkretna ilustracija likovnog problema koji će učenici rješavati; treba sadržajem, a ne temom odgovarati likovnom području. Na svakom nastavnom satu (prije nove nastavne jedinice) treba pokazati odgovarajuće i kvalitetno likovno djelo na kojem će učenici rješavati i analizirati isključivo likovni problem (ne motiv), likovne elemente i kompoziciju. Da bi se učenicima olakšao sam proces rješavanja likovnog zadatka, preporučuje se pokazivanje fotografije kao inspiracija za određeni motiv.	

Struktura programa uvažava i prati razvojne faze učenikova likovnog izražavanja i stvaranja, a od učitelja zahtijeva kreativan i fleksibilan pristup, temeljen na poznavanju likovne problematike kao i likovnog psihofizičkog razvitka učenika.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (književnost), Matematika (ravnina točka, kvadrat, pravokutnik, kružnica), Vjeronauk (blagdani), Priroda (čovjek i priroda), Tjelesna i zdravstvena kultura (ritam), Tehnička kultura (tehničko crtanje, kotiranje, mjerilo crtanja), Glazbena kultura (ritam) i s međupredmetnim temama: Upotreba IKT-a (stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju), Građanski odgoj i obrazovanje (društvene zajednice).

Odgajno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2. Učenik istražuje različite likovne materijale, tehnike i postupke razvijajući fine motoričke vještine.	• primjenjuje karakteristike različitih crtačkih tehnika u vlastitom likovnom izrazu • primjenjuje svoje ideje u likovno djelo, istražujući vlastite mogućnosti i osobine slikarskih tehnika • istražuje i primjenjuje grafičke tehnike • istražuje mogućnosti, suodnose i raznolika rješenja modeliranja i građenja.

Poveznice sa ZJNPP

[UMP-1.2.2](#)

Ključni sadržaji

likovne tehnike i materijali:

- olovka, ugljen, tuš-pero/kist, lavirani tuš, flomasteri, vodena boja, pastel, tempera, gvaš, kolaž, karton, karton-tisak, monotipija, aluminijska folija, žica, glinamol, papir-plastika
- likovna mapa.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Da bi se svaki likovni zadatak izveo kvalitetno i dobro, potrebno je koristiti likovne mape prilagođene za što bolji i kvalitetniji sat Likovne kulture. Koristiti likovne mape koje su urađene i prilagođene novom kurikulumu za predmet Likovnu kulturu. Potrebno je da učitelj posebnu pažnju posveti zadanoj tehnici koja se koristi za određenu likovnu jedinicu. Likovnu tehniku odabirati u skladu s nastavnim sadržajem i likovnim problemom. Najprije s učenicima ukratko porazgovarati o zadanoj likovnoj tehnici i mogućnostima koje ta tehnika pruža. Ako je riječ o tehnici s kojom se učenici ranije nisu susretali, preporuka je demonstriranje tehnike. Također je važno da učenici na nastavu donose sav likovni materijal potreban za izvođenje preporučene likovne tehnike, te da prije samog rada zaštite radni prostor.

Tijekom likovnog procesa kod učenika poticati stvaralačku slobodu, istraživanje različitih mogućnosti koje tehnika pruža s obzirom na likovni zadatak, ali i racionalan odnos prema likovnim materijalima i radnom prostoru.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda (čovjek i priroda), Tjelesna i zdravstvena kultura (ritam), Tehnička kultura (tehničko crtanje, kotiranje, mjerilo crtanja) Matematika (ravnina točka, kvadrat, pravokutnik, kružnica) i s međupredmetnom temom: Upotreba IKT-a (stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju).

Odgajno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3. Učenik stvara kreacije i rekonponira.	• kreira kreativni i originalni rad, samostalan i suradnički u korelacijskoj vezi nastave likovne kulture sa sadržajima drugih nastavnih predmeta • kreira likovna djela, kroz vlastite kreacije i rekonpozicije • primjenjuje faze stvaralačkoga procesa.

Poveznice sa ZJNPP

[UMP-1.3.2](#)

Ključni sadržaji

- **oblikovanje na plohi:** crtanje, slikanje i grafika, grafički dizajn, video, kompjuterska slika
- **prostorno oblikovanje:** modeliranje i građenje, umjetničko oblikovanje svjetlom (*happening, performance*)
- **primijenjeno oblikovanje:** etnourbanizam, industrijski dizajn, arhitektura i urbanizam.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Usvajanje znanja o likovnom jeziku, kao i vladanje likovnim tehnikama su temelji na kojima počiva kreativni proces, stoga je potrebno poticati učenika da prethodno stečena znanja i vještine kanaliziraju u stvaranje osobnog likovnog izričaja kao i izgrađivanju osjećaja za estetiku, rješavajući različite likovne probleme kroz praktične radove.

Kreativan rad treba sadržavati kompleksne zadatke, potiče divergentno mišljenje, percepciju i interpretaciju. Rješavanjem likovnih problema učenici razvijaju sposobnosti praktičnoga oblikovanja i donošenja estetskih prosudba i odluka te tako oblikuju likovni govor.

Prijedlozi za rad s učenicima s poteškoćama u radu obuhvaćaju na različitim razinama praktični rad u nastavi likovne kulture, što uključuje rad u timu stručnjaka učitelja likovne kulture, psihologa, likovnih terapeuta i defektologa.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Tehnička kultura (tehničko crtanje, kotiranje, mjerilo crtanja), i s međupredmetnim temama: Upotreba IKT-a (stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju) i Građanski odgoj i obrazovanje (individualni identitet, različitosti).

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Stvaralaštvo i produktivnost	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik likovno oblikuje djela polazeći od likovnih načela te predlaže idejna rješenja i inovacije.	• istražuje i interpretira obrisnu crtu, tok i karakter crte, strukturne crte i strukturne točke • istražuje i primjenjuje kromatski intenzitet i efekte boja, kontraste toplih i hladnih boja, komplementarne parove kao i simultanu i sukcesivnu pojavu • primjenjuje pojmove lik, ploha, dvodimenzionalno, te opisuje razlike između pravilnih i nepravilnih likova; kombinira statične i dinamične plohe u vlastitom likovnom radu • razlikuje i kombinira teksture različitim likovnim sredstvima i materijalima • istražuje odnos mase i prostora u skulpturi i arhitekturi.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-1.1.1</u> <u>UMP-1.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• točka, crta • obrisne crte, tok i karakter crta • strukturne točke i crte • boja • osnovne boje, neutralne boje, kontrast toplo - hladno • komplementarni kontrast • ploha • likovi na plohi • statične i dinamične plohe • površina • slikarske teksture • ritam oblika i tekstura • masa/volumen i prostor • osnovni trodimenzionalni oblici • složene prostorne strukture i konstrukcije. Izborne teme: • točka i crta - strukturne crte • boja - svjetlosne vrijednosti čistih boja • ploha - redefinicija plohe • površina - grafička modelacija • masa/volumen i prostor - proporcije trodimenzionalnih oblika u prostoru.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Nastavni predmet likovna kultura u 6. razredu obuhvaća sljedeća područja: crtanje, slikanje, grafiku, modeliranje i građenje te dizajn, povezujući funkcionalno sadržaje svih navedenih područja. U skladu s tim područjima organizirane su obvezne i izborne nastavne teme: točka i crta, ploha, boja, površina, masa/volumen i prostor. Za svaku nastavnu temu navode se likovni problemi vezani uz likovni jezik koji se obrađuje u nastavnim jedinicama. Redoslijed je predložen, a ne obavezujući. Na svakom se nastavnom satu treba pokazati odgovarajuće likovno-umjetničko djelo. Umjetničko djelo nije u funkciji ilustracije motiva, već je ono konkretna ilustracija likovnoga problema koji će učenici rješavati; treba sadržajem, a ne temom odgovarati likovnom području. Na svakom nastavnom satu (prije nove nastavne jedinice) treba pokazati odgovarajuće i kvalitetno likovno djelo na kojem će učenici rješavati i analizirati isključivo likovni problem (ne motiv), likovne elemente i kompoziciju. Da bi se učenicima olakšao sam proces rješavanja likovnoga zadatka, preporučuje se pokazivanje fotografije kao inspiracija za određeni motiv. Struktura programa uvažava i prati razvojne faze učenikova likovnoga izražavanja i stvaranja, a od učitelja zahtjeva kreativan i fleksibilan pristup, temeljen na poznavanju likovne problematike kao i likovnoga psihofizičkoga razvitka učenika. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (književnost), Matematika (ravnina točka, kvadrat, pravokutnik, kružnica), Vjeronauk (blagdani), Priroda (čovjek i priroda), Tjelesna i zdravstvena kultura (ritam), Tehnička kultura (tehničko crtanje, kotiranje, mjerilo crtanja), Glazbena kultura (ritam) i s međupredmetnim temama: Upotreba IKT-a (stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju), Građanski odgoj i obrazovanje (društvene zajednice).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2.Učenik istražuje različite likovne materijale, tehnike i postupke razvijajući fine motoričke vještine.	• primjenjuje karakteristike različitih crtačkih tehnika u vlastitom likovnom izrazu • primjenjuje svoje ideje u likovno djelo, istražujući vlastite mogućnosti i osobine slikarskih tehnika • istražuje i primjenjuje grafičke tehnike • istražuje mogućnosti, suodnose i raznolika rješenja modeliranja i građenja.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-1.2.2</u>
Ključni sadržaji	
likovne tehnike i materijali: • olovka, ugljen, tuš-pero/kist, lavirani tuš, flomasteri, vodena boja, pastel, tempera, gvaš, kolaž, karton, karton-tisak, monotipija, aluminijska folija, žica, glinamol, papir-plastika • likovna mapa.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Da bi se svaki likovni zadatak izveo kvalitetno i dobro, potrebno je koristiti likovne mape prilagođene za što bolji i kvalitetniji sat Likovne kulture. Koristiti likovne mape koje su urađene i prilagođene novom kurikulumu za predmet Likovnu kulturu. Potrebno je da učitelj posebnu pažnju posveti zadanoj tehnici koja se koristi za određenu likovnu jedinicu. Likovnu tehniku odabirati u skladu s nastavnim sadržajem i likovnim problemom. Najprije s učenicima ukratko porazgovarati o zadanoj likovnoj tehnici i mogućnostima koje ta tehnika pruža. Ako je riječ o tehnici s kojom se učenici ranije nisu susretali, preporuka je demonstriranje tehnike. Također je važno da učenici na nastavu donose sav likovni materijal potreban za izvođenje preporučene likovne tehnike, te da prije samog rada zaštitite radni prostor. Tijekom likovnoga procesa kod učenika poticati stvaralačku slobodu, istraživanje različitih mogućnosti koje tehnika pruža s obzirom na likovni zadatak, ali i racionalan odnos prema likovnim materijalima i radnom prostoru. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda (čovjek i priroda), Tjelesna i zdravstvena kultura (ritam), Tehnička kultura (tehničko crtanje, kotiranje, mjerilo crtanja) Matematika (ravnina točka, kvadrat, pravokutnik, kružnica) i s međupredmetnom temom: Upotreba IKT-a (stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3. Učenik stvara kreacije i rekonponira.	- kreira kreativni i originalni rad, samostalan i suradnički u korelacijskoj vezi nastave likovne kulture sa sadržajima drugih nastavnih predmeta - kreira likovna djela, kroz vlastite kreacije i rekompozicije - primjenjuje faze stvaralačkoga procesa.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-1.3.2</u>
Ključni sadržaji	
oblikovanje na plohi: crtanje, slikanje i grafika, grafički dizajn, video, kompjuterska slika prostorno oblikovanje: modeliranje i građenje, umjetničko oblikovanje svjetlom (<i>happening, performance</i>) primijenjeno oblikovanje: etnومjetnost, industrijski dizajn, arhitektura i urbanizam.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Usvajanje znanja o likovnom jeziku, kao i vladanje likovnim tehnikama su temelji na kojima počiva kreativni proces, stoga je potrebno poticati učenika da prethodno stečena znanja i vještine kanaliziraju u stvaranje osobnog likovnog izričaja kao i izgrađivanju osjećaja za estetiku, rješavajući različite likovne probleme kroz praktične radove. Kreativan rad treba sadržavati kompleksne zadatke, potiče divergentno mišljenje, percepciju i interpretaciju. Rješavanjem likovnih problema učenici razvijaju sposobnosti praktičnoga oblikovanja i donošenja estetskih prosudba i odluka te tako oblikuju likovni govor. Prijedlozi za rad s učenicima s poteškoćama u radu obuhvaćaju na različitim razinama praktični rad u nastavi likovne kulture, što uključuje rad u timu stručnjaka učitelja likovne kulture, psihologa, likovnih terapeuta i defektologa. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Tehnička kultura (tehničko crtanje, kotiranje, mjerilo crtanja), i s međupredmetnim temama: Upotreba IKT-a (stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju) i Građanski odgoj i obrazovanje (individualni identitet, različitosti).	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Umjetnost u kontekstu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik analizira važnost kulturno-umjetničke baštine.	• analizira likovnu umjetnost kao način komunikacije s okolinom • objašnjava važnost likovne umjetnosti za društvo • utvrđuje važnosti i raznolikosti kulturnih baština.
Poveznice sa ZJNPP	UMP-3.2.1
Ključni sadržaji	
• likovna umjetnost kao komunikacija • važnost umjetnosti za društvo • važnost i raznolikost kulturno - umjetničke baštine • umjetnička baština kao simbol i prepoznatljivost vlastitog i tuđeg identiteta • uvažavanje kulturne raznolikosti.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenike poticati da kroz stvaralačko iskustvo i stečeno znanje propituju društvenu ulogu likovne umjetnosti i utjecaj umjetnosti na svakodnevni život. Analitički osvrt uskladiti s nastavnim sadržajima dajući odgovarajuće primjere. To može biti primjer umjetnosti u kontekstu svakodnevnog života (dizajn, primijenjena umjetnost, vizualne komunikacije) ili u kontekstu vremena u kojem je umjetničko djelo nastalo kroz primjer umjetničkog rada bosanskohercegovačke i hrvatske baštine te umjetničkog rada u užoj okolini. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Povijest i s međupredmetnim temama: Upotreba IKT-a (stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju), Građanski odgoj i obrazovanje (društvene zajednice), upotreba IKT-a i Poduzetnost.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2. Učenik objašnjava ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u različitim društvima i kulturama.	• uspoređuje vezu između vizualnog komuniciranja i doživljaja umjetničkog djela • objašnjava ulogu likovne umjetnosti kao načina komunikacije s okolinom • objašnjava ulogu umjetnosti kao sastavno dijela svakog društva.
Poveznice sa ZJNPP	UMP-3.2.1 UMP-3.3.2
Ključni sadržaji	
• umjetnost sastavni dio svakog društva • likovna umjetnost kao odraz razdoblja, stila, društva i ljudske zajednice • umjetnost i komunikacija s okolinom.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Na satima prezentirati značajna umjetnička djela svjetske i domaće likovne scene na kojima učenici trebaju prepoznati likovne elemente, estetsku vrijednost i izražajne osobitosti umjetničkog djela. Potrebno je kontinuirano poticati oblik komunikacije kako bi se razmišljajući došlo do sadržaja, a ne obrnuto. Uspoređujući umjetnička djela različitih stilova i pravaca, učenik raspravlja o promjenama u pristupu umjetnika pojmu umjetnosti. U odabiru likovnih primjera podjednako trebaju biti zastupljeni slikari, kipari, grafičari, arhitekti i fotografi. Učenike se motivira na samostalno analiziranje, vrednovanje i samovrednovanje. Obvezno dati naglasak na demokratski i argumentirano raspravljanje. Ako je moguće, osigurati učenicima neposredno iskustvo umjetničkoga djela u prostoru u kojemu je izloženo i uključiti učenike u muzejske i galerijske programe. Ako je moguće s učenicima posjetiti likovnu izložbu ili upriličiti virtualni posjet svjetskim muzejima. Za ostvarenje ovog ishoda moguće je učenicima zadati i domaći uradak ili projektni zadatak. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Povijest (društvo kroz povijest) i s međupredmetnim temama: Upotreba IKT-a (stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju), Građanski odgoj i obrazovanje (društvene zajednice).	

Podučavanjem Likovne kulture potiče se razvijanje kreativnosti učenika više nego učenjem bilo kojeg drugog nastavnog predmeta. Stoga i nastava treba biti kreativna, poticajna za samostalni stvaralački rad kojim učenik može izraziti svoja stečena znanja, vještine i kompetencije, ali i osjećaje, mišljenje i stavove. Specifičnost nastave Likovne kulture očituje se u manje strukturiranoj organizaciji nastavnog procesa, u ispreplitanju teoretskog i praktičnog rada te u poticanju kreativnog mišljenja i izražavanja učenika, što dodatno upućuje na potrebu razvijanja otvorenog pristupa u oblikovanju nastavnoga procesa odnosno potrebu primjene vlastite kreativnosti učitelja u njegovu osmišljavanju.

Učenje i podučavanje se temelji na svrhovitosti i dosljednosti sustava koji polazi od logičko-sadržajnih, pedagoških i psiholoških zakonitosti i načela učenja i poučavanja. Načela koja su zastupljena i usmjerena na učenika su: načelo konstrukcije, samoregulacije, kontekstualizacije, fleksibilnosti te socijalne interakcije i inkluzivnosti. Multikulturalnim i interkulturalnim pristupom likovnim/vizualnim sadržajima učenici su potaknuti da osjetilima istražuju svoju okolinu i analitički promišljaju, razvijaju kritičko mišljenje i stavove. Polazište i poveznica za sve odgojno-obrazovne ishode je domena Stvaralaštvo i produkcija kojoj se u svih devet razreda osnovne škole posvećuje najviše vremena. U srednjoj školi težište se prebacuje na odgojno-obrazovne ishode iz domene Doživljaj i kritički stav i Umjetnost u kontekstu, koji vode ka razumijevanju konteksta likovnog djela i uloge likovnog stvaralaštva u društvu. Nastava se treba prilagoditi svakom pojedincu, tj. njegovim mogućnostima, interesima, sposobnostima, a otvorenost nudi slobodu učitelju/nastavniku koji će sam odabrati metodu, strategiju, tehniku rada i didaktičko metodički pristup koji će primjenjivati. Suvremeni pristup i inovativne metode podučavanja aktivno uključuju učenike u nastavni proces s naglaskom na njihovu kreativnost i stvaralaštvo gdje se odgojno-obrazovni ishodi ostvaruju u skladu sa sposobnostima i interesima učenika.

Likovnim izražavanjem, slikanjem, crtanjem, dizajniranjem, oblikovanjem, kreativnošću, projektima, istraživanjem i raspravom učenici će sudjelovati u nastavnom procesu kako bi usvojili potrebna znanja, napredovali u estetskom razvoju, kritičkom razmišljanju, kreativnosti i inovativnosti te stekli osnovne vještine likovnog i vizualnog izražavanja.

Sam proces zainteresiranosti kao i smislenog uključivanja učenika u proces učenja predmeta Likovna kultura ovisi o nekoliko pedagoških pristupa: motivacijskog, psihomotoričkog, kognitivnog, kao i naglašavanja ustrajnosti u samom procesu rada i završetka započetih likovnih radova. Da bi se učenici uključili u kreativni proces, najvažniju ulogu ima motivacija na samom početku nastavnog sata i nove nastavne jedinice. Motivacija može biti kroz razgovor, analizu analiza likovnih djela i reprodukcija, kvalitetnih, raznolikih i kreativnih fotografija kao i analiza odabrane priče, simbola i likovnih elemenata. Učitelj/nastavnik se treba postaviti kao moderator, s jasno definiranim ciljem i dobro odabranim strategijama i metodama poučavanja. Učitelj/nastavnik odabire odgovarajuće i poticajne primjere iz likovne umjetnosti, ukazuje učenicima važnost vizualnog stvaralaštva kroz koji stvaraju svoj identitet, ali i identitet okružja u kojem žive.

Udžbenici su važan, ali ne jedini izvor likovnih sadržaja za učenike. U skladu s planiranim zadacima preporuka je izvanučionička nastava. Ona je važan dio nastave Likovne kulture i potrebno je planirati i organizirati posjete u skladu s ishodima za svaku godinu podučavanja. Posjete javnim kulturnim institucijama neophodan su dio procesa učenja jer se na izravan način podučava o značaju likovne kulture/umjetnosti za društvo i kulturni identitet. Izložbe učenčkih radova su specifičan oblik učenja i podučavanja kojim se razvija učenčko samopouzdanje, potiče interes za posjećivanje likovnih izložbi u kulturnim institucijama, kao i shvaćanje likovne kulture. Učitelji/nastavnici postupno uključuju učenike u odabir radova i organizaciju izložbe tako da učenici starijih razreda samostalno organiziraju sve, od koncepta do promocije i kritičkih osvrta pa i novinarskih izvještaja. Školske izložbe su prilika da radove vide svi učenici škole. Učeničke izložbe mogu biti konceptualnog karaktera ili organizirane i kao virtualne prezentacije radova na odgovarajućim društvenim platformama.

Pored učiteljevih/nastavnikovih kompetencija, važnu ulogu u tome ima i pozitivno okruženje. Za izvođenje nastave fizičko okruženje s kvalitetnim vizualnim poticajima od velike je važnosti jer, zahvaljujući obogaćenom okruženju, učenici podižu stupanj svoje uspješnosti. Podučavanje nastavnog predmeta Likovne kulture se odvija u specijaliziranim učionicama (kabinetima), posebno opremljenima suvremenim nastavnim pomagalicama za Likovnu kulturu. Preduvjet za ostvarivanje cjelovite aktivnosti i sadržaja u učenju iz predmeta Likovne kulture jest učionica oblikovana prema ergonomskim zakonitostima, adekvatno i kontrolirano osvjetljenje (mogućnost zamračenja učionice), stolovi prilagodljive visine i nagiba ploče, umivaonik i pristup tekućoj vodi u samoj učionici, računalo s internetskom vezom i svim softverima pogodnim za likovno oblikovanje, projekcijsko platno za reprodukciju velikog formata, projektor visoke rezolucije s mogućnošću kvalitetne reprodukcije bez izmjene boja i proporcija, po mogućnosti preša za otiskivanje grafičkih radova, fotografski aparat i prostor za čuvanje učenčkih radova (likovnih radova, mapa, istraživačkih radova). Pored ovako specijalizirane učionice, poželjna okruženja za izvođenje učenja i poučavanja su galerije i muzeji, umjetnička djela u javnom prostoru (skulpture, instalacijske forme i dr.), arhitektonski objekti, arheološki lokaliteti i urbanistički prostor. Svrha učenja i podučavanja u alternativnim prostorima je od velike koristi za učenika jer tako uspostavlja neposredan odnos s umjetničkim djelima, upoznaje se s aktivnostima i radom kulturnih ustanova i udruženja te postaje aktivni sudionik kulturnoga života zajednice.

Učenici se potiču da različitim aktivnostima sudjeluju u oblikovanju vizualnoga identiteta škole i promociji rada škole (estetsko uređenje škole, izrada scenografije i rekvizita za školske priredbe i različite oblike prezentacija te oblikovanje mrežnih sadržaja koji se odnose na promociju i prezentaciju rada škole i sl.). Planiranjem školskoga kurikulumu potrebno je osigurati vrijeme te prostorne i materijalne uvjete za provođenje tih dodatnih aktivnosti.

Učenici se raznoliko grupiraju ovisno o vrsti zadataka ili aktivnosti, mjestu izvođenja učenja i podučavanja, istraživanju u učionici i školi i izvan učionice i škole, samostalnim zadacima itd. Ako je u pitanju timski rad, potrebno je dobro poznavati kompetencije, ali i osobine ličnosti svakog učenika, te prema tome odabrati kome dodijeliti koju ulogu u

timu. Ovisno o vrsti projektnog zadatka treba odrediti kada su bolje homogene, a kada heterogene skupine. Grupiranje učenika izvan redovne nastave moguće je i u izbornim i u fakultativnim predmetima, modulima, u izvanučioničkoj nastavi, izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te u različitim vrstama projekata, koji su dio školskoga kurikuluma. Time se potiče razvoj individualnih interesa i sposobnosti te se naglašava međuvršnjačko učenje. Učenicima koji imaju izražen interes za umjetničko područje potrebno je osigurati produbljivanje znanja i interesa organiziranjem izbornih aktivnosti i sadržaja.

Suvremene metode u nastavi Likovne kulture stavljaju naglasak i na primjenu IKT-a. Ako je škola opremljena IKT pomagalicama, bilo bi poželjno da se ista i primjenjuju. Tehnologijom u nastavi Likovne kulture/umjetnosti otvaraju se dodatne mogućnosti razvijanja sposobnosti učenika. IKT može pridonijeti i učiniti nastavu pristupačnijom, kreativnijom, bogatijom (prikazivanje različitih video sadržaja, filmova, izložbi, performansa, likovni izložbi, učenje pomoću raznih aplikacija, itd.). Informacijske i komunikacijske tehnologije u nastavu Likovne kulture unose nove vidike i izražajne mogućnosti i od velike su koristi kao nastavna pomagala, kako učitelju/nastavniku tako i učeniku. IKT alati mogu poslužiti i kao nastavno sredstvo, bilo u vidu modernih aplikacija za likovno stvaralaštvo, bilo kao izvor znanja putem raznih didaktičkih materijala, virtualnih online izložbi i sl. Materijali i izvori koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu trebaju se didaktički prilagoditi tako da budu povezani sa stvarnim situacijama te da su zasnovani na relevantnim informacijama i poticajnim sadržajima. Odabir relevantnih likovnih sadržaja treba osigurati uvid u povijesnu i kulturnu raznolikost svjetske i bosanskohercegovačke kulturne baštine. Značajan izvor informacija su svakako i udžbenici za svaku nastavnu godinu, bilo da su u tiskanom obliku ili digitalnom formatu. Likovne mape sadržajem prilagođene svim elementima kurikuluma, važan su resurs za uspješnu realizaciju učenja i poučavanja. Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i prihvaćanjem raznolikosti društvenih skupina (inkluzivnost) eliminiraju se predrasude i različiti oblici diskriminacije.

Dakle, uloga učitelja/nastavnika je motivirati učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizualne okoline s kojom je povezan svakodnevnim aktivnostima i vlastitim iskustvom. Preduvjet za provođenje cjelovite aktivnosti i sadržaja u učenju i poučavanju nastavnog predmeta Likovna kultura jeste specijalizirana učionica za Likovnu kulturu.

Vrednovanje je dio procesa učenja i podučavanja. Ono pruža povratnu informaciju o razini ostvarenja odgojno–obrazovnih ishoda. Također, vrednovanje daje uvid u razvoj učenikova kreativnog promišljanja, samopouzdanja, kao i shvaćanja likovnih načela, tehnika i alata. Vrednovanje treba rezultirati jasnim, točnim, preciznim i pravovremenim povratnim informacijama koje bi učenicima pomogle u kvalitetnom planiranju procesa učenja s ciljem ostvarenja zadanih ciljeva i ishoda učenja.

Elementi vrednovanja u predmetu Likovna kultura se ne bi trebali zasnivati samo na usvojenosti činjeničnog znanja, oni se odnose i na vještinu primjene, interpretacije, analize, kreativnosti, evaluacije, kritičkog mišljenja, rješavanja likovnih problema. Elementi vrednovanja moraju biti precizni i jasni. Vrednovati se mogu likovni ili vizualni rad, skice, likovne zabilješke, izvedbeni proces, odgovoran pristup radu, motivacija, samostalnost i samoinicijativnost u izražavanju, komunikacija, uvažavanje i vrednovanje tuđega mišljenja, rad u grupi, rasprava i sl.

Elementi vrednovanja u nastavnom predmetu Likovne kulture su raspoređeni u tri domene:

1. Stvaralaštvo i produktivnost (likovni i vizualni izraz te usvojenost likovnih načela i sadržaja).
 - artikuliranje i razvijanje ideje
 - stvaranje originalnih ideja (izbjegavanje šablonskih i stereotipnih rješenja)
 - poznavanje i primjena etapa kreativnoga procesa
 - refleksija i samorefleksija (promišlja učinjeno i na temelju toga poduzima sljedeće korake)
 - produktivnost (likovni i vizualni izraz: realizacija ideje u formi, materijalu i mediju)
 - uporaba likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija
 - estetska osjetljivost, sposobnost improvizacije
 - interpretacija teme
 - uloženi trud, dovršenost radova i proces prepoznavanje bitnih elemenata problemskog zadatka
2. Doživljaj i kritički stav (način na koji učenik sagledava proces stvaranja i njegov rezultat; sagledavanje umjetničkog djela i njegovog konteksta).
 - korištenje primjerenog likovnoga rječnika (terminologije) pri usmenom i pisanom izražavanju
 - korištenje primjerene informacijsko-komunikacijske tehnologije
 - analiza i vrednovanje vlastitog likovnog i vizualnog uratka te uradaka drugih učenika i umjetnika
 - stvaranje poveznica između interpretirane teme, učenikova likovnoga ili vizualnoga izraza, umjetničkih djela i konteksta

- estetska osjetljivost (umjetnička djela, učenčki radovi, okolina)
 - sposobnosti primjene kritičkog mišljenja, stavova i vrijednosnih sustava kroz multikulturalni i interkulturalni pristup
3. Umjetnost u kontekstu
- usvojenosti znanja vezanog za kontekst likovnog djela i ulogu likovnog stvaralaštva u društvu
 - odgovoran odnos prema umjetničkoj baštini naroda Bosne i Hercegovine, Hrvatske i šire okoline.

Prva domena Stvaralaštvo i produktivnost je polazište svih odgojno-obrazovnih ishoda i njome su tijekom cijelog osnovnoškolskog obrazovanja isprepletene i ostale dvije domene.

Druga i treća domena Doživljaj i kritički stav te Umjetnost u kontekstu se vrednuju zajedno, a težište procjene učenčkih postignuća se mijenja ovisno o uzrastu učenika. U prvome se ciklusu (prva tri razreda osnovne škole) veća važnost u vrednovanju ovih domena daje se doživljaju. Učenici se izražavaju kroz doživljaj i interpretaciju sadržaja i tema koje su često u korelaciji sa sadržajima iz drugih nastavnih predmeta. U drugome i trećem ciklusu (od 4. do 9. razreda osnovne škole) naglasak je na razvoju kritičkoga mišljenja i povezivanju stvaralačkoga procesa s različitim kontekstima. Također osobito važno je vrednovati razumijevanje tehnologije likovnih medija i osnova vizualnog izražavanja. Očekuje se da učenici primjenjuju etape kreativnog procesa, razvijaju originalne ideje i samostalno promišljaju. U srednjoškolskom obrazovanju se vrednuje primjena stečenih znanja u novim okolnostima, analiza likovnih vrijednosti, opisivanje stilskih razlika na relevantnim primjerima. Naglasak je na domenama Doživljaj i kritički stav te Umjetnost u kontekstu, posebno na analizi djela i estetskom doživljaju. Kreativan rad se koristi i vrednuje u kontekstu istraživanja tematskih cjelina i stilskih osobina, prezentacije izražajnih vrijednosti i koncepta.

Dijagnostičko vrednovanje se provodi kako bi se utvrdila kvaliteta i razina učenčkog predznanja i vještina prije početka poučavanja, bilo neke nastavne cjeline ili same nastavne jedinice. Ovaj oblik vrednovanja je vrlo koristan kako bi učenici procijenili razumiju li određene pojmove i kako bi nastavnici imali informaciju s kojim znanjima i vještinama učenik raspolaže. Na temelju prikupljenih informacija nastavnik planira nastavni proces.

Vrednovanje za učenje odvija se tijekom učenja i podučavanja i ima ulogu prikupljanja informacija o procesu učenja, stečenih znanja i vještina u odnosu na postavljena očekivanja. Primjenom različitih metoda vrednovanja za učenje učenčima se pruža mogućnost da tijekom procesa učenja steknu uvid kako unaprijediti svoje učenje da bi ostvarili ciljeve učenja. Učiteljima/nastavnicima vrednovanje za učenje pomaže u prikupljanju informacija o postojećim znanjima učenika, nedostacima koje učenici imaju tijekom procesa učenja, o razinama usvojenosti znanja i vještina. Vrednovanje za učenje ne rezultira ocjenom, već razmjenom informacija o učenju i rezultatima učenja. Učenici

dobivaju povratnu informaciju o procesu učenja i napretku njihove strategije učenja, kako bi učinkovito i potpuno ostvarili ishode.

Formativno vrednovanje ima za cilj neprestano praćenje učeničkog napredovanja, pružanje povratne informacije učitelju/nastavniku, učeniku i roditelju o ostvarenim ishodima učenja. Ono ne rezultira ocjenom nego bitnom procjenom koja omogućava učeniku unaprijeđivanje procesa vlastitog učenja, a učitelju/nastavniku proces podučavanja. Važno je kriterij vrednovanja unaprijed definirati i predstaviti učenicima. Učenik tako prima informacije koje mu omogućuju uočavanje slabosti u načinu učenja, a nastavniku spoznaju načina pomoću kojih učenik postiže najbolje rezultate.

Vrednovanje kao učenje odnosi se na samoanalizu, samovrednovanje, kao i vrednovanje rada vršnjaka. Važno je da učenici budu uključeni u proces donošenja odluka o idućim koracima u učenju nakon vrednovanja. Učitelj/nastavnik pomaže učeniku razumjeti kriterije za samovrednovanje te pomaže pri donošenju odluka kako unaprijediti učenje. Pored samovrednovanja učenik je aktivno uključen u vrednovanje učenja i postignuća svojih vršnjaka.

Sumativno vrednovanje se provodi na kraju procesa učenja i podučavanja i prikazuje se ocjenom koja je odraz učenikova znanja i iskazanih vještina. Učenik ocjenu može dobiti kao procjenu znanja pisanom, usmenom provjerom ili praktičnim radom. U svakoj navedenoj provjeri moguće je ocijeniti više elemenata vrednovanja, u ovisnosti o ishodu učenja koji se provjerava. Kriterije sumativnog vrednovanja nužno je unaprijed definirati i predstaviti učenicima.

Vrednovanje naučenoga daje informaciju o postignućima u određenim točkama odgojno-obrazovnog procesa i govori o ostvarenosti ishoda. Njime se sažimaju informacije o tome što učenik zna, o učeničkim postignućima i napredovanju. Provodi se kontinuirano tijekom nastavne godine. Za vrednovanja naučenoga u pravilu se koriste ocjene. Iskaz o postignutim rezultatima služi učenicima, roditeljima i nastavnicima u praćenju napredovanja učenika i utvrđivanju je li učenik zadovoljio uvjete za prijelaz u viši razred. Nastavnik mora voditi računa, ne samo o tome jesu li metode rada praktične za ostvarenosti određenih ishoda, već i o tome koliko su primjerene dobi i potrebama učenika.

U prvih godinu i pol učenja i podučavanja postignuća učenika iz predmeta Likovna kultura na kraju obrazovnog razdoblja, ocjenjivanje je opisno. Opisna ocjena predstavlja informaciju o razini postignuća učenika u odnosu na očekivanja (potrebna podrška, u skladu s očekivanjima, iznimno u odnosu na očekivanja). U nastavku školovanja postignuća učenika se opisuju brojčanom ocjenom (nedovoljan 1, dovoljan 2, dobar 3, vrlo dobar 4, odličan 5).

Učitelj/nastavnik daje procjenu kompetencija (odgovornost, samostalnost, samoinicijativnost, komunikacija i suradnja) služeći se listom procjena i ljestvicom od četiriju stupnjeva: potrebna podrška, zadovoljavajuće, dobro, vrlo dobro, odlično, a sve u skladu s Pravilnikom o praćenju napredovanja, provjeravanju i ocjenjivanju učenika

(Službene novine KSB, broj: 5/10).

Zaključna (pr)ocjena iz predmeta Likovna kultura donosi se na kraju svakog obrazovnog razdoblja i na kraju nastavne godine te se mora temeljiti na razini usvojenosti jasno određenih i razrađenih odgojno-obrazovnih ishoda.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Likovna kultura**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.3. PREDMETNI KURIKULUM IZ GLAZBENE KULTURE

Koordinator umjetničkog područja:

Marko Salavarda, mag.

Voditelj predmetne Radne skupine:

Iva Sušac, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Mladenka Marinović

Danijela Planinić

Magdalena Marić

Gordana Mišković

Marija Nedić

Ivana Pekas

Marina Bazina

Ivanka Vrhovac

Recenzent:

Dunja Bilinovac, prof.

dr. sc. Lidiya Vladić Mandarić, izv. prof.

A/ OPIS PREDMETA

Učenje i podučavanje glazbe, uz ostale umjetnosti, ključno je za kvalitetan, skladan i cjelovit razvoj svakog učenika. U obrazovnom je sustavu učenje glazbe neizostavan čimbenik u oblikovanju specifično-glazbenih, ali i općih kompetencija učenika. Predmetima Glazbena kultura i Glazbena umjetnost ostvaruju se temeljne odgojno-obrazovne vrijednosti i opći ciljevi odgoja i obrazovanja. Stoga nastava Glazbene kulture/umjetnosti potiče i unaprjeđuje učenikov estetski razvoj, potiče kreativnost učenika, razvija učenikove glazbene sposobnosti i interese, razvija kod učenika svijest o očuvanju povijesno-kulturne baštine i osposobljava ga za življenje u multikulturnom svijetu.

Nastava Glazbene kulture/umjetnosti naglasak stavlja na učenikov susret s glazbom te će, ovisno o osobnim mogućnostima, učenik kao poznavatelj glazbene umjetnosti ili kao publika sudjelovati u glazbenom životu svoje sredine. Zbog toga učenje glazbe ima i višestruku društvenu ulogu. Izlaskom iz okvira škole i integracijom u širu društvenu zajednicu i kulturu, škola i lokalna zajednica povezuju se u promicanju glazbene kulture i umjetnosti, a učenici aktivnim sudjelovanjem u glazbenom životu sredine u kojoj žive pridonijet će očuvanju, širenju, prenošenju i obnavljanju kulturnog nasljeđa.

Primarna vrijednost glazbenog obrazovanja je doprinijeti kvaliteti života svih učenika razvijajući njihove sposobnosti za sudjelovanje u glazbenoj kulturi te uključivanje učenika u učenje i poboljšanje njihovih postignuća. Temeljena u sveobuhvatnom društvenom, emocionalnom i kognitivnom razvoju učenika glazba pospješuje razmišljanje, razvija kreativnost, samodisciplinu, rješavanje problema, donošenje odluka, suradnju i maštu. Glazba omogućuje učenje o sebi, drugim ljudima i čovječanstvu općenito.

Učeći Glazbenu kulturu/umjetnost učenici upoznaju i doživljavaju glazbu različita podrijetla te različitih stilskih razdoblja i vrsta, usvajaju osnovne elemente glazbenog jezika, glazbene pismenosti i sastavnica glazbenog djela. Također, predmet Glazbena kultura/umjetnost omogućava izražavanje ideja, misli i stavova čime se kod učenika razvija kritičko i kreativno mišljenje. Glazba izaziva emocije, ali se s glazbom i izražavaju emocije.

Važan dio procesa učenja i poučavanja glazbe odnosi se na izbornu nastavu kroz koju učenici pohađaju jedan vid skupnog muziciranja - zbor, orkestar ili vokalno-instrumentalni sastav. Također, odvija se i kroz fakultativnu nastavu te izvannastavne i izvanškolske aktivnosti (posjete koncertima) u okviru kojih učenici proširuju stečena znanja, vještine i stavove. Istodobno razvijaju u skladu svojih mogućnosti interese i ostvaruju estetski, socijalni, umjetnički rast i razvoj.

Zbog zastupljenosti glazbe u životu suvremenog čovjeka predmet je povezan sa svim komponentama međupredmetnih tema postavljenih u *Zajedničkoj jezgri definiranoj na ishodima učenja u Bosni i Hercegovini*, tj. Građanskom odgoju, Osobnom i socijalnom razvoju, Poduzetnosti i Upotrebi informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Glazbena kultura/umjetnost pripada umjetničkom području te dijeli temeljne obrazovne vrijednosti, ciljeve i pristupe s Likovnom kulturom/umjetnosti, kao i drugim područjima umjetnosti poput filma, teatra, plesa i književnosti. Poučava se u svim ciklusima i vrstama odgoja i obrazovanja kao obavezan predmet.

Nastava Glazbene kulture/umjetnosti treba biti inkluzivna, ona u kojoj svi učenici sudjeluju u nekoj od aktivnosti u skladu sa svojim mogućnostima i interesima. Učenje usmjereno na učenika stavlja veliki naglasak na učitelja koji osmišljava i provodi aktivnosti prikladne glazbenim mogućnostima učenika. Svojom glazbenom vještinom, inovativnošću, kompetencijom te upotrebom IKT-a učitelj treba osigurati visoku kvalitetu glazbe na nastavi Glazbene kulture/umjetnosti.

Predmet Glazbena kultura uči se i poučava u osnovnoj školi od prvog do devetog razreda, a predmet Glazbena umjetnost u općoj gimnaziji sve četiri godine. Broj nastavnih sati u tjednu je jedan, osim u prvom razredu osnovne škole gdje su dva sata.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

- Potaknuti interes, osjećaj za estetiku, znatiželju prema glazbi i njenoj primjeni, te ukazati za značaj i ulogu glazbe u svakodnevnom životu.
- Potaknuti razvoj glazbenih sposobnosti, produkcije, reprodukcije, kreativnosti u skladu s individualnim sposobnostima učenika, te time poticati društvenu interakciju, samopouzdanje, izgradnju identiteta, disciplinu, strpljenje, odgovornost.
- Upoznati učenike s velikim izborom glazbene literature i s njom povezanih stilskih razdoblja, žanrova, kulturnom baštinom-nasljeđem glazbe BiH i cijelog svijeta.
- Upoznati učenike sa sastavnicama glazbenog djela koje će primjenjivati pri glazbenoj analizi.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

Domene predmeta Glazbena kultura/umjetnost izrazito su međusobno povezane i nadopunjuju se, što upućuje na veću ili manju prisutnost svih domena u svim ciklusima i na svim razinama učenja predmeta. Podjelom domena na različite aktivnosti omogućuje se isticanje pojedinih odgojno-obrazovnih ishoda tijekom procesa učenja i podučavanja.

A/ Slušanje glazbe

Domena slušanja glazbe zastupljena je ravnopravno na svim odgojno-obrazovnim razinama i zato joj suvremena glazbena pedagogija daje veliko značenje. Slušanje glazbe na satu Glazbene kulture/umjetnosti treba biti aktivno te kao takvo postaje vrsta učenja koja omogućuje učenicima upoznavanje i bolje razumijevanje glazbe. Slušajući glazbu učenik ulazi u svijet zvukova, potiče maštu, kreativnost i razvija osjećaj za estetiku.

Učenik upoznaje i izgrađuje stav o određenom stilu, vrsti glazbe, žanru, različitim kulturama, glazbenim oblicima, glazbenim sastavnicama i skladateljima. Aktivnim slušanjem glazbe potiče se kritičko mišljenje i vrednovanje glazbe kroz razgovor, refleksiju, diskusiju i debatu.

Za ovu domenu važno je odabrati kvalitetne skladbe i dobro osmisлити metodičke postupke kako bi slušanje glazbe učenicima stvorilo ugodu i pobudilo znatiželju, što otvara mogućnost traganja za novim i složenijim glazbenim iskustvima. Za realizaciju ove domene koriste se audio i video zapisi te neposredni susreti s glazbom.

B/ Stvaralaštvo i reprodukcija

U ovoj domeni učenici ulaze u svijet glazbe uz vlastiti angažman kroz sviranje, pjevanje, glazbene igre, improvizacije, brojalice i pokret uz glazbu. Na kojim će aktivnostima biti naglasak ovisi o uzrastu, sposobnostima i interesu učenika.

Stvaralaštvo i reprodukcija potiče maštu i kreativnost, razvija glazbene sposobnosti i vještine (pjevanje, sviranje, osnovnu glazbenu pismenost), razvija motoriku, memoriju, jezične sposobnosti i intelektualnu znatiželju.

Ova domena postavlja temelje za realizaciju izvannastavnih aktivnosti poput pjevačkog zbora, orkestra, vokalno-instrumentalnog sastava, plesne skupine, folklornog ansambla, skladanja i individualnog sviranja. Poboljšava društvenu interakciju, jača samopouzdanje, izgrađuje identitet, disciplinu, strpljenje i odgovornost. Zastupljenost ove domene u nastavnom procesu će varirati, ovisno o dobi učenika.

Za realizaciju ove domene potrebno je osigurati glazbala primjerena uzrastu učenika, npr. Orffov instrumentarij, boomwhackers, klavijaturu, računalni glazbeni program, itd.

C/ Razumijevanje glazbe u kontekstu

Domena Razumijevanje glazbe u kontekstu potiče razumijevanje i primjenu usvojenog znanja. Usko je povezana i isprepleće se s domenom A i B s ciljem oblikovanja kulturnog, osobnog i socijalnog identiteta učenika te odgoja umjetničke publike.

Ova domena potiče razvijanje glazbene teorije: osnove notnog zapisa, agogika, tonska građa, forma glazbenog djela, te ostale sastavnice glazbenog djela. Učenicima omogućuje raspoznavanje, uočavanje razlika, procjenu vrijednosti, tradicijske, regionalne i globalne kulturne baštine, stilskih razdoblja te različitih vrsta i žanrova glazbe. Potiče istraživanje različitih uloga glazbe, glazbenika i publike u društvu. Nadogradnjom različitih slojeva znanja učenik počinje vrednovati, stvarati kritički stav i analizirati glazbena djela te ih uspoređivati s ostalim umjetnostima i nastavnim predmetima.

Domena Razumijevanje glazbe u kontekstu usko je povezana i prati kognitivni razvoj učenika tako da njena primjena nije podjednako zastupljena u svim razinama nastavnog procesa.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI**I. razred****/68 nastavnih sati godišnje/**

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Slušanje glazbe	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1. Učenik slušno prepoznaje određen broj skladbi.	slušanjem prepoznaje najmanje deset skladbi različitih vrsta glazbe.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-4.2.1</u>
Ključni sadržaji	
- cjelovite skladbe primjerene uzrastu učenika - ulomci ili stavci klasične, tradicijske i popularne glazbe.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik prepoznaje najmanje 10 skladbi. Poželjno je upoznavanje skladbi provesti pomoću audio i/ili videozapisa dviju ili više izvedbi iste skladbe. Kod kraćih skladbi obvezno je cjelovito slušanje, a preporučuje se i višekratno (ne nužno uzastopno) slušanje. Višekratnim slušanjem učitelj će poticati učenika na pamćenje naziva skladbe. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (obogaćivanje vokabulara, jezik kao vrsta komunikacije), Priroda i društvo (živa priroda, godišnja doba, moja škola, dom, sudionici u prometu) i Vjeronauk (blagdani).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.2. Učenik razlikuje pojedine izražajne sastavnice.	- opaža i opisuje jednostavnim rječnikom osnovne sastavnice glazbenog djela: metar/dobe, tempo, visina tona, dinamika, izvođači - na razini prepoznavanja uočava pojedina glazbala - prepoznaje dijelove unutar skladbe koji su kontrastni i koji se ponavljaju.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-4.2.1</u>
Ključni sadržaji	
- glazbeno-izražajne sastavnice slušanih skladbi - glasno/tiho - visoko/duboko - brzo/sporo - muški/ženski glas.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik upoznaje pojedine glazbeno-izražajne sastavnice slušanih skladbi i prepoznaje ih uz pomoć i poticaj učitelja: tempo - brzo, polagano dinamika - glasno, tiho visina tona - visoko, duboko izvođači - jedan ili više (uz neobvezno prepoznavanje pojedinih glazbala i pjevačkih glasova. Napomena: od učenika ne tražimo korištenje stručne terminologije. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (duljina-visina) i Tjelesna i zdravstvena kultura (pokret - brzo/sporo).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda

A.I.3. Učenik slušanjem glazbe upoznaje i razlikuje karakter skladbi.	raspoznaje tužni, veseli ili svečani karakter (ugodaj) slušane skladbe.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-4.2.1</u>
Ključni sadržaji	
skladbe različitog karaktera primjerene uzrastu učenika.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Uz pomoć i poticaj učitelja učenik uočava i raspoznaje ugodaj slušane skladbe. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Hrvatski jezik (izražava misli i osjećaje nakon slušanog/pročitano teksta).	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Stvaralaštvo i reprodukcija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1. Učenik pjeva određen broj pjesama.	pjeva po sluhu pjesme razvijajući pri tome muzikalnost i glazbenu memoriju.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-4.2.1</u>
Ključni sadržaji	
- dječje pjesme - brojalice.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik izvodi najmanje dvadeset pjesama/brojalica tijekom godine. Preporučuje se višekratno pjevanje/izvođenje pjesama/brojalica na različite načine. Učitelj potiče pjevanje/izvođenje određenog broja pjesmica/brojalica napamet (prema sposobnostima i interesu učenika). Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (podjela riječi na slogove u brojalicama) i Likovna kultura (ilustracija doživljaja).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.2. Učenik se koristi svojim glasom ekspresivno.	- primjenjuje lijepo i razgovijetno pjevanje - pjeva samostalno ili u skupini na razrednim i školskim priredbama.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-4.2.1</u>
Ključni sadržaji	
pjesme primjerene sposobnostima i interesu učenika.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učeniku omogućujemo izvođenje pjesme u skladu s njegovim glazbenim sposobnostima. Uz pomoć učitelja osmišljava glazbeni igrokaz u kojem se ekspresivno koristi svojim glasom. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima međupredmetnih tema: Osobni i socijalni razvoj (odnosi u društvenoj zajednici) i Poduzetnost (motiviranost, odgovornost).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.3. Učenik izvodi glazbene igre uz pjevanje i pokrete.	- izvodi brojalice pjevanjem, lupkanjem, koraćanjem ili sviranjem na jednostavnim udaraljka - osmišljava jednostavne melodije i ritmove na kratke stihove ili tekst - imitira zvukove koji ga okružuju i primjenjuje ih u kreativnim igrama - pokretima tijela, plesom prati ritam i emociju skladbi.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-6.2.2</u>
Ključni sadržaji	
- pjesme - brojalice - glazbene igre primjerene dobi i sposobnostima učenika.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učitelj odabire skladbe i igre primjerene dobi i sposobnostima učenika. Učenik uz pomoć učitelja izrađuje improvizirane instrumente (zvečke, udaraljke, štapiće). Učenik svira na udaraljka ili tjeloglazbom uz skladbe i pjesme/brojalice koje pjeva/izvodi. Učenik stvara/improvizira melodijske cjeline pjevanjem ili sviranjem. Poticati učenike da prilikom slušanja svoje impresije izražavaju pokretom ili plesom kako bi se uspostavila veza između zvučnih i motoričkih procesa učenja. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Tjelesna i zdravstvena kultura (pokret u metru i ritmu) i Hrvatski jezik (rastavljanje na slogove).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.4. Učenik crtanjem izražava glazbene impresije.	svoj doživljaj prenosi na crtež ili sliku.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-6.1.1</u>
Ključni sadržaji	
pjesme primjerene sposobnostima i interesu učenika.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik kroz likovno izražavanje prenosi doživljaje nastale slušanjem glazbe. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajem nastavnog predmeta Likovna kultura (crtež).	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Razumijevanje glazbe u kontekstu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1. Učenik na osnovi slušanja glazbe i aktivnog muziciranja prepoznaje različite uloge glazbe.	prepoznaje svečanu, plesnu, domoljubnu, prigodnu, blagdansku pjesmu, filmsku glazbu ili glazbu iz animiranih filmova.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-4.1.3</u>
Ključni sadržaji	
glazba različitog ugođaja i namjene primjerena uzrastu učenika.	

Preporuke za ostvarenje ishoda
Ishod se realizira višestrukim slušanjem, pjevanjem i sviranjem, potičući učenike na razgovor o ugođaju, osjećajima, temi glazbe.
Ishod se realizira kroz domene A i B. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima iz nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (rad na tekstu), Priroda i društvo (godišnja doba, prirodne pojave, živa priroda, dom), Vjeronauk (blagdani) i Tjelesna i zdravstvena kultura (ples i pokret).

VI. razred

/35 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Slušanje glazbe	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik slušno prepoznaje određen broj skladbi.	• prepoznaje i imenuje određen broj skladbi i njihove skladatelje • svojim riječima opisuje ugođaj glazbenog djela • slušno prepoznaje vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu glazbu • raspoznaje vrste glasova (muški/ ženski), pjevačke zborove (muški, ženski, mješoviti, dječji) • prepoznaje tempo i dinamička nijansiranja unutar glazbenog djela te obrađene ritmičke figure.
Poveznice sa ZJNPP	UMP-4.2.1 UMP-4.2.2
Ključni sadržaji	
• skladbe za slušanje primjerene sadržaju i uzrastu učenika (klasične, tradicijske i zabavne).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik prepoznaje najmanje dvanaest pjesama. Preporučuje se poticanje učenika na višestruko slušanje skladbi koje će omogućiti pamćenje skladbi, imena skladatelja, naziv skladbe i na što višu razinu poznavanja glazbenih djela. Učenici uče kako aktivno i s razumijevanjem slušati glazbena djela u kojima prate kretanje teme, mjere, ritma, tempa, dinamike i drugih glazbenih karakteristika. Nastavnik će tijekom godine poticati učenika na što višu razinu poznavanje glazbenih djela. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (jezik i komunikacija, književnost), Priroda i društvo (ekologija, zavičaj, prirodne pojave, živa bića), Priroda (čovjek i priroda), Vjeronauk (blagdani) i s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2. Učenik razlikuje jednostavnu strukturu glazbenog oblika i njene sastavnice.	• razlikuje dvodijelnu, trodijelnu pjesmu i kanon • slušno prepoznaje motiv, temu te glazbenu periodu.
Poveznice sa ZJNPP	UMP-4.1.1 UMP-6.1.2
Ključni sadržaji	
• jednostavni glazbeni oblici (motiv, fraza, rečenica, perioda i kanon) • dvodijelna i trodijelna pjesma.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Za prepoznavanje jednostavnih glazbenih oblika potrebno je cjelovito slušanje skladbe i preporučuje se višestruko slušanje. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (skupovi) i Hrvatski jezik (obrada teksta). Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (duljina-visina) i Tjelesna i zdravstvena kultura (pokret - brzo/sporo).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3. Učenik razlikuje umjetničku, tradicijsku i popularnu glazbu.	• razlikuje obilježja tradicijske glazbe užeg i šireg zavičaja te ih stavlja u kontekst s ostalim folklornim elementima (nošnjama, plesovima, običajima, mitovima i legendama) • prepoznaje zvuk i izgled tradicijskih glazbala užeg i šireg zavičaja.
Poveznice sa ZJNPP	UMP-4.2.1 UMP-4.2.3
Ključni sadržaji	
• cjelovite skladbe umjetničke, tradicijske i popularne glazbe primjerene dobi i sposobnosti učenika • folklorna glazba užeg i šireg zavičaja (napjevi, glazbala, plesovi...).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Na temelju slušanja učenik prepoznaje sličnosti i razlike pojedinih vrsta glazbe, te uz pomoć nastavnika istražuje različite vrste iz vlastitog okruženja, posjećujući kulturno-glazbene događaje. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (književnost, jezik i komunikacija), Priroda i društvo (zavičaj), Geografija (geografski prostorni identitet) te međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju) i Građanski odgoj i obrazovanje (društvena zajednica).	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Stvaralaštvo i reprodukcija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1. Učenik pjevanjem izvodi autorske i tradicijske pjesme.	• razgovijetno pjeva po sluhu ili notnom zapisu određeni broj pjesama pri tome pazeći (u skladu sa svojim individualnim sposobnostima) na intonaciju, precizan ritam i agogiku • izražava se pokretom uz glazbu izvodeći plesnu koreografiju • aktivno sudjeluje u zajedničkoj izvedbi i svoju izvedbu usklađuje s izvedbama drugih • pjeva najmanje tri kanona.
Poveznice sa ZJNPP	UMP-4.2.1 UMP-5.1.2
Ključni sadržaji	
• autorske i tradicijske pjesme različitih vrsta prilagođene opsegu glasa i sposobnostima učenika • pravila vokalne tehnike (intonacija, dikcija, artikulacija) • glazbeno-izražajne sastavnice (tempo i dinamika).	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Pjevanjem izvodi 10-15 autorskih i tradicijskih pjesama. Aktivnim sudjelovanjem u pjevanju jednoglasnih pjesama kod učenika će se razvijati osjećaj za intonaciju, melodiju, ritam, tempo i dinamiku. Učenik se potiče na javnu samostalnu ili skupnu izvedbu u razredu, školi, lokalnoj zajednici. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (jezik i komunikacija, rad na pjesmi), Priroda i društvo (zavičaj), Tjelesna i zdravstvena kultura (pravilno i nepravilno držanje tijela) te međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje (društvena zajednica) i Kultura življenja (kultura ponašanja i komunikacije).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.2. Učenik spaja kratke tekstove s melodijom i ritmom u smislene cjeline.	• izvodi brojalice svirajući dobe i ritam pljeskanjem, sviranjem po tijelu ili na udaraljkama primjerenim uzrastu • u skladu sa svojim mogućnostima svira jednostavne ritmičke vježbe (ta-te, ta-fa-te-fe, nota s točkom) koristeći notni zapis • razlikuje naglašene i nenaglašene dobe (tezu i arzu) u taktu i prepoznaje osnovne mjere (2/4, 3/4, 4/4) • improvizira kratke melodije u C-dur tonalitetu i ritmove na zadani tekst ili stihove • crtežom ili riječima izražava svoje doživljaje potaknute glazbom.
Poveznice sa ZJNPP	UMP-6.1.2 UMP-6.2.2
Ključni sadržaji	
• mjere 2/4, 3/4, 4/4 (teza, arza, način zapisivanja) • ritam ta-te, tafa-tefe. • nota s točkom	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik improvizira kraće ritamske obrasce i kraće instrumentalne skladbe na udaraljkama ili drugome jednostavnom melodijskom glazbalu poštujući glazbeni metar. Potaknuti učenike na međusobnu interakciju, kroz igre, skupno muziciranje, razne projekte i zadatke. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (rad na tekstu), Matematika (skupovi, dijeljenje, razlomci), Likovna kultura (ilustracija) i Tjelesna i zdravstvena kultura (ritam i motoričke sposobnosti).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.3. Učenik razvija glazbenu pismenost koristeći se glazbenom terminologijom pri analizi glazbenog djela.	• upoznaje notno pismo • navodi tonove C-dur, G-dur i F-dur ljestvice, objašnjavajući osnovne elemente dura.
Poveznice sa ZJNPP	UMP-5.2.1 UMP-5.2.2
Ključni sadržaji	
• notno pismo • dur tonalitet (C, G, F).	

Preporuke za ostvarenje ishoda
Učenici razlikuju note prema visini, trajanju i položaju na notnom crtovlju, te osnovne karakteristike durske ljestvice (građa i funkcije). Naučene pjesme pjevati tako da se gledaju note radi povezivanja notne slike s kretanjem melodije. Preporuka je da se kod obrade ljestvice-tonaliteta obrati pozornost na funkcije zbog kasnije obrade glazbenih oblika. Učenika poticati na svladavanje notnog pisma za potrebe sviranja na dječjem instrumentariju ili drugim jednostavnim melodijskim glazbalima. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (jezik i komunikacija), Likovna kultura (grafički dizajn) i Matematika (dijeljenje).

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Razumijevanje glazbe u kontekstu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik objašnjava ulogu glazbe u društvu i njezinu primjenu u svakodnevnom životu.	- na osnovu slušanja i aktivnog muziciranja prepoznaje različite uloge glazbe i vrste glazbe - uočava razliku između vrijedne umjetničke glazbe i glazbe koja tu vrijednost nema - objašnjava društveno-kulturni odnos u kojem se izvodi/izvodila određena tradicijska glazba - istražuju glazbeno-kulturnu ponudu u vlastitoj sredini.
Poveznice sa ZJNPP	<u>UMP-6.1.3</u>
Ključni sadržaji	
- cjelovite skladbe - stavci ili ulomci tradicijske i umjetničke glazbe primjerene dobi i sposobnosti učenika.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Na temelju slušanja i izvođenja učenik prepoznaje sličnosti i razlike pojedinih vrsta glazbe kao i različite uloge koje glazba može imati u svakodnevnom životu. Učenik posjećuje kulturne događaje primjerene dobi učenika, opisuje ih i iznosi svoj stav o njima, stvara naviku posjećivanja i ponašanja u istim. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (književnost), Vjeronauk (blagdani), Priroda (čovjek i priroda), Tjelesna i zdravstvena kultura (ples), Likovna kultura (umjetnička djela) te međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju) i Građanski odgoj i obrazovanje (društvene zajednice).	

Učenjem i podučavanjem Glazbene kulture/umjetnosti potiče se i unapređuje učenikova ljubav prema glazbi, estetski razvoj, kreativnost, učenikove glazbene sposobnosti i interesi, svijest o očuvanju povijesno-kulturne baštine i osposobljenost za življenje u multikulturnom svijetu. Jedna od osnovnih značajki učenja i poučavanja Glazbene kulture/umjetnosti je inkluzivnost i otvorenost. Nastava se treba prilagoditi svakom učeniku tj. njegovim, mogućnostima, interesima, sposobnostima, a otvorenost nudi slobodu nastavniku koji će sam odabrati metodu, strategiju, tehniku rada i didaktičko metodički pristup koji će primjenjivati. Nastavnik ima slobodu i odabira glazbenih materijala koje će obrađivati u skladu interesima i sposobnostima učenika.

Suvremeni pristup i inovativne metode poučavanja aktivno uključuju učenike u nastavni proces s naglaskom na njihovu kreativnost i stvaralaštvo gdje se odgojno- obrazovni ishodi ostvaruju u skladu sa sposobnostima i interesima učenika. Učenici će aktivnim slušanjem glazbe, pjevanjem, sviranjem, kreativnošću, igrama, projektima, istraživanjem i razgovorom sudjelovati u nastavnom procesu kako bi se usvojila znanja, potaknuo estetski razvoj i kritičko razmišljanje, kreativnost i inovacija te razvile osnovne vještine sviranja i pjevanja. Radi održavanja koncentracije i motiviranosti u razredu sat je poželjno podijeliti na kratke glazbene aktivnosti (pjevanje, sviranje, glazbene igre, slušanje glazbe) kako se ne bi stvorila monotonija i pasivnost.

Potrebno je s posebnom pozornošću pristupiti planiranju nastavnih zadataka za učenike s teškoćama i omogućiti im glazbena iskustva u skladu s njihovim mogućnostima, a za nadarene učenike poželjno je omogućiti proširenje učenja i podučavanja glazbe u vidu:

- izbornih i fakultativnih nastavnih predmeta i/ili modula
- izvanučionične nastave
- izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti
- različitih vrsta projekata

Učenje glazbe u odgojno obrazovnom procesu doprinosi:

- *Razvoju: muzikalnosti, vještine sviranja i pjevanja, memorije, govorne i čitalačke vještine, samopouzdanja, upornosti i discipline.*
- *Poticanju: kreativnosti, timskog rada, odgovornosti, preuzimanju rizika, svladavanju treme pred javni nastup te osobnog i društvenog razvoja.*
- *Kognitivnom razvoju učenika uključujući apstraktno mišljenje, slušnu i prostornu svijest.*
- *Razvoju kinetičko-motoričkih sposobnost.*

Nastava Glazbene kulture/umjetnosti se odvija u učionici (kabinetu) koja treba biti opremljena suvremenim nastavnim pomagalicama i glazbenim instrumentima (CD-player, projektor, računar, klavir, Orffov instrumentarij i sl.) a glazba koja se prezentira učenicima treba biti visoko kvalitetna. Fleksibilnost procesa učenja i podučavanja nudi izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u okviru kojih učenici proširuju stečena znanja, vještine i stavove te istodobno sustavno razvijaju svoje interese i ostvaruju kvalitetan umjetnički rast i razvoj.

Metodički postupci zastupljeni u nastavi Glazbene kulture/umjetnosti: demonstracija, slušanje, reprodukcija, analiza, razgovor, ilustracija, čitanje i rad na tekstu.

Suvremene metode u nastavi Glazbene kulture/ umjetnosti stavljaju veliki naglasak i na primjenu IKT-a, te ako je škola opremljena IKT pomagalima bilo bi poželjno primijeniti ista. Tehnologijom u nastavi Glazbene kulture/umjetnosti otvaraju se dodatne mogućnosti razvijanja sposobnosti kod učenika. IKT može pridonijeti i učiniti nastavu pristupačnijom, kreativnijom, bogatijom (prikazivanje različitih video sadržaja mjuzikla, opere, baleta, koncerata, učenje sviranja online instrumenata putem aplikacija, itd.).

Aktivnosti u nastavi glazbe:

Pjevanje je važan element u nastavi i jedan je od najstarijih i najprirodnijih glazbenih aktivnosti. Aktivno i kontinuirano pjevanje ima za cilj njegovati glas, razvijati interes za glazbu, razvijati glazbeni ukus. Učenje pjesama u nastavi odvija se tehnikom imitacije, odnosno metodom učenja po sluhu. Moguće je lakše pjesme obraditi i po notnom zapisu ili kombinacijom tih dvaju načina. U nižim razredima to su pjesme s manjim melodijskim opsegom i jednostavnim ritamskim obrascima, dok u višim razredima spomenute sastavnice su zahtjevnije. U nastavi glazbe se na repertoaru nalaze umjetničke, tradicijske i zabavne pjesme, a izvode se uz učiteljevu/nastavnikovu adekvatnu pratnju na instrumentu (klavir, gitara, sintesajzer). Sama aktivnost pjevanja treba rezultirati lijepim i izražajnim pjevanjem u kojem učitelj treba obratiti pozornost na intonaciju i ritam, pjevačko disanje i vokalnu tehniku.

Slušanje glazbe zauzima središnje mjesto u nastavi Glazbene kulture/umjetnosti. Sam postupak slušanja može se podijeliti s obzirom na cilj, sadržaj i aktivnost. Oblikovati učenikov ukus za kvalitetnu, umjetničku glazbu kao i razvijati estetski odgoj učenika primarni je cilj slušanja. Sadržaj može obuhvaćati umjetničko djelo i slušni primjer, a ovisno o dobi učenika treba paziti na trajanje skladbe. Slušanje je u nastavi uvijek aktivno te mu se pristupa koncentrirano, analitičkim praćenjem sastavnica i uočavanjem istih. Slušanjem glazbe učenike treba upoznati s različitim stilskim razdobljima, stilovima i vrstama kako bi mogli razvijati glazbeni ukus, a s vremenom i kritičko mišljenje.

Sviranje na nastavi glazbene kulture/umjetnosti je aktivnost koja se može provoditi kao skupna ili individualna. Sviranjem se potiče razvoj kreativnosti, motorike, koordinacije, koncentracije, strpljenja i ustrajnosti, osjećaja za ritam i ono ima velik utjecaj na stvaranje samopouzdanja, emocionalnog rasta i razvoja ponašanja djeteta. Sviranje omogućava aktivno sudjelovanje učenika u izvođenju jednostavnijih glazbenih djela. Instrumenti koji se koriste prvenstveno su tijelo (ruke i noge) i Orffov instrumentarij, a kod učenika koji uspješno savladaju osnove glazbene pismenosti mogu i drugi instrumenti (najčešće sintesajzer).

Stvaralaštvo je važan element u procesu učenja jer potiče kreativnost, improvizaciju, intelektualni, psihološki i socijalni razvoj. Pod stvaralaštvom podrazumijevamo osmišljavanje vlastitih melodija na zadani tekst, kao i stvaranje teksta na melodiju, ilustriranje odslušanih glazbenih djela, osmišljavanje brojalica na naučene ritamske obrasce, razne vrste glazbenih improvizacija. Stvaralaštvo se može izraziti pjevanjem, sviranjem, plesom, pokretom, osmišljavanjem igrokaza, izradom jednostavnih glazbala, izražavanjem osjećaja putem ilustracija ili pisanom riječju i upotrebom IKT-a.

Glazbene igre jedan su od najuspješnijih sredstava za razvijanje glazbenih sposobnosti, ali i za razvijanje ličnosti. Najčešće igre u nastavi Glazbene kulture su: glazbene igre s pjevanjem, glazbene igre ritmova i melodija, brojalice, igre slušanja te računalne glazbene igre (kvizovi, asocijacije i sl.). Pomoću glazbenih igara djeca razvijaju sposobnost zapažanja i izražavanja, pamćenje, govor, motoriku i mišljenje. Glazbene igre koriste se u razrednoj nastavi i u nižim razredima predmetne nastave jer doprinose stvaranju pozitivne atmosfere i uklanjaju monotoniju nastave. Koristeći igre u nastavi glazbe pomažemo učenicima da stječu znanje o glazbi na njima prihvatljiv i zanimljiv način. Novim znanjima učenici obogaćuju svoj rječnik te koriste osnovne glazbene pojmove. Aktivnost plesa posebno je zanimljiva djeci spomenute dobi, te ima izravan utjecaj na estetski razvoj učenika. Područje glazbenih igara zahtijeva temeljitu pripremu učitelja kako bi se ostvarila sama svrha istoga.

Vrednovanje je proces koji se temelji na prikupljanju i analizi podataka o učeničkim postignućima i ostvarenju odgojno-obrazovnih ishoda. To je veoma složen, zahtjevan, osjetljiv i odgovoran dio posla. Kako se na temelju vrednovanja donose odluke koje su važne za učenika, ono zahtijeva profesionalni integritet i ozbiljan pristup učitelja. Učitelj na osnovu odgojno-obrazovnih ishoda kreira aktivnosti koje trebaju biti osmišljene tako da osiguraju valjano vrednovanje. Vrednovanje se vrši kontinuirano tijekom odgojno-obrazovnog procesa kako bi učenici imali priliku pokazati napredak u učenju i razvoju. Vrednovanje treba rezultirati jasnim, točnim i pravovremenim povratnim informacijama koje bi učenicima pomoglo u daljnjem radu. Vrednovanje treba imati motivacijsku ulogu u cijelom procesu.

ELEMENTI VREDNOVANJA

- **Slušanje glazbe**
- **Teorijska znanja**
- **Praktična primjena.**

Slušanje glazbe

Prepoznaje i imenuje skladatelja, naziv skladbe, vrstu glazbe, glazbeno stilsko razdoblje. Prepoznaje sastavnica glazbenog djela: tempo, dinamiku, ritam, glazbeni slog, tonsku građu, izvođače.

Prepoznaje tradicijsku glazbu užeg i šireg zavičajnog područja. Razlikuje duhovnu i svjetovnu glazbu različitih stilskih razdoblja. Usvaja vrijednosne mjere za procjenu valjanosti glazbe.

Teorijska znanja

Odnosi se na: poznavanje notnog pisma, agogičkih oznaka, glazbala, ritamskih figura, sastavnica glazbenog djela, vrsta glazbe, glazbene značajke pojedinih stilskih razdoblja, razvoj glazbene umjetnosti kroz stilska razdoblja i utjecaj društvenih okruženja na razvoj glazbe.

Praktična primjena

Kreativno izražavanje doživljaja glazbe pjevanjem, crtežom, koreografijom plesa kao i korištenje glazbenih instrumenata improvizirajući kratke melodije s usvojenim ritmovima. Izvođenje glazbe kroz školske priredbe, zbor, ansambl i posjet koncertima. Tehnologijske vještine izražene kroz prezentacije.

Elementi vrednovanja određuju se prema godini učenja, odnosno prema odgojno-obrazovnom razdoblju. U svakom odgojno-obrazovnom razdoblju određuju se dva elementa ocjenjivanja, uz mogućnost uvođenja i trećeg elementa. Treći element ocjenjivanja treba biti usklađen s nastavnim sadržajima određenog razreda. U osnovnoj školi u izučavanju predmeta Glazbena kultura dva obvezna elementa su **Slušanje glazbe i Praktična primjena**, dok u Glazbenoj umjetnosti (srednja škola) obvezni elementi su **Slušanje glazbe i Teorijska znanja**.

Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda temeljimo na sljedećim pristupima:

- vrednovanje za učenje
- vrednovanje kao učenje
- vrednovanje naučenog.

VREDNOVANJE ZA UČENJE

Vrednovanje za učenje odvija se tijekom učenja i podučavanja. Ovaj oblik vrednovanja ima ulogu prikupljanja informacija o procesu učenja, razmjene iskustava, stečenih znanja i vještina u odnosu na postavljena očekivanja. Primjenom različitih metoda vrednovanja za učenje učenicima se pruža mogućnost da tijekom procesa učenja uvide kako unaprijediti svoje učenje za ostvarenje ciljeva učenja, te da postanu svjesni koliko učinkovito uče i kako trebaju učiti. Također, primjenom različitih metoda vrednovanja za učenje, učenici imaju bolja postignuća jer primaju kontinuirane povratne informacije koliko napreduju i koliko učinkovito uče, razvijaju motivaciju za učenje i samopouzdanje. Učiteljima vrednovanje za učenje pomaže u prikupljanju informacija o početnim znanjima i iskustvima učenika, nedostacima koje učenici imaju tijekom procesa učenja, o razinama usvojenosti znanja i vještina, stilovima učenja učenika, njihovim uvjerenjima i motivaciji za učenje. U procesu vrednovanja za učenje najčešće se primjenjuju metode kao što su zabilješke, učeničke mape, opažanja učenika tijekom individualnoga rada ili rada u skupinama, rasprave u skupinama i dr. Njihovom primjenom učenik dobiva informacije o tome gdje se nalazi na svom putu prema ostvarenosti ishoda u odnosu na postavljene ciljeve i kako unaprijediti svoje učenje. Vrednovanje za učenje ne rezultira ocjenom, već razmjenom informacija o učenju i rezultatima učenja. Nastavnik daje učenicima kvalitativnu povratnu informaciju o procesu učenja, te koliko su učinkovite njihove strategije učenja i kako bi ih mogli unaprijediti za učinkovito i potpuno ostvarenje ishoda.

VREDNOVANJE KAO UČENJE

Vrednovanje kao učenje temelji se na ideji da učenici vrednovanjem uče, što podrazumijeva aktivno uključivanje učenika u proces vrednovanja uz podršku nastavnika kako bi se maksimalno poticao razvoj učenikova samostalnog pristupa učenju. Vrednovanje kao učenje odnosi se na samoanalizu i samovrednovanje uspješnosti postavljanja ciljeva učenja. Pri tome je posebno važno da učenici budu potpuno uključeni u proces donošenja odluka o daljnjim koracima o učenju nakon vrednovanja. Nastavnik pomaže učeniku razumjeti kriterije za samovrednovanje, vodi proces samorefleksije i pomaže pri donošenju odluka kako unaprijediti učenje.

Pored samovrednovanja učenik je aktivno uključen u vrednovanje učenja i postignuća svojih vršnjaka, pomaže im u promatranju i nadgledanju procesa učenja svojom povratnom informacijom, pri čemu bi učenike trebalo poticati na pozitivne aspekte tuđega rada, a onda i na načine za poboljšanje istoga. Uz podršku nastavnika učenici će razvijati sposobnost vrednovanja slušanja glazbenih djela, originalnosti izvedbi te prihvaćanja djela od strane publike.

VREDNOVANJE NAUČENOG

Vrednovanje naučenoga jest sumativno vrednovanje kojemu je svrha procjena ostvarenosti ishoda nakon određenoga razdoblja učenja i podučavanja. Njime se sažimaju informacije o tome što učenik zna kako bi se dokumentiralo i izvijestilo o njegovim postignućima i napredovanju. Provođa se periodično, nakon obrađene nastavne cjeline, odnosno obrazovnog razdoblja. U tu se svrhu vrednovanja naučenoga u pravilu koriste ocjene. Vrednovanje naučenoga daje informaciju

o postignućima u određenim točkama odgojno-obrazovnog procesa i govori o ostvarenju ishoda. Izvješćivanje o postignutim rezultatima služi učenicima, roditeljima i nastavnicima u praćenju napredovanja učenika, planiranju učenja i daljnjega odgojno-obrazovnog puta, te za utvrđivanje je li učenik zadovoljio uvjete za prijelaz u viši razred. Unutarnje vrednovanje ostvarenosti ishoda osmišljava, planira i provodi nastavnik koji se vodi svrhom vrednovanja i odgojno-obrazovnim ishodima kurikulumu. Kako bi se to postiglo, učitelj treba planirati vrednovanje u trenutku dok planira i podučavanje. U izboru metoda vrednovanja učitelj treba voditi računa, ne samo o tome koje su metode primjerene i praktične za ispitivanje ostvarenosti određenih ishoda, već i o tome koliko su primjerene dobi i potrebama učenika.

S obzirom na svrhu primjenjuje se:

Dijagnostičko vrednovanje koje se provodi kako bi se utvrdila kvaliteta i razina učeničkog predznanja i vještina prije početka podučavanja, bilo neke nastavne cjeline ili same nastavne jedinice. Ovaj oblik vrednovanja je veoma koristan kako bi učenici procijenili je li i u kojoj mjeri razumiju određene pojmove i kako bi nastavnici imali informaciju s kojim znanjima i vještinama učenik raspolaže. Na temelju prikupljenih informacija učitelj prilagođava i planira nastavni proces.

Formativno vrednovanje je neprestano praćenje dinamike i kvalitete učeničkog napredovanja tijekom cijele školske godine. Formativnim vrednovanjem učenik prima informacije koje mu omogućuju prepoznavanje slabosti u načinu učenja, a učitelj spoznaje načine pomoću kojih učenik postiže najbolje rezultate, otkriva njegove darovitosti a i slabosti koje treba otkloniti. Na temelju dobivenih informacija učitelj vodi učenika prema željenim postignućima.

Sumativno vrednovanje se prikazuje ocjenom koja je odraz učenikova znanja i iskazanih vještina. Učenik ocjenu može dobiti kao procjenu znanja pisanom ili usmenom provjerom, ali i za pisanje eseja, sudjelovanje u kreiranju kulturnog javnog života škole ili svoje lokalne zajednice.

Metode i pokazatelji kvalitete vrednovanja

Učitelj je osoba koja osmišljava, planira i provodi vrednovanje učenika, vodeći računa o ciljevima definiranim predmetnim kurikulumom. Praćenje i vrednovanje učenika dio je svakog nastavnog sata, a za uspješne rezultate važno je da bude što prirodnije i sa što manje stresa. Metode vrednovanja mogu biti različite, ali ih treba uskladiti s definiranim ishodima i ciljevima predmetnog kurikulumu te s dobi i potrebama učenika. Učenici se razlikuju prema svojim glazbenim sposobnostima, pa i metode vrednovanja trebaju biti raznolike, kako bi učitelju pružile dovoljno informacija za kvalitetnu procjenu učeničkih postignuća. Pri vrednovanju učenika može se uzeti u obzir i njihova zainteresiranost za glazbu, angažman i organizaciju različitih glazbenih sadržaja.

Metode vrednovanja:

- a) *Pisane provjere znanja i vještina* (putem različitih pisanih testova, provjerava se poznavanje činjenica iz povijesti glazbe).
- b) *Usmene provjere* (kojima se, izuzev znanja, mogu provjeriti sposobnosti povezivanja različitih informacija.)
- c) *Procjena slušnog poznavanja glazbene literature* (provjera poznavanja i

uočavanja različitih sastavnica glazbe, kao i poznavanja stilova).

- d) *Ocjena izvodačkih sposobnosti i kreativnog razmišljanja* (poticanje učenika na sudjelovanje u glazbenim aktivnostima, kao i na praćenje glazbenog života u njihovoj sredini).
- e) *Procjena učeničkih radova* (analiza seminarskih radova, prezentacija, plakata, raznih projektnih aktivnosti).

Zaključivanje ocjena

Na kraju svake nastavne godine donosi se zaključna ocjena koja pokazuje ostvarenost odgojno-obrazovnih ciljeva u toj nastavnoj godini. Zaključna ocjena se izriče brojkom i riječju: nedovoljan (1), dovoljan (2), dobar (3), vrlo dobar (4) i odličan (5). Izuzetak su niži razredi osnovne škole gdje se u odgojno-obrazovnom procesu vrednovanje izražava opisnom ocjenom u skladu s Pravilnikom o praćenju napredovanja, provjeravanju i ocjenjivanju učenika (Službene novine KSB, broj: 5/10).

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Glazbena kultura**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.4. PREDMETNI KURIKULUM ZA ENGLISKI JEZIK

Koordinator Jezično-komunikacijskog područja:

dr. sc. Jelena Jurčić, doc.

Voditelj predmetne Radne skupine:

dr. sc. Ivana Grbavac, izv. prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Jelena Šimunović

Kata Markota

Sanda Kamberović

Josipa Šarac

Ivana Baćilo

Vesna Lukenda-Nikšić

Ljerka Naletilić

Sofija Udovičić

Recenzent:

dr. sc. Matea Džaja

dr. sc. Ivana Zovko Bošnjak, doc.

A/ OPIS PREDMETA

Nastavni predmet Engleski jezik pripada jezično-komunikacijskom području te je njegova svrha razvoj jezično-komunikacijske kompetencije učenika na stranom jeziku, što podrazumijeva sposobnosti za usmeno i pisano sporazumijevanje, tumačenje i izražavanje informacija, ideja, misli, osjećaja, stavova i vrijednosti u različitim kulturološkim i društvenim situacijama, u realnom i digitalnom okruženju, te razvijanje ključnih kompetencija (komunikacijska, društvena i građanska, kulturna, kreativna i produktivna, poduzetnička, informatička i učiti kako učiti). Učenje stranoga jezika potiče sustavan način razvijanja kreativnog i kritičkog mišljenja te jača intelektualni kapacitet pojedinca osposobljavajući ga za nastavak obrazovanja i razvijajući svijest o važnosti cjeloživotnog učenja u formalnom i neformalnom okružju. Ovladanost engleskim jezikom povoljno utječe na učenikovu sliku o sebi, utječe na donošenje odgovornih i neovisnih odluka te stvara preduvjet za cjeloživotno učenje. Komunikacijom s izvornim i neizvornim govornicima oblikuje se osobni identitet i integritet, razvijaju solidarnost i poštovanje drugih i drugačijih te osvježuje znanje o vlastitoj kulturi. U cilju održavanja visokih kriterija u podučavanju važno je uskladiti sustavno podučavanje predmeta Engleski jezik s Europskim referentnim okvirom za jezike. Sposobnost komunikacije na engleskom jeziku pruža pojedincu mogućnosti veće osobne mobilnosti i snalaženja u globalnome svijetu. Učenje i podučavanje predmeta Engleski jezik bitno doprinosi međukulturnoj osviještenosti. Upoznavanjem drugih kultura učenik obogaćuje svoje vidike te razvija kritičko mišljenje uspoređujući svoju i druge kulture, tražeći ono u čemu smo isti i poštujući ono u čemu smo različiti.

Razumijevanjem drugih kultura kod učenika se razvija želja za suradnjom, uvažavanje različitosti, razvoj vlastitog identiteta i integriteta te razvoj empatije. Također se potiče stvaralaštvo i produktivnost u poduzetničkom duhu upotrebom novih, suvremenih tehnologija, samostalnim istraživanjem i timskim radom, a cijeli proces se gradi na vlastitoj refleksiji koja će kod učenika osigurati kritičko promišljanje usvojenih vrijednosti i znanja. Naročito se razvijaju komunikacijska i međukulturna kompetencija te samostalnost u ovladavanju jezikom. Nastava Engleskog jezika osposobljava učenika za povezivanje materije s različitim područjima, za izučavanje drugih nastavnih predmeta (kao što su drugi strani jezici, Hrvatski jezik, Priroda, Geografija, Biologija, Likovna i Glazbena kultura, Vjeronauk i dr.). Od početnog podučavanja Engleskog jezika do naprednog evidentna je povezanost sa ostalim predmetima. Jezik i društveni tijekovi su podložni promjenama, stoga učitelj/nastavnik Engleskog jezika mora biti spreman na promjene i praćenje metoda i pristupa u podučavanju. Podučavanje se temelji na suvremenim metodama i pristupima: kognitivna metoda, TPR ili metoda reagiranja cijelim tijelom, sugestopedija, prirodna metoda, situacijsko učenje, rad u paru, grupni rad itd. Prateći suvremeni razvoj tehnologija kao i generacijski razvoj naraštaja, metodike i strategije, podučavanje se prilagođava učeniku na način da mu se omogućuje razvoj punog kapaciteta s obzirom na njegove mogućnosti i sposobnosti kroz diferencirano podučavanje. Poticanjem i pozitivnim pristupom osiguravamo sigurno i učinkovito okružje kako bi učenik slobodno i nesmetano komunicirao na engleskom jeziku. Učitelj/nastavnik kao moderator stavlja učenika u središte osmišljavajući inovativnu i suvremenu nastavu koja motivira učenika da istražuje, primjenjuje, analizira, vrednuje i stvara. Engleski jezik se izučava u svim ciklusima i na svim razinama odgojno-

obrazovnog sustava, počevši od predškolske razine. U osnovnoj školi se izučava kao prvi strani jezik od 1. do 9. razreda ili kao drugi strani jezik od 5. do 9. razreda.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Osposobiti učenika samostalno usmeno i pisano komunicirati na engleskom jeziku unutar lokalne i šire društvene zajednice u skladu s Europskim referentnim okvirom za jezike. Razvijati jezično-komunikacijske kompetencije kroz četiri jezične vještine: slušanje, čitanje, govorenje i pisanje, pri čemu je naglasak na razvijanju tečnosti ispred točnosti. Pripremiti učenika za interakciju sa stranim i izvornim govornicima pri čemu se učenik upoznaje s različitim sociokulturološkim kontekstima, vlastitom i drugim kulturama i tradicijama te sagledava svijet iz različitih perspektiva. Poticati učenika na kritičko mišljenje, uvažavanje različitosti i izgradnju pravednog i demokratskog društva. Osnajziti učenika za kritičku i samostalnu upotrebu različitih izvora znanja i strategija za učenje, dobivenih komunikacijom i samostalnim istraživanjem, potrebnih za donošenje odgovornih odluka utemeljenih na relevantnim informacijama. Cilj je potaknuti učenika da sam prepozna i primjeni metodu koja je najučinkovitija za samostalno usvajanje i učenje engleskog jezika te povezati i usporediti usvojene materije. Tako se potiče radoznalost učenika te ga se motivira za rješavanje problema, timski rad, razvoj kreativnosti i osobnu odgovornost za vlastiti rad. Postići samostalnost i razvijati svijest o važnosti kontinuiranog obrazovanja te razvoj emocionalne i socijalne inteligencije kroz koju učenik gradi vlastiti odnos i konstruktivan stav prema svijetu u kojem živi i pojedincima s kojima surađuje. Važno je razviti kreativno-produktivne i poduzetničke kompetencije koje doprinose osobnom i profesionalnom razvoju i pozicioniranju u realnom i digitalnom okruđu.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/Jezično-komunikacijsko područje

Stjecanje jezično-komunikacijske kompetencije postiže se primjerenim integralnim pristupom jezičnim vještinama (slušanje, govorenje, pisanje i čitanje).

Odgojno-obrazovni ishodi u ovom predmetnom području temelje se na:

- stjecanju znanja o engleskom jeziku kao komunikacijskom sustavu (vokabular, gramatika, izgovor i pravopis, stilovi govornog i pisanog jezika, obilježja verbalne i neverbalne interakcije)
- upotrebi jezičnog znanja u komunikacijskoj situaciji na engleskom jeziku (aktivno slušanje i razumijevanje, govorenje, čitanje, razumijevanje i pisanje različitih tekstova)
- jezičnoj medijaciji (prevođenju) koja uključuje naizmjeničnu jezičnu recepciju i produkciju u posredovanju između dva jezična sustava.

Progresija u stjecanju jezično-komunikacijskih kompetencija od nižih k višim razredima ostvaruje se povećavanjem kompleksnosti i dužine tekstova koje učenik razumije i stvara te porastom zahtjevnosti kognitivnih procesa obrade pri recepciji i produkciji teksta. Tekst podrazumijeva sve proizvode jezične upotrebe (govorne, pisane, vizualne i multimodalne).

Multimodalni tekstovi kombiniraju jezik s drugim sustavima komuniciranja kao što su tiskani ili digitalni tekst, vizualna pomagala te zvučna ili govorna riječ.

Tekst prema dužini i trajanju može biti vrlo kratak, kratak, srednje dug i dug. Broj riječi koji definira dužinu teksta razlikuje se u receptivnim i produktivnim djelatnostima.

Za slušanje i čitanje: vrlo kratak tekst ima do 100 riječi, kratak tekst od 100 do 350 riječi (ovisno o godini učenja), srednje dug tekst od 350 do 500 riječi (ovisno o godini učenja) i dugi tekst ima više od 500 riječi.

Pisanje: vrlo kratak tekst ima do 40 riječi, kratak tekst od 50 do 150 riječi (ovisno o vrsti teksta), srednje dug tekst 100 do 200 riječi (ovisno o vrsti teksta) i dugi tekst ima više od 200 riječi.

Govorenje: monolog o vrlo kratkom tekstu koji bi trajao od ½ do 1 minute i interakcija od 1 do 1,30 minute, monolog o kratkom tekstu od 1 do 2 minute i interakcija od 1,30 do 2,30 minuta, monolog o srednje dugom tekstu od 2,30 do 3,30 minuta i interakcija od 2,30 do 5 minuta i monolog o dugom tekstu od 3,30 do 5 minuta i interakcija od 5 do 8 minuta.

Prema složenosti tekst može biti vrlo jednostavan, jednostavan, srednje složen i složen. Složenost teksta ovisi o kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima složenosti i učenikovu poznavanju teme teksta.

B/ Međukulturna kompetencija

Kroz multikulturalnost učenika pripremamo da kroz različite pisane i usmene sadržaje upozna kulturu i civilizaciju engleskog govornog područja, uoči sličnosti i razlike između vlastite kulture i anglofonih kultura, izgradi vlastiti stav savjesnoga građanina koji će, šireći vidike upoznavanjem različitih kultura, razviti empatiju i razumijevanje. Učeniku se tako osigurava lakša socijalna komunikacija, on može komunicirati s govornicima engleskoga jezika različitoga kulturnog podrijetla. Učenik postaje međukulturno kompetentan, što znači da je sposoban uočiti i interpretirati sličnosti i razlike među kulturama, otvoren je za razumijevanje, prihvatanje i uvažavanje govornika engleskoga jezika, spreman je za recepciju književnosti i stvaralaštva na engleskom jeziku, sposoban je graditi skladne međukulturne odnose, odbacuje predrasude i stereotipe, upoznaje i poštuje ljudska prava te je osnažen za sprječavanje diskriminacije i nasilnog rješavanja sukoba. Ovo područje uči učenika kako živjeti bogatstvo različitosti.

C/Samostalnost u ovladavanju jezikom

Predmetno područje Samostalnost u ovladavanju jezikom kao najvažniji zadatak ima učenikovo preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje stranog jezika. Upravo preuzimanje odgovornosti za vlastiti uspjeh i učenje kao rezultat ima učenikov afektivni i kognitivni razvoj, razvoj učenikova kritičkog mišljenja, kreativnog izražavanja i metakognitivnih sposobnosti. Samostalan učenik planira, organizira, prati i vrednuje svoje učenje, razvija motivaciju te je ustrajan i pozitivan u učenju i radu što mu omogućava uspješno ostvarivanje ciljeva. Učenik ujedno pronalazi, izabire, vrednuje i učinkovito upotrebljava informacije iz različitih izvora i medija te

stalno unapređuje svoje komunikacijske i prezentacijske vještine. Preuzimanjem aktivne uloge u procesu učenja učenik razvija samopouzdanje i samopoštovanje te stvara temelje za cjeloživotno učenje.

Učenik se osposobljava za samostalno i kreativno rješavanje problema, upotrebu digitalnih alata u sigurnom okruženju. Poseban naglasak se stavlja na poduzetničke kompetencije kroz aktivnosti koje traže suradnički odnos i rad u grupama u cilju razvijanja timskog rada. Učenik se izgrađuje i osamostaljuje za sudjelovanje u samovrednovanju svojih postignuća i vrednovanju postignuća vršnjaka.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

I. razred
/34 nastavna sata godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Jezično-komunikacijsko područje	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1 Učenik uspostavlja kratki dijalog pri susretu.	• pozdravlja sugovornika kratkim jednostavnim pozdravima • odgovara kratko na pitanje o osobnom imenu i dobi • identificira osobu u blizini i odgovara na pitanja zatvorenog tipa.
Poveznice sa ZNJPP	<u>SJZ-3.2.1</u>
Ključni sadržaji	
• pozdravi: Hi!, Hello!, Goodbye! • komunikacijski obrasci: What's your name?, My name is..., Who is this?, This is my..., How old are you?, I'm..., He/she is my friend. • imenovanje i predstavljanje prijatelja • izricanje dobi • glagoli: prezent glagola to be (I am, he/she is, it is) • zamjenice: osobne (I, he/she, it), pokazne (this) • pridjevi: posvojni (my), opisni pridjev kao dio predikata (big, small) • upitne riječi: who, what, how.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Težište rada je na usmenom iskazu koji proizlazi iz situacijskog učenja, dramatizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Ponavljanje novonaučenih izraza uz neku TPR (Total physical Response) aktivnost kako bi se izbjeglo suhoparno statičko nabiranje, npr. dobacivanjem lopte. Dramatizacija kratkog susreta na maštovit način, uz lutke, vlastite prste na kojima crtamo lica i sl. Uvode se kratki izrazi pjesmicama, brojalicama i sl. uz obveznu mimiku ili gestu kojom učenici prate i pojašnjavaju izgovoreno. Učenicima se omogućava da sami izmišljaju situacije kojima bi uvježbavali susrete. Učenici se često pohvaljuju zbog pokazanih umijeća i znanja, a posebno zbog usuda da javno komuniciraju na stranom jeziku. Svim učenicima se osigurava jednaka prilika za pokazivanje umijeća i znanja, bez obzira koliko vremena to oduzimalo. Učenicima se ne objašnjava nijedan gramatički pojam nego ih se izlaže intuitivnom usvajanju čestim ponavljanjem. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo (obitelj, uljudni obrasci ponašanja i sl.), Matematika (osnovni glavni brojevi), Likovna kultura (crtanje, boje i sl.), Glazbena kultura (pjesme, brojalice i sl.), Tjelesna kultura (pokret, TPR metoda i sl.) i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (digitalni alati za nastavu i sl.) i Osobni i socijalni razvoj.	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.2 Učenik izvodi verbalnu reakciju na audiovizualni poticaj.	• imenuje pet osnovnih boja, članove uže obitelji, pet igračaka, osnovni školski pribor • broji do deset • identificira boje, igračke kratko uz izraz It's... • predstavlja članove obitelji uz vizualni predložak s kratkom rečenicom This is my...

	• prepoznaje i imenuje facijalne ekspresije raspoloženja • odgovara na pitanje o raspoloženju uz kratki odgovor I'm...
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• boje: yellow, blue, red, green, orange • igračke: ball, doll, plane, car, train • školske stvari: pencil, rubber, notebook, book schoolbag • osjećaji: happy, sad, hungry, thirsty, fine • članovi obitelji: mum, dad, sister, brother, baby • pojam broja od jedan do deset.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici uče novo gradivo mehanički, ali je potrebno uvijek provjeravati razumijevanje i to tako da najčešće reaguju neverbalno ili kroz situaciju. Učenje novog vokabulara bi trebalo biti praćeno audiovizualnim predloškom koji učenici povezuju s ključnim pojmom, multimedijalnim prezentacijama koje su šarene, aktualne i privlačne, crtežima kojima izražavaju svoje viđenje pojma koje će im poslužiti za javno prezentiranje naučenog gradiva, pjesmicama, brojalicama i sl. radi lakšeg i zabavnijeg usvajanja te izazovima i igrama koje podižu radoznalost kod učenika, npr. Guess, Feely bag, What is missing, Memory game i sl. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo, Matematika, Likovna kultura, Glazbena kultura, Tjelesna kultura, Hrvatski jezik i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj i Građanski odgoj i obrazovanje.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.3 Učenik izvodi neverbalnu reakciju na audiovizualni poticaj.	• odgovara pokretom (dodirom, mimikom) nakon audiovizualnog predloška • slijedi vrlo jednostavne upute i naredbe • povezuje audio izričaj sa slikovnim prikazom članova obitelji • izražava se likovnim prikazom.
Poveznice sa ZNJPP	SJZ-1.1.2
Ključni sadržaji	
• aktivnosti u razredu (razumijevanje najčešćih uputa i naredbi, izricanje radnji na nastavnom satu): Sit down!, Stand up!, Open/Close your book!, Sing!, Dance! • taktilne aktivnosti, geste i mimika na temu igračaka i školskog pribora, brojeva od jedan do deset, osnovnih boja, osnovnih raspoloženja	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici nižeg uzrasta uče na holistički način. Učenicima treba osigurati dovoljno prostora za kretanje i pokret. Potrebno je izlagati učenike TPR igrama i aktivnostima kao preduvjet pozitivnom prihvatanju nastave stranog jezika, npr. Touch something red, Toss the ball, Simon says, Charades. Neprestano izlaganje i korištenje razrednih zapovijedi i uputa, situacijsko učenje je iznimno važno u ranoj dobi učenja stranog jezika. Važno je napomenuti da učenici ne izvode pjesme pasivno sjedeći, slušajući ili pjevajući pjesmice ili brojalice, nego uz dosta pokreta, glume i gestikulacija. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo, Matematika, Likovna kultura, Glazbena kultura, Tjelesna kultura i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije i Osobni i socijalni razvoj.	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Međukulturna kompetencija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1 Učenik prepoznaje druge kulture i njihove osobitosti.	• identificira fizičke različitosti koje uočava kod ljudi • prepoznaje imena ljudi i gradova koji pripadaju drugim kulturama • imenuje blagdane u anglofonoj kulturi i našoj tradiciji te uzvraća čestitanje • raspoznaje svoja osnovna prava i prava vršnjaka te odgovornosti.
Poveznice sa ZNJPP	PNP-2.1.6
Ključni sadržaji	
• priče iz različitih kultura s vizualnim predloškom • blagdani: Merry Christmas, Happy Easter, Valentine's Day • osnovna prava djece: pravo na ime, zdravstvenu skrb, pitku vodu, zdravu hranu i čist okoliš; pravo na slobodu izražavanja misli; pravo na siguran dom i odjeću; pravo na odmor, igru i kulturne sadržaje... • uljudni verbalni obrasci: Hello!, Good morning!, Thank you!, Please!, Sorry!...	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Na početku osnovnog obrazovanja učenike se vrlo suptilno i nenametljivo upoznaje s drugim kulturama kao dijelom interkulturalne kompetencije, ali prije svega im treba pomoći u prepoznavanju vlastitog društva i kulture kojoj pripadaju te njenim vrijednostima. U prvom razredu je dovoljno osvijestiti učenike da postoje imena i prezimena za koja nisu čuli u svom društvu ili okolini te ih kroz razgovor vrlo jednostavnim pitanjima voditi do zaključka da različitosti i pripadnosti postoje i da su oko njih. Uvođenje blagdana kao kulturne različitosti je najprihvatljivija opcija za početak jer to izaziva radost i otvorenost pri usvajanju. U ovom uzrastu učenici se zadržavaju na osnovnim simbolima zadanog blagdana, i to kroz likovno izražavanje, potom jednostavnim širom rasprostranjenim prigodnim pjesmicama i sl. Također je važno naglasiti da sva djeca imaju prava te ih u ovoj dobi upoznati samo s osnovnim pravima koja su važeća za svu djecu širom svijeta. Svakako im objasniti da prava nose i odgovornost, a sve to približiti i povezati s onime što oni primjenjuju svakodnevno. Metodčki se najbolje obrađuju gledanjem crtića koji su adaptirani za niže uzraste, crtanjem i bojanjem prigodnih materijala te raznim interaktivnim tehnikama kao npr. igranje uloga. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo, Vjeronauk i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj i Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.2 Učenik pokazuje osjetljivost prema drugom i drugačijem.	• izražava misli i osjećaje koji ne ugrožavaju vršnjake • izabire aktivno druženje s drugim i drugačijim.
Poveznice sa ZNJPP	PNP-4.1.1
Ključni sadržaji	
• ključni sadržaji su prethodno navedeni u Jezično-komunikacijskom području.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik u ovom uzrastu treba biti upućen na mikrosredinu u kojoj se nalazi pri odnosu s drugim i drugačijim. Uvažavanje i opravdano pomaganje vršnjaku su temelji za razvoj uljudne interakcije. Ako u odjelu ima učenik s teškoćama u razvoju ili učenik drugačiji po nekoj značajki (npr. boja kože), treba ukazivati od najranije dobi na empatično ponašanje (empatija nije sažaljenje) prema takvom učeniku. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo, Likovna kultura, Glazbena kultura, Tjelesna kultura i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije, Građanski odgoj i obrazovanje i Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.3 Učenik sudjeluje u interakciji s drugim i drugačijim.	• započinje i sudjeluje u komunikaciji s vršnjacima primjenjujući osnovne obrasce ponašanja • prepoznaje znakove neprihvatljivog ponašanja u interakciji i reagira prema zadanim razrednim pravilima.
Poveznice sa ZNJPP	PNP-4.2.1
Ključni sadržaji	
• ključni sadržaji su prethodno navedeni u Jezično-komunikacijskom području	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Kako bi se uspješno razvijao element interakcije s drugim i drugačijim, u razredu se moraju uspostaviti pravila ponašanja koja će biti istaknuta na vidnom mjestu, ali u slikovnom prikazu. Pravila ponašanja se trebaju odnositi na uljudno ponašanje prema vršnjacima te odnos prema vlastitoj i zajedničkoj imovini u razredu. Pravila ne bi smjela biti brojna, nego bi trebalo odrediti ona bitna za održavanje discipline i uljudne komunikacije. Uz pravila je iznimno važno odrediti i posljedice ako se ona prekrše. Učenici moraju biti upoznati s posljedicama kako bi razvijali svjesno i odgovorno ponašanje. Posljedice ne smiju prekoračiti pedagoške okvire primjerene tom uzrastu. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo, Matematika, Likovna kultura, Glazbena kultura, Tjelesna kultura i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj i Građanski odgoj i obrazovanje.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Samostalnost u ovladavanju jezikom	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1 Učenik planira vlastiti način učenja engleskog jezika.	• izražava i prepoznaje aktivnosti kojima postiže bolje rezultate pri učenju • izabire način kojim će dovršiti zadani cilj • imenuje različite izvore informacija koje mu pomažu pri učenju.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.3.1
Ključni sadržaji	
• ključni sadržaji su prethodno navedeni u Jezično-komunikacijskom području.	

Preporuke za ostvarenje ishoda
Samostalnost u učenju podrazumijeva aktivnu uključenost učenika u sam proces učenja/usvajanja i preuzimanje odgovornosti za vlastite rezultate. Učenik analizira, evaluira i kreira tijekom učenja/usvajanja te se samim time uči kritičkom promišljanju od najranije dobi. S obzirom na to da se radi o vrlo ranom uzrastu kod učenika se prije svega potiče izbor koji bi trebao rezultirati motivacijom i pozitivnim stavom za usvajanje stranog jezika. Izbor podrazumijeva da učenik slobodno i neometano izrazi osobne preferencije oko aktivnosti koje se izvode u nastavnom procesu i na temelju toga mu se omogućiti brže, radosnije i učinkovitije usvajanje. Također se pojam izbora odnosi i na upotrebu ciljnog jezika u razrednom svakodnevnom okružju kako bi učenici shvatili svrhu učenja. Nekim učenicima je u ranoj dobi potrebno osigurati i razdoblje šutnje da se priviknu na govor i intonaciju, izgrade dovoljno samopouzdanja te potom progovore slobodnom voljom. Kroz proces učenja učenike upoznajemo s različitim izvorima znanja/informacija (udžbenik, radna bilježnica, IKT, slikovnice,...) kojima se koriste uz pomoć. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo, Matematika, Likovna kultura, Glazbena kultura, Tjelesna kultura i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj i Poduzetnost.

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.2 Učenik primjenjuje vlastiti način učenja engleskog jezika.	• izvodi samostalno vrlo jednostavne zadatke u zadanim svakodnevnim situacijama • dovršava zadane korake u procesu kreiranja vlastitih materijala i radova • koristi samoinicijativno najjednostavnije naučene fraze u razrednoj komunikaciji na engleskom jeziku.
Poveznice sa ZNJPP	KMP-1.2.3
Ključni sadržaji	
• ključni sadržaji su prethodno navedeni u Jezično-komunikacijskom području.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici u ovom uzrastu ne uče jezik, ali uče rješavati problemsku situaciju u najjednostavnijem obliku, npr. umjesto da učeniku kažemo da naoštiri olovku kako bi rad bio uredniji, pitamo ga na koji način bi taj rad mogao biti uredniji. Pomažemo im da sami osmisle kako bi mogli predstaviti neki pojam koji su učili i dopustimo im da se slobodno izraze uvažavajući trud svakog učenika posebno. Npr. neki će učenici igračku predstaviti crtežom, netko će ju napraviti od nekog materijala, netko će je prikazati mimikom ili gestikulacijom i sl. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo, Hrvatski jezik, Matematika i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj i Poduzetnost.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.3 Učenik vrednuje osobne postignute rezultate kod učenja engleskog jezika.	• izdvaja uspješno urađene vlastite radove • navodi gdje može napraviti napredak kod vlastitih uradaka ili izričaja.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.3.2
Ključni sadržaji	
• ključni sadržaji su prethodno navedeni u Jezično-komunikacijskom području.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	

Učenik u ovom uzrastu može vrednovati osobni rad i izričaj ako mu pomognemo odgovarajućim pitanjima: Koji rad ti se sviđa?, Zašto?, Bi li mogao to uraditi bolje?, Što bi popravio na njemu? Što si naučio danas?, Jesi li zadovoljan? i sl.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo, Hrvatski jezik, Matematika i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj i Poduzetnost.

VI. razred

/105 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Jezično-komunikacijsko područje	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1 Učenik sudjeluje u kratkom planiranom razgovoru.	• koristi jezik učionice i sudjeluje u razrednoj komunikaciji • izražava svoje mišljenje o školi, školskim aktivnostima i nastavnim predmetima u šestom razredu • razgovara o zanimanjima, prijateljima, slobodnim aktivnostima • vodi kratke dijaloge o zdravoj prehrani i zdravlju.
Poveznice sa ZNJPP	<u>SJZ-1.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• ja i moja obitelj (uža i šira) • prijatelji i slobodne aktivnosti • škola i dom • moj grad, moja zemlja, zemlje engleskog govornog područja • prijevozna sredstva • zanimanja • brojevi • zdravlje (grlobolja, prehlada, gripa, zdrava ishrana, aktivnosti, nezdravi način života) • životinje (šumske, domaće, egzotične...) • medijska pismenost • pridjevi koji opisuju izgled i osobnost • the present simple (jesni, niječni, upitni oblik i kratki odgovori) • the present continuous (jesni, niječni upitni oblik i kratki odgovori) • imperative, can/can't, would • zamjenice, osobne i upitne • there is/there are, this/that, • jednina i množina imenica • posvojni genitiv • neodređeni član a/an • pridjevi: posvojni pridjevi i stupnjevanje pridjeva • prijedlozi, prilozi • frazalni glagol.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Mimikom pokušati navesti učenike da pogode instrukcije koje koristite u učionici, npr. rukom pokažite kao da želite da sjednu, za početak počnite s jednostavnim instrukcijama: Sit down!, Stand up!, Be quiet, please!, Don't talk!, objasnite im jezik učionice i zajedno postavite pravila ponašanja u njoj. Ista možete napisati na plakat i postaviti ga na vidno mjesto u učionici. Poslije možete nastaviti sa složenijim izrazima: May I go out?, What do we have for homework?, Sorry i'm late., What does geography means?, How do you say mišolovka in English?, I've finished... U ovoj godini učenja mnoge teme se ponavljaju, ali se rječnik proširuje. Za to možete koristiti sljedeće aktivnosti: kartice sa poznatim i novim riječima s kojima možete raditi razne igrice, od pogađanja,	

binga, asocijacija, razvrstavanja po skupovima, slovo koje nedostaje, blindfold walk,...

Kod obrade svake nove teme s učenicima se treba uspostaviti dijalog na tu temu. Za početak učitelj može postavljati pitanja, poslije pustite učenike da postavljaju i odgovaraju na pitanja. Također mogu se napraviti i pro i against (za i protiv) skupine koje će raspravljati i braniti svoje stajalište. Kod svih razgovornih vježbi bitno je stvoriti ugodnu atmosferu, uključiti ako je moguće sve učenike i imati na umu da je tečnost ispred točnosti, iako griješe pustite ih da razgovaraju, poslije možete napraviti kratki osvrt i skrenuti im pozornost na greške.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Priroda, Informatika, Povijest, Geografija, Likovna i Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a).

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2 Učenik sluša i čita kratke tekstove.	• čita tekstove poznate tematike uz audiovizualni model poštujući znakove interpunkcije i uz odgovarajuću intonaciju, naglasak, ritam • rješava zadatke razumijevanja čitanjem složenijih pisanih uputa • objašnjava glavne informacije pročitano teksta • razlikuje ključne i specifične informacije slušanog i pročitano teksta.
Poveznice sa ZNJPP	JZK-3.4.1
Ključni sadržaji	
• ja i moja obitelj (uža i šira) • prijatelji i slobodne aktivnosti • škola i dom • moj grad, moja zemlja, zemlje engleskog govornog područja • prijevozna sredstva • zanimanja • brojevi • zdravlje (grlobolja, prehlada, gripa, zdrava ishrana, aktivnosti, nezdravi način života) • životinje (šumske, domaće, egzotične...) • medijska pismenost • pridjevi koji opisuju izgled i osobnost • the present simple (jesni, niječni, upitni oblik i kratki odgovori) • the present continuous(jesni, niječni upitni oblik i kratki odgovori) • imperative,can/can't, would • zamjenice - osobne i upitne • there is/there are, this/that, • jednina i množina imenica • posvojni genitiv • neodređeni član a/an • pridjevi: posvojni pridjevi i stupnjevanje pridjeva • prijedlozi, prilozi • frazalni glagol.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Koristiti poznate i nepoznate tekstove za vježbanje čitanja. Učitelj prvo pročita ili pusti snimku izvornih govornika kako lagano i tečno čitaju tekstove na engleskom jeziku, bilo bi dobro da učenici više puta poslušaju isti tekst koristeći različite aktivnosti. Nakon slušanja, ako je u mogućnosti, učitelj bi trebao dopustiti svakom učeniku da pročita jedan dio teksta. Nakon slušanja rade razne zadatke kao spajanje naslova sa stavcima, true or false, multiple choice, razvrstati stavke pravilnim redoslijedom, napisati riječi koje nedostaju, nepoznate riječi, odgovoriti na pitanja. Također je dobro što je moguće više koristiti razne igrice u nastavi jezika kao: Simon says, Musical chairs, Broken telephone, End of a word - beginning of the next. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Priroda, Informatika, Povijest, Geografija, Likovna i Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i komunikacijske (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3 Učenik piše kratke tekstove.	• piše po diktatu obrađene kratke tekstove • razlikuje i točno primjenjuje uporabu apostrofa za posvojnost i skraćenicu glagola biti • piše kratak vođeni e-mail, blog (dnevnik), razglednicu, čestitku, recept i tekst.
Poveznice sa ZNJPP	<u>JZK-4.5.1</u>
Ključni sadržaji	
• ja i moja obitelj (uža i šira) • prijatelji i slobodne aktivnosti • škola i dom • moj grad, moja zemlja, zemlje engleskog govornog područja • prijevozna sredstva • zanimanja • brojevi • zdravlje (grlobolja, prehlada, gripa, zdrava ishrana, aktivnosti, nezdravi način života) • životinje (šumske, domaće, egzotične...) • medijska pismenost • pridjevi koji opisuju izgled i osobnost • the present simple (jesni, niječni, upitni oblik i kratki odgovori) • the present continuous(jesni, niječni upitni oblik i kratki odgovori) • imperative, can/can't, would • zamjenice - osobne i upitne • there is/there are, this/that • jednina i množina imenica • posvojni genitiv • neodređeni član a/an • pridjevi: posvojni pridjevi i stupnjevanje pridjeva • prijedlozi, prilozi • frazalni glagoli.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Davati zadatke u kojima učenici: • pišu čestitke za Božić, Novu godinu, Valentinovo, rođendanske čestitke, pozivnice za rođendan • pišu razglednice, npr. ako uče o SAD, izaberu jedan grad i pišu razglednicu prijatelju spominjući sve bitne znamenitosti grada • pišu poruke (kao u chatu) prijateljima, koristeći razne skraćenice i ostale izraze koji se koriste u takvom pisanju (LOL, ASAP, btw..) • koriste društvene mreže kako bi oni napisali svoj kratak opis na istim. • pišu raspored sati, raspored vožnje, ispunjavati križaljki, pisati riječi koje nedostaju, spajati izraza. Učitelj može izabrati neku novu riječ, objasniti njeno značenje i reći učenicima da napišu jednostavnu rečenicu koristeći tu riječ. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Priroda, Informatika, Povijest, Geografija, Likovna i Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a) .	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.4 Učenik govori frazama i rečenicama poznatog sadržaja.	• opisuje i uspoređuje ljude, mjesta, životinje i stvari prethodno obrađenim frazama • koristi jednostavne izraze kada priča o sebi, svojoj obitelji i domu • izražava trenutnu ili svakodnevnu/uobičajenu radnju prema kontekstu ili situaciji • izriče i propituje svoje i tuđe mogućnosti, želje i zapovijedi.
Poveznice sa ZNJPP	<u>JZK-5.2.1</u>
Ključni sadržaji	
• ja i moja obitelj (uža i šira) • prijatelji i slobodne aktivnosti • škola i dom • moj grad, moja zemlja, zemlje engleskog govornog područja • prijevozna sredstva • zanimanja • brojevi • zdravlje (grlobolja, prehlada, gripa, zdrava ishrana, aktivnosti, nezdravi način života) • životinje (šumske, domaće, egzotične...) • medijska pismenost • pridjevi koji opisuju izgled i osobnost • the present simple (jesni, niječni, upitni oblik i kratki odgovori) • the present continuous (jesni, niječni upitni oblik i kratki odgovori)	

- imperative, can/can't, would
- zamjenice - osobne i upitne
- there is/there are, this/that
- jednina i množina imenica
- posvojni genitiv
- neodređeni član a/an
- pridjevi - posvojni pridjevi i stupnjevanje pridjeva
- prijedlozi, prilozi
- frazalni glagol.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Koristeći razne sadržaje, učenike ohrabrujemo da koriste engleski jezik u govoru. To radimo kroz razne aktivnosti i projekte: role play, kratki dijalozi, sudjelovanje u razgovoru: pozdravi, upoznavanje i uljudni razgovor, dijalog u svakodnevnim situacijama, slaganje/neslaganje sa sugovornikom. Pantomima, upotreba sinonima, definicija, parafraziranje, slikovne kartice, crteži i druga vizualna pomagala te korištenje rječnika služe za predstavljanje i usvajanje novog vokabulara tako da upotrebom navedenih tehnika izazovemo produkciju ciljanog vokabulara. Učenicima davati zadatke u kojima će opisivati osobe (sebe, članove obitelji, prijatelje), predmete, životinje ili prezentirati svoj ili zajednički projekt (crtež, plakat, mapu uma...).

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Priroda/biologija, informatika, povijest i zemljopis, likovna i glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a).

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Međukulturna kompetencija

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1 Učenik opisuje i uspoređuje osnovne elemente svoje, anglofonih i drugih kultura.	• opisuje karakteristike zemalja engleskoga govornog područja, njihovih tradicija i običaja i uspoređuje ih s vlastitom zemljom na temelju slušanoga ili pisanoga teksta • uspoređuje svakodnevnicu, školski dan, navike i načine provođenja slobodnoga vremena mladih u svojoj zemlji i drugim zemljama.

Poveznice sa ZNJPP

GEO-2.2.1

Ključni sadržaji

- ishod se ostvaruje istim ključnim sadržajima pomoću kojih se ostvaruju ishodi Jezično-komunikacijskog područja.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Učitelj s učenicima razgovara o načinu obilježavanja blagdana u svojoj zemlji, donosi im razne priče o obilježavanju istih u drugim zemljama, učenici uspoređuju i uče o razlikama. Učitelj može organizirati proslavu tih blagdana u učionici, gdje će učenike podijeliti u skupine i svaka skupina će proslavljati blagdan kao da je u nekoj drugoj zemlji pridržavajući se svih bitnih običaja te zemlje.

Učenici uče o kulturi i znamenitostima svoje zemlje, kao i drugih zemalja, na taj način uče i bitne povijesne činjenice i zanimljivosti. Učenici mogu raditi plakate na kojima će pokazati te znamenitosti, mogu igrati role playing games gdje će glumiti da posjećuju različite zemlje.

Učitelj može povesti učenike u obilazak znamenitosti svoga grada...

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Informatika, Povijest, Geografija, Likovna i Glazbena kultura i s međupredmetnim

temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a).

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.2 Učenik prepoznaje vlastite emocije i vrijednosti, kao i emocije i vrijednosti drugih.	• objašnjava vlastite vrijednosti, vrline i slabosti u odnosu na druge i prepoznaje važnost međusobnog uvažavanja • analizira osjećaje i stavove vršnjaka iz svoje i drugih kultura prihvaćajući ih bez osude i s razumijevanjem • prepoznaje i primjenjuje ljudska prava i odgovornosti u svakodnevnoj interakciji.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TZP-2.3.2</u>
Ključni sadržaji	
• ishod se ostvaruje istim ključnim sadržajima pomoću kojih se ostvaruju ishodi Jezično-komunikacijskog područja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učitelj će kroz sadržaje Jezično-komunikacijskog područja raditi na razvijanju emocija i vrijednosti učenika i prihvaćanja drugih i drugačijeg. Kroz rasprave, radionice, posebno pripremljene radne listiće, plakate učenici trebaju osvijestiti ljudska prava i odgovornosti i njihovu primjenu. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Informatika, Povijest, Geografija, Likovna i Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.3 Učenik sudjeluje u komunikaciji s drugim i drugačijim od sebe.	• koristi osnovne društvene norme u komunikaciji s drugim učenicima u fizičkom ili digitalnom okruženju • prepoznaje kulturološke različitosti i sličnosti u ophođenju i komunikaciji s vršnjacima engleskog govornog područja • prepoznaje i izražava osjećaje prema drugom i drugačijem.
Poveznice sa ZNJPP	<u>PNP-4.2.1</u>
Ključni sadržaji	
• ishod se ostvaruje istim ključnim sadržajima pomoću kojih se ostvaruju ishodi Jezično-komunikacijskog područja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Kroz razne projekte u realnom ili digitalnom okruženju učitelj izlaže učenike komunikaciji na engleskom jeziku s vršnjacima iz različitih zemalja Europe i svijeta. Pri komunikaciji učenici koriste u praksi naučene obrasce ponašanja i ophođenja. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Informatika, Povijest, Geografija, Likovna i Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i	

komunikacijske tehnologije (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a).

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Samostalnost u ovladavanju jezikom	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1 Učenik odabire i primjenjuje vlastiti način učenja.	• izrađuje dnevni plan učenja i postavlja kratkoročne ciljeve • navodi različite načine rješavanja zadataka i moguća rješenja • povezuje svrhu rada i organizacije s realnim životnim situacijama • pronalazi i koristi različite izvore informacija i materijala (IKT, udžbenici...)
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.3.1
Ključni sadržaji	
• ishod se ostvaruje istim ključnim sadržajima pomoću kojih se ostvaruju ishodi Jezično-komunikacijskog područja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Za ostvarenje ishoda učenik prvenstveno mora učiti, za učenje koristi razne izvore informacija, odabire i koristi razne strategije učenja, pamćenja, čitanja i pisanja. S učiteljem u razredu može raspravljati o korištenju strategija učenja: istraživačko učenje, projektni rad, simulacije, igranje uloga, igre s pravilima. Razumijevanje naučenog učenik može pokazati: •izradom prezentacije, plakata, mape, skice i sl. •objašnjavanjem drugim učenicima •raspravljanjem o temi •postavljanjem pitanja i davanjem odgovora •prepričavanjem teksta svojim riječima •sažimanjem i izdvajanjem bitnih obilježja •vizualizacijom informacija (crta) •predlaganjem različitih rješenja •jasnim prezentiranjem teme u pisanom obliku. Učenici mogu koristiti različite računalne programe, igre i aplikacije koje potiču kreativni proces. Učitelj treba primjenjivati razne igre, kao što su igre asocijacija, kroz koje učenik može koristiti maštu te kreativno izražavanje. Primjena istraživačkog učenja. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Informatika, Povijest, Geografija, Likovna i Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2 Učenik odlučuje o vlastitom načinu učenja.	• samoinicijativno koristi engleski jezik • razvija istraživačko učenje i kreativno se izražava u jednostavnim zadacima • koristi prethodno usvojeno znanje i povezuje ga s novim informacijama • primjenjuje preferirane tehnike učenja.
Poveznice sa ZNJPP	KMP-1.1.1
Ključni sadržaji	
• ishod se ostvaruje istim ključnim sadržajima pomoću kojih se ostvaruju ishodi Jezično-komunikacijskog područja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenika se može poticati na izradu ciljeva koje može postići i pomoći mu u izradi istih. Treba ohrabrivati učenike na razmišljanje i razgovor o procesu učenja. Poticati ih da naglas govore o načinu učenja i rješavanju zadataka. Učitelj treba isticati proces učenja, pomoći učeniku da unaprijedi svoje učenje, poticati ga na odgovornost za svoje učenje. Kroz razne izvannastavne aktivnosti u suradnji s drugim učiteljima, knjižničarom, organizacijama iz grada, županije ukazati na važnost učenja engleskog jezika. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Informatika, Povijest, Geografija, Likovna i Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.3 Učenik vrednuje osobne postignute rezultate.	• sudjeluje u izradi kriterija vrednovanja i iste samostalno i uz pomoć učitelja primjenjuje u praksi • samostalno i uz pomoć učitelja uočava pogreške i ispravlja ih • izdvaja svoja postignuća i preuzima odgovornost za uspjeh i neuspjeh u učenju • prikuplja i klasificira svoje radove u mapu radova (portfolio).
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.3.2
Ključni sadržaji	
• ishod se ostvaruje istim ključnim sadržajima pomoću kojih se ostvaruju ishodi Jezično-komunikacijskog područja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik procjenjuje zahtjevnost pojedinih aktivnosti koje izvodi i procjenjuje učinkovitost korištenog pristupa. Iskazuje procjene o svojim procesima učenja. Govori o koracima koje radi tijekom učenja ili rješavanja problema. Uz pomoć učitelja otkriva i ispravlja pogreške pri rješavanju zadatka. Sve je samostalniji u praćenju svojeg napretka u učenju. Sve točnije može ocijeniti svoju izvedbu planiranih aktivnosti (koliko je blizu cilja). Samostalno odlučuje o nastavljanju ili završavanju učenja. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik, Vjeronauk, Informatika, Povijest, Geografija, Likovna i Glazbena kultura i s međupredmetnim temama: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (istraživanje na zadanu temu upotrebom IKT-a).	

Učenje engleskog jezika zasnovano je na ciljevima i ishodima prethodno objašnjenim u stavkama ovog kurikulumu. Učenje i podučavanje treba biti prilagođeno dobi učenika koji uči ili ga se podučava, vrsti škole i društvenom kontekstu u kojem učenik boravi.

Svjedoci smo velikih promjena u svijetu na svim poljima života i rada kao i potrebe da proces učenja i podučavanja treba biti suvremen, s metodama rada koje će zainteresirati mladu osobu i doprijeti u njen mikrosvijet. Također treba naglasiti da učenje i podučavanje engleskog jezika ne smije biti isključivo učenje o jezično-komunikacijskim zakonitostima. Nove tendencije u podučavanju i učenju za svoj konačni cilj imaju cjelokupnu izgradnju mlade osobe kojoj će ovladavanje engleskim jezikom biti dodatna vještina u osobnom razvoju na svim razinama. Suvremenim pristupom omogućava se poticanje onog što učenik zna ili može, izgradnja samopouzdanja i vještine samostalnog izlaganja, poštovanje i prihvaćanje različitosti drugih i drugačijih. Ovakvim načinima učenja i podučavanja naglasak se stavlja na ključne životne kompetencije i omogućava se razvoj cjeloživotnih sposobnosti kod mlade osobe. Međupredmetno povezivanje tema dolazi do punog izražaja u svim područjima poduke engleskog jezika, što povoljno utječe na motivaciju učenika, širi im vidike, potiče radoznalost i jača samopouzdanje.

Suvremeni učitelj/nastavnik mora biti osoba koja neprestano osluškuje područja zanimanja učenika kojima predaje. Učitelj/nastavnik se mora neprestano dodatno educirati i biti aktualan u svojim pristupima podučavanja jer jedino na taj način može učenicima pružiti kvalitetnu nastavu, nastavu prilagođenu njihovim interesima i načinima usvajanja znanja. Učitelj/nastavnik je onaj koji motivira i usmjerava učenike, daje im upute i ideje, razvija suradničko i samostalno učenje. Potrebno je stvoriti odmak od načina podučavanja u kojem je učitelj/nastavnik u središtu nastavnog procesa i služi kao jedini izvor znanja. Metode poučavanja treba planirati prema strukturi odjela, mogućnostima i dobi učenika koje se podučava vodeći računa o tematskom povezivanju s ostalim predmetima.

Suvremena uloga učenika ne smije biti uloga pasivnog promatrača nastavnog procesa koji se rijetko uključuje u taj proces. Učenik treba biti suradnik/partner koji će osmišljavati teme i načine obrade nastavnih jedinica unutar kurikulumu. Učenik će biti taj koji će s učiteljem/nastavnikom kreirati načine vrednovanja. Aktivnim uključivanjem u svoj proces obrazovanja, mladu osobu se priprema da u budućnosti postane kompetentan građanin koji surađuje, kulturno se ophodi i primjenjuje stečene kompetencije.

Učenici mlađe dobi uče iskustveno te se preporučuje holistički pristup tj. podučavanje i učenje cijelim bićem i tijelom. TPR-metoda podučavanja kroz pokrete, igru i ples također daje odlične rezultate kod ove dobi. Učenje treba biti iskustvo u kojem su uključena sva čula: sluh, vid, okus, njuh i dodir. Kreativnim pristupom podučavanju stvara se ugodno i poticajno okruženje za sve učenike u skladu s njihovim sposobnostima tj. koristi se metoda diferencijacije. Načelo individualizacije treba biti protkano kroz svaku aktivnost koju učitelj/nastavnik planira jer svaki pojedinik učenik treba postići ciljani ishod.

Učenici starije dobi usvajaju gradivo kognitivno i metakognitivno pa se prethodni pristupi mogu

proširivati drugim metodama. Projektna nastava i istraživačko učenje mogu biti od velike koristi u predmetnoj nastavi. Ovim metodama učenike se potiče na samostalnost, upotrebu novih medija, suradničko učenje, samostalno izlaganje i slično.

Potrebno je kroz cjelokupni proces učenja i podučavanja razvijati kritičko mišljenje kod učenika i usmjeravati ih na sagledavanje problema s raznih gledišta, što se može napraviti kroz tehnike i pristupe kao što su: tehnika šest šešira, drvo problema, Brainstorming, mape uma, debata, uz koje učenici mogu realizirati zadane teme i ciljeve.

Svi pristupi podučavanju moraju sadržavati elemente koji navode učenika na izražavanje bez straha, poticanje da iskaže ono što zna, uvažavanje osobnosti učenika i slično. Učenici prolaze kroz razne faze odrastanja tijekom obrazovanja te je potrebno voditi računa o mentalnom i emocionalnom stanju djece i mladih te shodno tome birati pristupe i načine podučavanja. Budući da je škola odgojna institucija, potrebno je u svim pristupima i komunikaciji s učenicima naglašavati tu vrlo važnu komponentu.

IKT treba biti neizostavan element u učenju i podučavanju. Potrebno je da učenici povezuju svoje informatičke sposobnosti s učenjem engleskog jezika. Preporučuje se uporaba PP prezentacija, izrada bloga, video uratka i slično. Također se učenike može potaknuti da s kolegama u razredu podijele neki primjeren i zanimljiv sadržaj s interneta na engleskom jeziku, s tim da sama prezentacija (PP prezentacija, kratki isječak s neke internet adrese ili YouTube-a) ne bi smjela biti duža od deset minuta kako bi se ostavilo vremena za raspravu o sadržaju.

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Ocjenjivanje je postupak kojim se, prema utvrđenim propisima, prati odgojno-obrazovni razvoj učenika i određuje razina koju je učenik postigao. Ono proizlazi iz ciljeva nastave. Ocjenjivanje bi trebalo biti objektivno, zasnovano na zajedničkim standardima i usuglašenim kriterijima.

Ocjenjivanju prilazimo iz perspektive ishoda. **Ishodi** definiraju znanja, sposobnosti, vještine, stavove i vrijednosti koje svaki učenik treba razviti tijekom obrazovanja. Ishodi moraju biti ostvarivi za sve učenike, ali i dovoljno izazovni ili dovoljno individualizirani kako bi učenici bili motivirani za ostvarenje. Ishodi, tako, predstavljaju put k diferencijaciji i individualizaciji nastavnog rada i ocjenjivanja učenika.

Vrednovanje je širi pojam od praćenja i ocjenjivanja znanja u nastavi. Naime, ono predstavlja sustav mjerenja i procjenjivanja rezultata svih obrazovno-odgojnih ishoda što implicira da se ne ograničava samo na razinu kognitivno savladanih sadržaja, nego obuhvaća i razvoj osobnosti učenika, načine ponašanja, stavove, vrijednosti, zanimanja, odnos prema radu i socijalnost, a sve pod pedagoškim djelovanjem učitelja/nastavnika. Vrednovanje bi trebalo osigurati povratnu informaciju kako učitelju/nastavniku za učinkovitost podučavanja tako i učeniku o postignućima i ostvarenju obrazovno-odgojnih ishoda

Prilikom vrednovanja/ocjenjivanja neophodno je osigurati jednake uvjete svim učenicima kako bi se mogli ostvariti svi definirani odgojno-obrazovni ishodi. Stoga je potrebno uočiti poteškoće u procesu učenja te ukazati učeniku što i kako treba uraditi kako bi ih uklonio te potom vrednovati učenikov maksimalni napor i postignuće. Svakako bi trebalo obratiti pozornost i na one učenike koji pokazuju izraženu lakoću savladavanja pojedinih ishoda te ishode pojačati tako da budu realno izazovni kako bi učenici bili motivirani da ulože napor u njihovo ostvarenje.

Vrednovanje i ocjenjivanje bi trebalo provoditi kroz vještine kroz koje će učenici ispunjavati zadane ciljeve. Vještine treba međusobno povezivati održavajući cjelovitost i međusobnu povezanost učenja.

Elementi kroz koje bi trebalo vrednovati učenike su:

1. Razumijevanje čitanjem i slušanjem
2. Pismeno izražavanje
3. Govor
4. Kultura učenja.

Vrednovanje ima više svrha ocjenjivanja/evaluacije: dijagnostičku, formativnu i sumativnu.

Dijagnostička svrha ocjenjivanja/evaluacije pruža nastavniku informacije o znanju i vještinama učenika dosegnutim prije početka aktivnosti učenja. Također služi kao povratna informacija razine uspješnosti prethodno podučavanih ishoda.

Sumativna svrha ocjenjivanja/evaluacije je postupak kojim se, prema utvrđenim pravilnicima, prati obrazovno-odgojni rad i razvoj učenika te se određuje razina postignuća tijekom obrazovnog razdoblja ili na samom kraju. Ono se postiže različitim metodama i postupcima za praćenje i vrednovanje postignuća učenika (metode objektivnog i subjektivnog tipa). Ocjenjivanje se provodi u skladu s Pravilnikom o praćenju napredovanja, provjeravanju i ocjenjivanju učenika (Službene novine KSB, broj: 5/10).

Zaključna ocjena ne bi smjela biti isključivo rezultat aritmetičke sredine, nego, jasnim uvidom u napredak i zalaganje učenika, rezultat koji djeluje poticajno i motivirajuće. Pri donošenju zaključne ocjene učitelj/nastavnik uzima u obzir ostvarenost ishoda iz Jezično-komunikacijskog područja. Ostvarivost ishoda iz područja Međukulturna kompetencija i Samostalnost u ovladavanju jezikom, koji nisu ocijenjeni posrednim putem preko Jezično-komunikacijskog područja, prati se i opisuje formativno, a može rezultirati ocjenom u elementu Kultura učenja, isključivo kao poticajna ocjena učeniku.

Kako bi nastavnik uspješno procijenio do koje mjere su ishodi ostvareni, unaprijed postavlja jasne kriterije i pokazatelje uspješnosti za svaku razinu postignuća (za svaku ocjenu) i oni su definirani tako da ih je moguće pratiti i izmjeriti. Njihova uloga je, pored praćenja i vrednovanja, i podučavanje učenika kako da izvrše samovrednovanje i vršnjačko vrednovanje na temelju čega dobivaju informacije o svom napretku i spoznaju što trebaju učiniti da bi bili uspješniji.

Vrlo je važno da su kriteriji transparentni i jasni i učenicima i roditeljima. Također je važno znati da je ocjenjivanje pedagoški čin s jasno istaknutim predznakom humanosti, a ne postupak kojim se objektivnost shvaća kao mehanizam kojim će se kompleksna individualna psihologija učenika, tanana razvojna nit, zanemariti pod pritiscima formalnih aspekata programa, imperativima selekcije i sl.

Prilikom vrednovanja je bitno uočiti kognitivnu razinu postavljenih ishoda kako se ne bi dogodilo da se daju visoke ocjene za nisku razinu znanja. Naime, ocjenjivanje ne bi smjelo biti samo na razini činjeničnog znanja nego bi se od učenika trebalo zahtijevati da temeljna znanja znaju primijeniti, analizirati te kreirati posve nove radove ili postignuća te, u konačnici, i evaluirati cijeli proces.

Formativna svrha ocjenjivanja/evaluacije je dio podučavanja, a osnovna mu je namjena usmjeravanje aktivnosti učenika k određenim ciljevima, sadržajima i ishodima kojima se potiču naredni koraci i preuzima aktivna uloga učenika u vlastitom razvoju. Ono također osigurava povratnu informaciju učeniku i roditelju kako bi bili upoznati s prevladavanjem prepreka i postizanjem željenog cilja. Formativno vrednovanje uključuje testove, domaće zadatke, razgovor, dnevnik, učenički dosje, selektivno i kritičko prikupljanje informacija i radova u učenički portfolio i sl.

Formativno vrednovanje je višestruko i dugoročno korisno, učenici uče kako učiti. To je iznimno važno radi razvijanja kompetencije cjeloživotnoga učenja. Vrednovanje mora uključivati različite načine ocjenjivanja, jer se time povećavaju šanse da se valjano procjeni učeničko postignuće. Učitelj/nastavnik učenicima daje konkretne prijedloge kako učinkovitije koristiti svoje potencijale za učenje. Vrednovanje mora biti pažljiva i konstruktivna podrška učeniku.

Praćenje, procjenjivanje i vrednovanje je jedan od najosjetljivijih elemenata u nastavnom

procesu pa se njemu treba pristupiti studiozno poznajući metodiku, didaktiku, dokimologiju i psihologiju. Ono je nerazdvojni dio procesa učenja i podučavanja i osnova za dalje planiranje i programiranje nastavnog procesa.

Kako bi se vrednovanje moglo izvesti na ispravan način, potrebno je postaviti ispravnu filozofiju odgoja koja u sebi sadrži i suvremenu filozofiju vrednovanja koja podrazumijeva osjećaj uključenosti i predanosti učitelja/nastavnika te kontinuirano aktivno profesionalno usavršavanje. Tako podižemo kvalitetu emocionalnog okruženja u kojem je važno ocijeniti što učenik zna i umije. Iznimno je važno da se vrednovanje temelji na postupcima i komentarima učitelja/nastavnika kojima se nastoji podići samopouzdanje i zainteresiranost učenika. Zato bi se povratne informacije, koje učitelji/nastavnici upućuju učeniku, trebale odnositi na dobre i jače strane njegovog rada i postignuća te konstruktivne instrukcije za napredak u ostvarenju odgojno-obrazovnih ishoda.

Pomjeranje fokusa sa samog rezultata na proces koji je doveo do njega postavlja izazov pred vrednovanje jer onda ono nije samo mjerenje konačnog rezultata učenja, već se mora pratiti i sam proces učenja te identificirati prepreke za učinkovito učenje, mora se napraviti i evaluacija kognitivnih performansi učenika kada se uklone ili smanje prepreke te se mora procijeniti potencijal neke osobe i omogućiti da učenje bude što učinkovitije.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Engleski jezik**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.5. PREDMETNI KURIKULUM ZA NJEMAČKI JEZIK

Koordinator Jezično-komunikacijskog područja:

dr. sc. Jelena Jurčić, doc.

Voditelj predmetne Radne skupine:

Angela Bernadić, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Amila Kundić

Davor Mikulić

Vedrana Benković

Ivana Grgić

Mateja Knezović

Recenzent:

dr. sc. Magdalena Ramljak, doc.

prof. dr. sc. Senka Marinčić, izv. prof.

A/ OPIS PREDMETA

Učenje i podučavanje njemačkog jezika osigurava razvoj komunikacijske i međukulturne kompetencije kod učenika, omogućava razumijevanje kulture i običaja u zemljama njemačkog govornog područja i osvještava pojedinca o važnosti vlastite kulture i običaja, potiče razvijanje svijesti o vlastitom kulturološkom identitetu, vlastitoj kulturnoj samosvijesti, jeziku i nasljeđu, u skladu s civilizacijskim tekovinama, upoznajući i uvažavajući druge i drugačije, poštujući različitosti i njegujući međusobno razumijevanje, trpeljivost i solidarnost među ljudima, narodima. Specifični doprinos predmeta odgoju i obrazovanju učenika sastoji se u stjecanju međunarodno usporedivih i komparativnih jezičnih znanja i kompetencija na osnovnoškolskoj i gimnazijskoj razini, a koja su u skladu sa Zajedničkom jezgrom definiranom na ishodima učenja, Zajedničkim europskim referentnim okvirom i Europskim jezičnim portfoliom.

Učenjem njemačkog jezika, učenik pored znanja o jeziku kao sredstvu komunikacije, stječe uvid u kulturu i povijesno nasljeđe jednog naroda, što doprinosi općem razvoju kulture, osjećaju poštovanja prema drugom i drugačijem, ali i osjećaju poštovanja prema svom narodu, običajima i kulturnom nasljeđu. Opće i društvene vrijednosti kao znatiželja, težnja za novim spoznajama i saznanjima, želja za samoostvarenjem u društvu, osjećaj za pravednost, otvorenost i toleranciju su vrijednosti kojima se teži. Upoznajući način života i kulturu naroda ciljnog jezika, učenik prepoznaje stereotipe i predrasude što doprinosi uklanjanju istih.

Vladajući njemačkim jezikom mladi ljudi unaprjeđuju i učvršćuju svoju konkurentnost na domaćem i inozemnom tržištu rada usvajajući vještine, znanja i vrijednosti koje proizlaze iz Kvalifikacijskog okvira, a utemeljene su na ishodima učenja, što osposobljava učenika za cjeloživotno učenje. Učenici prepoznaju vlastite osjećaje i zanimaju se i poštuju kulturu i običaje njemačkog govornog područja te postaju svjesni kulturno-gospodarskih interferencija sa zemljama njemačkog govornog područja. Ovim se postiže razumijevanje vlastitog narodnog identiteta i sebe kao pripadnika određene skupine u interakciji s kulturnim identitetom Europe i ostatka svijeta. Kod učenika se budi svijest o europskom i svjetskom kulturnom nasljeđu i o kulturnoj i jezičnoj raznolikosti njemačkog govornog područja. Poznavanje lingvističkih i kulturnih posebnosti društva i zajednica u kojima se govori njemački jezik doprinosi razvijanju i primjeni prikladnih strategija za komunikaciju.

Učenjem i podučavanjem njemačkog jezika pokazuje se pozitivan stav prema svim ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja, npr. učenjem stranih jezika, učenik posjeduje osjećaj za inicijativu i poduzetništvo i građanske kompetencije. Prema Europskom referentnom okviru pismenost se građanina ogleda u poznavanju najmanje dva strana jezika te se učenjem njemačkog jezika odgovara na izazove koje postavlja Europska unija i prisutna globalizacija. Međukulturna i komunikacijska kompetencija su ključne kompetencije koje su neizostavne za cjeloviti razvoj učenika i time ga čine punopravnim građaninom Europske unije i građaninom svijeta.

Na jezično-komunikacijskom području doprinosi se razvoju različitih oblika komunikativnih aktivnosti kao što su sposobnost recepcije (jezično primanje), interakcije (jezično međudjelovanje), produkcije (jezična proizvodnja kao što su pisanje i govorenje), jezične medijacije (jezično posredovanje) što se postiže uvježbavanjem vještine slušanja, čitanja,

govorenja, pisanja i jezičnoga posredovanja na njemačkom jeziku.

U ishode učenja i sadržaje uvršteni su ishodi učenja kroskurikularnih i međupredmetnih tema, ovisno o mogućnostima njihovog ostvarenja u predmetu Njemački jezik čime se učenici osposobljavaju za cjeloživotno učenje, preuzimanje odgovornosti i donošenje odluka. Samostalnost u učenju i razvijanje IKT-vještina (Vještine informacijske i komunikacijske tehnologije) omogućuju učeniku odgovoriti na izazove tehnološkog i ekonomskog razvoja zajednice.

Njemački se jezik kao prvi ili drugi strani jezik u osnovnoj školi ii ubraja se u jezično-komunikacijsko područje.

Nastava koja se temelji na ishodima učenja usmjerena je na učenika, a ne na učitelja/nastavnika i sadržaje, što mijenja tradicionalnu ulogu učitelja/nastavnika kao pukog prenositelja znanja te on prema tome preuzima ulogu mentora koji primjenjujući različite nastavne oblike i koristeći se autentičnim nastavnim materijalom inicira interakciju učenika kako bi povećao govorni udio učenika u nastavi njemačkog jezika, uzimajući u obzir spoznaje iz razvojne psihologije uključujući različite razine predznanja i sposobnosti učenika koji sudjeluju u nastavnom procesu.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Oposobljavanjem učenika za samostalno, aktivno, svrsishodno i učinkovito svladavanje formalnih, poluformalnih i neformalnih autentičnih situacija iz svakodnevice na njemačkom jeziku u interakciji s izvornim i neizvornim govornicima njemačkog jezika doprinosi se razvoju višejezične kompetencije prateći razvoj suvremenih okolnosti života u Europi i svijetu i time će se odgovoriti na izazove koji su nastali povećanom potrebom za mobilnošću.

Cilj je učenja njemačkog jezika osposobljavanje učenika za uspostavljanje primjerene usmene i pismene komunikacije na njemačkom jeziku o raznovrsnim temama iz svakodnevnog života, pri čemu se vodi računa o praćenju suvremenih kretanja. Usvajanje rječnika i jezičnih vještina (slušanje, govor, pisanje i čitanje) potrebnih za receptivni i produktivni razvoj jezičnih vještina, kako u pisanom tako i u govornom obliku doprinijet će razvoju sposobnosti za uspješno razumijevanje, govor i pisanje.

Upoznavanje učenika s kulturom naroda njemačkog govornog područja, razumijevanje i poštivanje drugih kultura omogućit će njegovu integraciju u napredno društvo Europske unije. Usvajanje znanja o povijesnom nasljeđu, umjetnosti i znanosti njemačkog govornog područja koje je ostavilo traga na naše društvo doprinijet će razvoju međukulturne kompetencije učenika. Njemački jezik igra značajnu ulogu u razvijanju individualnih vrijednosti i omogućava mu otkrivanje potpuno novih svjetova što pobuđuje znatiželju za novim saznanjima i uključuje ih u cjeloživotno učenje.

Razvijanjem interkulturne i komunikativne sposobnosti razvijat će se učenikova sposobnost u prepoznavanju predrasuda i odstranjivanju istih što će unaprijediti njegovu spremnost na toleranciju i suživot u zajednici Europske unije.

Samostalnost u ovladavanju njemačkim jezikom čine samostalnost u učenju stranog jezika

pomoću koje učenici razvijaju strategije za aktivno sudjelovanje u usmenoj i pisanoj komunikaciji i medijska pismenost kojom se učenici osposobljavaju za pristup i analizu podataka kao i za njihovu procjenu i stvaranje. Posebnim načinima obrade informacija doprinosi se poboljšanju razumijevanja, učenja i zadržavanja informacija. Samostalnost u ovladavanju jezikom stječe se nastavom koja je usmjerena na učenika i na ishode učenja. U takvoj nastavi učitelj napušta tradicionalnu ulogu pukog prenositelja znanja preuzimajući ulogu mentora koji primjenjuje različite nastavne oblike i materijale kojim inicira interakciju učenika kako bi povećao govorni udio učenika u nastavi. Povećavanje govornog udjela učenika u nastavi njemačkog jezika postiže se poticanjem razvoja i primjene tehnike kreativnog izražavanja i vještina kritičkog mišljenja. Samostalan je učenik cjeloživotni učenik.

Senzibiliziranjem učenika za ispravno artikuliranje, ispravan izgovor glasova i njihov utjecaj na značenje riječi doprinijet će se samostalnom ovladavanju jezikom. Učenici će se upoznati s osnovama fonetike (nauka o fiziološkim pojavama glasova) fonologije (nauka o zvukovima i glasovima) njemačkog jezika i ovladat će korektnim izgovorom pri usmenoj upotrebi njemačkog jezika. Zbog važnosti pravilnog artikuliranja izgovora koje ima utjecaj i na ortografiju i semantiku potrebno je posvetiti se uvježbavanju fonetike i fonologije. Posebno je važno ukazati na glasove uslijed kojih dolazi do promjena koje nisu zastupljene u glasovnom sustavu materinskog jezika, npr. samoglasnici s prijeglasom, diftonzi (dva vezana samoglasnika iz kojih proizlaze dva nova samoglasnika koja se na jedan način pišu, a na drugi načini izgovaraju).

U interkulturnom smislu fonetika se može koristiti kod upotrebe germanizama u materinskom jeziku. Krajnji cilj jeste samostalno ovladavanje pravilnim izgovorom.

Komunikacijska jezična kompetencija

U skladu s kontekstom i svrhom komunikacijske situacije komunikacijska jezična kompetencija podrazumijeva učinkovito služenje jezičnim opusom. Sposobnost razumijevanja te usmenoga i pismenog iznošenja informacija, ideja, misli, osjećaja, stavova i vrijednosti u skladu s različitim kulturnim i društvenim kontekstima temelj je takve komunikacije.

Odgojno-obrazovni ishodi iz domene Komunikacijska jezična kompetencija temelje se na:

- usvajanju znanja o njemačkom jeziku (rječnik, gramatika, pravopis, izgovor, stilovi i registri govorenoga i pisanog izričaja u njemačkome jeziku; obilježja tekstnih vrsta, načini planiranja i strukturiranja tekstova, načini prikladnoga ostvarenja jezičnih funkcija u interakciji).
- razvijanju sposobnosti i ovladavanju vještinama za upotrebu jezičnoga znanja u komunikacijskome činu (sposobnosti i vještine koje omogućuju slušanje i razumijevanje poruka, govorenje, čitanje, razumijevanje i pisanje tekstova, jezično posredovanje).
- jezično posredovanje (jezična medijacija) jest složena jezična djelatnost koja uključuje istovremeno ili naizmjenično jezično primanje (recepciju) i proizvodnju (produkciju). U usmenome jezičnom posredovanju jedna osoba omogućuje međudjelovanje drugih osoba koje ne govore isti jezik.
- pismeno ili kombinirano jezično posredovanje podrazumijeva sažimanje ili prevođenje više pisanih ili govorenih tekstova u skladu s kulturološkim obilježjima zemlje ciljnoga jezika za potrebe druge osobe. Razvojem komunikacijske jezične sposobnosti, kao procesa izražavanja svoga identiteta i razumijevanja identiteta svoga sugovornika, potiče se socijalizacija i cjelokupan razvoj osobnosti učenika. Stjecanjem navedene kompetencije potiče se razvoj metajezičnih i metakognitivnih sposobnosti, intelektualna znatiželja, kreativnost i interes za učenjem jezika.

Međukulturna kompetencija

Razvojem procesa globalizacije, digitalnog gospodarstva i društava stvara se potreba za komunikacijom u višejezičnome i višekulturnome svijetu te se time postavljaju određena očekivanja koja trebaju ispuniti obrazovni sustavi uvrštavanjem višejezičnosti i međukulturnosti u nastavni predmet Njemački jezik na svim razinama obrazovanja, kako bi se doprinijelo učenikovoj spoznaji o važnosti prihvaćanja i učenja o postojećim kulturološkim različitostima.

Međukulturna komunikacijska kompetencija podrazumijeva razumijevanje i komuniciranje među govornicima njemačkoga jezika različitoga kulturnog podrijetla. Ostvarivanjem odgojno-obrazovnih ishoda unutar ovog predmetnog područja učenik postaje međukulturno kompetentan što znači da je:

- sposoban objektivno sagledati sličnosti i razlike među kulturama - sposoban učinkovito i primjereno kontekstu komunicirati s izvornim i neizvornim govornicima njemačkoga jezika, što dovodi do uvažavanja sugovornika različitih kulturnih identiteta i izgrađivanja

skladnih međukulturnih odnosa. U tom smislu je poželjno koristiti literarne sadržaje koji najvjernije oslikavaju univerzalne poveznice između različitih kultura i promovirajući trajne humanističke vrijednosti.

- empatičan, prilagodljiv i otvoren za razumijevanje, prihvaćanje i uvažavanje govornika njemačkoga jezika i njihove kulture.

Razvoj međukulturne komunikacijske kompetencije pomaže učeniku u odbacivanju predrasuda, osnažuje ga u sprječavanju diskriminacije, potiče na nenasilno rješavanje sukoba te doprinosi razumijevanju, proširivanju i produbljivanju učenikova pogleda na svijet. Na taj način mu se omogućuje uspješno sudjelovanje u užoj i široj zajednici, kako u stvarnom, tako i u digitalnom okružju, pri čemu se povećavaju mogućnosti za mobilnost i upošljavanje.

Kroz ovo predmetno područje upoznaje se i usvaja sadržaj o povijesti i kulturi, činjenice o ključnim događajima, najvažnijim osobama i njihovim postignućima glede zemljopisnog područja.

Samostalnost u ovladavanju jezikom

Samostalno ovladavanje jezikom čine samostalno učenje stranog jezika i medijska pismenost. O samostalnom učenju jezika govorimo kad učenici sami donose odluke o svom učenju. Učenik je svjestan procesa i ritma učenja koji odgovaraju njegovom tipu i stilu učenja. Takva nastava potiče individualnost učenika, što ne znači da je učenik prepušten sebi. Primjenom raznolikih metoda i stimuliranjem više kanala percepcije (jezično primanje) tijekom nastavnog procesa učenik postaje svjestan svojih individualnih potreba i vlastitog tipa učenja. Samostalnost učenja ostvaruje se reflektiranjem vlastitog učenja, a postiže se primjenom različitih metoda, strategija i tehnika učenja.

Samostalnost u ovladavanju jezikom podržava učenikov afektivni i kognitivni razvoj, što posebno naglašava njenu ulogu u učenju jezika. Samostalan učenik planira, organizira, prati i vrednuje svoje učenje, razvija motivaciju, ustrajan je i pozitivan u učenju i radu, što mu omogućuje uspješno ostvarivanje ciljeva. Samostalnost u ovladavanju jezikom ogleda se uostalom i u samoprocjeni svojega znanja što je ujedno odlika samostalnosti u učenju stranog jezika i vrednovanja kao učenje. Za realnu samoprocjenu znanja neophodna je sustavna analiza vlastitog učenja koja se kontinuirano uvježbava uz primjenu odgovarajućih strategija uz potporu nastavnika.

Autonomija u učenju ne podrazumijeva isključivo samostalan rad, nego jačanje socijalnih kompetencija kroz različite oblike partnerskog ili tandemske, timskog i grupnog rada, ali s ciljem postizanja autonomije u učenju, čime se ostvaruju međupredmetne teme Poduzetnost i Građanski odgoj i obrazovanje.

Unutar predmetnog područja ostvaruju se međupredmetne teme:

- Građanski odgoj i obrazovanje
- Poduzetnost
- Osobni i socijalni razvoj

- Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Korelacija s ostalim nastavnim predmetima je moguća i poželjna. Pod korelacijom s drugim predmetima podrazumijeva se pristup kojim se u nastavu njemačkog jezika integriraju sadržaji različitih nastavnih predmeta, to jest područja, u cilju potpunog, svrsishodnog i cjeloživotnog učenja koje je primjenjivo u svakodnevnim životnim situacijama. Potrebno je definirati korelacijsko-integracijski sustav s obilježjima koja donosi sa sobom. Nastava se njemačkog jezika daje povezati s književnošću, filmskom i scenskom umjetnošću, jezikom, izražavanjem i stvaranjem, područjima koja se svrstavaju u predmete Hrvatski jezik, Engleski jezik, Likovna kultura i Glazbena kultura. Korelacija s predmetom Matematika ostvaruje se u nastavi njemačkog jezika sadržajima kao što su redni brojevi, kardinalni brojevi, računske operacije, pisanje nadnevka itd. Tekstovi zasićeni brojkama koriste se kao input od kojeg se od učenika očekuje da jezično oblikuje matematički zadatak. Sadržaji iz predmeta Povijest i Zemljopis pogodni su za usvajanje znanja o povijesnim i zemljopisnim temama, pružajući priliku za razvijanje receptivnih i produktivnih vještina njemačkog jezika. Učenik ujedno pronalazi, izabire, vrednuje i učinkovito se služi informacijama iz različitih izvora i medija. Služeći se tehnologijom, u početku uz pomoć i potporu učitelja, a kasnije samostalno, učenici razvijaju odgovornost za svoje učenje, čime se ostvaruje međupredmetna tema Upotreba komunikacijske i informacijske tehnologije. Samostalan učenik razvija svoje sposobnosti svjesne, prilagodljive i učinkovite primjene strategija učenja te receptivne i produktivne upotrebe jezika koje mu pomažu unaprijediti ovladavanje njemačkim jezikom. Na taj način se postižu ishodi međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj. Uz to učenik razvija svoju medijsku pismenost i komunikacijske i prezentacijske vještine. Preuzimanjem aktivne uloge u procesu učenja učenik razvija samopouzdanje i samopoštovanje te stvara temelje za cjeloživotno učenje.

VI. razred
/70 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Jezično-komunikacijska kompetencija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1 Učenik sluša s razumijevanjem kratke, jednostavne rečenice.	- povezuje grafijsku i zvučnu sliku riječi i izraza sa značenjem - prepoznaje i povezuje informacije sa slikom, pokretom, gestom i svojim iskustvom - izdvaja osnovne i najjednostavnije informacije iz slušanog sadržaja o poznatim temama, ukoliko govornik govori polako i razgovijetno - verbalno i neverbalno reagira na jednostavne kratke rečenice.
Poveznice sa ZNJPP	SJZ-1.1.2 SJZ-1.1.1
Ključni sadržaji	
- obitelj, prijatelji i vršnjaci - svijet: dom, škola i priroda - svakodnevica: svakodnevne aktivnosti i slobodno vrijeme IZBORNE TEME - blagdani i običaji.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Prilikom odabira leksičkih sadržaja potrebno je imati u vidu korelaciju s drugim predmetima i međupredmetnim temama te da su isti primjereni dobi i razvoju učenika. Govornik uvijek treba govoriti sporo i razgovijetno, a zvučni sadržaji po potrebi se mogu ponavljati. Učitelj upoznaje učenike s različitim strategijama slušanja i čitanja, pokazuje njihovu primjenu i potiče učenike na primjenu istih. Upotreba strategija ima individualnu karakteristiku, ovisno o dobi učenika, njegovom stupnju jezičnog i kognitivnog razvoja i vlastitih potreba. Učenici se tijekom nastavnog procesa na receptivnoj razini izlažu i širem rasponu jezičnih struktura od navedenih. Preporučene aktivnosti: gestikulacija, didaktičke igre (Bingo, Tick-Tack-Toe, igra pogađanja, pogrešne rečenice, i dr.), igre uloga, crtanje, bojanje, različite vrste diktata (diktat crtanjem, diktat trčanjem) i sl.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2 Učenik čita rečenice, kratke i vrlo jednostavne tekstove.	- naglas čita rečenice, kratke i vrlo jednostavne tekstove - koristi različite tehnike čitanja - izdvaja osnovne, najjednostavnije informacije iz pročitanog sadržaja o poznatim temama - oponaša izgovor i intonaciju njemačkog jezika.
Poveznice sa ZNJPP	SJZ-1.2.1
Ključni sadržaji	
- Jezične funkcije: - pozdravi i predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretima, uljudno ophođenje i oslovljavanje - predstavljanje članova obitelji (šire) i prijatelja - imenovanje i opisivanje osoba (imenovanje i opis dijelova tijela) - imenovanje prostorija u kući (stanu), aktivnosti u kući	

• imenuje nastavne predmete, imenuje i opisuje školski pribor, izricanje kronološkog vremena, izricanje radnji u školi razumije upute (Klassensprache) • imenuje i opisuje domaće i divlje životinje, imenovanje i opis nekih dijelova prirodnoga okoliša, godišnja doba izricanje vremenskih prilika • sportske aktivnosti, hobiji • izricanje radnji u slobodno vrijeme • obroci (hrana).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Vještinu čitanja s razumijevanjem treba pažljivo razvijati posebno obraćajući pažnju na dob učenika, na njihov kognitivni i jezični razvoj kao i na korelaciju s drugim predmetima i međupredmetnim temama. Nove leksičke sadržaje učenici usvajaju povezujući iste s prethodnim znanjima i iskustvom. Učitelj odabire aktivnosti koje će motivirati učenike i aktivirati prethodna znanja zbog rasterećenja čitanja i razumijevanja sadržaja. U prvim godinama učenja učenik usvaja izgovor i intonaciju oponašajući govorni model. Učitelj upoznaje učenike s različitim strategijama čitanja, pokazuje njihovu primjenu i potiče učenike na primjenu istih. Upotreba strategija ima individualnu karakteristiku, ovisno o dobi učenika, njegovom stupnju kognitivnog i jezičnog razvoja i vlastitih potreba. Preporučene vrste tekstova: kratak dijaloški tekst, kratak i vrlo jednostavan tekst, strip, pjesma ili poznata bajka prilagođena dobi i razvoju učenika. Preporučene aktivnosti: ilustracija, dopunjavanje teksta, slaganje dijelova teksta određenim redoslijedom, prepričavanje teksta uz pomoć pitanja ili vizualnih poticaja, kviz i sl.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3 Učenik govori kratke rečenice i vrlo jednostavne tekstove o poznatim temama.	• govori riječi i rečenice oponašajući izgovor i intonaciju govornoga modela • sudjeluje u vrlo kratkim i jednostavnim društvenim razmjenama, ukoliko sugovornik govori sporo i razgovijetno • koristi niz riječi i vrlo kratkih, jednostavnih rečenica, da bi jednostavnim jezikom opisao svoju obitelj i prijatelje i svakodnevne situacije • postavlja jednostavna, kratka pitanja o poznatim temama • odgovara na jednostavna pitanja o obrađenim temama.
Poveznice sa ZNJPP	SJZ-1.1.2
Ključni sadržaji	
• Jezične strukture: • prezent glagola haben i sein • prezent jednostavnih pravilnih i učestalih nepravilnih glagola (aufstehen, aufräumen fernsehen, essen...) • modalni glagoli mögen + möchte, können, u jednini • imperativ • preterit glagola sein i haben u jednini • učestale imenice s određenim i neodređenim članom u nominativu i akuzativu • osobne zamjenice u nominativu • posvojne zamjenice u nominativu i u učestalim frazama u akuzativu • neke upitne zamjenice • pokazna zamjenica das • neki prilozi i prijedlozi za opisivanje konkretnih odnosa (neben, dort ...) • negacija (nicht, nein, kein u nominativu) • pridjevi kao dio predikata • jednostavne izjavne i upitne rečenice • složene rečenice s veznikom und.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
U prvim godinama učenja i podučavanja učenici usvajaju jezik ponavljajući jezične strukture, imitirajući, sudjelujući u didaktičkim igrama i koristeći pokrete. Jezične strukture se uvode u autentičnom komunikacijskom kontekstu, uče se napamet i iste se ne tumače. Naglasak je na komunikativnom pristupu nastavi predmeta Njemački jezik nasuprot gramatičko-prijevodnoj metodi. Interakcija među učenicima otvara mnoge mogućnosti u kreiranju nastavnog sata, a učitelju pruža veliki broj aktivnosti koje učenike vodi do osnovnog cilja, odnosno komunikaciji na njemačkom jeziku. Preporučene aktivnosti: demonstracija, ilustracija, pjevanje, gestikulacija, didaktičke igre (pantomima, Ratespiel/igre pogađanja, Standbild/prikaz određenih autentičnih situacija pantomimom, Monsterspiel/igra čudovišta i dr.), igre uloga, intervju i sl.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.4 Učenik piše kratke i jednostavne rečenice.	- povezuje grafijsku i zvučnu sliku riječi - primjenjuje pravopisna pravila pri pisanju kratkih i jednostavnih rečenica - dopunjava različite jednostavne rečenice / vrlo jednostavne kratke tekstove - zapisuje poznate kratke rečenice slušajući izgovor slova koja čine tu rečenicu - piše vrlo jednostavne kratke rečenice prema zvučnom ili slikovnom predlošku - samostalno piše jednostavne kratke rečenice.
Poveznice sa ZNJPP	SJZ-4.1.2
Ključni sadržaji	
- obitelj, prijatelji i vršnjaci - svijet: dom, škola i priroda - svakodnevica: svakodnevne aktivnosti i slobodno vrijeme IZBORNE TEME - blagdani i običaji.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Pisanje karakterizira razina produktivnosti te je ova vještina složen kognitivni zadatak za svakog učenika. Bitne komponente koje sačinjavaju vještinu pisanja su poznavanje pravopisnih pravila, razumijevanje i pravilna upotreba rječnika, kao i poznavanje jezičnih struktura i sintakse. U početnom stadiju neophodno je razvijati uočavanje grafijske slike riječi ili fraza, njihovo povezivanje sa zvučnom slikom i postupno uvoditi pravopisna pravila. Prilikom izvedbe diktata kao pisane provjere treba obratiti pozornost da su rečenice vrlo kratke i jednostavne kao i da govornik govori sporo i razgovijetno. Učenici samostalno pišu rečenice prema unaprijed uvježbanom modelu. Prije samog pisanja učitelj bira aktivnosti koje će aktivirati prethodno znanje učenika. Od izuzetne važnosti je provjera vještina pisanja u obliku praćenja. Učenici jedni drugima mogu provjeravati točnost i tako aktivno sudjelovati u procesu učenja ili to može učiniti učitelj kroz kratke zadatke. Preporučene aktivnosti: dopunjavanje rečenica, različite vrste diktata (Lückendiktat/diktat s tekстом s prazninama, Laufdiktat/diktat trčanja, Maldiktat/diktat crtanjem), ilustracija, slaganje rečenice pravilnim redoslijedom, odgovori na kratka i jednostavna pitanja, pisanje pjesmica (Elfchen/oblik pjesme ima točno jedanaest riječi raspoređenih u određenom formatu, kratke blagdanske čestitke i sl. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (svi sadržaji), Engleski jezik (svi sadržaji), Matematika (brojevi, matematičke računske operacije), Priroda i društvo (prirodni okoliš, godišnja doba, izricanje vremenskih prilika), Glazbena kultura (dječje pjesmice), Likovna kultura (boje, crteži), Vjeronauk (blagdani) i s međupredmetnim temama: Osobni i socijalni razvoj (obitelj, prijatelji, vršnjaci, svijet, dom, škola, priroda, svakodnevne aktivnosti i slobodno vrijeme, blagdani i običaji).	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Međukulturna kompetencija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1 Učenik opisuje svoju kulturu i kulturu zemalja njemačkog govornog područja.	• uočava različitosti i sličnosti u prehrambenim navikama • razlikuje osnovne regionalne običaje vezane za pozdravljanje • izriče i piše kratke blagdanske čestitke • pridružuje pojmove nazivima blagdana • pjeva blagdanske pjesmice.
Poveznice sa ZNJPP	SJZ-2.3.2 SJZ-4.2.3 SJZ-3.3.2
Ključni sadržaji	
• prehrambene navike u vlastitoj zemlji i u zemljama njemačkog govornog područja • pisanje čestitki povodom blagdana tijekom godine • blagdanske pjesmice	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Sva tri predmetna područja predmetnog kurikula su usko povezana tako da se ishodi Međukulturne kompetencije ostvaruju usporedo s ishodima Jezično-komunikacijske kompetencije i Samostalnosti u ovladavanju jezikom. U ostvarivanju ishoda međukulturne kompetencije mogu se primijeniti različite nastavne metode i aktivnosti koje podržavaju razumijevanje i poštovanje različitih kultura. Evo nekoliko primjera: Interaktivna nastava uključuje aktivno uključivanje učenika u proces učenja putem diskusija, grupnog rada i suradnje. Učenici se potiču da podijele svoja iskustva, razmišljanja i vrijednosti kako bi stvorili otvoreno i inkluzivno razredno ozračje. Simulacije i uloge omogućuju učenicima preuzimanje uloge pripadnika različitih kultura kako bi bolje razumjeli njihove perspektive. Može se organizirati simulacija različitih autentičnih situacija iz svakodnevnog života, dijaloga ili pregovora kako bi se istaknule različite vrijednosti i stavovi. Učenicima se može dodijeliti istraživački projekt u kojem će istražiti običaje, povijest, umjetnost i druge aspekte. To ih potiče da samostalno istražuju i produbljuju svoje znanje o drugim kulturama. Korištenje autentičnih materijala poput njemačkih časopisa, slikovnica, animiranih filmova, knjiga, filmova, glazbe i internetskih izvora omogućuje učenicima susret s autentičnim jezikom i kulturnim kontekstom njemačkog govornog područja. Analiza tih materijala može uključivati rasprave o društvenim temama, običajima, umjetnosti i kulturi Njemačke. Primjena audiovizualnih materijala, filmova, glazbe i drugih multimedijalnih izvora može pomoći učenicima u upoznavanju s drugim kulturama, u razumijevanju njihove vrijednosti i stvaranju emocionalne veze s drugima. Poticanje samorefleksije i kritičkog razmišljanja - Poticanje učenika da se osvrnu na vlastite kulturne pretpostavke i način na koji gledaju na druge kulture može im pomoći da razumiju vlastite perspektive i predrasude. Ovo može uključivati raspravu o različitim temama, pisanje dnevnika te raspravu o vlastitim iskustvima s drugim kulturama. Ovi su primjeri samo neki od načina na koje se međukulturna kompetencija može ostvariti u nastavi njemačkog jezika. Važno je uključivanje međukulturne kompetencije u sve dijelove nastavnog plana i programa kako bi se osiguralo da se učenici razvijaju u kompetentne i osjetljive građane globalnog društva.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Samostalnost u ovladavanju jezikom	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1 Učenik koristi i odabire strategije učenja stranog jezika.	• koristi i odabire strategije slušanja razvijajući pozitivan stav prema aktivnome slušanja • koristi i odabire strategije čitanja • izdvaja samostalno nepoznate riječi i pronalazi značenje istih u pojmovniku u udžbeniku • predviđa značenje nepoznatih riječi iz konteksta • podcrtava poznate riječi unutar zadanog teksta • crta ili boji prema zvučnom i pisanom predlošku • predviđa nastavak priče na temelju ilustracije i/ili naslova • klasificira i pridružuje srodne pojmove • izrađuje razne mape i plakate (umna mapa, oblak riječi i sl.) • izgrađuje vještinu govora koristeći komunikacijske strategije • izlaže uvježbane kratke situacijske dijaloge po ulogama • izvještava o poznatim temama • formulira samostalno pitanja i daje odgovore na postavljena pitanja (vršnjačko ispitivanje) • bira uvježbane tehnike pisanja i primjenjuje i one koje odgovaraju vlastitom stilu učenja • izrađuje svoj osobni rječnik • samoprocjenjuje osobni napredak u učenju njemačkog jezika • bilježi i opisuje osjećaje i stavove prema učenju njemačkog jezika.
Poveznice sa ZNJPP	SJZ-2.2.1 SJZ-3.2.1 SJZ-4.3.1
Ključni sadržaji	
• tipovi učenja • samoprocjenjivanje • vršnjačko procjenjivanje • vlastiti osjećaji i stavovi prema učenju njemačkog jezika	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učitelj upoznaje učenike s različitim strategijama učenja, pokazuje njihovu primjenu i potiče učenike na primjenu istih. Važno je napomenuti da upotreba strategija ima individualnu karakteristiku, ovisno o dobi učenika, njihovom stupnju jezičnog i kognitivnog razvoja i vlastitih potreba. Motivacija je najvažnija komponenta koja utječe na učenje i osposobljavanje učenika za cjeloživotno učenje. U stabilnom i sigurnom okruženju učenici će moći bez straha od neuspjeha graditi razine znanja ovisno o njihovim sposobnostima, neovisnost i samopoštovanje. Preporučeni oblici rada su individualizirani rad, rad u paru i u manjoj skupini (3 - 5 učenika). Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (svi sadržaji), Engleski jezik (svi sadržaji), Matematika (brojevi, matematičke računske operacije), Priroda i društvo (prirodni okoliš, godišnja doba, izricanje vremenskih prilika), Glazbena kultura (dječje pjesmice), Likovna kultura (boje, crteži), Vjeronauk (blagdani) i s međupredmetnim temama: Osobni i socijalni razvoj (obitelj, prijatelji, vršnjaci, svijet, dom, škola, priroda, svakodnevne aktivnosti i slobodno vrijeme, blagdani i običaji) i Poduzetnost (planiranje vlastitog učenja, samoprocjena vlastitog učenja).	

Nastava je uvijek drugačija i živi proces. Razlozi su brojni. Svaki razred, učenik i sat je individualan i zahtijeva različite pristupe i resurse da bi se postigli željeni ciljevi i ishodi učenja. Osnovni uvjet za uspješan nastavni sat je priprema učitelja/nastavnika koja uključuje i različite nastavne metode kako bi se postigla zanimljiva nastava i uspješno usvajanje nastavnog sadržaja i vještina. Učitelju/nastavniku bi se trebala omogućiti i sva nastavna sredstva i pomagala kao i prilagodba učionice za suvremenu nastavu. Suvremena nastava je orijentirana na učenika. Zbog toga je za uspješan i plodonosan nastavni sat i nastavni sadržaj motivacija ključna.

Motivacija svakog učenika je jako važan dio nastavnog procesa. Na motivaciju učenika utječe više čimbenika. Svaki učenik posjeduje različit i individualan karakter i zbog toga je važno pronaći način za poticanje motivacije, te je važno učiniti nastavu zanimljivom i plodonosnom kako bi se uspješno postigli ciljevi i obradili ishodi, te usvojile vještine. Svaki učenik dolazi iz drugačije obitelji, odrasta u različitom okruženju, posjeduje individualne interese i emocionalnu i socijalnu inteligenciju, sklonosti i ambicije. Različitim nastavnim metodama učitelj/nastavnik potiče znatiželju i motivaciju svakog učenika za nastavni sat.

Motivaciju učitelj/nastavnik potiče tako što kod učenika budi radoznalost i želju za aktivnim sudjelovanjem, dodatno ga motivirajući određenim nagradama, pohvalama ili ocjenama. Učenici mogu voditi vlastiti portfolio koji učitelj/nastavnik ne ocjenjuje. Portfolio služi učeniku za brzo i pregledno praćenje vlastitog napretka u učenju.

U suvremenoj nastavi Njemačkog jezika potiče se samostalnost u učenju, tijekom koje učenik svjesno koristi određene strategije učenja i promišlja o vlastitom učenju. Učenici su svjesni kojem tipu učenika pripadaju tako mogu ubrzati proces učenja i učiniti ga učinkovitijim. Nastava je tako osmišljena da odgovara na izazove koje postavljaju različiti stilovi učenja.

Svaki učenik voli sudjelovati u nastavi kada su teme zanimljive, ali ponekad se mogu osjećati nedovoljno potaknutima ako već poznaju gradivo ili ako se ne osjećaju dovoljno potaknutima trenutnim zahtjevima. To može rezultirati manjkom motivacije i angažmana. Učitelji bi trebali biti svjesni ovih situacija i prilagoditi nastavu kako bi unaprijedili optimalan razvoj učenika. Potrebno je zadovoljiti odgojno-obrazovne potrebe učenika s teškoćama u razvoju, kao i darovitih učenika polazeći od iskustva učenja odabirom strategija primjerenih osobnom razvoju učenika te prikladno vrednovati postignuća. Učitelj/nastavnik u tom slučaju planira individualizirani/diferencirani pristup kako bi se što bolje ostvarili postavljeni ciljevi.

Postavljanje ciljeva i svrhe učenja na transparentan način potiče učenike u boljem shvaćanju važnosti gradiva. Tim se pristupom omogućuje praćenje vlastitog napretka i postizanje postavljenih ciljeva, što učenike motivira na aktivno sudjelovanje u procesu učenja i unapređuje usvajanje nastavnog sadržaja. Na početku svake godine, obrazovnog razdoblja ili nastavnog sata, moguće je kratko objasniti svrhu obrade određenog nastavnog sadržaja, način povezivanja teme s drugim predmetima i kako će koristiti učenicima sada i u budućnosti u svakodnevnom životu. Učitelj ili nastavnik u pripremi sata uzima u obzir starosnu dob učenika i njihovo interesno područje.

Aktiviranjem predznanja učenik se aktivno uključuje u nastavni proces. Aktivnosti kao što su asociogrami, mentalne mape, razgovori u plenumu će doprinijeti razumijevanju teme koja se obrađuje. Aktiviranjem predznanja učenik postaje znatiželjan i njegova se usredotočenost usmjerava na zadanu temu. Prednost aktiviranja predznanja sastoji se u tome što se novo povezuje s poznatim. Učenik se osjeća uspješnim primjenjujući postojeće znanje. Učenik na temelju naslova i ilustracije pretpostavlja o čemu se u tekstu radi. Učitelj/nastavnik kod učenika aktivira predznanje ilustracijama i ciljanim pitanjima. Kod strukturiranja sata produktivnim zadacima prethode receptivni zadatci. Tijekom nastavnog procesa važnost se daje svim jezičnim vještinama: receptivnim (slušanje i čitanje) i produktivnim (govor i pisanje). Nastava usmjerena na djelovanje učenika uvažava predznanja učenika i razinu znanja koju donose sa sobom i interese ciljne skupine.

Materijal za slušanje i čitanje u udžbenicima prikladan je starosnoj dobi ciljne skupine i djeluje motivirajuće na učenike. Udžbenik nudi barem pet različitih vrsta i registara tekstova. Učenici se mogu identificirati s tekstovima za slušanje i za čitanje koji ujedno pozivaju na razgovor. Teme tekstova iz zemljopisnog znanja trebaju biti autentični i pojedini dulji od tri minute. Učenici se osposobljavaju za razumijevanje čitanjem i slušanjem motivirajućim zadacima prije, tijekom i nakon slušanja i čitanja.

Poticajno razredno - nastavno ozračje za učenika stvara učitelj/nastavnik svojim pristupom, karakterom i pripremom nastavnoga sata. Učitelj/nastavnik bi trebao biti vedar, pristupačan, empatičan, motiviran, objektivan, pratiti razvoj i aktivnost svakog učenika i individualno ga poticati na napredak, poticati ga na preispitivanje i samostalno i vlastito učenje te steći njegovo povjerenje i uspostaviti međusobno poštivanje. Učitelj/nastavnik promišlja o svojoj nastavi i sposoban ju je sagledati očima učenika. Nastava usmjerena na učenika mijenja tradicionalnu ulogu učitelja/nastavnika, pri čemu se nastavni proces usmjerava na djelovanje učenika. Učitelj/nastavnik preuzima ulogu moderatora i trenera. Govorni udio učitelja/nastavnika tijekom nastave se izjednačava s govornim udjelom učenika što doprinosi ostvarenju komunikativne nastave. Važno je i pratiti odnose među učenicima i njihovu suradnju te otkloniti nesigurnost i napetost među učenicima. Greške koje učenik čini tijekom upotrebe stranog jezika neophodne su i treba ih iskoristiti za daljnje planiranje nastavnog procesa. Učitelj/nastavnik je u stanju sagledati situaciju iz učenikove perspektive i osmisliti potrebne korake u nastavnom procesu kako bi učenik shvatio u čemu griješi.

Senzornom integracijom učenik koristi osjet opipa, sluha, okusa, vida kako bi usvojio rječnik. TPR metodom (Total physical response) usklađuju se motoričke aktivnosti s pažljivo odabranim nastavnim sadržajima što na učenike i učenice djeluje motivirajuće. Posebno je učinkovita u prvim godinama učenja i doprinosi razigranom ozračju u nastavi Njemačkog jezika. Metodički - didaktičko razrađene pjesme učinit će nastavu raznolikom i primamljivom za učenike te će istovremeno učiniti sat dinamičnijim.

Upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije je u suvremenoj nastavi neizostavna i jedna je od ključnih kompetencija koju je nužno razvijati kroz nastavu. Informacijsko-komunikacijska tehnologija unaprjeđuje pripremu nastavnog sata, učinkovitu obradu nastavnog sadržaja, postignuće ciljeva i ishoda i uspješnost usvojenosti različitih vještina. Primjenom informacijsko-

komunikacijske tehnologije doprinosi se inovativnosti, dinamici, kreativnosti, fleksibilnosti i raznolikosti nastavnog procesa. Pristup internetu omogućuje pretraživanje informacija iz cijeloga svijeta, a ujedno služi za slanje vlastitih informacija u cijeli svijet. Pri izviđanju pomoću internetske stranice učenici provode virtualno istraživanje i pomoću PPT-a prikazuju rezultate rada. Postoji niz zanimljivih alata za osmišljavanje kvizova npr. Kahoot, Mentimeter ili osmišljavanje animiranih filmova (Toontastic) itd. kojima se nastavni sadržaj daje provjeriti i prezentirati.

Okruženje u kojem se odvija nastava njemačkog jezika također je ključni čimbenik za ostvarivanje uspješnog nastavnog sata. Učenik se u učionici treba osjećati ugodno i prihvaćeno. Učitelj/nastavnik određenim pristupom uspostavlja interakciju između sebe i učenika, te između učenika. Uređenje učionice također igra veliku ulogu u stvaranju ugodnog okruženja za učenike. U ukrašavanju učionice različitim plakatima, bojama, slikama, zidnim novinama i crtežima koji su vezani za nastavni sat i sadržaj aktivno sudjeluju i odlučuju učenici zajedno s učiteljem/nastavnikom. Na taj se način indirektno djeluje na raspoloženje i motivaciju svakog učenika i ujedno se predmet čini opipljivim. Ukrašavanje učionice slikama, crtežima i plakatima mogu uvelike pojednostaviti učitelju/nastavniku i učeniku održavanje nastave, jer im je time potrebni nastavni materijal na raspolaganju. Time se ne gubi vrijeme na pisanje određenog nastavnog sadržaja na ploči nego se vrijeme može iskoristiti za učinkovit rad učenika na određenim zadacima. Raspored sjedenja utječe na međusobnu i kvalitetnu komunikaciju i suradnju među učenicima. U frontalnoj je nastavi zastupljena praksa sjedenja učenika okrenutim prema naprijed pri čemu se učenici jedni drugima gledaju u potiljak. Sjedenje u krugu, skupinama ili U-formi omogućava interakciju što se odražava na dinamiku nastave. Učitelj/nastavnik bira, ovisno o ishodu učenja, prikladni socijalni oblik u nastavi: individualni, tandem, rad u skupinama ili kuglični ležaj.

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Vrednovanje predstavlja kontinuirano i sustavno prikupljanje i analiziranje podataka u procesu učenja i ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda definiranih kurikulumom.

Na temelju prikupljenih podataka predmetni učitelj/nastavnik procjenjuje postignuća učenika. Procjena se izražava brojčano kroz elemente vrednovanja. Vrednovanje pruža informaciju o učeničkom postignuću, potpora je učenju, motivira učenike, pomaže roditeljima u praćenju ostvarenosti zadanih ishoda vlastite djece.

Elementi vrednovanja proizlaze iz ciljeva predmeta, a to su četiri jezične vještine:

1. **slušanje s razumijevanjem**
2. **čitanje s razumijevanjem**
3. **govorenje**
4. **pisanje**
5. **kultura rada**

Peti element ocjenjivanja, kultura rada, uključuje vrednovanje za učenje (postavljanje pitanja, opažanja, domaći uradak i sl.).

S obzirom na kognitivnu složenost vještine pisanja u prvim godinama učenja (1. i 2. godina) ocjenjuje se poznavanje pravopisnih pravila na razini riječi i kasnije jednostavne kratke rečenice. Jezične strukture ili zakonitosti ocjenjuju se kroz produktivne vještine jer same po sebi nisu svrha već sredstvo pomoću kojeg dolazimo do krajnjeg cilja, tj. do usmene i pisane komunikacije na stranom jeziku.

S obzirom na svrhu, vrednovanje može biti dijagnostičko, sumativno i formativno.

Dijagnostičko vrednovanje se provodi u pravilu na početku nastavne godine u svrhu inicijalne procjene. Na temelju prikupljenih informacija učitelj/nastavnik planira i prilagođava nastavni proces. Vrednovanje ne rezultira brojčanom ocjenom, već se broj ostvarenih bodova ili postotka riješenosti testa unosi u obliku opisne ocjene.

Sumativno vrednovanje se provodi na kraju procesa učenja (nastavne teme, nastavne cjeline, obrazovnog razdoblja) i rezultira brojčanom ocjenom. Ono se temelji na procjeni učeničkih postignuća.

Formativno vrednovanje ne rezultira ocjenom nego povratnom informacijom kako bi učenici popravili nedostatke u učenju, a učitelji/nastavnici prilagodili svoje nastavne strategije.

Tri su osnovna pristupa/aspekta vrednovanju:

Vrednovanje kao učenje provodi se formativno i može se shvatiti kao prilika za učenje i poboljšanje učeničkih slabosti i poteškoća. Ovaj koncept vrednovanja iziskuje od učenika razumijevanje svoje uloge tijekom procesa učenja i vrednovanja. Učitelj/nastavnik i

učenik zajedno odlučuju je li i u kojoj je mjeri učenje uspješno, te zajedno prikupljaju i sistematiziraju pokazatelje naučenog. Učenici trebaju razumjeti koliko su već usvojili i što im je potrebno za postizanje ciljeva kako bi razvili svijest o učenju, bili sposobni za cjeloživotno učenje i postali samostalni. Zbog toga ih treba uključiti u izradu kriterija za vrednovanje i samovrednovanje. Učitelj ili nastavnik treba pružiti učenicima precizne povratne informacije koje su razumljive i primjenjive. Tim se pristupom omogućuje učenicima ispravljanje svojih grešaka i usmjeravanje pažnje učenika na aspekte koje trebaju dodatno razvijati. Brojne su strategije i tehnike samovrednovanja i samoevaluacije:

- vršnjačko vrednovanje - učenici jedni drugima daju povratne informacije o postignućima učenja.
- samovrednovanje - učenici prepoznaju što su uradili dobro i što trebaju uraditi kako bi sljedeći put bili uspješniji.

Europski portfolio za jezike pomoći će učenicima u praćenju svojih postignuća. Sposobnost realistične procjene vlastitog znanja uključujući spoznaju o neučinkovitim navikama u učenju vještine su koje učenici stječu tijekom procesa samovrednovanja i vršnjačkog vrednovanja. Zadatak učitelja/nastavnika je uspostaviti ozračje povjerenja unutar učionice kako bi se postigla učinkovitost vršnjačkog vrednovanja. Jedino ako učenik spozna kriterije uspješnosti sposoban je realno procijeniti svoja postignuća.

Vrednovanje za učenje formativne je prirode i sastavni je dio procesa učenja i podučavanja i ne rezultira brojčanom ocjenom nego povratnom informacijom učitelja/nastavnika kojoj je cilj poticanje motivacije i treba učinkovito djelovati na poboljšanje rezultata učenja. Učitelj/nastavnik tijekom nastavnog procesa prati i bilježi napredak učenika, a zatim daje učenicima povratnu informaciju na koji način riješiti nedostatke i poteškoće. Istovremeno učitelj/nastavnik procjenjuje uspješnost postavljenih ishoda te na osnovu toga prilagođava metode i strategije koje koristi u podučavanju. Povratna informacija mora biti jasna i konkretna, s kojom je učenik upoznat prije ocjenjivanja. Tako učenici znaju što su dobro napravili, gdje su im slabosti i kako ih savladati. Informacije o vrednovanju za učenje mogu se prikupljati na različite načine: portfolio, grupne rasprave, razgovor, domaće zadaće...

Vrednovanje naučenog se provodi najčešće nakon obrađene nastavne teme, nastavne cjeline ili na kraju obrazovnog razdoblja i njime se procjenjuje razina postignuća učenika u učenju. Ovaj način vrednovanja rezultira brojčanom ocjenom. Mjerna obilježja vrednovanja su: objektivnost, valjanost, pouzdanost, transparentnost, osjetljivost i obuhvatnost.

Učenici se unaprijed upoznaju s ciljem vrednovanja, s metodama i kriterijima vrednovanja. Ovisno o tome koje odgojno-obrazovne ishode ispituje, učitelj/nastavnik osmišljava metode i kriterije vrednovanja. Prilikom vrednovanja naučenog potrebno je koristiti različite metode vrednovanja. Time se osigurava kvalitetna i vjerodostojna procjena učeničkih postignuća, a istodobno se učenicima pruža prilika da na njima najpogodniji način pokažu usvojenost ishoda. Metode vrednovanja kao i zadatci moraju biti jasni, primjereni dobi i mogućnostima učenika, različite složenosti i obuhvaćati različite kognitivne razine. Kriteriji ocjenjivanja očekivane su razine postignuća učenika u određenome trenutku tijekom odgojno-obrazovnoga procesa koje u pravilu određuje učitelj. Standardi konkretiziraju i diferenciraju učenička postignuća po

razinama, a postavljene su na tri razine postignuća:

- osnovna razina
- srednja razina
- napredna razina,

koje služe kao kriterij provjere učeničkih postignuća ("prevođenjem" u test-zadatke), te predstavljaju instrument razvoja nastavne kulture. Kriteriji vrednovanja očekivane su razine postignuća učenika u određenome trenutku tijekom odgojno-obrazovnog procesa koje u pravilu određuje učitelj. Na temelju kriterija vrednovanja učitelj sastavlja ljestvice za ocjenjivanje i rubrike za konkretnu metodu i situaciju vrednovanja. Pri određivanju kriterija vrednovanja učitelj se koristi razinama usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda koje predstavljaju očekivane razine postignuća učenika na kraju obrazovnog razdoblja. Primjenom Standarda učeničkih postignuća za strani jezik nastavnici se suočavaju sa zadatkom kako najbolje ocijeniti i izvještavati o učenju učenika u pogledu tih standarda. Standardi koji se tiču kriterija, uspoređuju postignuća svakog učenika s jasno navedenim opisima postignuća koji razlikuju razine kvalitete. Nastavnici ocjenjuju uspješnost učenika prema onomu što svaki učenik radi, bez obzira na to koliko dobro ili loše rade njihovi učenici. (Standardi učeničkih postignuća, Sarajevo: 2002).

Pri ocjenjivanju pismenog uratka se pored određenog broja riječi u obzir uzimaju čimbenici kao što su sposobnost organizacije teksta, jasnost izražavanja, korišteni vokabular, te pravopis i gramatika, a kod usmene komunikacije se pri definiranju ocjene na određenoj jezičnoj razini ZEROJ-a, pored navedenog trajanja monologa ili interakcije, većim dijelom uzima u obzir izgovor, razumijevanje, koherentnost i kohezija teksta kao i gramatička točnost razina primijenjenog vokabulara. Na ovaj se način doprinosi razumijevanju roditelja, učenika i nastavnika što svaka ocjena točno predstavlja u smislu jezičnih vještina.

Tekst prema duljini i trajanju može biti vrlo kratak, kratak, srednje dug i dug. Broj riječi koji određuje dužinu teksta razlikuje se u receptivnim i produktivnim djelatnostima.

Za slušanje i čitanje: vrlo kratak tekst ima do 100 riječi, kratak tekst od 100 do 350 riječi (ovisno o godini učenja), srednje dug tekst od 350 do 500 riječi (ovisno o godini učenja) i dugi tekst ima više od 500 riječi.

Pisanje: vrlo kratak tekst ima do 40 riječi, kratak tekst od 50 do 150 riječi (ovisno o vrsti teksta), srednje dug tekst 100 do 200 riječi (ovisno o vrsti teksta) i dugi tekst ima više od 200 riječi.

Govorenje: monolog o vrlo kratkom tekstu koji bi trajao od ½ do 1 minute i interakcija od 1 do 1,30 minute, monolog o kratkom tekstu od 1 do 2 minute i interakcija od 1,30 do 2,30 minuta, monolog o srednje dugom tekstu od 2,30 do 3,30 minuta i interakcija od 2,30 do 5 minuta i monolog o dugom tekstu od 3,30 do 5 minuta i interakcija od 5 do 8 minuta.

Prema složenosti tekst može biti vrlo jednostavan, jednostavan, srednje složen i složen. Složenost teksta ovisi o kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima složenosti i učenikovu poznavanju teme teksta.

Za svaki element ocjenjivanja potrebno je pri vrednovanju napraviti razradu/objašnjenje za određenu ocjenu (opseg znanja, razumijevanja i vještine) i pri tome voditi računa o dobi učenika i razini njegovog jezičnog umijeća.

Prilikom pismene provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene prema sljedećoj skali: : 0-35% nedovoljan (2); 35% - 55% = ocjena dovoljan (2); 56-70% = dobar (3); 71-85% = vrlo dobar (4); 86-100% = odličan (5).

U diktatima se koriste poznate i uvježbane riječi i izrazi, ali u novom kontekstu. Greškom smatramo neispravno napisanu riječ, a više puta ponovljene netočno napisane riječi smatraju se jednom greškom, ukoliko je učenik napravio jednu te istu grešku u datoj riječi.

Napomena: Sve prethodno navedeno predstavlja određene smjernice prilikom ocjenjivanja učenika, a koje se provodi isključivo u skladu s Pravilnikom o praćenju napredovanja, provjeravanju i ocjenjivanju učenika (Službene novine KSB, broj: 5/10)

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Njemački jezik**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.6. PREDMETNI KURIKULUM ZA MATEMATIKU

Voditelj predmetne Radne skupine:

Ivana Međugorac Rakić, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Mirka Vrgoč

Antonija Andabak

Ljiljana Džojić

Anela Vidačak

Ivana Bubalo

Snježana Teklić

Ružica Kraljević

Žana Sesar

Ana Jelić

Marija Cigić

Vesna Čolak

Svjetlana Križanović

Marijana Miličević

Katica Dominiković

Recenzent:

Iva Čuže, mag.

Ivana Marić, mag.

Svijet u kojem živimo opisan je jezikom matematike. Kvalitetno matematičko obrazovanje pruža temelj za njegovo razumijevanje. Učeći matematiku spoznajemo taj svijet i postavljamo čvrste temelje za ispisivanje novih stranica napretka civilizacije.

Matematika nam razotkriva savršenost i složenost procesa u prirodi, a ljepota matematike vidi se u harmoniji, uzorcima i strukturama brojeva i oblika, klasičnim idealima ravnoteže i simetrije. Matematika je dio svih aspekata života. Dio je priče o ljudskoj povijesti. Ljudi širom svijeta koristili su i koriste matematička znanja i vještine kako bi opisali svijet oko sebe i razvili nove matematičke koncepte.

Primjena matematike doprinosi bržem razvoju suvremenog društva i modernih tehnologija. Kroz nastavu Matematike kod učenika se razvijaju pozitivne osobine ličnosti kao što su točnost, preciznost, samostalnost, sposobnost timskog rada i preuzimanja inicijative, strpljivost, odgovornost i dr. Matematika uči razlikovati važne od nevažnih elemenata, uočavati veze među objektima te koristiti stečeno znanje u novim situacijama.

U nastavi Matematike se podučavaju matematički pojmovi i koncepti u skladu s kognitivnim razvojem učenika. Pri tome treba paziti na postupnost usvajanja matematičkih znanja kako bi učenici lakše razumjeli matematičke pojmove te ih međusobno smisleno povezivali. Osim ovladavanja računskim operacijama, posebno je važno podučavanjem Matematike osposobiti učenike da promišljaju, procjenjuju i modeliraju te tako obavljaju osobne i društvene aktivnosti i rješavaju probleme. Kroz zadavanje konkretnih problema iz učeniciima bliskih situacija, potiče se kreativnost i apstraktno mišljenje.

Učeći Matematiku učenici razvijaju matematičku pismenost koja se očituje kao sposobnost kritičkog mišljenja i logičkog prosuđivanja, sposobnost prepoznavanja matematičkih problema u svijetu u kojem žive, sposobnost matematičkog izričaja i modeliranja problema, a razvijaju i matematičke vještine rješavanja problema. Razvoj ovih kompetencija na učenika djeluje motivirajuće i izazovno te mu daje smjernice za budući rad i angažman u društvu.

Podučavanjem Matematike doprinosi se osobnom i socijalnom razvoju učenika, stjecanju liderskih sposobnosti i promišljanju koje vodi ka donošenju učinkovitih odluka. Stjecanjem matematičkih znanja i uočavanjem povezanosti između koncepata, uči se kako pravilno i kvalitetno učiti. Poznavanjem, razumijevanjem i umijećem primjene matematičkih spoznaja stvara se i temelj za usvajanje digitalnih kompetencija. Matematičke spoznaje jedan su od temelja razvoja suvremenog tehnološkog društva, tehnike, graditeljstva i ekonomije, a pomažu nam i pri razumijevanju i tumačenju građanskih zakona modernog društva.

Matematika je jedini predmet koji pripada matematičkom području. Ona je u funkciji ostalih predmeta kurikulumu upravo zbog jasnog i konciznog jezika kojim je moguće opisati pojave u prirodi. Ta je odrednica snažno povezuje s prirodoslovnim područjem kurikulumu. Matematički simboli, terminologija i nedvosmisleni izričaj spona su matematike i jezičnog područja kurikulumu.

Koncept savršeno uređenog, apstraktnog sustava čini matematiku povezanu s društvenom-humanističkim područjem kurikuluma. Snaga i ljepota matematike nisu u njezinoj gotovo savršenoj primjenjivosti u svim aspektima društva, nego upravo u njezinoj neovisnosti.

Matematika se izučava u svim razredima osnovne škole i gimnazije, a zastupljena je i u srednjem strukovnom obrazovanju. Zastupljenost pojedinih domena Matematike u strukovnim školama ovisi o programu koji učenici izučavaju za stjecanje određenog zanimanja.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Ostvarivanjem odgojno-obrazovnih ishoda propisanih kurikulumom nastavnog predmeta Matematika učenici će:

Ovladati matematičkim znanjima i vještinama. Ovo uključuje usvajanje osnovnih matematičkih pojmova i činjenica te njihove povezanosti, razumijevanje i provođenje primjerenih matematičkih postupaka uz korištenje odgovarajućih tehničkih i tehnoloških pomagala. S obzirom na to da je matematika stroga deduktivna znanost, ovo predstavlja preduvjet za ostvarivanje svih ostalih ciljeva.

Ovladati vještinama matematičkog razmišljanja i komunikacije. Osim korištenja univerzalne matematičke terminologije i simbola, potrebno je razviti sposobnost matematičkog prikaza i interpretacije podataka, ali i vještinu komunikacije u čijoj su pozadini viši kognitivni procesi zaključivanja, kako induktivnog tako i deduktivnog. Učenici će razviti sposobnost logičkog i kreativnog promišljanja, izvođenja analogija i generalizacija, predviđanja te argumentiranja odabranih postupaka, dobivenih rješenja i zaključaka.

Primijeniti matematička znanja i vještine u različitim kontekstima. Ovo podrazumijeva razvijanje sposobnosti rješavanja jednostavnih i složenijih problema proisteklih iz poznatih i novih situacija, primjenom usvojenih matematičkih znanja i vještina, što uključuje rastavljanje problema na niz jednostavnijih koraka, ustrajnost u traženju rješenja te interpretiranje rješenja u kontekstu problemske situacije.

Prepoznati osobni i društveni značaj matematike. Ovo uključuje prepoznavanje uloge matematike u razvijanju pozitivnih osobina ličnosti potrebnih za život i rad u 21. stoljeću kao i razumijevanje doprinosa matematike razvoju društva u prošlosti, ali i u suvremenom dobu.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

Tijekom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja od učenika se očekuje usvajanje konceptualnih znanja i proceduralnih vještina koje se mogu smjestiti u četiri odvojene, ali i međusobno povezane sadržajne cjeline koje nazivamo domenama.

A/ Skupovi, brojevi i operacije

Domena Skupovi, brojevi i operacije sadrži dvije komponente:

- Skupovi, brojevi i brojevni sustavi
- Računske operacije.

Skupovi, brojevi i operacije su područje matematike kroz koje učenici upoznaju i predstavljaju pojmove kao što su broj, redni broj, brojevni pravac, skup, računski operacija i brojevni sustav. Nakon upoznavanja sa skupom prirodnih brojeva, skupovi se prirodno proširuju na cijele, racionalne, iracionalne, realne i kompleksne brojeve. Učenici spoznaju pojam broja, koriste veze među brojevima, procjenjuju rezultate računskih operacija te savladavaju vještine računanja.

Ovo područje posebno razvija sposobnosti učenika da daju prikladne procjene te primjenjuju svojstva brojeva i računskih operacija za rješavanje matematičkih i svakodnevnih problema.

Kroz ovu domenu učenici stvaraju percepciju o tome što nam to brojevi govore, prikazuju brojeve različitim zapisima (razlomci, decimalni brojevi, znanstveni, postotci) i koriste brojeve za predstavljanje količina. Koncepti iz domene Skupovi, brojevi i operacije osnova su svim ostalim matematičkim konceptima i oni čine temelje za daljnje učenje i primjenu matematike.

B/ Algebra

Domena Algebra sadrži tri komponente:

- Algebarski izrazi, funkcije, proporcije i primjena
- Jednadžbe, nejednadžbe i njihovo predstavljanje
- Elementi logike.

Algebra je grana matematike koja se bavi općim svojstvima brojeva i generalizacijama što iz njih proizlaze, s ciljem da se s većom jasnoćom shvati složenost logičkih iskaza koji se temelje na matematici. Algebra predstavlja osnovu za učenje matematičkog jezika proučavajući pravilnosti i koristeći simbole i slova umjesto brojeva i operacija.

Za bolje tumačenje, rješavanje i poopćavanje matematičkih problema koriste se algebarski izrazi, tablični i grafički prikazi. U ovoj domeni definiraju se funkcije koje se dalje tumače i proučavaju, prikazuju tablično i grafički, opisuju se i definiraju njihova svojstva. Rješavaju se jednadžbe i nejednadžbe koje se primjenjuju pri rješavanju problemskih zadataka odgovarajućim algebarskim metodama, uz diskusiju o rješenjima u kontekstu problema.

Domena Algebra osposobljava učenike da matematičkim jezikom modeliraju situacije iz stvarnog života opisujući ih algebarskim izrazima ili funkcijskom ovisnošću. Tijekom obrazovanja kroz domenu Algebra učenici formuliraju pitanja svojstvena matematici te logički

zaključuju i primjenjuju dokaze kao ključne matematičke aspekte. Time se izgrađuju kompetencije korištenja algebre u prirodnim znanostima i tehnologiji.

C/ Geometrija i mjerenja

Domena Geometrija i mjerenja sadrži dvije komponente:

- Oblik i prostor
- Mjere i mjerenja.

Geometrija je područje matematike koje analizira i proučava ravninske i prostorne oblike, njihova svojstva, odnose i položaje. Koristeći prostorni zor i modeliranje, a u interakciji s ostalim domenama, učenici će pronalaziti primjenu matematičkih rješenja u različitim situacijama. Izvodit će geometrijske transformacije koristeći se geometrijskim priborom i tehnologijom te će istraživati i primjenjivati njihova svojstva. U svakodnevnom okružju prepoznat će različite geometrijske oblike i njihova svojstva pa ih upotrebljavati za opis, analizu i doživljaj prirode i svijeta oko sebe.

Mjerenje je postupak određivanja vrijednosti neke mjerne veličine. U dijelu domene koje se bavi mjerenjima usvajaju se mjerne jedinice za duljinu, masu, vrijeme, temperaturu, novac, površinu, volumen, kut i brzinu, a mjeri ih se odgovarajućim mjernim uređajima i kalendarom. Učenici se osposobljavaju za mjerenje, procjenjivanje i izračunavanje veličina te uče kako izraziti rezultate mjerenja pogodnim mjernim jedinicama. Geometrija, mjerenje i mjerne jedinice koriste se u svim prirodnim i tehničkim znanostima, a na posebno zanimljiv način i u umjetnosti.

D/ Podatci, statistika i vjerojatnost

Domena Podatci, statistika i vjerojatnost sadrži dvije komponente:

- Prikupljanje, organizacija, prezentacija i interpretacija podataka
- Elementi vjerojatnosti.

Domena Podatci, statistika i vjerojatnost obuhvaća prikupljanje, analizu, interpretaciju i prezentaciju podataka, proučava odnose među slučajnim događajima i računa njihovu vjerojatnost. Podatke koji su zadani grafičkim ili nekim drugim prikazom treba znati ispravno očitati, protumačiti i upotrijebiti. Uz pomoć statistike računamo mjere srednje vrijednosti, mjere raspršenja, mjere položaja i korelacije podataka. Statistiku i statističke koncepte koristimo za analizu i interpretaciju podataka.

Učenici će savladavanjem osnovnih pojmova i zakona vjerojatnosti uspješno izračunavati vjerojatnost što nam omogućuje i predviđanje događaja. Statistika i vjerojatnost imaju važnu primjenu u prirodoslovnim i društveno-humanističkim znanostima. Statističke metode istraživanja se primjenjuju u svim ljudskim djelatnostima i samo su jedne u nizu poveznica matematike i stvarnog život.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI**I. razred****/68 nastavnih sati godišnje/**

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Skupovi, brojevi i operacije	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1. Učenik opisuje svojstva i odnose skupova.	• prepoznaje i imenuje elemente skupa • oblikuje skup sa zadanim elementima • određuje pripadnost/nepripadnost skupu • pridružuje elemente skupu • određuje broj elemenata skupa • predstavlja skup crtežom.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-1.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• skup • elementi skupa • broj elemenata skupa.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Pronalaziti u okruženju/učionici predmete koji imaju zajednička svojstva i formirati skupove. Dodaje i oduzima elemente iz skupa. Poželjno je naglasiti kako je skup bilo koja kolekcija predmeta iz okruženja/učionice, ne nužno samo onih s istim svojstvima. Poticati učenike na pravilno korištenje pojmova "pripada", "ne pripada", "element skupa" i "nije element skupa". Broj elemenata skupa određivati na razini više, manje ili jednako. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo (članovi moje obitelji), Likovna kultura (skupljeno-raspršeno) i Tjelesna i zdravstvena kultura (ekipne igre).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.2. Učenik čita i piše brojeve do 10.	• prepoznaje oznake za brojeve • povezuje količinu i broj • zapisuje i čita brojeve od 1 do 10 • prepoznaje brojevni niz • broji do 10 unaprijed i unatrag • predstavlja brojeve na brojevnoj crti • zapisuje i čita redne brojeve od 1. do 10. • prepoznaje nulu (0) kao broj elemenata praznog skupa.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-1.1.2</u>
Ključni sadržaji	
• broj • brojevi od 1 do 10 • brojanje • brojeva crta, ispred, između, iza • redni brojevi • broj nula (0).	

Preporuke za ostvarenje ishoda
Igrati različite igre: učenici odgovaraju na pitanje koliko čega ima (jedna glava, dvije ruke, tri praseta, četiri sestre, sedam patuljaka, deset prstiju...). Uspoređivati količinu (više, manje, jednako). Učenici u redu određuju tko je prvi, drugi, treći,..., deseti itd. Igrati igru u kojoj se nula javlja kao rješenje ili kao odgovor na pitanje. Rastavljati brojeve na dva pribrojnika, npr. 7 jabuka čine 4 jabuke i 3 jabuke, ali pritom još ne uvoditi pojmove kao što su plus, zbroj, pribrojnik i sl. Pridruživati broj broju elemenata skupa. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (pisanje brojevnice riječi), Priroda i društvo (članovi moje obitelji) i Glazbena kultura (pjevanje brojalice)

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Geometrija i mjerenja	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1. Učenik uspoređuje predmete po određenom kriteriju.	• imenuje svojstvo predmeta po boji, duljini, visini i širini • uspoređuje dva predmeta po duljini, visini i širini • reda predmete prema zadanom uzorku.
Poveznice sa ZJNPP	MTP-3.1.1
Ključni sadržaji	
• boja, duljina, visina i širina • veliko - malo, usko - široko, visoko - nisko.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Navoditi učenike na pravilno izgovaranje i imenovanje navedenih ključnih pojmova. U okviru ove tematske cjeline poticati razvijanje vještine uspoređivanja i procjenjivanja prema određenom kriteriju. Uspoređivati po zadanom kriteriju i potkrijepiti učenicima bliskim primjerima (npr. dulji i kraći red u čekaonici, više i niže ljestve, uže i šire hlače). Sadržaje ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Likovna kultura (crtanje predmeta po boji, visini, širini) i Priroda i društvo (orijentacija u prostoru).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.2. Učenik određuje odnose među predmetima.	• imenuje odnose među predmetima • identificira položaj predmeta u odnosu na sebe • opisuje položaj jednog predmeta u odnosu na drugi.
Poveznice sa ZJNPP	MTP-3.1.1
Ključni sadržaji	
• blizu - daleko • ispred - iza • ispod - iznad • lijevo - desno • vodoravno - uspravno.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Tražiti od učenika da odrede tko sjedi blizu, a tko daleko, tko ispred ili iza, tko lijevo ili desno u odnosu na njih te što će se dogoditi kad netko od učenika ili on sam promijeni položaj. Na predmetima u učionici i u neposrednom okruženju pokazati i demonstrirati koji predmeti leže vodoravno, a koji stoje uspravno. Kod pojašnjavanja pojmova vodoravno i uspravno kao primjer koristiti retke u bilježnici, retke i stupce u križaljci i tablici i sl. Sadržaje ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Likovna kultura (prostorno oblikovanje) i Tjelesna i zdravstvena kultura (igre dodavanja loptom, blizu - daleko, ispod - iznad).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda

C.I.3. Učenik razlikuje predmete različitih oblika.	• imenuje kuglu, valjak, kocku, kvadar, stožac i piramidu • prepoznaje sličnost predmeta različitih oblika s predmetima u okruženju, na modelima geometrijskih tijela i na ilustracijama • razlikuje predmete različitih veličina u različitim položajima • uspoređuje različite predmete.
Poveznice sa ZJNPP	MTP-3.1.3
Ključni sadržaji	
• kugla • kvadar • kocka • valjak • stožac • piramida.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Upoznavati učenike s predmetima navedenih oblika. Učenici će se s predmetima oblika kocke, kugle, kvadra, valjka, stošca i piramide upoznavati na konkretnim modelima uzimajući ih u ruke, okrećući ih, razgledavajući ih, a potom i imenujući ih. Iz skupa modela izdvajati prvo kugle, kocke i kvadre, a zatim stošce, piramide i valjke. Bitno je prepoznavati oblike u različitim orijentacijama i veličinama. Povezivati geometrijska tijela s predmetima iz okoline koja ih okružuje (škola, ormar, spužva, lopta, globus i slično) služeći se uzorcima ili vjernim ilustracijama. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (pisanje naziva geometrijskih tijela) i Likovna kultura (masa i prostor).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.4. Učenik razlikuje likove oblika kruga, trokuta, pravokutnika i kvadrata.	• navodi sličnosti i razlike zadanih likova • imenuje zadane likove • zadane likove crta uz pomoć šablona ili zadanih predložaka • prepoznaje ravne i zakrivljene crte kojima su likovi omeđeni • likove prepoznaje kao strane geometrijskih tijela.
Poveznice sa ZJNPP	MTP-3.1.2
Ključni sadržaji	
• krug • trokut • pravokutnik • kvadrat.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Skicirane likove učenici izrezuju i od njih slažu različite oblike (kamion, ptica, robot, bor..). Na putu od kuće do škole učenik promatra prometne znakove navedenih oblika. Kredom, na školskom igralištu, učenici crtaju različite oblike (likove) i kreću se po njima na različite načine. Sadržaje ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo (prometni znakovi), Likovna kultura (crtanje oblika iz okruženja).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda

C.I.5. Učenik prikazuje točku kao sjecište crta.	• imenuje ravne i zakrivljene crte • crta ravne i zakrivljene crte • označava točku kao sjecište crta • identificira razliku između otvorene i zatvorene crte • navodi što je unutar, što na, a što izvan zatvorene crte.
Poveznice sa ZJNPP	MTP-3.1.1
Ključni sadržaji	
• crta • točka • unutar, na, izvan.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici u bilježnici i na ploči crtaju različite crte. Opisuju ih i navode sličnosti i razlike među njima. Ne koriste ravnalo. Od točke A do točke B učenici hodaju po učionici opisujući svoju putanju i birajući najkraći put. Unutar i izvan zatvorenih crta crtamo predmete ili sl, te navodimo gdje se što nalazi. Analiziramo može li se nešto nalaziti istovremeno i unutar, i izvan i na. (Knjiga je na stolu, ali je izvan ormara, unutar učionice). Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo (put od kuće do škole) i Likovna kultura (crte po toku i karakteru).	

VI. razred

/140 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Skupovi, brojevi i operacije	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik prikazuje skupove i primjenjuje odnose među njima za prikaz rješenja problema.	• oblikuje i prikazuje skupove (brojeva, podataka) i njihove odnose pomoću Vennovih dijagrama • određuje broj elemenata skupa • koristi matematičke simbole u zapisu skupova i njihovih odnosa.
Poveznice sa ZJNPP	MTP-1.1.1
Ključni sadržaji	
• pojam skupa • podskup skupa • presjek skupova • unija skupova • broj elemenata skupa.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Služeći se primjerima iskustveno bliskim učenicima, oblikovati skupove, podskup, uniju i presjek skupova te ih zapisivati ekvivalentnim matematičkim zapisima i prikazivati grafički Euler - Vennovim dijagramima. Ispisivati i prebrojavati elemente skupa te uvesti pojam brojnosti skupa ne uvodeći pojam kardinalnosti i kardinalnoga broja. Uvesti pojmove prazan skup (oznaka, svojstva) i jednakost skupova. Ako vrijeme i struktura razreda dopuštaju uvesti pojam i matematički zapis razlike skupova. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima nastavnog predmeta Priroda (istraživanje prirode, organizacija prirode).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2. Učenik koristi prirodne brojeve i broj nula.	• čita i zapisuje prirodne brojeve • čita, zapisuje i tumači znakove $>$, $\leq$, $\geq$, $<$, $=$, $\neq$ pri uspoređivanju brojeva u skupu $\mathbb{N}_0$ • zapisuje dekadске jedinice u obliku potencije s bazom 10 i eksponentom iz skupa $\mathbb{N}_0$ • pridružuje prirodne brojeve točkama brojevnog pravca i obrnuto • zaokružuje prirodne brojeve.
Poveznice sa ZJNPP	MTP-1.2.2 MTP-1.2.1 MTP-1.1.2
Ključni sadržaji	
• skupovi $\mathbb{N}$ i $\mathbb{N}_0$ • zapis dekadске jedinice u obliku potencije s bazom 10 • prethodnik i sljedbenik prirodnoga broja • brojevni pravac • uspoređivanje prirodnih brojeva • zaokruživanje prirodnih brojeva.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Čitati i zapisivati riječima i znamenkama prirodne brojeve veće od milijun. Zapisivati višekratnik dekadске jedinice u obliku umnoška prirodnog broja i potencije s bazom 10. Određivati prethodnike i sljedbenike te neposredni prethodnik i neposredni sljedbenik broja iz skupa prirodnih brojeva s nulom. Prikazivati rješenja nejednakosti i produžene nejednakosti na brojevnom pravcu. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima nastavnog predmeta Informatika (vrste podataka, tekstualni podatci, numerički podatci).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3. Učenik primjenjuje računske operacije u skupu prirodnih brojeva s nulom pri rješavanju problemskih zadataka različitih konteksta.	• zbraja, oduzima, množi i dijeli brojeve u skupu prirodnih brojeva s nulom procjenjujući rezultate kad god je to moguće • primjenjuje svojstva računskih operacija i veze među računskim operacijama u skupu prirodnih brojeva s nulom • izračunava vrijednost brojevnog izraza u skupu prirodnih brojeva s nulom • rješava problemske zadatke različitih konteksta u skupu prirodnih brojeva s nulom, procjenjujući rezultate.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-1.2.1 MTP-1.2.2</u>
Ključni sadržaji	
• zbrajanje, pribrojnici, zbroj • oduzimanje, umanjenik, umanitelj, razlika • množenje, faktori, umnožak • dijeljenje, djeljenik, djelitelj, količnik • komutativnost, asocijativnost • distributivnost • kvadrat prirodnoga broja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Povezati umnožak dvaju jednakih prirodnih brojeva s pojmom kvadrata prirodnog broja, izbjegavajući pojmove baza i eksponent. Prepoznavati kvadrate prirodnih brojeva do 10. Izlučivati zajednički faktor u brojevnom izrazu. U brojevnim izrazima koristiti zagrade i različite računske operacije. Preračunavati mjerne jedinica. Razvijati mentalno računanje, procjenu rezultata, te kritičko mišljenje kroz preispitivanje smislenosti dobivenih rezultata. Koristiti zanimljive zadatke (mozgalice, kvizove,...) za razvijanje znatiželje, ljubavi prema matematici i matematičkih kompetencija općenito. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima međupredmetne teme Poduzetnost (oportunitetni trošak, komparativne prednosti).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.4. Učenik rastavlja broj na proste faktore i primjenjuje kriterije djeljivosti prirodnih brojeva.	• određuje djelitelje i višekratnike prirodnog broja • primjenjuje djeljivost s 2, 3, 5, 9 i 10 • primjenjuje svojstva djeljivosti zbroja, razlike i umnoška prirodnih brojeva • rastavlja broj na proste faktore • određuje najveći zajednički djelitelj i najmanji zajednički višekratnik prirodnih brojeva.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-1.2.1 MTP-1.2.2</u>

Ključni sadržaji	
• djeljivost prirodnih brojeva • djelitelj, višekratnik • djeljivost s 2, 3, 5, 9, 10 • svojstva djeljivosti • prosti i složeni brojevi • najveći zajednički djelitelj • najmanji zajednički višekratnik.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Primjenjivati po mogućnosti i djeljivost s 4, 6, 25. U rastavu broja na proste faktore povezati i prikazati višestruki umnožak istih faktora kao potenciju. Učenici kroz projektne zadatke mogu koristiti Eratostenovo sito za pronalaženje prostih brojeva, pronaći savršene brojeve i trokutaste brojeve te tako dodatno razvijati znatiželju, istraživački duh i ljubav prema brojevima i matematici općenito. Razvijati logičko i kritičko mišljenje kroz primjere iz svakidašnjeg života koji se rješavaju primjenom najvećeg zajedničkog djelitelja i najmanjeg zajedničkog višekratnika, preispitujući dobivena rješenja. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima gotovo svih predmeta.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.5. Učenik analizira svojstva cijelih brojeva.	• opisuje skup cijelih brojeva i njegove elemente • određuje neposredni prethodnik i neposredni sljedbenik cijeloga broja • određuje suprotni broj i apsolutnu vrijednost cijeloga broja • uspoređuje cijele brojeve.
Poveznice sa ZJNPP	MTP-1.1.1 MTP-1.2.1 MTP-1.1.2
Ključni sadržaji	
• pozitivni i negativni cijeli brojevi • skup cijelih brojeva $\mathbb{Z}$ • suprotni brojevi • apsolutna vrijednost cijeloga broja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Pojasniti proširivanje skupa prirodnih brojeva do skupa cijelih brojeva i predočiti ta dva skupa Vennovim dijagramima i na brojevnom pravcu. Obratiti pažnju jesu li učenici usvojili da znak - označava predznak negativnog broja, suprotan broj i znak za računsku radnju oduzimanja. Poželjno je češće na brojevnom pravcu predočavati neposredni prethodnik i neposredni sljedbenik cijeloga broja, suprotni broj te geometrijsko značenje apsolutne vrijednosti cijeloga broja. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda (pokusi), Geografija (reljef, apsolutna nadmorska visina, depresija) i Povijest (vremenska lenta).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.6. Učenik organizira koordinatni sustav na pravcu i koordinatni sustav u ravnini.	• zapisuje uređeni par i opisuje njegova svojstva • crta i opisuje koordinatni sustav na pravcu i pravokutni koordinatni sustav u ravnini • pridružuje cjelobrojne koordinate točkama pravokutnog koordinatnog sustava u ravnini i obrnuto • prikazuje geometrijske likove čiji vrhovi imaju cjelobrojne

	koordinate u pravokutnom koordinatnom sustavu u ravnini.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-1.1.2</u>
Ključni sadržaji	
• uređeni par • pravokutni koordinatni sustav u ravnini (ishodište, jedinična dužina, kvadranti, koordinatne osi) • koordinata točke (apscisa, ordinata).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Upoznati učenike o okolnostima nastanka pravokutnog koordinatnog sustava u ravnini i zašto se on naziva i Kartezijev koordinatni sustav u ravnini. Koordinatni sustav u ravnini uvesti preko prvog kvadranta kroz igre poput Potapanje podmornica, šah ili neke slične računalne igre. Obratiti pažnju na koordinate točaka koje leže na koordinatnim osima. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima nastavnog predmeta Geografija (geografska mreža, geografski smještaj).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.7. Učenik primjenjuje računske operacije u skupu cijelih brojeva pri rješavanju problemskih zadataka različitih konteksta.	• zbraja, oduzima, množi i dijeli u skupu cijelih brojeva • služi se svojstvima računskih operacija i primjenjuje povezanost računskih operacija u skupu cijelih brojeva • izračunava vrijednost brojevnih izraza u skupu cijelih brojeva • rješava problemske zadatke različitih konteksta u skupu cijelih brojeva, procjenjujući rezultate.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-1.2.1</u> <u>MTP-1.2.2</u>
Ključni sadržaji	
• zbrajanje, oduzimanje, množenje i dijeljenje u skupu $\mathbb{Z}$ • rad sa zgradama u skupu $\mathbb{Z}$ • kvadrat cijeloga broja • brojevni izrazi u skupu $\mathbb{Z}$.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Povezivati računanje s cijelim brojevima sa situacijama iz svakidašnjeg života i razvijati kritičko mišljenje kroz preispitivanje smislenosti dobivenog rješenja. Pri radu sa zgradama koristiti oba načina računanja, ali izvježbati oslobađanje zgrada radi potreba u algebri. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda (pokusi), Geografija (relativna nadmorska visina), Povijest (vremenska lenta) i sa sadržajima međupredmetne teme Poduzetnost (oportunitetni trošak, poduzetnički potencijal, komparativne prednosti).	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Algebra	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1. Učenik primjenjuje jednačbe s cjelobrojnim koeficijentima pri rješavanju problemskih zadataka različitih konteksta.	• izračunava vrijednost algebarskih izraza u skupu cijelih brojeva • rješava jednačbe koje se svode na oblik $ax=b$ u skupu cijelih brojeva • rješava problemske zadatke različitih konteksta primjenjujući jednačbe s cjelobrojnim koeficijentima.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-2.2.1</u> <u>MTP-2.1.3</u> <u>MTP-2.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• algebarski izraz • monom • jednakost • jednačba • jednačba sa zagrada • rješenje jednačbe.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Pojasniti da se jednačba može shvatiti kao vaga u ravnoteži. Istaknuti važnost provjere rješenja jednačbe. Koristiti problemske zadatke iz svakidašnjeg života koji su bliski učenicima i tako ih motivirati da koriste stečeno znanje i vještine. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima skoro svih predmeta.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Geometrija i mjerenja	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik primjenjuje svojstva i odnose skupova točaka u ravnini.	• opisuje i crta skupove točaka u ravnini te analizira njihove međusobne odnose • zapisuje matematičkim zapisom skupove točaka u ravnini i njihove odnose • opisuje, konstruira i primjenjuje simetralu dužine.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-3.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• ravnina, točka • pravac, polupravac, dužina • duljina dužine • međusobni položaj dvaju pravaca u ravnini • polovište dužine • simetrala dužine.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Poticati i razvijati pravilno matematičko označavanje i zapisivanje skupova točaka u ravnini i njihovih međusobnih odnosa. Poticati urednost i preciznost pri crtanju i konstruiranju u geometriji. Konstrukciju okomice povezati sa simetralom dužine. Simetralu dužine i njena svojstva učenicima demonstrirati kreativnim matematičkim zadacima i primjerima. Naglasiti razliku između skiciranja, crtanja i konstrukcije.	

Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima nastavnih predmeta: Likovna kultura (točka, crta, vrste crta, geometrijski pravilna i nepravilna crta, plohe), Tehnička kultura (tehničko crtanje, kotiranje, tehničko pismo) i Geografija (meridijani, paralele).

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2. Učenik konstruira geometrijske likove i opisuje njihove elemente.	- konstruira kružnicu i opisuje kružnicu i krug i njihove elemente - opisuje pravokutnik, kvadrat i njihove elemente - konstruira pravokutnik i kvadrat.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-3.1.2</u>

Ključni sadržaji
- kružnica (središte kružnice, polumjer i radijus kružnice, promjer i dijametar kružnice, kružni luk) - krug (tetiva, kružni isječak, kružni odsječak, polukrug, kružni vijenac) - pravokutnik - kvadrat - dijagonale pravokutnika i kvadrata.

Preporuke za ostvarenje ishoda
Demonstrirati kroz igru crtanje kružnice kako bi učenici lakše usvojili pojam kružnice, središta kružnice i polumjera kružnice. Ako je moguće učenicima i preko paralelograma uvesti i definirati pravokutnik, kvadrat i romb te istaknuti okomitost dijagonala kod kvadrata i romba. Koristiti se didaktičkim igrama poput tarzije i drugih sličnih igara i grupnim radom kako bi učenici što bolje usvojili ovu cjelinu.

Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima nastavnih predmeta: Likovna kultura (plohe određene bojom i omeđene crtom), Tehnička kultura (tehničko crtanje, pravokutne projekcije) i Geografija (meridijani, paralele).

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.3. Učenik primjenjuje strategije za izračunavanje opsega i površina geometrijskih likova sastavljenih od kvadrata i pravokutnika.	- računa opseg i površinu kvadrata i pravokutnika - odabire i preračunava mjerne jedinice za duljinu i površinu - rješava problemske zadatke različitih konteksta primjenjujući opseg i površinu kvadrata i pravokutnika.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-3.2.1</u> <u>MTP-3.2.2</u>

Ključni sadržaji
- opseg i površina kvadrata - opseg i površina pravokutnika - preračunavanje mjernih jedinica.

Preporuke za ostvarenje ishoda
Vizualno predložiti mjerne jedinice za površinu i odnose među njima. Povezati kvadrat prirodnog broja s površinom kvadrata i mjernim jedinicama za površinu. Učenici kroz projektni zadatak u praktičnim primjerima van učionice mogu analizirati složeniji lik (lokalna povijesna građevina, trg, mjesna znamenitost i sl.) koji se može razložiti na pravokutnike i kvadrate te tlocrtu izračunati opseg i površinu.

Sadržaj ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajem nastavnog predmeta Tehnička kultura (pravokutna projekcija tijela složenog od dvaju kvadrata).

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.4. Učenik konstruira kutove i analizira njihova svojstva i odnose.	• opisuje i označava kut i njegove elemente • crta i mjeri kutove • određuje mjere susjednih i vršnih kutova te kutova uz presječnicu usporednih pravaca • opisuje i konstruira simetralu kuta • konstruira kutove od 30°, 45°, 60°, 90°, 120°.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-3.1.2</u>
Ključni sadržaji	
• kut, mjera kuta • sukuti, vršni kutovi • kutovi uz presječnicu usporednih pravaca • simetrala kuta • konstrukcija kuta od 30°, 45°, 60°, 90°, 120°.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Matematičkim simbolima zapisivati kut i mjeru kuta. U razredu vizualno predložiti veličine kutova. Koristiti se ravnopravno kutnim stupnjevima, kutnim minutama i kutnim sekundama pri izračunavanju veličine nepoznatog kuta. Uvesti pojam suplementarnih kutova, a po mogućnosti i pojam komplementarnih kutova. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima nastavnog predmeta Geografija (geografska mreža, geografski smještaj).	

PREDMETNO PODRUČJE: D/ Podatci, statistika i vjerojatnost	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.1. Učenik analizira podatke prikazane na različite načine.	• interpretira podatke prikazane tablicama, stupčastim dijagramima ili drugim grafičkim prikazima • određuje frekvenciju objekta • crta stupčasti dijagram u prvom kvadrantu kao prikaz podataka.
Poveznice sa ZJNPP	<u>MTP-4.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• skup podataka • objekt iz skupa podataka • frekvencija objekta • stupčasti dijagram.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Uvesti statistiku i obradu podataka kroz projektni zadatak tako da iz medija potraže, donesu i na satu analiziraju podatke prikazane različitim načinima. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je korelirati sa sadržajima nastavnih predmeta: Informatika (vrste podataka, tekstualni podatci, numerički podatci) i Geografija (klima, temperatura i padaline, stupčasti dijagrami) i međupredmetnom temom Poduzetnost (dijagrami).	

Učenje matematike oblikuje i obogaćuje osobnost učenika s obzirom na emocije i motivaciju, poboljšava samostalno sustavno razmišljanje i pruža primjenjivo znanje. Razvijanje matematičkog razmišljanja poboljšava opću intelektualnu sposobnost učenika.

Pri izgradnji matematičkog obrazovanja primarna je pozornost usmjerena na razumijevanje sadržaja koji se podučava i razvijanje logičkog i kreativnog načina mišljenja učenika. Preciznost, dosljednost i aktivno razmišljanje učenika naglašeni su tijekom cijelog obrazovanja. Rješavajući matematičke zadatke, učenici mogu doživjeti uspjeh i radost otkrića.

Nastavne situacije iz matematike trebaju potaknuti i inspirirati učenike na postavljanje pitanja, stvaranje pretpostavki i donošenje zaključaka na temelju svojih zapažanja. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti učvršćivanju matematičkog znanja i izgradnji čvrstih veza između matematičkih koncepata. Preporučuje se sadržaj, gdje god je to moguće, obrađivati spiralno, tj. isti matematički koncept ponoviti i nadograditi na više razina obrazovanja. Ovakvim modelom podučavanja stvara se dobra podloga za individualizaciju nastavnog procesa i osobni napredak svakog učenika.

Uloga nastave u matematici je upoznati učenike s modelima matematičkog mišljenja te temeljnim idejama i strukturama matematike, naučiti ih koristiti matematički jezik u usmenoj i pisanoj komunikaciji te razviti njihove vještine računanja i rješavanja problema. Učenje i podučavanje trebaju biti nadahnuti životnom stvarnošću učenika te uklopljeni u autentične i stvarne kontekste koji učenicima omogućuju razvijanje konceptualnog znanja i proceduralne tečnosti te uvid u ljepotu i širinu primjene matematike. Situacije učenja i podučavanja poželjno je što češće organizirati u vidu problemske nastave i rješavanja matematičkih zadataka iz različitih konteksta. Osobni kontekst odnosi se na osobni život učenika, kao i život njegove obitelji i vršnjaka. Primjeri problema ovog konteksta mogu se odnositi na pripremu hrane, kupovanje, igru, osobno zdravlje, osobni prijevoz, razonodu, sport, putovanja, osobno planiranje, osobne financije i dr.

Društveni kontekst odnosi se na zajednicu (lokalnu, nacionalnu ili globalnu) u kojoj učenici žive. Primjeri problema ovog konteksta mogu se odnositi na izborni sustav, javni prijevoz, javnu upravu, javnu politiku, demografiju, oglašavanje, zdravstvo, zabavne događaje, nacionalnu statistiku i ekonomiju i dr. Iako pojedinci sudjeluju u svim navedenim kontekstima i na osobnoj razini, fokus problema u kategoriji društvenog konteksta jest na perspektivi zajednice. Profesionalni kontekst odnosi se na svijet rada. Primjeri problema ovog konteksta mogu se odnositi na mjerenje, formiranje cijena i narudžbu građevinskog materijala, obračun plaće i računovodstvene poslove, kontrolu kvalitete, planiranje i popisivanje inventara, dizajn i arhitekturu, poslovno odlučivanje s odgovarajućom ili bez odgovarajuće tehnologije i dr. Profesionalni konteksti mogu se odnositi na sve vrste rada, od nekvalificiranog do stručnih poslova na najvišim razinama. Znanstveni kontekst odnosi se na korištenje matematike u znanosti i tehnologiji. Primjeri problema ovog konteksta mogu se odnositi na vrijeme ili klimu, ekologiju, medicinu, astronomiju, genetiku, mjerenje kao i sam svijet matematike i dr. Čisti matematički zadaci, u kojima svi elementi pripadaju svijetu matematike, mogu se svrstati u kategoriju znanstvenog konteksta.

Pri odabiru konteksta problemskog zadatka treba voditi računa o dobi učenika, njihovom interesu te bliskosti i značaju koji odabrani kontekst ima za njih, kako bi se postigao optimalan učinak primjene ovih zadataka. Učenike se potiče na razvijanje kreativnih rješenja matematičkih problema. Pri tome će učenici ispitivati veze između matematike i svakodnevnog života te svjesno koristiti, ali i dalje razvijati sve pozitivne osobine koje mogu utjecati na razvoj njihove cjelokupne osobnosti. Naglasak koji je u suvremenoj nastavi Matematike stavljen na problemsku nastavu ni u kojoj mjeri ne isključuje tradicionalne, dokazane i visokoučinkovite nastavne prakse kao što su heuristički razgovor, problemsko izlaganje, uvježbavanje proceduralnih vještina i dr. Izbor nastavne prakse nastavnici usklađuju s propisanim ishodima učenja i mogućnostima učenika te s konkretnim razrednim okruženjem. Neovisno o odabranom pristupu izvođenju nastave, učenici moraju biti upoznati s jasno definiranim ciljevima učenja, postavljenim kriterijima vrednovanja te im se kontinuirano treba pružati povratna informacija koja im je potrebna kako bi dostigli postavljeni ili željeni cilj učenja. Stvaranje homogenih ili heterogenih skupina tijekom procesa učenja i podučavanja, omogućuje učenicima rad neovisno o nastavniku, ali uz podršku svojih vršnjaka. Na ovaj način učenici jačaju svoje suradničke i komunikacijske vještine te izgrađuju pozitivne osobine ličnosti potrebne za suvremeno tržište rada i cjeloživotno učenje.

Informacijska i komunikacijska tehnologija (IKT) osigurava širok raspon alata koji mogu značajno proširiti i obogatiti nastavne strategije učitelja te podržati i olakšati učenicima učenje matematike. Primjena IKT-a u nastavnom procesu razvija kod učenika vještine korištenja računalnih programa u svrhu učenja i istraživanja matematike te rješavanja problemskih situacija u različitim kontekstima. IKT pruža brze i nepristrane povratne informacije koje mogu potaknuti učenike na predviđanje, razvijanje vlastitih ideja, njihovo testiranje i mijenjanje, ispravljanje ili poboljšavanje. Učenici će primjenom IKT-a razvijati vještine korištenja računalnih programa kao alata za učenje i istraživanje matematike te rješavanje problema. IKT alati se koriste za vizualizaciju, formuliranje hipoteza i ispravljanje miskoncepta. Učenje i podučavanje Matematike može uključivati korištenje programskih alata dinamičke matematike, programa za simboličko računanje, statističkih programa, proračunskih tablica, alata za obradu teksta i, kada je to moguće, digitalnih izvora. Nastavnik ima važnu ulogu u procjeni korisnosti određenih IKT pomagala i ograničavanja njihove upotrebe.

Domaća zadaća je dio procesa učenja i podučavanja te ima izniman značaj u nastavi Matematike. Potiče učenike na samoobrazovanje, razvijanje radnih navika, ustrajnost, točnost i kritičnost. Domaća zadaća je osnova samoregulacijskog učenja.

Budući da je domaća zadaća važna polazna točka za rad na sljedećem nastavnom satu, treba biti pažljivo odabrana i isplanirana. Ona ima nekoliko funkcija: usavršavanje vještina, učvršćivanje znanja, samoprovjeru, učenje u novim situacijama, istraživanje itd.

Pri zadavanju domaće zadaće treba imati na umu različite stilove učenja, sposobnosti i interese učenika. Svrha domaće zadaće mora biti jasna, naslonjena na metode podučavanja na satu koji joj prethodi te mora pružiti učenicima i nastavniku jasnu povratnu informaciju o razini usvojenosti ishoda koji se njome ostvaruje.

Pri pregledu domaće zadaće potrebno je, osim o rezultatima, raspravljati i o korištenim strategijama i načinima razmišljanja. Redovita i promišljena domaća zadaća utječe na kvalitetu

znanja i reflektira se na ocjenu.

Novu dimenziju ostvarenju odgojno-obrazovnih ishoda pruža **korelacija matematike s drugim područjima kurikuluma i međupredmetnim temama**. Ovu integraciju u nastavnom procesu moguće je promatrati s dvije točke gledišta. S jedne strane, pomoću matematičkih metoda koje se koriste u drugim područjima kurikuluma, učenici prihvaćaju matematiku kao temeljnu znanost koja ima svoj univerzalni jezik i metode te podržava i integrira druga područja kurikuluma. S druge strane, rješavanje problema iz drugih područja kurikuluma i stvarnog života učenicima daje viziju mogućnosti implementacije matematike i njezine tijesne povezanosti sa svijetom oko sebe. Osim toga, moćna sredstva integracije predmeta uključuju projekte i istraživanja koji podrazumijevaju suradnju s nastavnicima različitih predmeta, ali i druge suradničke aktivnosti. Najtješnja suradnja može se ostvariti s nastavnicima prirodnih znanosti. Produktivnost takve suradnje ovisi ponajviše o tome koliko nastavnik matematike poznaje sadržaje drugih predmeta te matematička znanja i vještine koji se koriste u tim predmetima, ali i o tome koliko nastavnik drugog područja prepoznaje mogućnosti korištenja matematike i njenog jezika u svom predmetu, na razuman i ispravan način.

F/VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

U nastavnom predmetu Matematika vrednovanje predstavlja dio procesa učenja i podučavanja. Vrednovanje pruža povratnu informaciju o razini usvojenosti matematičkih znanja i razvijenosti matematičkih vještina. Ono, također, daje podršku razvoju učenikova matematičkog razmišljanja i samopouzdanja te djeluje motivirajuće na sam proces učenja. Vrednovanje pomaže učeniku pri razvijanju vještina predstavljanja matematičkih rješenja, podupire ga u procesu usvajanja matematičkog promišljanja i usmjerava u ocjenjivanju vlastitog rada i rada vršnjaka. Kontinuirano prikupljanje informacija o učenikovu napretku je nužno kako za samog učenika tako i za nastavnika. Ove informacije su potrebne za kvalitetno planiranje procesa učenja i podučavanja s ciljem ostvarenja zacrtanih ishoda učenja. Neophodno je, prije podučavanja, učenike upoznati s očekivanim ishodima učenja i kriterijima vrednovanja kojima će se provjeriti njihova usvojenost. Opći ciljevi predmeta sugeriraju razvijanje učeničkih kompetencija kroz dimenzije konceptualnog razumijevanja matematičkih sadržaja, usvojenosti proceduralnih vještina, njihove primjene u različitim kontekstima te sposobnosti razmišljanja i komunikacije. Iz ovih ciljeva jasno proizlaze i elementi vrednovanja predmeta. Pored ovih obrazovnih i funkcionalnih ciljeva, Matematika kao nastavni predmet ima i ciljeve koje možemo okarakterizirati kao odgojne (prepoznavanje značaja matematike kroz povijest i u svim područjima života, kao i razvijanje pozitivnih osobina ličnosti), čija se ostvarenost može implicitno vrednovati kroz niže navedene elemente.

Elementi vrednovanja u nastavnom predmetu Matematika su:

1. Znanje, vještine i komunikacija.

Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na:

- opisivanje matematičkih činjenica i pojmova
- predstavljanje i interpretiranje matematičkih sadržaja na različite načine
- provođenje primjerenih matematičkih postupaka
- provjeravanje ispravnosti provedenih postupaka i utvrđivanje smislenosti dobivenih rezultata
- korištenje primjerenog matematičkog jezika (simbola, zapisa i terminologije) pri usmenom i/ili pisanom izražavanju.

2. Rješavanje problema i razmišljanje.

Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na primjenu matematičkih znanja i vještina u različitim kontekstima. Pri tome se vrednuje samostalnost učenika u sljedećim matematičkim procesima:

- proces prepoznavanja bitnih elemenata problemskog zadatka i njegovog prevođenja u matematički model
- proces primjene odabrane matematičke metode pri rješavanju problemskog zadatka
- proces tumačenja, vrednovanja i strukturiranog prikaza matematičkog

rješenja u kontekstu zadanog problemskog zadatka uz korištenje primjerene informacijsko-komunikacijske tehnologije kad metoda provjeravanja to podržava.

Osim kontekstnih zadataka, ovim elementom vrednovanja utvrđuje se i razina ostvarenosti svih viših misaonih procesa koje učenik pokazuje kao rezultat razmišljanja pri rješavanju zadataka koji nisu eksplicitno odrađeni u okviru nastavnog procesa:

- naslućivanje zakonitosti, analogija i generalizacija te njihovo opravdanje
- primjena usvojenih znanja i vještina pri formuliranju novih ideja.

Kako je za **Rješavanje problema** potrebno konceptualno i proceduralno predznanje učenika, ovaj element se ne primjenjuje u prvom razredu osnovne škole. U drugom razredu osnovne škole potrebno je pažljivo odabrati i prilagoditi kontekstne zadatke kojima se ovaj element vrednuje u skladu s kognitivnim razvojem, usvojenim znanjima i vještinama te razinom čitalačke pismenosti.

Suvremeni pristup procesu učenja i podučavanja razlikuje dva suštinski različita načina vrednovanja: formativno i sumativno.

Formativno vrednovanje provodi se tijekom procesa učenja i podučavanja i ima za cilj pružanje povratne informacije učitelju, učeniku i roditelju o ostvarenim učeničkim postignućima u odnosu na predmetni kurikulum propisane ishode učenja. Ovaj način vrednovanja osnova je samoregulacijskog učenja. Preporučuje se provoditi ga domaćim zadaćama, različitim kvizovima ostvarenim korištenjem informacijske i komunikacijske tehnologije, projektnim zadacima kod kojih je neophodno, osim krajnjeg rezultata, vrednovati i proces rješavanja te strukturu i jasnoću izlaganja, izradom umnih mapa koje pomažu učeniku u sistematizaciji predmetnog znanja i otkrivanju onih elemenata za čije je usvajanje potrebno uložiti dodatan trud. Vrednovanje za učenje može se ostvarivati i kroz različite vrste kratkih provjera znanja koje u konačnici ne rezultiraju ocjenom, a mogu se sastojati od zadataka dopunjavanja, višestrukog izbora, povezivanja i sl. Pri formativnom vrednovanju potrebno je obratiti pažnju na različite razine predznanja učenika, stilove učenja i moguće miskoncepcije koje je potrebno ispraviti tijekom procesa učenja i podučavanja. Formativno vrednovanje ne rezultira ocjenom nego kvalitativnom procjenom koja omogućava učeniku unaprjeđivanje procesa vlastitog učenja, a učitelju procesa podučavanja. Važno je da kriteriji formativnog vrednovanja budu unaprijed definirani i predstavljeni učenicima, a proces vrednovanja vođen od strane učitelja. Oblik formativnog vrednovanja i korištene obrasce određuje učitelj u skladu s raspoloživim resursima i potrebama učenika.

Formativno vrednovanje u predmetu Matematika ostvaruje se kroz pristupe:

- **Vrednovanje za učenje** - vrednovanje koje učitelj provodi tijekom nastavnog procesa prikupljanjem i interpretacijom informacija o učenikovu napretku.

Ovo vrednovanje iskazuje se opisno i predstavlja povratnu informaciju učeniku o razini usvojenosti ishoda u odnosu na očekivanja, a učitelju o uspješnosti primijenjenih metoda podučavanja.

Sumativno vrednovanje se provodi na kraju procesa učenja i podučavanja i rezultira brojčanom

ocjenom. Provođi ga učitelj i ono daje mjeru ostvarenosti ciljeva učenja. Sumativno vrednovanje može se provoditi na osnovi pisane i usmene (do 15 minuta) provjere znanja te različitih vrsta projektnih zadataka u kojima je moguće procijeniti ranije navedene elemente vrednovanja. U jednoj provjeri moguće je ocijeniti više elemenata vrednovanja, u ovisnosti o ishodu učenja koji se provjerava. Zbog ograničenosti vremenskih resursa, ne preporučuje se usmeno vrednovati one elemente koji se mogu dobro provjeriti pisanim putem. Kriteriji sumativnog vrednovanja trebaju biti unaprijed definirani i predstavljeni učenicima.

Sumativno vrednovanje u predmetu Matematika ostvaruje se kroz pristup:

Vrednovanje naučenog - vrednovanje koje provodi učitelj po okončanju procesa učenja i podučavanja. Ono rezultira ocjenom koja može biti opisna ili brojčana (ovisno o godini učenja i podučavanja) i daje učeniku, roditelju i ostalim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa kvantitativnu povratnu informaciju o postignutoj razini ostvarenosti ishoda učenja.

U početnim godinama osnovnoškolskog učenja i podučavanja postignuća učenika iz predmeta Matematika, na kraju obrazovnog razdoblja, ocjenjuju se opisno u skladu s Pravilnikom o praćenju napredovanja, provjeravanju i ocjenjivanju učenika u osnovnoj školi (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 5/10). Opisna ocjena predstavlja informaciju o razini postignuća učenika u odnosu na očekivanja (potrebna podrška, u skladu s očekivanjima, iznimno u odnosu na očekivanja).

U nastavku školovanja postignuća učenika se opisuju brojčanom ocjenom (nedovoljan - 1, dovoljan - 2, dobar - 3, vrlo dobar - 4, odličan - 5).

Zaključna ocjena iz predmeta Matematika mora se temeljiti na razini usvojenosti ishoda učenja. U tu svrhu nužno je ostvarenost ishoda provjeravati u što više vremenskih točaka i na što više načina.

Zaključna ocjena ne treba nužno biti aritmetička sredina svih ocjena dobivenih provjeravanjem u različitim vremenskim točkama. Zbog spiralno-koncentrične nadogradnje matematičkih znanja kroz godine učenja i podučavanja preporučuje se, za prolaznu zaključnu ocjenu, usvojenost svih propisanih ishoda učenja barem na minimalnoj razini.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Matematika**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.7. PREDMETNI KURIKULUM ZA PRIRODU

Voditelj predmetne Radne skupine:

dr. sc. Olgica Marušić, izv. prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikuluma:

Željka Soldo

Jelena Bobetić

Svjetlana Stanić-Koštroman

Recenzent:

dr. sc. Amela Medar, doc.

prof. dr. Milica Balaban

A/ OPIS PREDMETA

Priroda je predmet u okviru osnovnoškolskog obrazovanja čija je svrha uvesti učenika u prirodoslovlje i upoznati ga sa svijetom oko nas. Učenjem Prirode učenik će razumjeti cjelovitost prirode, kao i procese i promjene u prirodi, prepoznati ulogu čovjeka na održivost života na Zemlji. Upoznavanjem prirode učenik: spoznaje čovjeka kao dio prirode, prepoznaje njegov utjecaj na prirodu i probleme onečišćenja okoliša te važnost održivog razvoja za očuvanje prirode i napredak društva, usvaja zdrave navike i povezuje ih s kvalitetom života.

Na ovoj razini važno je razumjeti osnovne koncepte zajedničke prirodnim znanostima njegujući znanstveni pristup problemu. Znanja koja učenik usvoji kroz ovaj predmet, integralno upoznajući prirodu, značajna su za kasnije uspješno razumijevanje sadržaja iz predmeta Biologija, Kemija i Fizika.

Učenjem Prirode znatiželja učenika da upozna svijet oko sebe nadopunjuje se s jednostavnim i zanimljivim pokusima koji će ga zainteresirati za prirodoslovlje te omogućiti uspješnije razumijevanje promjena i procesa u prirodi kroz aktivno uključivanje u nastavni proces.

Kroz nastavu Prirode učenik razvija sljedeće vrijednosti: postaje osjetljiv na probleme onečišćenja okoliša, prepoznaje svoju ulogu u prirodi, ali i u zajednici kao odgovorni pojedinac koji treba donijeti pravilnu odluku.

Pri podučavanju i učenju primjenjuju se jednostavna istraživanja, opažanja, prepoznavanja i timski rad. Na ovaj način podučavanje Prirode, u skladu s vizijom, svrhom i ciljevima odgoja i obrazovanja, daje temelje za nastavak obrazovanja, osobni razvoj i usvajanje pozitivnih stavova, razvija sklonost suradnji, kritičko i logičko mišljenje, kreativnost, uvažavanje i razumijevanje drugih i drugačijih. Odgaja se samostalan i odgovoran pojedinac koji zaključke donosi na temelju niza informacija temeljenih na znanstvenom pristupu uz primjenu novih tehnologija. Nadalje, podučavanje Prirode treba razviti pozitivan stav prema učenju i prirodoslovlju.

U nastavi Prirode moguće je ostvariti razvoj svih ključnih kompetencija. Pokusima, promatranjima i pri raspravi određene problematike učenici razvijaju komunikacijske vještine, pri planiranju i izvedbi pokusa razvijaju kreativnost, sklonost za timski rad i uvažavanje drugačijeg mišljenja. Obrada informacija o postavljenom problemu daje mogućnosti razvoja informatičke, ali i znanstvene pismenosti i samoinicijative. Prezentiranje rezultata često zahtijeva primjenu i objašnjenje grafikona, tablica i slika što doprinosi razvoju matematičke pismenosti. Učenjem Prirode razvijaju se zdravstvene kompetencije i odgaja se društveno odgovoran pojedinac.

Učenici upoznaju svijet koji ih okružuje promatranjem i istraživanjem, obradom rezultata uz pomoć kojih objašnjavaju promjene, procese i interakcije u okolišu. Prirodnoznanstveni pristup omogućuje: kreativno rješavanje problema, kritičko promišljanje o informacijama na temelju kojih treba donijeti zaključke, argumentiranu raspravu, samostalnost u donošenju odluka i interpretaciji sadržaja. Kao predmetno specifične kompetencije mogu se istaknuti: prepoznavanje značaja cjelovitosti prirode i bogatstva živog i neživog svijeta, razumijevanje

međudnosa živih bića, značaj zdravih navika odgovornog ponašanja u gospodarenju prirodnim resursima.

Kombinaciju osnovnih znanja i aktualnih tema planiranih ovim kurikulumom omogućavaju povezivanje s Građanskim odgojem i obrazovanjem, Poduzetnošću, ali i s Osobnim i socijalnim razvojem kroz podučavanje raznolikosti živog svijeta, problematike okoliša, odgovornog gospodarenja prirodnim bogatstvima, zdravlja i zdravih navika.

Primjena moderne tehnologije u stvaranju novih sadržaja ili realizaciji podučavanja i učenja bit će poveznica s međupredmetnim temama iz područja *Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije*.

Nastavni predmet Priroda pripada prirodoslovnom obrazovnom području. Učenje i podučavanje Prirode se treba realizirati aktivnim sudjelovanjem učenika u procesu učenja kroz samostalan ili rad u grupi koji je temeljen na istraživanju, promatranju prirodnih procesa, promjena i objekata. Nova znanja povezati s ranije usvojenim konceptima i olakšati njihovo usvajanje kroz problemsku nastavu, timski rad, igru, simulacije, promatranje i pronalaženje primjera u neposrednom okruženju. Učitelj usmjerava učenje i potiče učenike na raspravu, postavljanje pitanja, sučeljavanje mišljenja, uvažavanje drugih i drugačijih, poštujući sklonosti i sposobnosti pojedinih učenika. Priroda se podučava kao obvezan predmet u šestom i sedmom razredu osnovne škole.

Osposobiti učenika za promatranje, proučavanje i interpretaciju pojava i procesa u neposrednom okruženju i svakodnevnom životu.

Značaj prirode i prirodnih znanosti za čovjeka i društvo općenito učenici najučinkovitije spoznaju kroz praktične primjere i primjene iz svakodnevnog života. Suvremeno društvo temelji se na postignućima iz prirodnih znanosti, a izučavanjem prirode kroz analizu prirodnih spoznaja u neposrednom okruženju i njihovim povezivanjem s primjerima dobre prakse kako iz prirodnih, tako i iz drugih znanosti, učenici spoznaju svrsishodnost predmeta te se povećava njihova zainteresiranost za stjecanjem i primjenom znanja, što doprinosi razvoju vještina, stavova i vrijednosti, odnosno osobnom razvoj pojedinca.

Postići razumijevanje temeljnih prirodoslovnih spoznaja i pojmovnih odrednica potičući kreativnost te razvoj logičkog i kritičkog razmišljanja.

Podrazumijeva razumijevanje najvažnijih prirodnih zakonitosti, a osobito hijerarhijskih obrazaca organiziranosti, uvjetovanosti i međuovisnosti žive i nežive prirode, kruženja tvari i protoka energije u ekosustavima, kao temelja održanja ravnoteža u prirodi, te posljedica njihovog poremećaja uslijed različitih antropogenih djelatnosti. Usvajanjem najvažnijih spoznaja i metodologije prirodnih znanosti te primjenom interdisciplinarnih znanja o živoj i neživoj prirodi, učenici stječu STEM znanja te osim predmetnih razvijaju i generičke kompetencije, što im omogućava donošenje relevantnih zaključaka.

Osposobiti učenike za izvođenje praktičnog i istraživačkog rada razvijajući vještine samostalnog, ali i grupnog (timskog) rada.

Istraživačkim pristupom u učenju izradom modela te korištenjem animacija i proučavanjem realnih uzoraka iz žive i nežive prirode doprinosi se razvijanju vještina uspoređivanja, razvrstavanja i prikupljanja informacija te promatranja uz pomoć mikroskopa i uzoraka iz prirode. Kroz razmjenu informacija, iskustava i ideja te sudjelovanjem u različitim aktivnostima tijekom praktične, problemske i istraživačke nastave potiče se suradnja i razvoj komunikacijskih vještina, prirodoslovne pismenosti, a korištenjem i proučavanjem različitih izvora informacija putem pisanih i elektroničkih izvora, unapređuje se informacijska i digitalna pismenost.

Razvijati društveno i okolišno odgovorno ponašanje potičući usvajanje pozitivnih životnih navika i odgovornog ponašanja prema prirodi i svom okruženju.

Spoznaje iz Prirode doprinose razvoju osobnog sustava vrijednosti, a kroz usvajanje zdravih navika i okolišno prihvatljivog ponašanja, učenici postaju aktivni članovi zajednice, čime se razvija osjećaj pripadnosti i odgovornosti.

Kurikulum nastavnog predmeta Priroda sastoji se od četiri domene:

- A. Organiziranost svijeta oko nas
- B. Tvari i energija u prirodi
- C. Životni uvjeti i ustrojstvo živoga svijeta
- D. Čovjek i priroda

Navedene domene međusobno se povezuju i nadograđuju sukladno godinama učenja i podučavanja (6. i 7. razred) te sadržajno obuhvaćaju temeljne spoznaje prirodnih znanosti, povezujući iste s međupredmetnim temama.

A/ Organiziranost svijeta oko nas

Organiziranost svijeta oko nas sadržajno obrađuje svojstva žive i nežive prirode te njihovu međusobnu povezanost i uvjetovanost, promatranjem i proučavanjem pojava i procesa u neposrednom okruženju i svakodnevnom životu. U 6. razredu razmatraju se sastav i svojstva nežive prirode (voda, tlo, zrak) te zajednička svojstva živih bića, s naglaskom na staničnu teoriju. Također u ovom razredu uočava se promjenjivost žive i nežive prirode, uočavaju se ciklusi i njihov utjecaj na živa bića. Nastavno na navedeni sadržaj u 7. razredu se teži razumijevanju stupnjevitosti organizacijskih razina u prirodi. Razmatra se postupno usložnjavanje ustrojbenih razina nežive i žive prirode, od čestica do ekosustava i biosfere te posljedična pojava novih svojstava na svakoj višoj organizacijskoj razini.

B/ Tvari i energija u prirodi

Kruženje tvari i protok energije od ključne su važnosti za održavanje ravnoteža u prirodi i opstojnost života. Ova domena u 6. razredu obuhvaća temeljna pojmovna određenja tvari i energije. Uočavaju se razlike između čistih tvari i smjesa te agregatnih stanja tvari. Sunce i hranjive tvari prepoznaju se kao glavni izvori energije za živa bića te se spominje važnost kruženja tvari i pretvorbe energije u stanici (fotosinteze i staničnog disanja) za održanje života. U 7. razredu naglasak se stavlja na procese kruženja tvari i protoka energije na razini organizma (autotrofni i heterotrofni organizmi) te životnih zajednica i ekosustava (hranidbeni lanci i mreže). Primjeri homeostaza na razini organizma i razini ekosustava prepoznaju se kao primjeri ravnoteža u prirodi.

C/ Životni uvjeti i ustrojstvo živoga svijeta

Spoznaje o živoj i neživoj prirodi se proširuju i povezuju unutar domena Životni uvjeti i ustrojstvo živoga svijeta. Ova domena u 6. razredu obrađuje osnovne abiotičke sastavnice okoliša (voda, tlo, zrak) kao staništa za živa bića te prilagodbe biljaka i životinja na život u vodi, u i na tlu te u zraku. Sadržaj domene nadograđuje se u 7. razredu gdje se razmatraju životni uvjeti, životne zajednice i hranidbeni odnosi na primjerima različitih kopnenih ekosustava (travnjaci, oranice i livade te šume) kao i ekosustavima mora i voda na kopnu.

D/ Čovjek i priroda

Čovjek, kao biološko i društveno biće, neraskidivo je povezan s prirodom i ima veliki utjecaj na svoje okruženje. Domena Čovjek i priroda naglašava važnost sastavnica prirode i usluga ekosustava za kvalitetan život i zdravlje svakog pojedinca, ali i društva u cjelini, i razmatra primjere pozitivnih i negativnih utjecaja društva na okoliš. Sadržajno ova domena u 6. razredu obuhvaća osnovne morfološke značajke čovjeka, životni ciklus čovjeka, s naglaskom na spolnost i pubertet, kao i važnost zdravih prehrambenih navika. Razmatraju se također negativni učinci društva na okoliš u kontekstu nastanka otpada i uporabe fosilnih goriva. Spominju se i osnovne odrednice održivog razvoja, poput recikliranja i obnovljivih izvora energije. U 7. razredu domena se proširuje te se raspravlja o uslugama ekosustava, uzrocima i posljedicama onečišćenja abiotičkih i biotičkih sastavnica okoliša, kao i ekološkom otisku. Navode se osnovna načela zaštite prirode kroz zaštitu vrsta i zaštitu ekosustava.

VI. razred

/70 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Organiziranost svijeta oko nas

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik prepoznaje razlike i sličnosti žive i nežive prirode.	• nabraja obilježja živog i neživog • imenuje primjere živih bića iz okoliša • imenuje znanstvene metode u istraživanju prirode • imenuje laboratorijski pribor i pomagala • primjenjuje mjere opreza i zaštite pri istraživanju prirode.
Poveznice sa ZJNPP	<u>PSP-2.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• prirodne znanosti u upoznavanju svijeta oko nas • znanstvene metode, pomagala i laboratorijski pribor u istraživanju prirode • mjere opreza u prirodi i u laboratoriju • upoznavanje s organizacijom prirode • živa i neživa priroda oko nas.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Uspoređivati pojave i procese aktivnim promatranjem, zorno i primjenom iskustvenog učenja. Upoznati učenika sa osnovnim laboratorijskim priborom i pomagalicama te mjerama opreza u laboratoriju. Mikroskop i lupu koristiti pri promatranju žive i nežive prirode. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (leksikologija, etimologija), Matematika (skupovi), Likovna kultura (prikazivanje crtežom), Informatika (tablični prikaz).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2. Učenik utvrđuje osobine živih bića na razini organizma i procesa.	• opisuje raznolikost živog svijeta • nabraja svojstva živih bića • povezuje građu i funkciju biljne i životinjske stanice • prepoznaje različite stupnjeve organizacije prirode.
Poveznice sa ZJNPP	<u>BIO-1.1.2</u>
Ključni sadržaji	
• zajednička svojstva živih bića (pokretljivost, disanje, prehrana, promjenjivost itd.) • građa biljne i životinjske stanice • upravljanje stanicom • proizvodnja hrane i kisika kod biljne stanice • oblik stanice povezan s građom (postojanje stanične stijenke).	

Preporuke za ostvarenje ishoda
Učenik prepoznaje raznolikost živog svijeta i zajednička svojstva živih bića na primjerima u najbližem okolišu. Stanicu upoznaje kao gradivnu jedinicu živih bića na jednostavnim primjerima (jaje, pokožica luka). Obogatiti video sadržajima. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (izražavanje i izgovor riječi), Likovna kultura (crtanje objekta), Matematika (geometrijski oblici, usporedba veličina), i s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (istraživanje i kritičko vrednovanje).

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Tvari i energija u prirodi	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1. Učenik opisuje promjene tvari i pretvorbu energije.	- nabroja svojstva različitih tvari koje grade prirodu - razlikuje agregacijska stanja tvari - prepoznaje građu različitih tvari - razvrstava tvari na čiste tvari i smjese tvari - demonstrira jednostavne postupke odvajanja sastojaka iz smjese (npr. odvajanje magnetom, dekantiranje) - opisuje nastanak, skladištenje i potrošnju energije.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-3.2.1
Ključni sadržaji	
- tvari - građa tvari - čiste tvari i smjese tvari (otopine, elementarne tvari, kemijski spojevi) - agregacijska stanja tvari - pretvorba hranjivih tvari u energiju.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Prepoznavanje svojstava i građe tvari na jednostavnim primjerima iz neposrednog okoliša (drvo, kamen, pijesak itd.). Smjesu tvari i čiste tvari također prepoznati na primjerima kao što su: mješavina žitarica, mješavina začina, šećer, sol, sokovi, napitci itd. Prepoznati tvari koje izgrađuju predmete s kojima su učenici svakodnevno u kontaktu: školski pribor, namještaj, igračke, knjige. Prepoznavanje agregacijskih svojstava tvari na jednostavnim primjerima. Uvijek je dobro usvajanje nastavnih sadržaja predloženih ovom cjelinom pratiti jednostavnim eksperimentima. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (etimologija, izgovor riječi, naglasci), Matematika (skupovi, mjerne veličine i jedinice, geometrijski oblici), Informatika (grafički prikazi promjena agregatnih stanja, tabelarni prikazi svojstava), Geografija (djelovanje klime na agregacijska stanja i svojstva tvari).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.2. Učenik razlikuje izvore i oblike energije u prirodi.	- prepoznaje Sunce kao glavni izvor energije - razlikuje biljke i životinje na temelju prijema hranjivih tvari i energije (fotosinteza i stanično disanje) - objašnjava izvore energije za živa bića - objašnjava funkcije fotosinteze na razini organizma prepoznaje energiju u prirodnim pojavama - nabroja obnovljive i neobnovljive izvore energije na Zemlji, te opisuje primjere u svom okruženju

	• opisuje racionalnu uporabu prirodnih energetske resursa u skladu s očuvanjem prirode i okoliša.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-3.2.1
Ključni sadržaji	
• energija i njezini oblici • energija Sunca, energija vjetra i potresi • pretvorba tvari i protok energije u stanici • fotosinteza i disanje. • značaj energije za živi svijet • skladištenje energije • obnovljivi i neobnovljivi izvori energije • racionalna upotreba energenata i održivi razvitak.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Naglasak staviti na skladištenje i izvore energije na Zemlji u živoj i neživoj prirodi. Sunce- izvor energije na Zemlji. Hrana- izvor energije za živa bića. Fotosintezu i disanje obraditi u kontekstu pretvorbe energije. Primjere obnovljivih i neobnovljivih izvora energije prepoznati u najbližem okruženju. Organizirati raspravu o značaju racionalne potrošnje energije i važnosti obnovljivih izvora energije. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Geografije (Zemlja u svemiru, Sunčev sustav, energija, Obnovljivi izvori energije), te s međupredmetnim temama IKT-a (Istraživački proces, Izlaganje i prezentiranje) i Poduzetništvo (Održivi razvoj, Resursi u lokalnoj zajednici).	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Životni uvjeti i ustrojstvo živoga svijeta	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik prepoznaje životne uvjete i objašnjava međuovisnost životnih uvjeta i živih bića.	• definira i prepoznaje različita staništa (tlo, zrak, voda) • navodi sastav i svojstva vode, zraka i tla • objašnjava prilagodbu živih bića različitim uvjetima staništa • imenuje fizikalno-kemijske značajke vode, tla i zraka.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-2.1.6
Ključni sadržaji	
• sastav i svojstva vode, zraka i tla • voda kao otapalo • tvrda i meka voda • agregacijska stanja vode • kruženje vode u prirodi • zrak i atmosfera • zrak kao smjesa plinova • kisik, ugljični dioksid, lebdeće čestice • strujanje zraka	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik prepoznaje različita staništa u svom zavičaju. Upoznavanje sa svojstvima zraka, vode i tla upotpuniti jednostavnim eksperimentima za dokazivanje kemijskih ili fizikalnih svojstava. Prilagodbe živih bića na uvjete okoliša usvojiti promatranjem, istraživanjem u najbližoj okolini i jednostavnim pokusima osmišljenim kao učenički projekt: praćenje klijanja sjemena; smjer rasta korijena i stabljike, utjecaj svjetlosti, temperature i vode na rast biljaka. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Geografije (vrijeme, klima, klimatski faktori, obilježja i važnost kopnenih voda, kruženje vode, međuovisnost u prirodnoj sredini, biljni i životinjski svijet, bioraznolikost) i s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije IKT (suradnja pri rješavanju jednostavnih zadataka, istraživanje).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2. Učenik analizira morfološke razlike između organizama.	• povezuje biološku raznolikost na Zemlji s različitim geomorfologijom, klimom i evolucijom • objašnjava utjecaj životnih uvjeta na živa bića • povezuje strukturna i funkcionalna svojstva živih bića sa životnim uvjetima • imenuje predstavnike organizma u svom okruženju • razvrstava organizme u skupine na temelju vanjske sličnosti i razlika • uočava promjenjivost živih bića i sukcesije u prirodi.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-2.1.4 PSP-2.1.3 PSP-2.1.5

Ključni sadržaji
• promjene u prirodi • svojstva živih bića i raznolikost živog svijeta • promjene godišnjih doba i utjecaj na biljni i životinjski svijet • sezonalnost biljaka i prepoznavanje sukcesije u prirodi • geološka razdoblja i promjene u razvoju živog svijeta, fosili • promjene nežive tvari (poplave, požari, vulkanske erupcije) i utjecaj na živi svijet.
Preporuke za ostvarenje ishoda
Sezonalnost, sukcesiju u prirodi, utjecaj geoloških razdoblja na promjene u razvoju živog svijeta usvojiti na razini prepoznavanja i imenovanja primjera s ciljem isticanja kontinuirane promjenjivosti živih bića. Ovisno o uvjetima u školi omogućiti zanimljive video sadržaje, prezentacije ili organizirati učeničke radionice. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (skupovi), Geografije (vrijeme, klima, klimatski faktori, vulkani i potresi, međuovisnost u prirodnoj sredini, bioraznolikost), Likovna kultura (crtanje objekata) i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (komunikacija i suradnja u digitalnom okruženju, istraživački proces, prezentacije tematske cjeline).

PREDMETNO PODRUČJE: D/ Čovjek i priroda	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.1. Učenik analizira organizaciju građe ljudskoga organizma.	• opisuje morfološka obilježja tijela i unutrašnje organe • nabraja veze između građe i funkcije organa i organskih sustava • opisuje sličnosti i razlike između spolova na temelju morfoloških karakteristika • navodi stavove koji doprinose spolnosti i humanizaciji odnosa među spolovima.
Poveznice sa ZJNPP	<u>BIO-4.1.1 PSP-4.3.1</u>
Ključni sadržaji	
• morfološke karakteristike čovjeka • spolnost • pubertet.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Prepoznavanje glavnih organa u ljudskom tijelu uz pomoć modela ili ovisno o mogućnostima škole uz pomoć aplikacije koja omogućuje 3D prikaz. Sadržaje koji problematiziraju spolnost i pubertet organizirati u obliku radionica koje će promovirati odgovorno ponašanje i prihvaćanje različitosti. O pubertetu učiti kao o razdoblju reproduktivnog sazrijevanja s naglaskom na usvajanje stava o odgovornom ponašanju, a nikako usvajanje detalja o fiziologiji reprodukcije. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (izražavanje, izgovor riječi, književno djelo), Informatika (grafički prikazi, ppt) i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (komunikacija i suradnja u digitalnom okruženju, istraživački proces, prezentacije tematske cjeline), Osobni i socijalni razvoj (zdravlje, cjelokupno ponašanje, teorijski pristup ponašanju čovjeka, izbor ponašanja).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.2. Učenik analizira organizaciju građe ljudskoga organizma.	• imenuje poželjna ponašanja koja doprinose vlastitome zdravlju • povezuje važnost zdrave prehrane s očuvanjem ljudskog zdravlja • opisuje čovjekov utjecaj na okoliš • prepoznaje odgovorno ponašanje koje za cilj ima zaštitu okoliša.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-4.3.2 PSP-4.3.1
Ključni sadržaji	
• čovjek i zdravlje • pravilna prehrana • zdrave životne navike • droge i ovisnosti • utjecaj čovjeka na okoliš • otpad i recikliranje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Obrade odabrane literature, promatranje primjera u okolišu, radionice i sučeljavanje različitih mišljenja kroz rasprave s ciljem usvajanja zdravih životnih navika i odgovornog ponašanja. Sadržaj ove tematske cjeline se može povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Geografije (odlaganje otpada, zdrav život, odnos prema prirodi), Matematike (omjeri) i s međupredmetnim temama: Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (komunikacija i suradnja u digitalnom okruženju, istraživački proces, prezentacije tematske cjeline), Osobni i socijalni razvoj (zdravlje, cjelokupno ponašanje, teorijski pristup ponašanju čovjeka), Poduzetnost (održivi razvoj).	

Neki od ciljeva predmeta Priroda koji čine temeljne odrednice pri izboru metoda podučavanja koje će rezultirati uspješnim učenjem su: postići kod učenika znatiželju i zainteresiranost za prirodu i prirodne znanosti, razumijevanje temeljnih prirodoslovnih spoznaja, društveno i okolišno prihvatljivo ponašanje, primjena usvojenih znanja, sklonost prema istraživačkom radu i suradnji.

Povezujući ciljeve predmeta Priroda s odgojno-obrazovnim ishodima planiranim ovim kurikulumom, neophodno je organizirati nastavni proces tako da je učenik aktivno uključen u proces učenja tijekom nastavnog sata. Motiviranost učenika moguće je osigurati prilagođavajući nastavne metode svim učenicima koji slušaju nastavu, što bi značilo visoku angažiranost nastavnika pri razumijevanju i prepoznavanju potreba i sposobnosti svakog učenika. Rezultat svega je kombinacija nekoliko metoda podučavanja i učenja tijekom nastavnog sata te proces učenja prilagođen individualnim karakteristikama i iskustvima učenika.

Zanimljivo i raznovrsno podučavanje poticat će učenika na sustavno i aktivno učenje. Važna je suradnja učenika i učitelja u procesu podučavanja i učenja, pri čemu je učitelj mentor, on usmjerava proces učenja uvažavajući sposobnosti učenika. Učenici na taj način izgrađuju samopouzdanje, razvijaju odgovornost za svoje učenje i sve pozitivno utječe na motivaciju.

Nastava iz predmeta Priroda daje niz mogućnosti primjene različitih nastavnih strategija koje će osigurati aktivno sudjelovanje učenika u nastavnom procesu. Usvajanje novih pojmova olakšano je podsjećanjem na usvojena znanja koja možemo povezati s pojmovima koji tek trebaju biti usvojeni. Međutim povezivanje sa *starim* gradivom nije samo sebi svrha već jedan od faza u postupku istraživačkog učenja odabrane teme. Nastavak nastavnog procesa treba organizirati kao istraživanje koja će biti praćeno osvještavanjem problema, pri čemu problem istraživanja treba biti prilagođen interesima učenika, postavljanjem niza pitanja (nekad hipotezom koja se propituje) za koja se traži odgovor.

Za ovakav oblik nastave od učitelja se očekuje sustavno planiranje, izbor ponuđenih izvora i usmjeravanje učenika u aktivnom procesu učenja. Ovakav način nastave, osim što potiče motivaciju i povećava odgovornost učenika za proces učenja, usmjerava ga na izbor informacija i načine njihove obrade, sustavno uspoređivanje, propitivanje koje će dovesti do usvajanja novih pojmova i sadržaja, razumijevanje istih, donošenja zaključaka i usvajanja kvalitetnih znanja koja će biti trajna.

Važan dio ovakvog načina učenja je eksperimentiranje i promatranje prirode oko sebe. S obzirom na to da je Priroda predmet koja učeniku daje temelje za kasnije usvajanje sadržaja iz područja prirodoslovlja, a nastavni sadržaji iz 6. razreda nastavljaju se i produbljuju u 7. razredu, cijeli je niz nastavnih cjelina koje mogu biti obrađene upravo problemskom nastavom. Nadalje, ovakvim pristupom učenik usvaja načine rješavanja problema, razvija kritički način razmišljanja, unaprjeđuje komunikacijske vještine, njeguje rad u grupi ili samostalno rješavanje problema. Aktivnim sudjelovanjem u nastavnom procesu učenik usvaja navike značajne za kasnije školovanje. Za ovakav oblik nastave potrebno je određena pripremljenost i učitelja i učenika.

Učenici propituju i obrađuju literaturu samostalno ili u grupama, uspoređuju stečena znanja, postavljaju pitanja jedni drugima, nude odgovore, vrednuju svoj rad.

Kompleksnost i trajanje istraživanja trebaju biti prilagođeni učeniku kako sve ne bi bilo demotivirajuće. Način organizacije i trajanje istraživanja ovisit će o kompleksnosti problematike. Za određene nastavne teme dovoljno će biti prethodna obrada predložene literature, samostalno ili u manjim grupama, kako bi se na satu definirao problem i uz raspravu, propitivanjem, došlo do zaključaka.

Teme kao što su pubertet (6.razred) ili npr. močvare, koraljni grebeni (7. razred) mogu biti pogodni za problemsku nastavu. Problemska nastava iz tematske cjeline koja obrađuje zdrave navike može zahtijevati duža istraživanja, provođenje anketa i sl. Simulacija, igra uloga s jasno definiranim pravilima, može biti iskorištena kao učenje otkrivanjem za nastavne cjeline koje obrađuju problem kada promatranje stvarnih događaja nije moguće, npr. utjecaj energije vjetra, poplave ili potresi.

Rad u laboratoriju, postupak mikroskopiranja je iskustvo u nastavi Prirode na kojem treba inzistirati jer učeniku daje mogućnost iskustvenog učenja izvan učionice koje je svojstveno prirodnim znanostima. Svakako ne smije se zanemariti terenska nastava (učenje Prirode u prirodi) koja problematiku prirodoslovlja povezuje s problematikom okoliša, stvarnim svijetom oko nas. Održivo gospodarenje otpadom, obnovljivi i neobnovljivi izori energije, staništa, životni uvjeti, raznolikost biljnog i životinjskog svijeta... cijeli je niz tema koje se ovisno o školskom okruženju mogu obogatiti terenskom nastavom. Bez obzira na to što aktivno učenje traži različite izvore podučavanja, ne smiju se zanemariti tradicionalne metode podučavanja. Svi ostali literaturni izvori koje nastavnik predlaže nastavljaju se na informacije koje su ponuđene u udžbeniku Prirode.

Primjena IKT-a u učenju i podučavanju podrazumijeva mogućnost izbora digitalnih sadržaja (videosadržaja, simulacija, igrice, kvizova, interaktivnih sadržaja) koji odgovaraju predmetu i planiranim nastavnim aktivnostima. Učenici će rado primijeniti moderne tehnologije pri izboru literature, obradi informacija, prezentaciji rezultata, oblikovanju konačnog izvješća.

Primjena digitalnog sadržaja je poželjno iskustvo stjecanja znanja, koje je kod istraživačke nastave temeljeno na samostalnom izboru informacija i obradi sadržaja, npr. pronađenih na internetu. Pridruženo ostalim nastavnim aktivnostima, primjena IKT-a treba upotpuniti spoznaju i dodatno pojasniti sadržaj, a nikako preopteretiti dodatnim sadržajem.

IKT nudi jedinstvenu mogućnost online učenja pri čemu je važno da digitalni nastavni materijal bude dobro pripremljen. Online učenje uz pomoć digitalnih sadržaja omogućuje učeniku samostalnu obradu teme kod kuće. Na nastavnom satu u učionici tema će se raspraviti, dodatno pojasniti i istražiti (obrnuta učionica). Primjena moderne tehnologije podrazumijeva dostupnost računala, tableta, mobitela, interneta svim učenicima, opremljenost škola i sustavnu edukaciju nastavnika, međugeneracijsku suradnju i razmjenu dobrih iskustava u radu s IKT-om.

Osim motiviranog i kvalitetnog učitelja te dobrog udžbenika neophodna je opremljena učionica za nastavu iz Prirode i laboratorij.

Učionica za nastavu Prirode treba omogućiti poticajno, motivirajuće okruženje, prilagodbu za rad u grupi ali i samostalno istraživanje, jednostavnu primjenu IKT-a u učenju i poučavanju, s pristupom internetu, modelima, crtežima i grafikonima koji će omogućiti jednostavnu vizualizaciju apstraktnih pojmova.

Unutrašnje i vanjsko uređenje škole, školsko dvorište i/ili vrt trebaju njegovati principe održivosti. Uspješna realizacija odgojno-obrazovnih ishoda planiranih nastavom Prirode ovisit će o sustavnom planiranju i dugogodišnjoj strategiji škole koja je usmjerena provoditi aktivnosti i nabaviti opremu u skladu s interesima i potrebama učenika prema kojima je usmjerena.

Nastavni predmet Priroda integrira specifična prirodoslovna znanja i spoznaje o okolišu te spoznaje o ulozi i mjestu čovjeka u njemu. Riječ je o interdisciplinarnom konceptu predmeta te se preporučuju otvoreni didaktičko-metodički sustavi koji učenicima, ali i učiteljima pružaju mogućnosti izbora sadržaja, metoda, oblika i uvjeta za ostvarenje ciljeva predmeta. Stoga je vrlo bitno sve dimenzije znanja (činjenično, konceptualno, proceduralno, metakognitivno) ukomponirati u procese vrednovanja, uz uvažavanje razvojnih mogućnosti svakog učenika.

U predmetu Priroda primjenjuju se dva elementa vrednovanja:

- Usvojenost, razumijevanje i primjena prirodoslovnih koncepata
- Istraživačke kompetencije.

Usvojenost, razumijevanje i primjena prirodoslovnih koncepata prvenstveno se odnosi na postignuća u kognitivnoj domeni. Obuhvaća poznavanje osnovnih prirodoslovnih pojmova i stručnog nazivlja, razumijevanje pojava i procesa u živoj i neživoj prirodi, međudnosa i uzročno-posljedičnih veza. Načini provjeravanja ovog elementa su usmeno i pismeno.

Istraživačke kompetencije je element koji se odnosi na praktičnu primjenu znanja i stečene vještine te obuhvaća i psihomotoričkog područje. U sklopu ovog elementa vrednuje se sposobnost primjene stečenog znanja u rješavanju konkretnih problemskih situacija, a prate se aktivnosti učenika tijekom nastavnog procesa, izrade praktičnih radova, terenskih vježbi, izrade plakata, prezentacija i referata, kao i tijekom istraživačkih i projektnih aktivnosti. Za ovaj element vrednovanja važna je njegova provjera kroz različite oblike individualnoga, ali i grupnoga rada.

Zaključna ocjena iz predmeta Priroda temelji se na postignućima odgojno-obrazovnih ishoda, a u izvođenju iste preporučuje se voditi računa o zastupljenosti svakog od elemenata praćenja, uzimajući u obzir težinu pojedinog elementa ocjenjivanja.

Kako je osnovna svrha vrednovanja unapređivanje učenja i razvoja učenika, ključno je da rezultira točnim, jasnim i pravovremenim povratnim informacijama koje pomažu učenicima u procesima usvajanja potrebnih znanja, a učiteljima učinkovitije planiranje daljnjih odgojno-obrazovnih procesa.

Iako proces vrednovanja treba osigurati informacije o postignućima i napredovanju učenika, bitno je istaknuti njegovu značajnu ulogu u pružanju podrške učenju i promoviranju kvalitetnog poučavanja. Stoga je težište predmetnog kurikuluma Prirode na integriranom pristupu učenju, podučavanju i vrednovanju, pri čemu je učenik aktivni sudionik odgojno-obrazovnoga procesa.

Vrednovanje učeničkih postignuća treba se temeljiti na cjelovitom pristupu praćenja i poticanju individualnoga razvoja učenika, te treba biti usmjereno na prepoznavanje uspjeha i poticanje pozitivnih obrazaca motivacije i učenja u skladu s Pravilnikom o praćenju napredovanja, provjeravanju i ocjenjivanju učenika u osnovnoj školi (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 5/10).

U predmetu Priroda preporučuje se primjena sljedećih pristupa vrednovanju:

- vrednovanje naučenog
- vrednovanje za učenje
- vrednovanje kao učenje.

Vrednovanje naučenog, koje rezultira brojčanom ocjenom, treba biti komplementarno i uravnoteženo s pristupima usmjerenim sustavnome praćenju i procjenjivanju ostvarenosti ishoda i očekivanja. Ostali pristupi vrednovanju, odnosno vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje, prije svega su usmjereni na stjecanje uvida o učenju i podučavanju te planiranju daljnjeg učenja i podučavanja. Kao takvi oni ne rezultiraju ocjenama, već povratnim informacijama i razmjenom iskustava o procesima učenja te usvojenosti znanja i vještina u odnosu na postavljene odgojno-obrazovne ishode.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Priroda**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.8. PREDMETNI KURIKULUM ZA PRIRODU I DRUŠTVO

Voditelj predmetne Radne skupine:

dr. sc. Olgica Marušić, izv. prof.

Radna grupa za izradu predmetnog kurikuluma:

Ana Kordić

Ljiljana Pirić

Marija Jurčić

Andreja Pehar

Jelena Jović

Recenzent:

prof. dr. Milica Balaban

A/ OPIS PREDMETA

Priroda i društvo je interdisciplinarni nastavni predmet koji integrira prirodoslovno, društveno-humanističko i tehničko-informatičko područje. Uvođenjem učenika u svijet istraživanja i spoznavanja prirode dotičemo se prirodoslovnog područja. Učenjem o životu ljudi i društvenim odnosima koji se temelje na uvažavanju i prihvatanju ljudske prirode dotičemo se društveno-humanističkog područja. Kroz cijeli proces učenja i podučavanja neizostavno je korištenje različitih oblika tehnologije, a posebice informacijsko-komunikacijske koji se odnose na pravilnu, sigurnu i svrsishodnu upotrebu tehnologije. Svrha predmeta Priroda i društvo je poticanjem prirodne radoznalosti, želje za učenjem i otkrivanjem svijeta oko sebe, kod učenika razvijati zanimanje za prirodne i društvene pojave i odnose, usvajanje ključnih znanja i koncepata navedenih područja te razvijati vještine i stavove za promišljen, aktivan i odgovoran osobni doprinos zajednici.

Učenjem o domu, obitelji te lokalnoj i široj zajednici sustavno se izgrađuje osobni, kulturni i nacionalni identitet uz istodobno razvijanje osjetljivosti za druge i cjelokupno životno okruženje. Primjenom različitih strategija aktivnoga učenja i podučavanja promiče se odgovornost i osnažuje integritet čime učenik postaje pouzdan, moralan i dosljedan pojedinac koji poštuje sebe i druge. Time se potiče i osigurava cjelovit razvoj i dobrobit učenika uvažavajući jedinstvenost svake osobe.

Znanja, vještine i stavovi stečeni u nastavnome predmetu Priroda i društvo omogućavaju učeniku bolje razumijevanje svijeta koji ga okružuje, lakše snalaženje u novim situacijama u prirodnome i društvenome okruženju te donošenje odluka za osobnu dobrobit, dobrobit zajednice i prirode.

Kroz usmeno i pisano izražavanje o sadržajima, problemima te istraživanjima u nastavi Prirode i društva razvija se jezično komunikacijska kompetencija. Matematička kompetencija se razvija kroz razvijanje misaonih procesa promatranjem, uspoređivanjem, otkrivanjem svojstava, analiziranjem i sintetiziranjem. Informatička pismenost se razvija kroz prikupljanje i obradu podataka te korištenje različitih vidova komuniciranja u virtualnom okruženju. Socijalna i građanska kompetencija se provlači kroz sve segmente predmeta jer svaki učenik surađuje s ostalim vršnjacima, dijeli svoja iskustva i znanja te uvažava svakog člana društva.

Učenje i podučavanje nastavnoga predmeta Priroda i društvo usmjerava učenika na:

- postavljanje pitanja o prirodi i promjenama koje se zbivaju oko nas
- otkrivanje povezanosti i međuovisnosti procesa i pojava u prirodnome i društvenome okruženju
- istraživanje i brigu za svijet u kojemu živi
- spoznavanje sebe i odnosa čovjeka prema drugima i prema okolišu
- informiranje, kritičko mišljenje i odgovorno djelovanje
- poštivanje jednakosti i prava svih ljudi te prihvatanje različitosti.

Korištenjem informacijsko-komunikacijske tehnologije u svakodnevnoj nastavi, učenjem o sebi i svojim vrijednosti, uvažavanjem drugih i poštivanjem prava svake osobe, učenjem o važnosti rada te poticanjem kreativnosti i poduzetnosti ostvaruju se međupredmetne teme.

Priroda i društvo je interdiscipliniran nastavni predmet koji je, u skladu sa svojim konceptima, povezan sa svim ostalim predmetima i međupredmetnim temama. Sam predmet predstavlja temelj za nastavne predmete Povijest, Geografiju, Prirodu, Biologiju, Kemiju i Fiziku.

Iskustvena, istraživački usmjerena i problemska nastava u kojoj je učenik u središtu procesa učenja osigurava njegovu aktivnu ulogu u učenju i podučavanju. Prikupljanjem, obradom i prikazivanjem podataka te primjenom različitih oblika tehnologije razvijaju se informacijska, komunikacijska i digitalna pismenost. Učenjem s drugima i od drugih u različitim okruženjima te suradnjom škole s roditeljima, lokalnom i širom zajednicom učenika se usmjerava na suradnju i otvorenost prema zajednici.

Priroda i društvo se uči i podučava u prvih pet razreda osnovne škole kao obavezan predmet. Broj nastavnih sati je isti u svi razredima, po dva nastavna sata tjedno (70 sati godišnje).

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

1. Spoznati složenost svijeta koji ga okružuje, povezanost čovjeka, društva i prirode u vremenu i prostoru potaknut znatiželjom, vođen vlastitim iskustvom i interesima.
2. Razumjeti svoj rast i razvoj u interakciji s drugima i prirodom, razvijati integritet, osobni i nacionalni identitet, oblikujući pozitivan odnos prema sebi, drugima, prirodi i društvu kao cjelini.
3. Razvijati istraživačke kompetencije kao i kompetencije za cjeloživotno učenje te prepoznati mogućnosti primjene znanstvenih spoznaja u svakodnevnome životu i različitim djelatnostima.
4. Poštivati i uvažavati različitosti, poznavati svoja i uvažavati prava drugih, razvijati odgovornost i empatiju prema okružju te kritički promišljati o pitanjima iz svakodnevnoga života (društvenim, etičkim, ekološkim i sl.).
5. Sigurno i odgovorno koristiti se tehnologijom u svakodnevnome životu, kao i informacijsko-komunikacijskom tehnologijom za pristup, prikupljanje, obradu i prezentaciju informacija.
6. Povezati spoznaje iz nastavnog predmeta Priroda i društvo s drugim nastavnim predmetima, međupredmetnim temama i područjima kurikula te razviti inovativnost, kreativnost i otvorenost za nove ideje kako bi aktivno pridonosio održivomu razvoju.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

Predmetna područja u nastavnom predmetu Priroda i društvo su:

- A. Organiziranost svijeta oko nas
- B. Promjene i odnosi
- C. Pojedinaac i društvo
- D. Energija

Predmetna područja se međusobno prožimaju pružajući učeniku mogućnost da različitim sadržajima i aktivnostima u svakome razredu neprestano nadograđuje njihovo razumijevanje. Svaki od predmetnih područja u sebi integrira više različitih nižih razina koje su ključne za razumijevanje cjeline.

Zadatak je nastavnog predmeta Priroda i društvo poticati i razvijati ljudsku potrebu za istraživanjem i uočavanjem uzročno-posljedičnih veza u svijetu koji ga okružuje. Zbog toga je u Prirodi i društvu važan metodološki pristup koji je nazvan Istraživački pristup. Taj pristup spoznavanja prirode, prirodnih ili društvenih pojava i/ili različitih izvora informacija moguće je razvijati jedino povezivanjem sa svim ostalim predmetnim područjima predmeta Priroda i društvo. Bitno je naglasiti da učitelj samostalno odlučuje kad će se i na kojim primjerima ti ishodi ostvarivati u odgojno-obrazovnome procesu.

Istraživački pristup u nastavnom predmetu Priroda i društvo potiče učenike na samostalno istraživanje, postavljanje pitanja, istraživanje različitih izvora informacija i donošenje zaključaka i odluka. Umjesto pasivnog prezentiranja znanja učenicima, ovaj pristup potiče učenike na aktivno sudjelovanje u procesu učenja. Kako bi učenici ostvarili ishode, učitelj može prema svome izboru odabrati različite načine učenja i podučavanja kao što su istraživanje, rješavanje problema, demonstracije, didaktičke igre, kvizovi, igranje uloga, crtanje, konceptualne mape, mentalne mape i slično. Pritom se može primijeniti projektno i suradničko učenje, a odgojno-obrazovni proces može se izvoditi u učionici, kao i izvan učionice.

U prvih pet razreda osnovne škole, u nastavnome predmetu Priroda i društvo, učenike je potrebno postupno uvoditi u istraživačke aktivnosti, razvijati temeljne istraživačke vještine, poticati razvoj istraživačkih kompetencija integrirano, istraživačkim projektima, ali uvijek aktivnostima i sadržajima primjerenima njihovim mogućnostima i interesima.

Istraživački pristup u nastavnom predmetu Priroda i društvo potiče dublje razumijevanje sadržaja i procesa, razvoj kritičkog razmišljanja i samostalnost učenika, što su ključni ciljevi obrazovanja u 21. stoljeću te se na taj način učenik osposobljava za daljnje obrazovanje i cjeloživotno učenje.

A/ Organiziranost svijeta oko nas

Svijet što nas okružuje je sastavljen od prirodnih i društvenih sustava. Živa i neživa priroda se razlikuju po svojim osnovnim obilježjima te svojom organiziranošću u prirodi omogućuju međusobnu povezanost i opstanak svih živih bića. Živa bića su organizirana u različite zajednice u kojima zadovoljavaju svoje potrebe i ostvaruju svoje uloge. Čovjek kao prirodno,

misaono, duhovno i društveno biće organizira život u različitim društvenim zajednicama: obitelji, vrtiću, školi, u lokalnome i globalnome okružju. Zajednice ljudi, naselja i gospodarske djelatnosti oblikuju funkcionalnu organizaciju prostora. U organizaciji života ljudi, ali i društva, bitna je i vremenska organizacija. Možemo prikazati i pratiti organizaciju vlastitoga vremena i organiziranost društva tijekom određenih vremenskih razdoblja. Svojim djelovanjem čovjek može pozitivno ili negativno utjecati na organiziranost svijeta oko sebe.

B/ Promjene i odnosi

Promjene i odnosi u prostoru, vremenu i prirodi oblikuju život kakav poznajemo i omogućavaju organiziranost svijeta oko nas. Promjene, kao rezultat prilagodbe, ostavile su trag u vremenu zabilježen u prirodnim oblicima i povijesnim izvorima koji nas uče o prošlosti i pripremaju za budućnost. Razumijevanje promjena i odnosa pomaže čovjeku predvidjeti događaje i procese te poštovati samoodrživost Zemlje. U prirodi uočavamo obrasce koji se ponavljaju poput životnih ciklusa, kruženja vode, izmjene dana i noći, godišnjih doba i sl. Rast i razvoj živih bića ovisi o životnim uvjetima, a za očuvanje zdravlja čovjeka bitno je usvojiti i zdrave životne navike. U neprestanome razvoju živoga svijeta uz stalne je promjene važno uočiti međuovisnost čovjeka i svih drugih organizama i okoliša. Svojim djelovanjem čovjek često narušava prirodnu i društvenu ravnotežu ostavljajući vidljive posljedice. Njegovo djelovanje trebalo bi biti u skladu s održivim razvojem, usmjereno na očuvanje okoliša te unapređivanje društva. Međuodnos ljudi, naselja i gospodarskih djelatnosti rezultira procesima i stalnim promjenama u prostoru i vremenu, što se očituje u promjeni njihova prostornog rasporeda, krajolika i važnosti pojedinih regija. Odnosi u obitelji i drugim zajednicama ključni su za razvoj socijalizacije i identiteta.

C/ Pojedinaac i društvo

Čovjek je društveno biće koje se ostvaruje životom u zajednici. Obitelj je temeljna zajednica u kojoj čovjek stječe iskustva i pripadajući joj, izgrađuje identitet. U suživotu s članovima obitelji i članovima zajednice dijete ostvaruje svoja prava i ispunjava obveze te preuzima odgovornost. U zajednicama poput vrtića, škole i razreda, važnima za razvoj identiteta, donose se, prihvaćaju i provode pravila ponašanja važna za red i suživot te razvija odgovornost za sebe i druge. Ljudske zajednice nastanjuju prostor i svojim jezikom, kulturom, tradicijom, načinom življenja i djelatnostima, povijesnim i suvremenim događajima tomu prostoru daju identitet. S druge strane, prostor i njegova obilježja pružaju identitetu osnovu zajednicama koje u njemu žive. Različiti prirodni ili izgrađeni krajolici, vremenski uvjeti i prirodni resursi utječu na razvoj određenih djelatnosti, na način življenja i odnos prema okolišu. Izgradnja nacionalnoga identiteta ima svoj temelj u obiteljskoj zajednici pri čemu dijete upoznaje svoj materinski jezik i razvija svijest o nacionalnoj pripadnosti, a nastavlja s upoznavanjem povijesti svoga zavičaja i domovine te očuvanjem baštine. Pritom pojedinac razvija građansku, kulturnu, etičku, ekološku i zdravstvenu svijest te postaje odgovoran i aktivan građanin koji djeluje i pridonosi boljitku zajednice izgrađujući sebe.

D/ Energija

Energija je potrebna svim organizmima za životne procese i promjene. Njihovo preživljavanje ovisi o unosu, uporabi i pretvorbi energije. Postoje različiti oblici i izvori energije, ona se upotrebljava u različitim procesima i pritom mijenja oblik i/ili prelazi s jednoga tijela na drugo. Potrebna je našem tijelu, ali i za različite uređaje u našem svakodnevnom životu, u prometu, industriji i sl. Važnost energije najlakše spoznamo kad je nema dovoljno. Čovjek stalno pronalazi nove, obnovljive i neobnovljive izvore energije, načine dobivanja i pohranjivanja te iskorištavanja energije nužne za opstanak i razvoj društva. Proizvodnja i potrošnja energije ima i nepovoljne posljedice za okoliš, te je potrebno izgraditi pravilan odnos prema uporabi energije te svijest o različitim opasnostima i mjerama opreza. Razumijevanje energije omogućava shvaćanje različitih pojava, promjena i procesa u svakodnevnom životu kojima je potrebna energija te važnosti održivoga načina proizvodnje, prijenosa, pretvorbe i uporabe energije.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

I. razred

/68 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Organiziranost svijeta oko nas	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1 Učenik uočava organiziranost u prirodi promatrajući neposredni okoliš.	● razlikuje vrste prostora u neposrednoj okolini mjesta stanovanja i škole: park, livada, šuma ● prepoznaje svoje mjesto stanovanja kao selo ili grad ● otkriva kako cjelinu čine dijelovi, te kako se različite cjeline mogu dijeliti na sitnije dijelove ● uočava red u prirodi na primjeru biljaka, životinja i ljudi ● imenuje i razlikuje tvari u svome okružju (voda, zrak, zemlja, plastika, staklo, tkanine, drvo, metal i sl.) ● imenuje dijelove svoga tijela i prepoznaje razlike između djevojčice i dječaka ● navodi dnevne obroke i primjere redovitoga održavanja osobne čistoće i tjelovježbe povezujući s očuvanjem zdravlja.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-2.1.1 PSP-4.2.2
Ključni sadržaji	
● dio – cjelina ● red u prirodi ● selo, grad ● voda, zrak, zemlja, plastika, staklo, tkanine, drvo, metal i sl. ● dijelovi tijela ● načini održavanja zdravlja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Na primjerima iz svakodnevnoga okružja učenik otkriva da se cjelina sastoji od dijelova (šuma se sastoji od drveća, razred od učenika, kuća/stan od prostorija i dr.). Na primjerima iz prirode uočava da dijelovi cjeline različitim kombinacijama i postupcima poprimaju nove oblike i svojstva (zrna pšenice mljevenjem postaju brašno, morske stijene od udaraca valova usitnjavaju se u morske kamenčiće). Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.2 Učenik prepoznaje organiziranost vremena navodeći vremenski slijed događaja.	● određuje i imenuje dijelove i doba dana te prepoznaje izmjenu godišnjih doba opažajući organiziranost vremena ● prikazuje vremenski slijed događaja u odnosu na jučer, danas i sutra i u odnosu na dijelove i doba dana (npr. vremenska crta) ● reda pravilno dijelove i doba dana i prepoznaje važnost organiziranosti vremena na svom primjeru.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-2.1.1 PSP-1.2.2

Ključni sadržaji	
- dijelovi i doba dana - godišnja doba - jučer. danas. sutra - organiziranost vremena.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik na vremenskoj crti i/ili lenti vremena prikazuje i smješta događaje u odnose: dijelove dana (dan i noć), doba dana (jutro, prijepodne, podne, poslijepodne, večer), jučer/danas/sutra, godišnja doba. Planira svoje dnevne aktivnosti u odnosu na dijelove i doba dana, jučer/danas/sutra. Izrađuje kalendar za sva četiri godišnja doba na temelju praćenja promjena u prirodi. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.3 Učenik uočava organiziranost različitih prostora i zajednica u neposrednom okružju.	- opisuje organizaciju doma i škole (članovi uže i šire obitelji, djelatnici u školi, radni prostor, prostorije...) - razlikuje prostorije u domu i školi prema njihovoj namjeni - prepoznaje važnost uređenja prostora u domu i školi te vodi brigu o redu u domu i školi - prepoznaje organizaciju prometa (promet, prometnica, pješaci, vozači, prometni znakovi) - navodi svoje dužnosti u zajednicama kojima pripada.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-1.1.3 PSP-1.1.3
Ključni sadržaji	
- dom i škola – prostorije i organizacija - obitelj - promet - dužnosti.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Uzimaju se primjeri organizacije iz neposrednoga učenikova okružja kao što su dom, obitelj, razred, škola i promet na temelju neposrednog uvida. Učenik navodi i opisuje članove svoje obitelji. Prepoznaje i pojašnjava po čemu je njegova obitelj posebna i jedinstvena. Uočava da svaki član obitelji ima svoja prava i dužnosti te da poštivanje tih prava i ispunjavanje dužnosti pomaže u organiziranosti obiteljske zajednice. Preporučuje se u izvanučioničkoj nastavi (okolica škole) prepoznati organizaciju prometa. Učenik izrađuje modele prometnih znakova i/ili prometnih sredstava. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
PREDMETNO PODRUČJE: B/ Promjene i odnosi	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1 Učenik uočava promjene u prirodi povezujući ih s njihovim utjecajem na živa bića.	- opisuje vremenske prilike, rast i razvoj biljke, svoj rast i razvoj - prepoznaje utjecaj izmjene dana i noći i godišnjih doba na život biljaka, životinja i ljudi - promatra promjene u prirodi u neposrednome okolišu - brine se za očuvanje osobnoga zdravlja i okružja u kojemu živi i boravi - prepoznaje mjesta u neposrednom okružju na kojima se odlaze otpad - uočava zagađivače u neposrednom okružju.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-1.2.3

Ključni sadržaji	
- vremenske prilike - utjecaj vremenskih prilika na život - promjene u prirodi - briga za očuvanje osobnog zdravlja i okružja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Opažanjem i praćenjem promjena u prirodi u svome neposrednom okolišu učenik bilježi promjene, opisuje viđeno, prikazuje crtežom i predstavlja dobivene rezultate, na primjer vremenske promjene u biljnome i životinjskome svijetu, djelatnost ljudi tijekom godišnjih doba. Na primjerima osobnoga ponašanja uočava važnost održavanja osobne čistoće, raznolike prehrane, pravilnoga držanja tijela i nošenja školske torbe, tjelesne aktivnosti, zaštite od sunca, poznavanja vremenskoga ograničenja rada s digitalnom tehnologijom i sl. za očuvanje zdravlja. Na primjerima uočava važnost osobnoga djelovanja u okružju u kojemu živi i boravi, tj. u održavanju čistoće učionice, okoliša škole i sl. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.2 Učenik uočava povezanost vremenskih ciklusa s aktivnostima u životu.	- razlikuje dan i noć te povezuje dijelove i doba dana s vlastitim aktivnostima - određuje odnos jučer-danas-sutra na primjerima iz svakodnevnoga života i opisuje njihovu promjenjivost - prepoznaje smjenu godišnjih doba i svoje navike prilagođava određenome godišnjem dobu - promatra, prati i bilježi promjene i aktivnosti s obzirom na izmjenu dana i noći, doba dana i smjenu godišnjih doba - reda svoje obveze, aktivnosti, događaje i promjene u danu prikazujući ih na vremenskoj crti ili lenti vremena, crtežom, dijagramom, uz korištenje IKT-a ovisno o uvjetima.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-2.1.3
Ključni sadržaji	
- vremenski slijed – dijelovi i doba dana te godišnja doba - vremenska crta ili lenta vremena - smještanje aktivnosti i događaja u vremenski kontekst.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenik se koristi vremenskom crtom ili drugim prikazima vremenskoga slijeda kako bi pratio ili planirao vlastite aktivnosti u danu i/ili jučer/danas/sutra. Na temelju promjena u prirodi izrađuje kalendar godišnjih doba. Pritom se može koristiti različitim načinima: od crtanja do IKT-a, ovisno o mogućnostima i interesima učenika ili opremljenosti škole. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.3 Učenik se snalazi u prostoru oko sebe poštujući pravila.	- snalazi se u neposrednome okružju doma i škole uz poštivanje i primjenu prometnih pravila - imenuje prostore za sigurno kretanje pješaka - prepoznaje, razlikuje i primjenjuje odnose: gore-dolje, naprijed-natrag, ispred-iza, lijevo-desno, unutar-izvan, ispod-iznad.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-1.2.1 PSP-1.1.3
Ključni sadržaji	
- prometna pravila - odnosi među stvarima.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
U ostvarenju ishoda valja voditi računa o povezanosti s drugim ishodima u podučavanju pa se tako npr. povezuje snalaženje učenika u određenome neposrednom okružju uz opisivanje svih međudodosa, npr. gore-dolje, naprijed-natrag, ispred-iza, lijevo-desno, unutar-izvan, ispod-iznad s njegovom organiziranošću ili promjenama. Preporučuje se ishod ostvarivati u izvanučioničkoj nastavi. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
PREDMETNO PODRUČJE: C/ Pojedinac i društvo	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1 Učenik prepoznaje svoje vrijednosti i uloge kao i vrijednosti i uloge drugih u svojoj zajednici.	• prepoznaje svoju posebnost i vrijednosti kao i posebnost i vrijednosti drugih osoba i zajednica kojima pripada • otkriva svoju ulogu u zajednici i povezanost s ostalim članovima s kojima je povezan događajima, interesima, vrijednostima • sudjeluje u obilježavanju događaja, praznika, blagdana • opisuje način obilježavanja događaja, praznika i blagdana u svojoj obitelji.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-1.1.1
Ključni sadržaji	
• vrijednost osobe • uloga u zajednici • obilježavanje događaja, praznika, blagdana (Dani kruha, Sveti Nikola, Božić, Uskrs).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Navesti učenika da prepozna svoju posebnost i vrijednosti kao i posebnost i vrijednosti drugih osoba i zajednica kojima pripada. Kroz različite aktivnosti potaknuti učenika na otkrivanje svoje uloge u zajednici i povezanost s ostalim članovima s kojima je povezan događajima, interesima, vrijednostima. Organizirati obilježavanje događaja, praznika, blagdana u razrednoj zajednici i usporediti s obilježavanjem u obitelji. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.2 Učenik prepoznaje ulogu i utjecaj prava, pravila i dužnosti na pojedinca i zajednicu poštivajući ih u svom okruženju.	• upoznaje prava djece, razgovara o njima i ponaša se u skladu s njima • primjenjuje pravila, obavlja dužnosti te poznaje posljedice za njihovo nepoštivanje u razrednoj zajednici i školi • obavlja dužnosti i pomaže u obitelji te preuzima odgovornost • koristi se, svjesno i odgovorno, telefonskim brojevima za hitne slučajeve • koristi se, odgovorno i sigurno, IKT-om uz učiteljevu pomoć (sigurnost, zaštita, komunikacija).
Poveznice sa ZJNPP	DHP-4.1.1
Ključni sadržaji	
• prava djece • pravila ponašanja • dužnosti • telefonski brojevi za hitne slučajeve • upotreba IKT alata.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici dogovaraju pravila i dužnosti u razrednome okružju. Prikazuje određene životne situacije kad je potrebno koristiti se telefonskim brojem 122 (simulacija ugrožavajuće situacije). Igrom uloga upoznaje moguća rješenja nesporazuma i problema u razredu. Sudjeluje u rješavanju nesporazuma i problema u razredu. Upoznaje osnovna pravila primjernoga ponašanja na internetu. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
PREDMETNO PODRUČJE: D/ Energija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.I.1 Učenik opisuje uređaje koje koristi u svakodnevnom životu navodeći opasnosti pri korištenju.	• opisuje uređaje iz svakodnevnoga života i njihovu svrhu • prepoznaje i navodi opasnosti koje se mogu javiti pri upotrebi uređaja • razvija naviku isključivanja uređaja kad se ne koristi njime, brine se o čišćenju i čuvanju svojih uređaja • prepoznaje izvore energije u neposrednom okružju • uočava utjecaj prehrane za život svih živih bića.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-3.3.1 PSP-3.3.2
Ključni sadržaji	
• sigurno korištenje uređaja • opasnosti prilikom korištenja uređaja • energija kao pojam.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Opisuje uređaje s kojima se susreće u svakodnevnome životu (računalo, kućanski aparati, mobitel, igračke i sl.) prema sličnostima i razlikama i prepoznaje one kojima je za rad potrebna električna energija (npr. upotreba IKT-a, obrazovnih računalnih igara). Prema mogućnostima pokazuje uporabu uređaja iz svakodnevnoga života te postupke u slučaju opasnosti. Na primjeru učenika, kao i na primjerima životinja i biljaka, pokazati kako sva živa bića trebaju sunce, vodu te hranu za život. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
Istraživački pristup	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.B.C.D.I.1 Učenik uz usmjeravanje predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okružju koristeći se različitim izvorima informacija.	• opaža i opisuje svijet oko sebe služeći se svojim osjetilima i mjerenjima • crta opaženo i označava/imenuje dijelove • prepoznaje uzročno-posljedične veze u neposrednome okružju • postavlja pitanja povezana s opaženim promjenama u prirodi • postavlja pitanja o prirodnim i društvenim pojavama • objašnjava uočeno, iskustveno doživljeno ili istraženo • uočava probleme i predlaže rješenja • raspravlja, uspoređuje i prikazuje na različite načine rezultate – crtežom, slikom (piktogramima), grafom i sl. • donosi jednostavne zaključke.
Poveznice sa ZJNPP	PSP-1.4.3

Ključni sadržaji
• svi sadržaji iz ostalih predmetnih područja.
Preporuke za ostvarenje ishoda
Učitelj samostalno odlučuje kada i na kojim će se primjerima ti ishodi ostvarivati u učenju i podučavanju. Tijekom učenja i podučavanja potrebno je što više primijeniti metode aktivnoga učenja u kojima učenik sudjeluje u promatranju i prikupljanju podataka te donošenju zaključaka. Učenik prati algoritam istraživačkoga učenja: pita, istražuje, kreira, raspravlja i procjenjuje. Učenik rezultate može prikazati crtežom, tablično, dijagramom ili ih ponekad samo opisati, a izvori podataka mogu biti i usmeni, npr. od roditelja ili drugih osoba. Istraživački pristup potrebno je integrirati u proces učenja i podučavanja svih predmetnih područja na različite načine: od promatranja i istraživanja u neposrednoj stvarnosti, izvođenja pokusa, promatranja, upotrebe simulacija do problemskih zadataka i drugih načina kako bi se poticalo aktivno, istraživačko i iskustveno učenje. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima iz ostalih predmetnih područja ovog predmeta kao i svih ostalih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Nastava Prirode i društva temelji se na konstruktivističkim načelima učenja:

- učenjem aktivnim sudjelovanjem i razmišljanjem o iskustvima
- nadogradnjom onoga što učenici već znaju
- razvijanjem mišljenja višeg reda pomoću vodstva u ključnim dijelovima procesa učenja
- prilagođavanjem nastave načinima i oblicima učenja ovisno o potrebama učenika
- stalnom interakcijom s drugima
- kombiniranjem podučavanja i iskustva učenika u skladu s njihovim kognitivnim razvojem.

Za ostvarenje postavljenih ciljeva nastavnog predmeta Priroda i društvo potrebno je osmisliti aktivnosti koje potiču interes učenika sa sadržajima koji su primjereni i zanimljivi te omogućavaju učeniku konkretnu primjenu u stvarnim životnim situacijama. Aktivnosti učenika trebaju biti usmjerene na razvoj i primjenu kritičkog mišljenja, kreativnosti, inovativnosti, sposobnosti rješavanja problema, donošenja odluka i metakognicije. Kako bi se to postiglo, učenici moraju imati priliku surađivati, razmišljati, raspravljati, procjenjivati informacije i donositi odluke. Moguće aktivnosti su otkrivanja igrom, igranja uloga, rješavanja problema, izrade projekata, izrade vizualnih prikaza, pričanja priča, igranja didaktičkih igara, posjeta, terenske nastave, praktični radovi, istraživanja. Sve navedene aktivnosti predstavljaju metode aktivnog učenja u kojima je učenik aktivno uključen u proces učenja i stječe znanja, vještine, stavove i vrijednosti potrebne za svakodnevni život. Učenici često ističu praktične aktivnosti kao najbolji dio nastave zato što imaju priliku djelovati, surađivati i biti aktivno uključeni u proces učenja.

Uloga učitelja je stvaranje sigurnoga i poticajnoga okružja za učenje. Njegova obveza je organizirati nastavu koja uključuje različite metode i tehnike podučavanja koje uvažavaju različite stilove učenja svakog pojedinog učenika. Od učitelja se zahtjeva pronalaženje načina povezivanja postojećeg znanja i sposobnosti s novim.

U učenju i podučavanju predmeta Priroda i društvo postavljene ishode učenja ostvarujemo kroz različite sadržaje iz što više izvora znanja, razne materijale iz izvorne stvarnosti. Uz izvornu stvarnost i udžbenike poželjno je koristiti se internetom, enciklopedijama, dječjim časopisima, aktualnim informacijama iz medija, suradnjom s raznim osobama i ustanovama (muzeji, knjižnice, arhivi, botanički vrtovi, parkovi prirode, nacionalni parkovi...) i dr. Materijali za učenje su i pribor za izvođenje pokusa, vremenska crta ili lenta vremena, geografske karte, ručni i tehnološki alati, umne i konceptualne mape, plakati, prezentacije, predmeti iz neposredne stvarnosti i sl. U izboru, pripremi i izradi izvora znanja i materijala za učenje i podučavanje učitelj ima autonomiju te se koristi svojom kreativnošću, ali i kreativnošću učenika.

Bez obzira održava li se nastava u učionici ili izvan nje, za razvoj učenika važno je okružje u kojemu se učenici mogu koristiti svim osjetilima, uređenost prostora u kojemu učenici uče i rade, zanimljiv materijali te njihov doprinos uređenju prostora i izradi materijala. Online okružje također može povećati motivaciju. Virtualnom stvarnošću i simulacijama možemo se koristiti kad nam neposredna stvarnost nije dostupna. Informacijsko-komunikacijska tehnologija

omogućava nam i povezanost s učenicima ili stručnjacima u drugim mjestima i različitim dijelovima države i/ili Europe. Pozitivno i poticajno okružje za učenje ostvaruje se i međusobnim povjerenjem i uvažavanjem sudionika u procesu učenja, dogovaranjem pravila te uzajamnim pomaganjem. Osjećaj sigurnosti u učenika potiče aktivnost i kvalitetnije rezultate rada.

Učitelj ima slobodu birati oblike rada kojima će iskoristiti pune potencijale svih u razredu i osigurati uspjeh svakog učenika. Suradničkim učenjem učenik zadovoljava svoju potrebu za interakcijom te ujedno razvija svoje komunikacijske i socijalne kompetencije. Prilikom primjene različitih oblika rada učitelj treba jasno postaviti očekivanja za učenike i unaprijed isplanirati aktivnosti kako bi mogao pratiti napredak svakog učenika unutar skupine ili individualno kao i rad skupine u cjelini na temelju različitih metoda samovrednovanja i vrednovanja.

U pogledu podučavanja zavičaja i značenja sintagme neposredno okružje, ona ima različito značenje u svakom razredu podučavanja predmeta. U prvom razredu osnovne škole neposredno okružje podrazumijeva relaciju Dom - Škola. Drugi razred se proširuje na mjesto u kojem učenik stanuje odnosno pohađa nastavu (ako učenik pohađa područnu školu ili odjel, onda se to mjesto smatra neposrednim okružjem). U trećem razredu neposredno okružje podrazumijeva općinu ili grad stanovanja učenika. Četvrti razred se širi na učenikovu županiju, odnosno županiju u kojoj živi i pohađa nastavu, dok se u petom razredu uče osnovna obilježja države. Poželjno je da učitelji, u skladu s ovakvom organizacijom podučavanja zavičaja, organiziraju terensku nastavu ili izlete.

F/VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

U nastavnome predmetu Priroda i društvo vrednovanje ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda je sastavni dio učenja i podučavanja. Učitelji prilikom vrednovanja primjenjuju dva elementa vrednovanja:

- **usvojenost znanja**
- **istraživačke vještine.**

Usvojenost znanja obuhvaća znanja svih kognitivnih razina koja je učenik stekao u skladu s određenim ishodima kurikuluma. U elementu istraživačke vještine vrednuju se vještine učenika, i/ili praćenjem njegovih aktivnosti i/ili rezultata tih aktivnosti.

Za svako vrednovanje učitelj izrađuje kriterije i s njima upoznaje učenike ili ih izrađuje zajedno s njima.

U početnim godinama osnovnoškolskog obrazovanja ocjenjivanje učenika je opisno. Opisna ocjena predstavlja informaciju o razini učenikovih postignuća u odnosu na očekivanja odnosno postavljene ishode i kriterije vrednovanja.

Uz brojčane ocjene (u kasnijim razredima) jednako su važan dio vrednovanja i bilješke kojima učitelj redovito opisuje i prati napredovanje učenika. One su povratna informacija učeniku, roditelju i samome učitelju o svim aktivnostima učenika, razvoju stavova, procesima učenja, kreativnome i samostalnome mišljenju, suradnji i radu u paru i/ili skupini, donošenju valjanih odluka, učeničkome vrednovanju i samovrednovanju.

Nastavnim predmetom Priroda i društvo razvijaju se navike, vrijednosti i stavovi te pozitivan odnos prema sebi, drugima i prirodi, stoga pojedini navedeni ishodi nisu mjerljivi kao konačan rezultat, ali su jednako važni i vrednujemo ih u procesu učenja prateći sudjelovanje učenika u različitim svakodnevnim aktivnostima.

Posebnost su Prirode i društva i razredni projekti, različitih tema i trajanja, tijekom kojih je poželjno razvijati vještine vrednovanja i samovrednovanja i rada na projektu i postignutih rezultata po završetku te utjecaja samoga projekta (sagledati sve etape planiranja i izvođenja, poteškoće koje su se pojavile te primjenu u svakodnevnome životu).

Jasna i smisljena povratna informacija učeniku služi i za praćenje osobne učinkovitosti i napretka te daje preporuke za daljnje napredovanje. Potrebno je uspostaviti pozitivno ozračje u kojemu učenik prati svoja postignuća i prepoznaje uspjeh i napredovanje u učenju što je jedino moguće ako se svakodnevno razgovara o tome.

Učenici i roditelji trebaju dobiti pravodobne i jasne povratne informacije o tome što su

učenici naučili, koliko (kvantiteta) i koliko dobro (kvaliteta) kako bi znali sljedeći korak u procesu učenja. Učitelj za svakoga učenika upisuje i kratak osvrt na postignuća konkretnim i autentičnim opisom »jakih strana« te preporuka za napredovanje u predmetu. Kvalitativni osvrt treba ukazati na to što učenik zna i može izvesti, u kojim je elementima posebno uspješan, a u kojima treba unaprijediti učenje i rezultate tj. u kojima treba podršku. Učitelj također opisuje razvoj temeljnih kompetencija učenika u svom predmetu. Postignuća učenika dodatno se vrednuju i brojčanom ocjenom. Pritom se zadržava ljestvica školskih ocjena od pet stupnjeva.

Zaključna se ocjena (u kasnijim razredima) izriče brojkom i riječju (nedovoljan – 1, dovoljan – 2, dobar – 3, vrlo dobar – 4, odličan – 5). Zaključna ocjena na kraju svakoga razreda, za svakoga učenika, treba odgovarati ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja zadanih kurikulskim dokumentima, ali ne mora biti jednaka aritmetičkoj sredini pojedinačnih ocjena. U zaključnoj ocjeni podjednak udio čine ocjene iz obaju elemenata vrednovanja (usvojenost znanja i istraživačke vještine), ali i elementi opisnoga praćenja.

Vrednovanje u nastavnome predmetu Priroda i društvo treba biti učestalo, različito i redovito tijekom školske godine. Poseban naglasak treba staviti na inicijalno (dijagnostičko) vrednovanje. Ono se primjenjuje u svim razredima. Na početku prvog razreda osnovne škole promatramo i bilježimo vještine i znanja s kojima su učenici došli u školu, a učiteljima služi za planiranje daljnjeg rada. Od drugog do petog razreda, inicijalno vrednovanje provodi se u prvom tjednu nastave i zahtijeva kvalitativnu i kvantitativnu analizu. Rezultati inicijalnog vrednovanja učitelju služe za planiranje ishoda, sadržaja kao i vremena potrebnog za ponavljanje.

Primjenjuju se tri pristupa vrednovanja: za učenje, kao učenje i vrednovanje naučenoga.

Cilj vrednovanja nije samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegova individualnoga razvoja te usmjeravanje i poticanje učenika kako bi postigao maksimalne rezultate prema svojim sposobnostima. Učenik se aktivno uključuje u proces vrednovanja od samoga početka.

U vrednovanju za učenje formativno se prati napredovanje učenika pri čemu je važna redovita povratna informacija o napredovanju i postignutome uspjehu učenika u odnosu na očekivanja. Vrednovanje za učenje ne rezultira ocjenom, već kvalitativnom povratnom informacijom o tijeku procesa učenja i usmjereno je na napredak učenika koje je ostvario u određenome vremenu. Trenutačna postignuća učenika uspoređuju se s njegovim prethodnim postignućima, a ne s drugim učenicima.

Vrednovanje kao učenje podrazumijeva aktivno uključivanje učenika u proces vrednovanja uz stalnu podršku učitelja s ciljem razvoja autonomnoga i samoreguliranoga učenja. Učitelj planira vrijeme potrebno za poticanje, usmjeravanje i modeliranje vrednovanja kao učenja. Učenik, posebno u prvom i drugom razredu, treba podršku, vođenje i pravodobne povratne informacije, u početku od strane učitelja, a kasnije i od svojih vršnjaka.

Vrednovanje naučenoga uglavnom se primjenjuje kao sumativno vrednovanje razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u određenome trenutku. Vrednovanje je kriterijsko, što znači da se temelji na unaprijed određenim kriterijima razine usvojenosti znanja, vještina i vrijednosti, odnosno odgojno-obrazovnih ishoda.

Pri svakome vrednovanju valja voditi računa o primjeni različitih metoda i tehnika kako bi učenici imali priliku pokazati stečene kompetencije na način na koji to njima najviše odgovara. Osim usmenoga i pisanoga provjeravanja, učitelj se može koristiti i opažanjima učenikova rada, praktičnim radovima, učeničkim izvješćima, grafičkim organizatorima, crtežima, modelima, učeničkom mapom i sl., pri čemu mu u vrednovanju mogu pomoći liste provjera i/ili rubrike. Bez obzira na metodu ili tehniku vrednovanja, nužno je voditi računa da pitanja postavljena učenicima budu primjerena, različite težine i kognitivnih razina. Različitim pristupima i zahtjevima prema učeniku te integracijom različitih vrsta i izvora podataka o njegovu napredovanju, prikupljaju se kvalitetni i pouzdani dokazi o njegovim postignućima.

U vrednovanju napredovanja učenika, učitelji trebaju:

- osigurati pozitivno ozračje i osmisliti iskustva učenja u kojima se svaki učenik osjeća uspješno
- ispraviti obrazovni nedostatak i pružiti podršku svim učenicima - na primjer, učenici s poteškoćama u razvoju, učenici slabijeg imovinskog stanja
- prilagoditi organizaciju razreda, strategije podučavanja, strategije vrednovanja, vremena i resursa za učenje, baviti se potrebama učenika i graditi na njihovim snagama
- pružiti mogućnosti učenicima da rade u različitim situacijama učenja, uključujući individualni rad, rad u paru i rad u skupini
- identificirati i odgovoriti na raznolikost u stilovima učenja učenika
- nadograditi učenikove individualne razine znanja, vještina, i stavova
- dizajnirati zadatke učenja i vrednovanja koji se oslanjaju na učenikove snage
- osigurati da učenici koriste prednosti kao sredstvo borbe protiv poteškoća
- koristiti snage i sposobnosti učenika za motiviranje i podršku za učenje
- ponuditi višestruke i raznolike načine učenja
- slaviti postignuća učenika, pogotovo onih koji su vjerovali da im je to bio preveliki izazov.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Priroda i društvo**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14- ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.9. PREDMETNI KURIKULUM ZA POVIJEST

Koordinator Društveno-humanističkog područja:

dr. sc. Marija Naletilić

Voditelj predmetne Radne skupine:

dr. sc. Marija Naletilić

Radna skupina za izradu predmetnog kurikuluma:

Damir Galić

Jelena Glavota

Dragan Ćosić

Žaklina Pirkli Ivanković

Franjo Pandžić

Recenzent:

Vjera Brković, prof.

A/ OPIS PREDMETA

Svrha učenja i podučavanja nastavnog predmeta Povijest jest stjecanje znanja o prošlosti koje je potrebno za razumijevanje sadašnjosti, a isto tako potiče na promišljanje o budućnosti. Stečena znanja, usvojene vještine i prihvaćene vrijednosti predstavljaju temelj za razumijevanje i kritičko sagledavanje događaja i procesa koji su utjecali na razvoj ljudskog društva od najstarijih vremena do danas. Za učenika je važno učenje o vlastitoj zajednici i drugim zajednicama zbog razumijevanja procesa koji su utjecali na stvaranje osobnih i kolektivnih identiteta, primjerice lokalnih, nacionalnih, etničkih, kulturnih, socijalnih, klasnih, religijskih i drugih. Učenjem i podučavanjem predmeta kod učenika treba potaknuti interes za rad na povijesnim izvorima, sagledavanje događaja iz različitih perspektiva, donošenje zaključaka i osmišljavanje različitih oblika prezentacija. Na taj način razvija se analitičko, kritičko i kreativno mišljenje koje će im pomoći da aktivno sudjeluju u društvu.

Proučavanjem prošlosti, kroz određene tematske cjeline na konkretnim primjerima, učenici propituju i razvijaju temeljne vrijednosti kao što su život, sloboda, mir, suradnja, tolerancija, jednakost, susretanje i međusobno prožimanje različitih kultura. Kroz različite teme učenici trebaju bolje razumjeti vrijednosti svijeta u kojemu živimo. Navedene vrijednosti trebaju biti u središtu svih tema kroz sva povijesna razdoblja kako bi učenici spoznali način poimanja vrijednosti kroz dugu povijest ljudskog društva i bili osposobljeni usporediti je s vrijednostima u vremenu u kojemu živimo.

Podučavanjem nastavnog predmeta Povijest neposredno se ostvaruju vrijednosti i ciljevi određeni zakonom o osnovnom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju. Stečena znanja iz povijesti koriste se u svakodnevnom životu, na temelju iskustava iz prošlosti možemo predvidjeti događaje u budućnosti i aktivno sudjelovati u lokalnoj i globalnoj zajednici.

Učenje i podučavanje predmeta razvija matematičku pismenost, kompetenciju učiti kako učiti, socijalnu i građansku kompetenciju, kulturnu svijest i kulturno izražavanje i kreativno-produktivnu kompetenciju. Ove kompetencije razvijaju se korištenjem logičkog i prostornog razmišljanja prikazujući karte, grafikone i lentu vremena pri objašnjavanju povijesnog vremena. Učeći povijest učenici razvijaju suodgovornost za vlastito učenje, definiraju vlastite ciljeve, koriste različite metode i strategije učenja. Također učenje povijesti utječe na poštivanje drugih kultura, razumijevanje svoga identiteta i sposobnost empatije.

Učenjem povijesti učenici proširuju znanja o prošlosti, razvijaju analitičke vještine koje su im potrebne za kritičko sagledavanje suvremenog svijeta, povijesnih korijena i aktualnih civilizacijskih tijekova. Nakon stjecanja temeljnih povijesnih znanja o povijesti svoje nacije, regije, Europe i svijeta razvija se povijesno mišljenje koje omogućava učenicima da vrednuju dokaze, provode komparativnu i uzročno-posljedičnu analizu, interpretiraju povijesne podatke, iznose čvrste povijesne argumente i povijesne perspektive te analiziraju suvremene teme što im može pomoći u donošenju odluka u svakodnevnom životu.

Nakon ovladavanja gradiva Povijesti učenik bi trebao biti osposobljen za donošenje odluka, nastavak obrazovanja te odgovorno sudjelovanje u demokratskom društvu brzih društvenih, tehnoloških i ekonomskih promjena kako bi dao svoj doprinos izazovima na lokalnoj, regionalnoj, europskoj i globalnoj razini.

Nastavni predmet Povijest pripada društveno-humanističkom području. Kurikulum Povijesti strukturiran je s četiri domene/nastavna područja a to su: Povijesni izvori i proučavanje povijesti, Povijesno vrijeme i kronologija, Kontinuitet i promjena i Uzročno-posljedični odnosi. Nastavlja se na početno učenje povijesti u predmetu Priroda i društvo.

Učenje i podučavanje Povijesti zahtijeva izbor različitih sadržaja te primjenu raznih metoda sukladno uzrastu učenika. Učenje se odvija u interakciji s drugima, potiče se suradničko učenje jer učenici nekada bolje prihvaćaju nove ideje od svojih vršnjaka. Učenik primjenjuje različite načine učenja, primjerice postavlja pitanja, samostalno zaključuje na temelju povijesnih izvora, njihove analize te prezentacije dobivenih rezultata. U središtu učenja je čovjek i temeljne vrijednosti kako bi učenici usvojili pozitivne vrijednosti i bili sposobni ostvariti vlastite potencijale.

Podučavanje prošlosti zahtijeva razumijevanje različitih kultura i civilizacija u svijetu, uključujući i analizu važnih ideja, društvenih i kulturnih vrijednosti, vjerovanja i tradicije. Učenjem povijesti učenici ispituju uvjete u kojima ljudi žive i veze i interakcije ljudi kroz vrijeme i prostor, kao i načine na koje različiti ljudi vide isti događaj iz različitih perspektiva.

Učenje o svjetskim kulturama i civilizacijama zahtijeva uspostavljanje vremenskih okvira, istraživanje različitih periodizacija, istraživanje tema kroz vrijeme i unutar određenih kultura i fokusiranje na ključne prekretnice u svjetskoj povijesti.

Proučavanje glavnog socijalnog, političkog, kulturnog i religijskog razvoja u svjetskoj povijesti uključuje i učenje o važnim ulogama i doprinosima koje su imali određeni pojedinci i skupine.

Nastavni predmet Povijest je obavezan u osnovnoj školi u šestom, sedmom, osmom i devetom razredu.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Cilj učenja i podučavanja Povijesti jeste poticanje interesa za izučavanje prošlosti, očuvanje kulturne baštine, razumijevanje različitih kultura i poticanje interesa za sadašnjost kako bi kritički razmišljali o svijetu u kojemu žive. Poznavanje osnovnih povijesnih činjenica potrebno je kako bi kvalitetno raspravljali o određenoj temi i razumjeli vrijeme u kojemu živimo. Potrebno je razvijati povijesno mišljenje učenjem o najvažnijim događajima, pojavama, procesima i važnim obilježjima razdoblja i društva koja proučavaju, što uključuje analitičko, kreativno i kritičko mišljenje o gospodarstvenom, društvenom, kulturnom i političkom razvoju, svakodnevnom životu, idejama, vjerovanjima i nazorima ljudi te vezama među njima.

Cilj je osposobljavanje učenika za prepoznavanje, povezivanje i vrednovanje različitih vrsta primarnih i sekundarnih povijesnih izvora kako bi tumačili povijesne događaje i procese. Takva nastava razvija kompetencije i postaje temelj za cjeloživotno učenje.

Osposobljavaju se za snalaženje u povijesnom vremenu i prostoru, poštujući kronološki slijed.

Učenik je osposobljen objasniti karakteristike pojedinih povijesnih razdoblja i odrediti njihovo trajanje u povijesnom vremenu. Određuje vremenski slijed povijesnih događaja i procesa, mjeri i računa kalendarsko vrijeme, rekonstruira tijek povijesnih događaja i njegovo trajanje.

Prate kontinuitet razvoja društva i utjecaj na promjene u društvu kroz različita povijesna razdoblja. Stječu različita povijesna znanja o nacionalnoj i općoj kulturi i shvaćaju civilizacijske tekovine i vrijednosti kao što su život, sloboda, mir, jednakost, suživot, suradnja, tolerancija i ravnopravnost.

Osposobljavaju se za vrednovanje dokaza, koriste komparativnu i uzročno-posljedičnu analizu na različite načine prikazujući i interpretirajući prošlost uz korištenje različitih metodički oblikovanih nastavnih materijala. Na taj način dolazi do lakšeg razumijevanja sadašnjosti koja je stvarna posljedica povijesnog razvoja društva.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Povijesni izvori i proučavanje povijesti

Upotreba primarnih i sekundarnih izvora nužna je za istraživanje prošlosti. Kada nastavnik metodički pripremi izvore (uz svaki izvor treba napisati naslov, autora, godinu nastanka i postaviti pitanje za analizu) i tek onda se oni trebaju analizirati i vrednovati te razumjeti kontekst u kojemu su nastali (vrijeme, mjesto, okolnosti i namjere autora). Vještine se razvijaju i provođenjem vlastitih malih istraživanja o određenim temama. U prikupljanju podataka i prezentaciji rezultata potrebno je koristiti djela povjesničara, povremeno kada je to primjereno igrane i dokumentarne filmove, stripove, karikature, pjesme, književna djela, muzejske postavke i informacijsko-komunikacijske tehnologije. Rezultate istraživanja učenici mogu interpretirati na različite načine (izlaganja, eseji, prezentacije, izložbe, video uradak).

B/ Povijesno vrijeme i kronologija

Ovom domenom razvija se osjećaj za tijek, slijed i trajanje povijesnog događaja/procesa. Omogućava usporedbu obilježja različitih povijesnih razdoblja te njihov utjecaj na kasnije događaje/procese. Kronologija je važna za istraživanje odnosa među događajima, učenici usvajaju opći kronološki okvir (povijesna razdoblja) te različite načine računanje vremena. Učenici opisuju tijek vremena, smještaju događaje, osobe i pojave u odgovarajuća povijesna razdoblja. Objašnjavaju kako su se mijenjale perspektive ovisno o vremenu i prostoru. Domena Povijesno vrijeme i kronologija važna je za razumijevanje domene Kontinuitet i promjena te domene Uzročno-posljedični odnosi.

C/ Kontinuitet i promjena

Društva su se kroz povijest mijenjala, a povjesničari prate promjene ali i kontinuitet, tj. ono što je ostalo isto ili slično u vrijeme velikih promjena (institucije, tradicije, politički sustavi, vrijednosti, način života...). Učenici objašnjavaju postupne promjene te iznenadne i brze promjene u društvu koje nastaju nakon ustanaka, revolucija, ratova i gospodarskih kriza (društvene, gospodarske, kulturne, religijske, političke te svakodnevni život). Prate i tumače određene oblike društva u različitim kontekstima i povijesnim razdobljima i objašnjavaju složenost promjena i njihov utjecaj u društvu. Razumiju da se neki aspekti života mogu mijenjati, a drugi ostaju isti te da svaka promjena ne dovodi do napretka.

D/ Uzročno-posljedični odnosi

Domenom Uzročno-posljedični odnosi objašnjavaju se višestruki uzroci pojedinih povijesnih događaja, procesa i pojava kao i njihove posljedice. Učenici razlikuju povod od uzroka povijesnih događaja, procesa i pojava. Tumače složenost povijesnih uzroka i posljedica kao i ograničenje da se ponekad utvrdi uzrok i posljedica, što dovodi do razumijevanja zašto ljudi o tome imaju različita gledišta. Kritičko mišljenje razvija se razumijevanjem ove domene.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

VI. razred /70 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Povijesni izvori i proučavanje povijesti	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1 Učenik razlikuje vrste povijesnih izvora, njihovu podjelu i vrijednost.	- objašnjava važnost učenja povijesti i povijesnih izvora - opisuje vrste povijesnih izvora i to pokazuje na primjerima iz prapovijesti i starog vijeka - primjenjuje svoja znanja pri objašnjavanju vrijednosti i ograničenja povijesnih izvora na konkretnim primjerima.
Poveznice sa ZNJPP	POV-1.0.1
Ključni sadržaji	
- uvod u povijesnu znanost - vrste povijesnih izvora.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici trebaju razumjeti važnost primarnih i sekundarnih izvora, njihovu podjelu i vrijednost kako bi bili osposobljeni za istraživanje. U radu treba koristiti slikovne izvore i didaktički oblikovane pisane izvore. Izvore uskladiti s uzrastom.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2 Učenik razvrstava povijesne podatke kronološki odgovarajući na pitanja o ljudima, događajima, objektima i mjestima u prošlosti.	- razvrstava povijesne podatke logičkim i smislenim slijedom u jasnoj kronološkoj strukturi odgovarajući na pitanja o ljudima, događajima, objektima, mjestima u prapovijesti i starom vijeku - imenuje povijesna razdoblja i označava ih na lenti vremena - pokazuje na povijesnoj karti razvoj i širenje određene civilizacije - uspoređuje različite civilizacije, njihova kulturna gospodarska i umjetnička dostignuća.
Poveznice sa ZNJPP	POV-1.0.2
Ključni sadržaji	
promjene života ljudi u prapovijesti i starom vijeku, njihova materijalna i duhovna kultura.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Na didaktički oblikovanim izvorima uraditi analizu, vrjednovati i razumjeti kontekst u kojem su nastali izvori (vrijeme, mjesto, okolnosti i namjere autora).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3 Učenik prepoznaje odgovarajući izvor na zadanu temu.	- prepoznaje koji izvori odgovaraju određenom povijesnom razdoblju - poređa ih kronološki kako bi mogao odgovarati na postavljena pitanja.

Poveznice sa ZNJPP	POV-1.0.3
Ključni sadržaji	
• neandertalci (Krapinski pračovjek) • homo sapiens • butmirska naslijeđe • glasilačka kultura.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporuka za odabir odgovarajućeg izvora: Prvo se trebamo upitati koji cilj želimo ostvariti? Daje li nam odabrani izvor odgovarajuće informacije?	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.4 Učenik analizira elemente koji predstavljaju određene aspekte iz prošlosti koja se proučava.	• odabire relevantne informacije iz izvora i literature • objašnjava određene aspekte prošlosti • daje vlastiti doprinos školskoj izložbi, školskom muzeju ili lokalnom arhivu.
Poveznice sa ZNJPP	POV-1.0.3
Ključni sadržaji	
• prapovijesna nalazišta na području Hrvatske i BiH.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Koji izvor nam može pomoći da zainteresiramo učenike za rad? Izvore odabrati sukladno uzrastu. Za analizu izvora potrebno je pripremiti odgovarajuća pitanja. U radu s izvorima koristiti slikovne izvore, didaktički oblikovane tekstualne izvore. Rezultate istraživanja mogu interpretirati na različite načine (izlaganja, eseji, prezentacije, izložbe). Preporuka posjeta lokalnim nalazištima, muzejima, arhivima...	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Povijesno vrijeme i kronologija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1 Učenik objašnjava kategorije kalendarskoga vremena i kako postoje različiti načini računanja vremena.	• određuje trajanje desetljeća, stoljeća, tisućljeća i smješta godine u desetljeća, stoljeća i tisućljeća • navodi da prošlost dijelimo na razdoblje prije i poslije Krista • objašnjava različite načine računanja vremena.
Poveznice sa ZNJPP	POV-2.0.1
Ključni sadržaji	
• mjerenje i računanje vremena.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Kod učenika razvija se osjećaj za tijek, slijed i trajanje povijesnog događaja/procesa. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (jedinice za mjerenje vremena), Vjeronauk (kršćanska era).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda

B.VI.2 Učenik imenuje prapovijesna i povijesna razdoblja.	• imenuje glavna prapovijesna i povijesna razdoblja • navodi njihov kronološki slijed te ih prikazuje kroz različite načine računanja vremena u prošlosti.
Poveznice sa ZNJPP	POV-2.0.1
Ključni sadržaji	
• podjela prošlosti.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Potrebno je objasniti periodizaciju i različite načine računanja vremena. Služe se matematičkim vještinama kako bi izmjerili trajanje različitih razdoblja ljudske prošlosti kroz različite načine računanja vremena na različitim lentama vremena i grafikonima. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajem nastavnog predmeta: Matematika (aritmetika).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.3 Učenik povezuje povijesna razdoblja s događajima, ljudima i društvenim promjenama koristeći lentu vremena.	• izrađuje lentu vremena kako bi kronološki poredao povijesna razdoblja • smješta događaje i osobe u odgovarajuća razdoblja.
Poveznice sa ZNJPP	POV-2.0.3
Ključni sadržaji	
• obilježja i dostignuća Naroda Starog istoka: Mezopotamija, Egipat.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Izrađuje lente vremena za određene narode Starog Istoka na kojima kronološki reda osobe i događaje. Istražuje prošlost škole ili mjesta u kojemu živi i izrađuje lentu vremena. Izrađuje neke predmete od gline kakvi su se izrađivali na području Starog istoka i uspoređuje ih s predmetima koje oni koriste (primjerice vaze, vrčevi, nakit...). Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Geografija (kontinenti, more), Likovna kultura (umjetnost starih civilizacija). Preporuka: povezati s ishodom B4.	
Ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.4 Učenik razlikuje kriterij određivanja prapovijesti i povijesti (pojava pisma), obilježja prapovijesti i staroga vijeka.	• navodi kriterij određivanja prapovijesti i povijesti • navodi glavna obilježja prapovijesti • opisuje glavna obilježja društva u starom vijeku.
Poveznice sa ZNJPP	POV-2.0.3
Ključni sadržaji	
• prve civilizacije • obilježja i dostignuća Naroda Staroga istoka • Mezopotamija, Egipat, Feničani, Perzijanci, Kina i Indija (razvoj države, pisma, religije, znanosti, graditeljstva...).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici uspoređuju glavna obilježja prapovijesti i starog vijeka te njihov utjecaj na kasnije događaje/procese. Kronologija je važna za istraživanje odnosa među događajima. Učenici usvajaju opći kronološki okvir (povijesna razdoblja) te različite načine računanja vremena.	

Na različitim lentama vremena redaju kronološki nastanak država, pisma, religija, znanstvena dostignuća i poznate građevine naroda Starog istoka	
Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Vjeronauk (budizam), Geografija (kontinenti, more).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.5 Učenik kronološki reda ponuđene datume i razdoblja.	smješta ljude, događaje i pojave u odgovarajuća razdoblja po kronološkom slijedu.
Poveznice sa ZNJPP	POV-2.0.3
Ključni sadržaji	
osnovna obilježja i dostignuća antičke Grčke (grčki polisi).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici opisuju tijek vremena, smještaju događaje, osobe i pojave u odgovarajuća povijesna razdoblja. Izrađuju strip o životu ljudi u grčkim polisima. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (Ilijada, kazalište, drama). Izborni sadržaj: Mikenska i Kretska kultura.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Kontinuitet i promjena	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1 Učenik opisuje obilježja prapovijesti i staroga vijeka, te kontinuitete i promjene nastale u ova dva razdoblja.	- opisuje obilježja prapovijesti i starog vijeka te što se s vremenom promijenilo, a što traje u kontinuitetu - objašnjava na koji način su pojedinci ili skupine utjecali na vidljive promjene u društvu.
Poveznice sa ZNJPP	POV-3.0.1
Ključni sadržaji	
osnovna obilježja i dostignuća antičke Grčke (atenska demokracija, kolonizacija, grčka kultura, vjerovanje, helenizam).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Društva su se kroz povijest mijenjala, a povjesničari prate promjene, ali i kontinuitet, tj. ono što je ostalo isto ili slično u vrijeme velikih promjena (institucije, tradicije politički sustavi, vrijednosti, način života...). Objašnjavaju postupne promjene, iznenadne i brze promjene u društvu koje nastaju nakon ustanaka, revolucija, ratova i gospodarskih kriza (društvene, gospodarske, kulturne, religijske, političke, te svakodnevni život). Izrađuje mape s pravcima grčke kolonizacije. Izrađuje novinske članke o atenskoj demokraciji. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta: Vjeronauk (politeizam/monoteizam).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2 Učenik prepoznaje određene oblike društva u prapovijesti i starome vijeku.	- na odabranim primjerima prepoznaje oblike društva iz razdoblja prapovijesti i razdoblja starog vijeka - uspoređuje društvene odnose, gospodarstvo i svakodnevni život u Ateni, Sparti i Rimu.
Poveznice sa ZNJPP	POV-3.0.2
Ključni sadržaji	
nastanak Rima, Republika i Carstvo.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici prate i tumače određene oblike društva u različitim kontekstima i povijesnim razdobljima, objašnjavaju složenost promjena i njihov utjecaj u društvu. Razumiju da se neki aspekti života mogu mijenjati, a drugi ostaju isti te da svaka promjena ne dovodi do napretka. Pišu esej o načinu života u Ateni, Sparti i Rimu. Izrađuju tri usporedne tablice sa osnovnim obilježjima uređenja Rima kroz povijest: kraljevstvo, republika i carstvo. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Vjeronauk (Vjera starih Rimljana, progoni kršćana za vrijeme rimskih careva).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.3 Učenik prepoznaje što je iz antičkoga razdoblja ostalo sačuvano do danas (suvremeno doba).	- imenjuje antičke građevine koje su ostale sačuvane do danas - uspoređuje namjenu antičkih građevina nekad i danas - razlikuje demokraciju nekad i danas.
Poveznice sa ZNJPP	POV-3.0.3
Ključni sadržaji	
rimska osvajanja, romanizacija, svakodnevica.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici trebaju razumjeti događaje, pojave i procese koji su oblikovali čovječanstvo uočavajući njihove sličnosti i razlike kao i njihov utjecaj na sadašnjost.	
Ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.4 Učenik navodi primjere utjecaja arhitekture i umjetnosti antičkog razdoblja na sadašnjost.	- opisuje kulturu i umjetnost antike - navodi primjere utjecaja antike na današnju kulturu i umjetnost - razlikuje što se s vremenom promijenilo, a što je ostalo isto i navodi konkretne primjere.
Poveznice sa ZNJPP	POV-3.0.3

Ključni sadržaji
- rimska kultura i umjetnost - grčki i rimski gradovi - kulturni spomenici u BiH.
Preporuke za ostvarenje ishoda
Učenici objašnjavaju događaje, pojave i procese koji su oblikovali čovječanstvo uočavajući njihove sličnosti i razlike, kao i utjecaj kroz različita povijesna razdoblja i na sadašnjost. Preporuka je crtanje i opisivanje detalja koji su obilježili ovo razdoblje, kao i izrada maketa. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Tehnička kultura (tehnika graditeljstva, materijali), Likovna kultura (rimska kultura i umjetnost).

PREDMETNO PODRUČJE: D/ Uzročno-posljedični odnosi	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.1 Učenik razlikuje uzrok od povoda određenih povijesnih događaja.	- objašnjava uzrok, povod i posljedicu nekog povijesnog događaja u prošlosti - razlikuje uzrok od povoda određenog povijesnog događaja na konkretnim primjerima.
Poveznice sa ZNJPP	POV-4.0.1
Ključni sadržaji	
propast Rimskog Carstva.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Uraditi analizu različitih vrsta povijesnih izvora na odabranom primjeru kako bi razumjeli pojmove uzrok, povod i posljedicu povijesnih događaja. Izraditi kronološku tablicu. Pronaći slike svakodnevnog života ljudi iz tog vremena. Napisati povijesni esej.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.2 Učenik navodi razloge nastanka ključnih događaja i prepoznaje posljedice tih događaja.	izdvaja više od jednog uzroka i daje jednostavna objašnjenja zašto treba istražiti više od jednog uzroka i posljedica nekog događaja.
Poveznice sa ZNJPP	POV-4.0.2
Ključni sadržaji	
- antičko doba na prostoru današnje BiH i Hrvatske - romanizacija, provincije.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Tumače složenost povijesnih uzroka i posljedica, kao i ograničenje da se utvrdi uzrok i posljedica te razumijevanje zašto ljudi o tome imaju različita gledišta. Nastavnik treba odabrati izvore koji su učenicima zanimljivi. Učenici izrađuju lente vremena. Preporuka: posjeta lokalitetu, muzeju... Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta: Likovna kultura (antička kultura na prostoru BiH i Hrvatske).	
Ishod učenja	Razrada ishoda

D.VI.3 Učenik imenuje povijesne ličnosti koje su utjecale na tijek povijesnih događaja u starom vijeku	• opisuje značenje pojedinih osoba iz starog vijeka koje su utjecale na promjene u društvu, gospodarstvu, kulturi i religiji.
Poveznice sa ZNJPP	POV-4.0.3
Ključni sadržaji	
• Ilirska plemena na tlu današnje BiH • Batonov ustanak • počeci kršćanstva (nastanak, progoni, simboli).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Višestruka uzročnost uključuje važnost pojedinca ili grupe ljudi koji su odgovorni za poticanje nekog događaja, pojave ili procesa i na njihove posljedice. Interpretacija prošlosti, nekada o istom događaju, može imati različite perspektive. Izrada karte o Ilirskim plemenima na tlu današnje BiH. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajem nastavnog predmeta: Vjeronauk (kršćanstvo, Biblija, Stari zavjet).	

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Organizacija nastave Povijesti treba omogućiti ostvarenje ciljeva učenja i podučavanja pomoću četiri domene i za njih definirane odgojno-obrazovne ishode. U suvremenom kurikulumu nastavni proces usmjeren je na učenika i treba omogućiti učenicima kritičko promišljanje na temelju povijesnih izvora, razvoj osjećaja za povijesno vrijeme i kronologiju, razumijevanje kontinuiteta i promjena, uzročno-posljedičnih odnosa te prezentiranje vlastitih zaključaka. Definirani odgojno-obrazovni ishodi su poželjna znanja i vještine koje se očekuju od učenika u skladu s njegovim uzrastom i godini učenja nastavnog predmeta Povijest. Ključni sadržaji određeni su prema tematsko-kronološkom principu i trebaju kod učenika potaknuti radoznalost. Teme sadrže društvene, političke, gospodarske i kulturne prilike kao i svakodnevni život u prošlosti iz svjetske i nacionalne povijesti te preporuke za učenje lokalne povijesti. Nastavna sredstva imaju jasno definiranu svrhu, određene uvjete i načine korištenja jer inače postoji mogućnost da za učenike predstavljaju tek dodatni ukras ili zabavu.

U nastavnom procesu potrebno je koristiti sljedeća osnovna načela učenja i podučavanja usmjerena na učenika:

- **načelo konstrukcije:** svako novo učenje konstruira se na temelju postojećeg znanja
- **načelo samoregulacije:** učenici postupno preuzimaju odgovornost za svoje učenje
- **načelo kontekstualizacije:** učenje koji ovisi o kontekstu u kojemu se odvija
- **načelo fleksibilnosti:** nastavu je potrebno prilagoditi individualnim karakteristikama i prethodnim znanjima i iskustvima učenika
- **načelo socijalne interakcije:** učenje se odvija kroz izravnu ili neizravnu interakciju s drugima
- **načelo inkluzivnosti:** svim učenicima osigurati kvalitetno obrazovno iskustvo.

Učitelj/nastavnik treba osmisliti i organizirati načine rada uz **korištenje izvora** i materijala za učenje koji potiču kreativno i efikasno stjecanje znanja, razvoj vještina i kompetencija kako bi se ostvarili ciljevi i definirani odgojno-obrazovni ishodi prilagođeni kognitivnim sposobnostima, interesima i talentima pojedinaca. Za učenje i podučavanje koriste se udžbenici, radne bilježnice, zbirke izvora, povijesni atlasi, slijepe karte, časopisi, fotografije, povremeno kada je to primjereno karikature, stripovi, dijelovi filmova, audiomaterijali, digitalni izvori i drugo koje učitelj/nastavnik po potrebi može didaktički oblikovati. Učitelj/nastavnik treba poticati suradničko/vršnjačko učenje jer ponekad učenici lakše uče od vršnjaka.

U radu s domenom **Povijesno vrijeme i kronologija** mogu se koristiti primjeri iz svakodnevnog života, izrada lente vremena (vlastita prošlost, prapovijest...). Potrebno je objasniti periodizaciju, služeći se matematičkim vještinama trebaju mjeriti kalendarsko vrijeme, koristiti aktivno učenje koje se realizira kroz igru, crtanje i opisivanje događaja. Preporučuje se rad na povijesnim kartama, sinkronizirana tablica, rasprave, individualni rad i rad u skupini na projektima i istraživačkim zadacima

U radu s domenom **Kontinuitet i promjena** učenici trebaju razumjeti događaje, pojave i procese koji su oblikovali čovječanstvo uočavajući njihove sličnosti i razlike, kao i utjecaj kroz različita povijesna razdoblja. Preporučuje se korištenje primjera iz svakodnevnog života i primjera iz prethodnih razdoblja kao temelj za usporedbu razdoblja koje se trenutno poučava. Kroz rasprave učenici svoje stavove iznose uz dokaze i time razvijaju kritičko mišljenje kao i komunikacijske vještine.

U radu s domenom **Uzročno-posljedičnih odnosa** učenike je važno naučiti da razlikuju uzrok, povod i posljedice povijesnih događaja, pojava i procesa. Potrebno je analizirati višestruke uzroke i posljedice povijesnih događaja, pojava i procesa kako bi uočili one koji su izravno navedeni ili trebaju sami zaključiti o njima iako nisu izravno navedeni. Trebaju uočiti kategorije uzroka i posljedica koji se razlikuju po važnosti što utječe na pisanje o prošlosti, te razumjeti da pojedinci o tomu mogu imati različita gledišta.

Analizom i vrednovanjem u domeni **Primarnih i sekundarnih povijesnih izvora** učenici stječu proceduralna znanja te razvijaju povijesno mišljenje koje se zadaje kao glavni cilj učenja i podučavanja u nastavi Povijesti.

Da bismo odabrali odgovarajući izvor, trebamo se upitati koji cilj želimo ostvariti, daje li nam odabrani izvor odgovarajuće podatke, koji nam izvor može pomoći da zainteresiramo učenike za rad te u kojem vremenu, mjestu i pod kojim okolnostima je izvor nastao. Izvore odabrati u skladu s uzrastom učenika. Kada prikupljaju podatke i pri prezentaciji rezultata istraživanja, poželjno bi bilo da učenici koriste IKT. Interpretacija prošlosti može se promijeniti ako dođe do pronalaska nekih novih izvora ili primjenom nekih novih metoda rada. Potrebna je kompletna metodička obrada izvora; naslov, autor, godina nastanka i pitanja koja pomažu učenikima u analizi izvora. U radu s povijesnim izvorima treba koristiti vizualne izvore (slikovne: stripovi, karikature), auditivne (sve vrste audio zapisa, govori političara, radio emisije) i audiovizualne (filmovi, tv emisije).

Učitelj/nastavnik treba koristiti raznovrsne izvore u cilju usvajanja činjeničkog znanja i razvoja povijesnog mišljenja kroz kritički i analitički pristup. Važno je da učenici mogu tumačiti razne podatke, analizirati i procijeniti dokumente kako bi prosudili pouzdanost i validnost informacija i izvora.

Učenje i podučavanje povijesti treba se odvijati u sigurnom i poticajnom okruženju u učionici gdje prevladava povjerenje, solidarnost i otvorenost za uvažavanje različitog mišljenja što olakšava sudjelovanje svih učenika. Izvan škole može se odvijati u muzeju, arhivu, galeriji, knjižnici, arheološkom lokalitetu, za vrijeme školskih izleta, ekskurzija i slično što omogućava uspješan rad i učenje.

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Zahtjevan dio nastavnog procesa jeste vrednovanje koje treba biti objektivno i u kojemu će se precizno utvrditi, mjeriti i provoditi evaluacija odgojno-obrazovnih postignuća učenika. Potrebno je primjenjivati različite pristupe i načine provjeravanja, vrednovanja i ocjenjivanja koje se provodi razgovorom, raspravama, propitivanjem, pisanim provjerama, istraživačkim radovima, referatima, esejima, radom na povijesnim izvorima, zadacima u radnim bilježnicama i listićima, kreiranjem karata i dr. Vrednovanje nam treba pokazati koliko je učenik postigao u odnosu na postavljene ciljeve i ishode. Provodi se formativno i sumativno procjenjivanje. Formativno procjenjivanje ima za cilj procjenu dobrih i loših strana procesa učenja kako bi se učenicima sugeriralo što trebaju popraviti kako bi im proces učenja bio uspješniji. Sumativno procjenjivanje ima za cilj konačnu procjenu o tome koliko su ostvareni ciljevi i ishodi. Zaključna ocjena donosi se na temelju cjelokupnih odgojno-obrazovnih postignuća, uključenosti i rada učenika.

U nastavi povijesti vrednuju se: **Temeljna povijesna znanja** koja se odnose na poznavanje najvažnijih činjenica, datuma i povijesnih osoba i poznavanje temeljnih povijesnih pojmova i procesa (činjenična znanja); **Sposobnost povijesnog mišljenja** se odnosi na vještine koje omogućavaju organizaciju, generalizaciju i strukturiranje sadržaja koji obuhvaćaju vještinu kronološkog mišljenja-kronologija, vještinu razumijevanja povijesne priče-uzročno-posljedične veze, vještine analize i interpretacije povijesnih događaja i procesa-usporedba i sučeljavanje, kontinuitet i promjene povijesnog događaja, vještine analize vrijednosnih povijesnih tema i zauzimanje stavova, empatijsko razumijevanje povijesti (konceptualno znanje); **Sposobnost povijesnog mišljenja i vještina povijesnog istraživanja** podrazumijeva poznavanje metoda prikupljanja podataka, sređivanje i obrade, interpretacije i pisanje rada eseja, rješavanje problemskih zadataka, kreiranje povijesnih karata, prezentacija i plakata (proceduralno znanje).

Sustav vrjednovanja i ocjenjivanja u inkluzivnom odgoju i obrazovanju nije posljedica unaprijed definiranih kriterija nego predstavlja proces u središtu kojeg je pojedinac sa svim posebnostima, uz preporuku primjene formativnog ocjenjivanja. Procjenu rada učenika većinom obavljaju učitelji/nastavnici, ali to mogu raditi i vršnjaci uzajamno kroz **vršnjačko ocjenjivanje**. Prvo učitelj/nastavnik sam ili s učenicima treba odrediti kriterije za dobro urađen zadatak, a učenici moraju razvijati kompetenciju evaluacije koju će primjenjivati u ocjenjivanju zadataka svojih vršnjaka na temelju određenih kriterija. Učenici priopćavaju svoju ocjenu vršnjaku uz dodatno objašnjenje. Ovakav način ocjenjivanja koristan je posebno kada učenici rade u skupinama ili na projektima jer mogu procijeniti doprinos svakoga člana u radu na zadatku.

Učitelj/nastavnik treba razvijati i učeničku **sposobnost samoocjenjivanja** tj. da sami prate i procjenjuju svoj rad na temelju definiranih kriterija. Ovakav način je koristan za učenike jer se uključuju u postavljanje ciljeva, kriterije za evaluaciju, procjenu vlastitog rada i postaje im jasnije kako treba dobro uraditi zadatak.

Potrebno je uskladiti taksonomsku razinu ciljeva učenja i podučavanja s prikladnim načinima vrednovanja:

Taksonomske razine ciljeva učenja i podučavanja i prikladan način vrednovanja:

- **zapamtiti gradivo** (npr. imenovati, navesti, prepoznati, identificirati); forma kratkih odgovora, zadatci sparivanja, označavanja, zadatci s višestrukim odgovorima
- **razumjeti gradivo** (npr. interpretirati, navesti primjer, ilustraciju, klasificirati, sažeti, usporediti, objasniti, zaključiti ili predvidjeti); esejski zadatak, problemski zadatci, pojmovne mape, dijagrami uzroka i posljedica, zadatci s višestrukim odgovorima
- **primijeniti naučeno** (npr. provesti, primijeniti, demonstrirati, upotrijebiti); problemski zadatci, nalozi za izvođenje zadataka, simulacije
- **analizirati materijal** (npr. razlikovati, razlučiti, sistematizirati, pripisati); studije slučaja, projekti, zadatci rješavanja problema, debate, esejski zadatci, istraživački radovi
- **uraditi evaluaciju** (npr. provjeriti, pratiti, kritizirati, procijeniti); kritički prikazi, kritike, studije slučaja, komparacije, problemski zadatci
- **stvoriti, kreirati novo** (npr. generirati, napraviti hipotezu, osmisliti, planirati, proizvesti, konstruirati, spojiti); istraživački projekti, eseji, izrada zadataka, grafički prikaz gradiva.

U sljedećem tekstu navedene su vrste zadataka, što se ocjenjuje, te prednosti i nedostaci zadataka.

Esejski zadatci:

- pamćenje podataka i činjenica
- razumijevanje ideja
- sposobnost organiziranja materijala, razvijanja argumenata
- originalnost mišljenja
- lak za zadavanje
- traži puno vremena za ocjenjivanje
- subjektivno ocjenjivanje
- ne pokriva dobro program
- favorizira učenike koji brzo i tečno pišu.

Esejski zadatak uz slobodno korištenje izvora (knjiga):

- pamćenje podataka i činjenica
- bliži životnoj situaciji
- traži puno vremena za ocjenjivanje
- subjektivno ocjenjivanje
- favorizira učenika koji brzo i tečno pišu
- ograničena je povratna informacija za učenik.

Zadatci otvorenog tipa s kratkim odgovorom:

- pamćenje podataka i činjenica

- razumijevanje ideja i teorije
- vrlo široko pokriva program
- brzo ocjenjivanje
- objektivnije ocjenjivanje
- osigurano više povratnih informacija učenicima
- može se ispitati pamćenje i razumijevanje.

Zadatci razvrstavanja i sparivanja:

- pamćenje podataka i činjenica
- razumijevanje ideja
- brzo ocjenjivanje
- objektivnije ocjenjivanje
- veoma ograničena mogućnost da učenik pokaže razmišljanje, navede argument ili pokaže originalnost

Zadatci višestrukog izbora:

- pamćenje podataka, činjenica
- razumijevanje ideja, teorija
- promjena načela
- analitičko mišljenje
- evaluacija
- brzo ocjenjivanje
- objektivno ocjenjivanje
- vrlo široko pokriva program
- osigurano više povratnih informacija učenicima
- mogu se ispitati više kognitivne razine (primjena, analiza, evaluacija)
- ne mogu se procjenjivati umijeća organiziranja, originalnost ili sposobnost rješavanja nejasnog problema.

Usmeno odgovaranje:

- verbalna fluentnost
- rezoniranje koje leži iza vlastitog mišljenja
- osobne kvalitete
- fleksibilno
- korisno za potvrđivanje drugih vidova procjenjivanja
- prikladnije za predmete s usmenim komponentama
- vremenski veoma zahtjevno
- slaba objektivnost ocjenjivanja
- teško standardizirati pitanja.

Prezentacija:

- verbalna fluentnost, fluentnost u usmenom izražavanju
- rezoniranje koje leži iza postavljene teme ili projekta
- sposobnost organiziranja i povezivanja podataka

- fleksibilno
- korisno za potvrđivanje drugih vidova procjenjivanja
- mogu se procjenjivati ključne kompetencije, a ne samo kognitivne, kao intelektualna umijeća.

Praktične vježbe:

- praktična umijeća
- primjena načela
- valjana metoda samo za procjenu takvih praktičnih vještina
- vremenski zahtjevno
- slaba objektivnost ocjenjivan.

Terenski rad (terenske vježbe):

- umijeća, vještina terenskog rada
- primjena načela.

Analiza (studija) slučaja:

- sposobnost analiziranja složenih, autentičnih scenarija
- sposobnost povezivanja
- otkriva dubinu razmišljanja
- vremenski zahtjevno.

Projektni zadatak:

- sposobnost planiranja originalnog rada, traganja za informacijama, rješavanja problema, izvođenja malih istraživanja
- valjana metoda za procjenu ovih sposobnosti
- teško objektivno ocijeniti
- vremenski zahtjevno
- sposobnost rješavanja problema
- sposobnost izvođenja malih istraživanja.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Povijest**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.10. PREDMETNI KURIKULUM ZA GEOGRAFIJU

Voditelj predmetne Radne skupine:

dr. sc. Ivan Madžar

Radna grupa za izradu predmetnog kurikuluma:

Ivica Jozić

Zdenka Čolak

Bruno Grebenar

Paulina Hrsto

Recenzent:

dr. sc. Jelena Putica Džajić, doc.

A/ OPIS PREDMETA

Geografija je znanost koja se bavi proučavanjem odnosa i odraza prirodnih i društvenih elemenata u geografskome prostoru (njihovim distribucijama, obrascima, međudjelovanjima i promjenama, odnosno zakonitostima) radi planiranja funkcionalne i prema mogućnosti, optimalne prostorne organizacije (na skali od lokalne do globalne) te upravljanja prostorom u skladu s održivim, pametnim i uključivim razvojem. Geografija ima u svojoj biti integrativni karakter te stoga i poseban položaj u sustavu znanosti kao mosna znanost, odnosno kao poveznica između prirodoslovnoga i društveno-humanističkoga područja. Razvijanjem socijalne osjetljivosti i ekološke svijesti učenici razvijaju solidarnost. Stečene vrijednosti potiču prihvaćanje kulturnih i drugih razlika i uvažavanje potreba drugih, uz međusobno razumijevanje i poštovanje. Usvojena znanja i razvijene kompetencije pogoduju poduzetnom djelovanju uz razumnu procjenu mogućnosti, ograničenja i rizika u svakodnevnom i profesionalnom životu.

Učenje i poučavanje Geografije doprinosi ostvarivanju svih temeljnih vrijednosti odgojno-obrazovnoga sustava. Ono omogućava usvajanje znanja potrebnih za uspješan nastavak školovanja i početak profesionalne karijere. Stečeno znanje omogućava odgovorno ponašanje i djelovanje u zajednici prema drugima i prema prirodi. Stečeni integritet omogućava argumentirano zastupanje vlastitih mišljenja i stavova. Poučavanje Geografije neposredno promiče prostor kao identitetnu osnovu, razvija identitet od osobnoga, lokalnog, regionalnog do nacionalnog, ali i do nadnacionalnog ili globalnog identiteta građanina svijeta.

Poučavanjem predmeta na svim razinama obrazovanja potiče se razvijanje znatiželje za svijet, nadahnuća za građenje bolje budućnosti te osposobljavanje učenika za cjeloživotno učenje. Svrha učenja i poučavanja Geografije je usvajanje geografskih znanja i vještina te pozitivnih etičkih stavova (koje kao skup kompetencija možemo nazvati geografskom pismenošću) kako bi učenici postali osposobljeni članovi zajednice, koji svjesni svoje odgovornosti prema drugim ljudima i prirodi, poštujući načela održivoga razvoja, aktivno sudjeluju u oblikovanju i preoblikovanju funkcionalne prostorne organizacije na različitim razinama, od lokalne preko nacionalne do globalne.

U nastavnome predmetu Geografija učenici razvijaju prostorno mišljenje, uče o prostoru, ali i u prostoru. Uče orijentirati se, kretati se, promatrati i prikupljati podatke u prostoru, koristiti se geografskim kartama, novim tehnologijama, uključujući i geografske informacijske sustave. Osposobljavaju se za prepoznavanje prostorno relevantnih problema od lokalne ka sve višim prostornim razinama. Potiče ih se na predlaganje rješenja tih problema i na aktivno sudjelovanje u oblikovanju bolje budućnosti.

Učenjem i poučavanjem Geografije u učenika se razvija osjećaj odgovornosti kako bi svaki naraštaj iza sebe ostavio skladniji i uređeniji prostor nego što ga je dobio u nasljeđe.

Geografija pruža znanja i vještine koje omogućuju učenicima potpunije razumijevanje vrlo složenoga i promjenjivoga svijeta i njihova položaja u njemu. Učenje i poučavanje Geografije

posebno doprinosi razumijevanju održivosti. Suvremeni je svijet suočen s brojnim izazovima, kao što su osiguranje pitke vode, hrane i energije, a koji su posljedica intenzivnoga razvoja koji nije usklađen s prirodnim mogućnostima.

U svojim istraživanjima Geografija se koristi i spoznajama humanističkoga i tehničkoga područja znanosti. Geografija stoga jedina u sustavu odgoja i obrazovanja holistički poučava o prostornome kompleksu i njegovoj identitetnoj osnovi. Temelji se na filozofiji i logici prostora, usmjerenima ka kvalitetnom življenju i učinkovitom, dugoročno održivom djelovanju sukladnim s prirodom. Doprinosi osobnom i socijalnom razvoju, održivom razvoju i očuvanju okruženja kroz očuvanje osobnog zdravlja, ali i razvoju vještina uporabe informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

Geografija kao dualna znanost povezana je s prirodoslovnim i društveno-humanističkim skupinama predmeta. Fizička geografija, zajedno s fizikom, kemijom i biologijom pridonosi razvoju korištenja prirodoslovnih znanosti i donošenju zaključaka temeljenih na dokazima.

Društvena geografija sudjeluje u ostvarivanju očekivanja društveno-humanističkih područja, te doprinosi proučavanju povijesnoga razvoja određenog područja i objašnjavanju uzročno-posljedičnih veza i procesa.

Geografija pridonosi razvoju svih oblika mišljenja, posebno prostornog, što učenicima olakšava razumijevanje sadržaja u domeni oblik i prostor u matematici, a matematičko znanje primjenjuje se u rješavanju prostornih problema u geografiji. Geografija pridonosi razvoju jezično-komunikacijskog područja kroz geografsko znanstveno utemeljenu terminologiju.

Povezana je s tehničkim i informatičkim područjem koristeći suvremenu informacijsku tehnologiju pri provedbi istraživanja, analiza i prezentacija u izradi grafičkih prikaza i tematskih karata, te različitim oblicima istraživačkog rada. Čitanjem različitih tekstova iz više izvora učenik razvija znanja, vještine i stavove koje mu omogućuju da ideje pretvore u aktivnost. Pravilno usmjerenom komunikacijom u digitalnom okruženju učenici mogu naučiti rješavati sukobe i nesporazume te unaprijediti svoje komunikacijske vještine.

Predmetni kurikulum Geografije strukturiran je prema konceptima. Geografija je znanstvena disciplina u interdisciplinarnim područjima znanosti. Zbog toga se i njezini koncepti formiraju u odnosu na makrokoncepte prirodoslovnoga područja i društveno-humanističkoga područja. Učenje i poučavanje Geografije temelji se na četiri ključna koncepta:

- A. Geografski prostorni identitet
- B. Prostorne pojave, procesi i promjene
- C. Održivi razvoj
- D. Regionalni prostorni obuhvat

Geografska znanja i vještine stječu se integrirano u predmetu Priroda i društvo, a od šestog razreda osnovne škole Geografija se uči i poučava kao obvezan nastavni predmet.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Spoznaja važnosti identiteta u globaliziranom društvu razvijanjem znanstvenog pogleda na svijet bez stereotipa i predrasuda poštujući različitosti kroz empatiju i toleranciju.

Razvijanje odgovornosti prema prirodi i drugim ljudima poštujući načela održivog razvoja kroz sudjelovanje u oblikovanju funkcionalne prostorne strukture na različitim prostornim razinama.

Korištenje geografske pismenosti i razumijevanje geografskih znanja i vještina. Razvoj kritičkog promišljanja o uzročno-posljedičnim vezama problema u prostoru radi pronalaženja njihovih rješenja u svakodnevnom životu.

Kartografsko opismenjivanje i razvoj kartografskih vještina korištenjem različitih metoda rada s naglaskom na analizu, vizualizaciju i predstavljanje geografskih podataka te istraživanje, uključujući terenski rad zbog otkrivanja novih spoznaja u geografskom prostoru.

Razvijanje osobnog prostornog identiteta njegujući ljubav prema domovini i osjećaj njezinoj pripadnosti kao i Europi i svijetu. Razvijanjem osobnih kompetencija kroz cjeloživotno učenje doprinositi izgradnji bolje države i svijeta.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Geografski prostorni identitet

Temeljni je geografski koncept koji obuhvaća prostor kao okvir svih geografskih istraživanja, regiju kao područje koje karakteriziraju određena obilježja te mjesto kao dio prostora kojemu su ljudi svojim aktivnostima ugradili značenja. Geografski prostorni identitet uključuje i stanovništvo i njegove strukture te kulturne fenomene i način života koji iz njega proizlaze te, u konačnici, nacionalni identitet i svijest o važnosti izrastanja u odgovornoga i savjesnog građanina.

B/ Prostorne pojave, procesi i promjene

Složen je koncept koji obuhvaća razumijevanje prostornih rasporeda (distribucija) različitih elemenata prirodne osnove i društvene nadgradnje, prepoznavanje i razumijevanje mogućih obrazaca u tim distribucijama, njihovih međusobnih veza i naposljetku promjena tih distribucija, obrazaca i međuodnosa tijekom vremena.

C/ Održivi razvoj

Treći aktualni koncept, podrazumijeva razvoj u skladu s ograničenim izvorima energije i sirovina te općenito s prirodom u kojoj je čovjek važan čimbenik različitih ekosustava. Koncept održivi razvoj možemo promatrati s tri aspekta: društvenoga, ekološkog i ekonomskog.

D/ Regionalni prostorni obuhvat

Kroz sadržaj u ovom konceptu učenik stječe znanja o Bosni i Hercegovini, susjednim zemljama, Europi i izvaneuropskim kontinentima, te upoznaje različite kulture, tradicije i običaje. Proučavanjem regija i razlika između njih učenik upoznaje regionalne probleme, ali i globalnu sliku Svijeta. Učenik će moći prepoznati pozitivan razvoj regija Svijeta i čimbenike koji na njega utječu, prihvaćajući pozitivna kretanja širom Svijeta. Ova oblast kroz kritičko razmišljanje analizira i valorizira prirodne i društvene pojave i procese koji formiraju kompleksne i jedinstvene prostorne organizacije više i niže razine, koje su prostorno i vremenski raznolike.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

VI. razred /70 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Geografski prostorni identitet	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1 Učenik objašnjava važnost geografije u svakodnevnom životu.	- definira geografiju kao znanost - opisuje geografske sadržaje koji se proučavaju u nastavnom predmetu - objašnjava važnost učenja geografije.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.1.1 GEO-1.1.4</u>
Ključni sadržaji	
- definicija i svrha učenja Geografije - sadržaj koji proučava predmet Geografija - prirodne osnove i društvena nadogradnja - podjela geografije.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (Geografija znanost još od starih Grka). Kroz ovaj ishod učenik se upoznaje s predmetom Geografija. Obratiti pozornost na kompleksnost definicije (pojednostaviti definiciju geografije). Važno je da učenik razumije da je to prirodna i društvena nauka i da kao takva povezuje prirodne i društvene nauke. Geografija se bavi proučavanjem pojava, procesa i promjena koje se razlikuje unutar i između mjesta, zbog čega je geografsko obrazovanje važno za razumijevanje Svijeta u kojemu živimo. Ostvariti međupredmetnu povezanost s predmetom kroz koji je učenik stekao početna geografska znanja o prostoru kao što je Priroda i društvo. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2 Učenik opisuje osnovna obilježja Zemlje koristeći se globusom.	- opisuje Zemlju kao kuglu i navodi dokaze o njezinu obliku - opisuje važnost znanosti i tehnologije u objašnjavanju oblika Zemlje - koristi globus kao model Zemlje - pokazuje ekvator i polove na globusu i uspoređuje ih s prikazom na geografskoj karti - opisuje i demonstrira rotaciju Zemlje uz pomoć globusa, navodi trajanje rotacije i posljedice iste.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.1.1 GEO-1.1.3</u>

Ključni sadržaji	
• oblik i veličina Zemlje • prividno dnevno kretanje Sunca • globus - model Zemlje i njegovo korištenje • zemljina veličina • sila teže.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod povezati s domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene). Ishod se ostvaruje u povezanosti s nastavnim predmetima Povijest (izazov dokazivanja oblika Zemlje pratio je čovjeka od najranijih dana) i Matematika (pojašnjenje oblika Zemlje elipsa, kugla; Zemljina os (promjer); polovi (krajnje točke promjera); ekvator (obim); površina Zemlje (ploština), rotacija (mjerenje kutova u matematici) i Informatikom (učenik prikuplja i analizira podatke). Navedeni ishod se ostvaruje putem interaktivne metode uz uporabu modela, grafičkih prikaza, pokuse sa globusom. Koristiti interaktivnu metodu kako bi učenici mogli postavljati pitanja, davati odgovor i aktivno sudjelovati. Poticati aktivno učenje i istraživački rad, poticati učenike da samostalno razmišljaju. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.	
Odgovno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3 Učenik analizira raspodjelu kopna i mora, te uspoređuje prostorne identitete na kontinentalnoj razini.	• imenuje, te na geografskoj karti i globusu pokazuje kontinente i oceane • obrazlaže pojam Staroga i Novoga svijeta, te pokazuje na karti i atlasu • imenuje i pokazuje kontinent na kojemu je Bosna i Hercegovina • pokazuje i opisuje kopnenu i vodenu polutku.
Poveznice sa ZNJPP	GEO-1.1.1 GEO-1.1.3
Ključni sadržaji	
• raspodjela kopna i mora • značenje kopna i mora • kontinenti Starog i Novog svijeta • BiH europska država.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod povezati s domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene). Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (kontinenti Starog svijeta - najstarije civilizacije, velika geografska otkrića). Za ostvarivanje ishoda učenici mogu izraditi praktičan rad na temu Magellanovo putovanje oko svijeta (učenici mogu izraditi zidne novine ucrtati kontinente i pravac Magellanova putovanja). Važno je kod učenika poticati naučni pogled na svijet, poticati učenike da traži dokaze i obrazlaže iste. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Prostorne pojave, procesi i promjene	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1 Učenik analizira prostorne organizacije i procese istraživačkim radom.	• postavlja jednostavno istraživačko pitanje i hipotezu • prikuplja podatke na terenu i/ili iz drugih izvora • obrađuje podatke, prikazuje ih tablično i/ili grafički te donosi zaključak – pravilno navodi popis literature i izvora • predstavlja rezultate istraživačkoga rada.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.1.1 GEO-1.1.2 GEO-3.2.1</u>
Ključni sadržaji	
• geografsko istraživanje • hipoteza • grafički prikaz • geografski informacijski sustavi.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ostvaruje se očekivanja međupredmetne teme Poduzetnost, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (ovladavanje rada na multimediji), Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj. Ishod ostvariti povezivanjem s predmetima Priroda, Informatika, Matematika, Povijest te Hrvatski jezik (komunikacijske vještine kod prezentacija). Tema istraživačkog rada treba biti u skladu s uzrastom učenika VI. razreda. Učenik podatke može prikupiti iz dostupne literature, pouzdanih internetskih izvora. Zadatak učitelja je podučiti učenika, da kroz samostalan rad, nauči da izrađuje i koristi geografske karte, globus, modele prostora... Prezentacije mogu biti u obliku referata, <i>PowerPoint</i> prezentacija, praktično ili usmeno u dogovoru s učiteljem. Kontinuirano pratiti tijek istraživačkog rada, vrednovati pojedine etape rada i konačnu izradu prema unaprijed zadanim kriterijima.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.2 Učenik razlikuje osnovne odlike svemira i Sunčeva sustava.	• obrazlaže važnost Sunca za život na Zemlji • opisuje Sunčev sustav i nabraja nazive planeta • razlikuje svemir od galaksije, te planet od zvijezde • razlikuje prirodne satelite od umjetnih • nabraja Mjesečeve mijene i prepoznaje ih na nebu.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.1.1 GEO-1.1.2 GEO-1.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• Zemlja u svemiru, njezin međudodnos s drugim nebeskim tijelima (Mjesec, Sunce, planeti) • Sunčev sustav- razlika između planeta i zvijezda • Mjesec – gibanja.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod ostvariti povezivanjem s predmetima Likovna kultura (nacrtati planete Sunčeva sustava), Tehnička kultura (izrada modela Sunčeva sustava), Matematika (u svemiru ne postoji dole i gore, lijevo niti desno (dole je ono što je usmjereno prema središtu Zemlje), Informatika (prikuplja, analizira i obrađuje podatke). Kroz ovaj ishod važno je postaviti temelje za usvajanje koncepta prostora, udaljenost, veličina odnos između objekata u prostoru, te zakonitosti koje ih uspostavljaju. Preporuka je da učenici izrade modele planeta u Sunčevu sustavu. Uz svaki model opisati što prikazuje, te objasniti prividno kretanje Sunca i Mjeseca. Izrađene modele izložiti u holu škole. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.3 Učenik objašnjava položaj, gibanja i međudjelovanje Zemlje s drugim nebeskim tijelima u Sunčevu sustavu i svemiru i njihov utjecaj na život na Zemlji.	• opisuje revoluciju Zemlje i posljedice revolucije i nagnutosti Zemljine osi te njihov utjecaj na klimu • opisuje obilježja godišnjih doba prostora u kojem žive • pokazuje na geografskoj karti obratnice i polarnice • razlikuje mjesno i pojasno vrijeme • imenuje i određuje na geografskoj karti toplinske pojase, te navodi njihove specifičnosti i povezuje ih s klimatskim obilježjima.
Poveznice sa ZNJPP	GEO-1.1.1 GEO-1.1.3 GEO-1.1.4
Ključni sadržaji	
• zemljina revolucija i posljedice Zemljine revolucije i nagnutost Zemljine osi (spljoštenost Zemlje, izmjena godišnjih doba, razlika u trajanju dana i noći, polarni dan i polarna noć) • kalendar - solarni i lunarni • toplinski pojasevi (obratnice i polarnice) • mjesno i pojasno vrijeme • datumska granica.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Matematika (vrtnja kugle i kružnice, mjerenje uglova za određivanje mjesnog i pojasnog vremena i revoluciju Zemlje). Kod učenika razvijati naučni pogled na svijet, geografski način razmišljanja, koji će pomoći da učenik nauči kritički razmišljati i logički zaključivati. Promovirati aktivno učenje i istraživački rad kroz koje će učenici razvijati vještine IKT-e (odgovorno, razumno i sigurno). Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.4 Učenik razlikuje elemente geografske mreže i koristi se njima u određivanju geografskog smještaja.	• razlikuje paralele (usporednice) od meridijana (podnevnika) i zna ih pokazati na globusu, geografskoj karti i

	geografskom atlasu • određuje udaljenost od ekvatora i početnog meridijana zadanih mjesta na geografskoj karti odnosno u geografskoj mreži • navodi primjer važnosti točnoga određivanja geografskog smještaja.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.3.3</u>
Ključni sadržaji	
• geografska mreža - paralele (usporednice), meridijani (podnevc), ekvator, početni meridijan, određivanje geografskog smještaja • atlas - zbirka geografskih karata, služenje atlasom.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Matematika (geografska mreža). Za bolje razumijevanje sadržaja i ostvarivanje ishoda moguće koristiti metodu igre u nastavi geografije. Učenik određuje geografski smještaj na geografskoj karti tako što određuje nalazi li se što sjeverno ili južno od ekvatora, odnosno zapadno ili istočno od početnog meridijana, te strani svijeta pridružuje brojku u stupnjevima. Snalaženje s atlasom podrazumijeva pronalaženje odgovarajuće geografske karte s pomoću sadržaja i čitanje tumača (legende) na geografskoj karti. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.5 Učenik razlikuje vrste geografskih karata prema mjerilu i sadržaju, te s pomoću tumača interpretira elemente karte na različitim prostornim razinama.	• razlikuje grafičko od brojčanog mjerila te prepoznaje na geografskoj karti grafičko i brojčano mjerilo • određuje na primjerima iz atlasa vrste geografskih karata prema sadržaju • prepoznaje na crtežu topografske znakove i njima se služi • odabire odgovarajuću tematsku kartu u konkretnoj situaciji.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.3.1 GEO-1.3.2 GEO-1.3.3</u>
Ključni sadržaji	
• geografska karta - vrsta geografskih karata prema mjerilu i sadržaju, način izrade geografske karte, elementi geografske karte, korištenje geografske karte • korištenje mjerila • topografski znakovi.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod ostvariti povezivanjem s predmetima Matematika (udaljenost geografskih objekata, površina, mjerilo (umanjenje), Informatika (digitalne karte) i Likovna kultura (crtanje topografskih znakova), Tehnička kultura (kad se govori o razmjeri na karti zapravo se govori o umanjenju udaljenosti, dok se u predmetu Tehnička kultura govori o umanjenju udaljenosti). Ostvarenjem ishoda učenik usvaja koncepte smjera, odnosa veličina i visina pri čemu je neophodno vježbanje rada s kartom. Za ostvarivanje ishoda predlaže se praktičan rad, učenik će biti osposobljen izraditi svoju	

geografsku kartu.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.6 Učenik se orijentira u zavičaju koristeći različite načine snalaženja i orijentacije na Zemlji s pomoću topografske karte, plana grada (naselja) i kompasa.	• orijentira se u prostoru • orijentira kartu ili plan • izvodi uspješno kretanje uz pomoć kompasa, skice ili plana • obrazlaže važnost orijentacije u svakodnevnom životu.
Poveznice sa ZNJPP	GEO-1.3.1 GEO-1.3.2 GEO-1.3.3
Ključni sadržaji	
• pojam orijentacija • glavne i sporedne strane svijeta • tradicionalni i suvremeni načini orijentacije • orijentacija pomoću topografske karte, plana grada i kompasa • elementi prirodne i društvene osnove na topografskoj karti, planu grada ili naselja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Matematika (krug, kružnica); položaj mjesta na Zemlji (koordinatni sustav); prividno dnevno kretanje Sunca (pravac). Za orijentaciju pomoću kompasa mora se ukazati na razliku između magnetskih i geografskih polova (magnetno polje u Fizici, povezati u kasnijim razredima). Kroz ovaj ishod preporučuje se korištenje demonstrativne metode podučavanja koja omogućava učenicima da ovlada vještinom orijentacije pomoću nebeskih tijela, predmeta i instrumenata. Neophodno je koristiti različita nastavna sredstva, kao i izlazak u školsko dvorište koji će učenicima omogućiti usvajanje ovih vještina. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.7 Učenik objašnjava građu i starost Zemlje, mehanizme nastanka i oblikovanja reljefa na Zemlji, raščlanjuje oblike reljefa na Zemlji, objašnjava uzroke i posljedice pokreta litosfernih ploča.	• opisuje građu Zemlje, razlikuje magmu i lavu • opisuje pomicanje razlomljenih dijelova Zemljine kore • objašnjava promjenjivost reljefa pod utjecajem unutrašnjih i vanjskih procesa • razlikuje relativnu od apsolutne nadmorske visine • navodi i na karti pokazati primjere mladoga i staroga gorja, te razlikuje njihova obilježja uz pomoć fotografija.
Poveznice sa ZNJPP	GEO-1.1.1 GEO-1.1.2 GEO-1.1.4
Ključni sadržaji	
• reljef i građa Zemlje - unutrašnje i vanjske sile • ravnine i neravnine na Zemljinoj površini • mlado i staro gorje • pomicanje razlomljenih dijelova Zemljine kore • nadmorska i relativna visina • građa Zemlje • mijenjanje reljefa pod utjecajem unutrašnjih sila i vanjskih procesa	

• vulkani i potresi • postupci i ponašanje pri potresu.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Priroda (osobine stijena i razumijevanje nastanka krškog reljefa, što se naravno povezuje i s Geografijom, ono što su učenici ranije učili); Povijesti (erupcija Vezuva 79. godine kao primjer erupcije, opis erupcije - povijesni izvor). Važnost ovog ishoda je da učenik shvati da današnji izgled Zemlje vremenski i prostorno promjenjiv, kako unutrašnje i vanjske sile utječu na stalne promjene. Za uspješnije ostvarenje ishoda moguće korištenje pokusa u nastavi geografije, te podučavati uz pomoć animacija, praktičnih radova ili slikovnih prikaza. Pri tome učitelj može na platnu projicirati fotografiju Pompeja i prisjetiti učenike na taj povijesni događaj. Taj povijesni izvor u nastavi Geografije može se iskoristiti kako bi učenici čitajući ga izdvojili pojave koje se vežu uz erupciju vulkana (potres koji prethodi, izbacivanje dima, plinova, prašine, lave...). Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.8 Učenik objašnjava složene utjecaje na obilježja klime, klasificira klimatske tipove, uspoređuje klimatske dijagrame te čita kartu klasifikacija klima.	• razlikuje vrijeme i klimu • objašnjava utjecaj pojedinih klimatskih čimbenika na obilježja klima • klasificira klimatske tipove • razlikuje klimatske razrede i na klimatskoj karti analizira njihov prostorni raspored • analizira i uspoređuje tipove klima pomoću klimatskih dijagrama.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.1.1 GEO-1.1.2 GEO-1.1.4</u>
Ključni sadržaji	
• klima • vrijeme • klimatski faktori i elementi • Köppenova klasifikacija • klimatska karta • klimatski dijagram.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod se povezuje s ranije stečenim znanjima iz predmeta Priroda i društvo (nastanak padalina, Celzijusova ljestvica). Isto kasnije povezati s predmetom Fizika. Očekuje se povezanost s nastavnim predmetom Matematika (rezultati mjerenja kroz dugo razdoblje (geometrija); crtanje i čitanje klimatskog dijagrama, os x, os y; računanje prosječne godišnje temperature i godišnje količine padalina, usporedba količine padalina u ljetnom i zimskom periodu). Važno je da učenik spozna promjenjivost klime i utjecaja čovjeka na promjenu klime. Neophodno je korištenje općih tematskih karata za razumijevanje razmještaja tipova klima, planetarnog razmještaja vjetrova, klimatskih faktora. Animacije su korisne za razumijevanje atmosferskih pojava i procesa. Kroz prezentaciju stečenog znanja neophodna je korelacija s Hrvatskim jezikom. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Održivi razvoj	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1 Učenik obrazlaže glavna obilježja mora i podmorja i mogućnosti iskorištavanja mora.	• navodi važnost mora (na primjeru Jadranskog mora) • opisuje svojstva mora (slanost, temperaturu, boju i prozirnost) • nabroja gibanja mora: valove, morske struje i morske mijene te razlikuje plimu i oseku, a na karti pokazuje tople i hladne morske struje razlikuje i na karti uspoređuje razvedenu od nerazvedene obale • nabroja najveće onečišćivače mora i predlaže mjere za njegovu zaštitu.
Poveznice sa ZNJPP	GEO-1.1.1 GEO-1.1.4
Ključni sadržaji	
• more - gibanja i svojstva mora, morske struje • razvedene i nerazvedene obale • mogućnost iskorištavanja mora (na primjeru Jadranskog mora).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Priroda (svojstva mora). Kako bi se ostvario ishod u procesu poučavanja preporučuje se koristiti slikovne materijale, videomaterijale, kako bi se objasnila vrsta obala, svojstva morske vode i oblici kretanja morske vode. Uz pomoć tematskih karata objasniti morske struje, kao i to da je porast i pad razine mora s promjenom klime - ledeno doba, snažni uzročnik erozija tijekom milijuna godina. Važno je učenike osposobiti da ovladaju kartografskom pismenošću (vrste mora, obala, morski prolazi, morski kanali, morske struje). Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih temama Poduzetnost i Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2 Učenik opisuje osnovna obilježja i važnost kopnenih voda na Zemlji, te podržava njihovo održivo iskorištavanje.	• navodi osnovne oblike vode na Zemlji • opisuje kruženja vode u prirodi • objašnjava važnost vode za život • opisuje vodu temeljnicu promatrajući crtež ili fotografiju te navodi primjer kakva se voda u zavičaju rabi za vodoopskrbu • prosuđuje, na osnovi analiziranja fotografija, kako neravnomjeran razmještaj vode u prirodi utječe na živi svijet.
Poveznice sa ZNJPP	GEO-1.1.1 GEO-1.1.2 GEO-1.1.4
Ključni sadržaji	
• obilježja i važnost kopnenih voda te njihovo održivo iskorištavanje • elementi tekućica i porječje • kruženje vode, voda temeljnica, razmještaj vode.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod povezati s domenom A (Geografski prostorni identitet). Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Priroda (kruženje vode u prirodi) i Povijest (prve civilizacije). Cilj ishoda je da učenik shvati da se voda nalazi svuda oko nas, da energija Sunca i sila gravitacije pokreće kruženje vode u prirodi. Da energija Sunca pokreće isparavanje, a gravitacija uzrokuje padaline iz oblaka. Preporuka za ostvarenje ishoda izrada maketa, kruženje vode u prirodi. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.3 Učenik objašnjava međuovisnost klime i biljnog i životinjskog svijeta.	• opisuje međusobnu povezanost klime, tla, biljnog i životinjskog svijeta • nabraja tipične životinje pojedinih biljnih područja • navodi načine očuvanja bioraznolikosti.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.1.1 GEO-1.1.4</u>
Ključni sadržaji	
• međuovisnost u prirodnoj sredini • biljni i životinjski svijet • bioraznolikost.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod povezati s domenama A (Geografski prostorni identitet) i C (Održivi razvoj). Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Priroda (biljni i životinjski svijet; kako na pojavu nekih bolesti čovjeka utječu prirodni i društveni faktori). Važna je i povezanost s ranije stečenim geografskim sadržajima iz nastavnog predmeta Geografije (geološka prošlost Zemlje; odlike prostora u kojima se javlja malarija). Za ostvarivanje ovog ishoda važno je isticati međudjelovanje pojava i procesa u geografskom prostoru, što vodi ka razumijevanju geoprostorne stvarnosti. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.4 Učenik navodi i opisuje prirodna bogatstva, razlikuje obnovljive od neobnovljivih izvora energije i objašnjava utjecaj njihova korištenja na okoliš.	• obrazlaže važnost sirovina i energije za život i rad čovjeka • razlikuje na fotografijama ili crtežima obnovljive i neobnovljive izvore energije • navodi načine održivog korištenja prirodnih resursa.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.1.1 GEO-3.1.2</u>
Ključni sadržaji	
• prirodni resursi, sirovine, energija • obnovljivi izvori energije, neobnovljivi izvori energije • odlaganje otpada.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	

Ishod ostvariti povezivanjem sa svim prirodnim i društvenim naukama (multidisciplinarni pristup). Kroz predmet Priroda povezati (zaštita i očuvanje bioraznolikosti, krčenje i uništavanje šuma, izgradnja jezera, prometnica, obnovljivi i neobnovljivi izvori energije). Cilj poučavanja u ovom ishodu jeste da učenik razumije pitanje zaštite okoliša, mjere zaštite i sanaciju eventualnih šteta, te važnost zaštite okoliša. Učenike poticati na aktivno istraživanje i predlaganje rješenja po pitanju zaštite okoliša. Preporuka za ostvarenje ishoda izrada predmeta od recikliranog materijala kojeg učenici mogu izložiti u školskom holu (geografski kutak). Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetnost i Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.5 Učenik prosuđuje stupanj gospodarskog razvoja po sektorima s aspekta regija.	• analizira pokazatelje gospodarske razvijenosti • objašnjava BNP te razlikuje sektore djelatnosti i njihov udio u BNP-u • objašnjava važnost pojedinih djelatnosti za gospodarstvo zavičaja u okviru održivog gospodarskog razvoja.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.2.1 GEO-2.2.4 GEO-2.3.2</u>
Ključni sadržaji	
• gospodarstvo - sektori djelatnosti • BNP • održivi gospodarski razvoj.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod povezati s domenom A (Geografski prostorni identitet). Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (kretanje broja stanovnika kroz povijest, kolonijalna osvajanja, kulturna baština, razvoj industrije, industrijska revolucija, naseljavanje kontinenata, gospodarske krize) i Matematika (korištenje osnovnih matematičkih radnji pri obradi statističkih podataka, izračun BDP-a). Preporuka za ostvarivanje ovog ishoda je ukazati da za razvoj ljudskih djelatnosti osim prirodnih veliki značaj imaju i društveni faktori, što treba promatrati u svjetlu globalizacijskih odnosa. Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetnost.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.6 Učenik uspoređuje ekološku opterećenost prostora i funkcionalno korištenje prostora za život ljudi.	• uočava povezanost između prirode i zdravog života • prepoznaje važnost zdrave okoline i nabroja prednosti zdravog života koje primjenjuje • razlikuje dobar od lošega odnosa prema prirodi • procjenjuje važnost pravilnoga odlaganja otpada.
Poveznice sa ZNJPP	<u>GEO-1.1.3 GEO-3.2.1 GEO-3.2.2</u>
Ključni sadržaji	
• održivi resursi • zdrava okolina, zdrav život • odnos prema prirodi	

Preporuke za ostvarenje ishoda

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Priroda (očuvanje bioraznolikosti, krčenje i uništavanje šuma, regulacija tekućica).

Cilj ovog ishoda je da učenik razumije da ljudi ovise od brojnih resursa, uključujući zrak, vodu, tlo, energiju, biljke i životinje. Neki od resursa se mogu obnoviti a neki ne.

Odgovorno življenje podrazumijeva promjenu potrošačkih navika, korištenje obnovljivih izvora energije, štednju energije i odgovorno upravljanje otpadom.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Geografija je pogodna za razvoj transdisciplinarnog učenja. Učenicima se postavljaju visoka očekivanja koja su prilagođena njihovoj dobi. Oni pristupaju rješavanju problema koristeći stečena znanja na praktičan način, najbolje istraživačkim radom ili terenskom nastavom. Zato je terenska nastava neophodna u nastavi geografije i u osnovnoj i u srednjoj školi. Istraživačkim radom učenik razvija kognitivne sposobnosti koje će mu pomoći u cjeloživotnom učenju kako bi bio aktivan sudionik u životu lokalne, nacionalne i, napose, globalne zajednice.

Cilj učenja i podučavanja Geografije je pomoći učeniku u individualnom razvoju pripremajući ga zahtjevima suvremenog svijeta. Taj cilj se u kurikulumu nastavnog predmeta Geografije ostvaruje kroz geografske oblasti (koncepte) i unutar njih definiranih odgojno-obrazovnih ishoda. Sadržaj nastavnog predmeta Geografija treba omogućiti učeniku razumjeti svijet u kojem živi a koji je odraz djelovanja prirodnih i društvenih elemenata, te zasnovan na znanstvenim temeljima i načelima održivog razvoja. U procesu učenja i podučavanja Geografije razvijaju se geografske kompetencije, što se odvija postupno kroz osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, a to potvrđuju sve složeniji odgojno-obrazovni ishodi definirani u pojedinim oblastima. Učenjem i podučavanjem učenik, pored geografskih, razvija i metodičke, komunikacijske i socijalne kompetencije. Na raspolaganju im trebaju biti različiti izvori znanja, kao i tehnika i tehnologija koju će svrhovito odabirati i prikladno se njima koristiti. Za višu razinu ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda, poželjno je aktivnom učenju dodati načelo slobodnog izbora strategije učenja, organizacijskih oblika rada i sl., a što bi moglo dovesti do veće motivacije učenika. Takvim pristupom poučavanje nije ograničeno samo na ono što učenik treba naučiti, nego uključuje proces učenja, tj. podučava učenika kako treba učiti. U tom kontekstu, ranije glagole: slušati, pamtiti, ponoviti treba zamijeniti drugima: istražiti, promisliti, stvoriti nešto novo.

Efikasna metoda poučavanja u nastavi geografije je i problemska nastava putem koje se geografski sadržaji usvajaju kroz aktualna geografska pitanja do čijih odgovora učenik dolazi razgovorom, diskusijom ili istraživanjem. Takva pitanja su često povezana sa svakodnevnim životom, što će samo učenje učiniti zanimljivijim i korisnijim. Istraživačkim radom potiče se aktivnost i suradnja učenika, razvija se kritičko i kreativno razmišljanje, učenika se uči rješavati probleme i donositi odluke, učenik sagledava probleme iz različitih perspektiva.

Kroz interaktivno učenje povećava se motivacija i kreativnost učenika, učenici postaju kritičniji i samostalniji u izvršavanju svojih obveza. Zato je interaktivno učenje imperativ u nastavi Geografije.

U suvremenoj nastavi Geografije, nastavnik dobiva ulogu medijatora i voditelja procesa učenja te mentora i suradnika, za razliku od ranije tradicionalne uloge prenositelja znanja. On je posrednik u procesu učenja. Takva uloga nastavnika zahtijeva veću kreativnost u planiranju poučavanja prilikom vođenja učenika tijekom procesa učenja, a sve s ciljem ostvarivanja visoke razine ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda.

Odnos nastavnika i učenika treba uvijek biti suradnički i fleksibilan, moraju biti jasno određena

pravila rada, ponašanja i međusobnog uvažavanja. Pri tome, nastavnik treba učenicima pružiti intelektualnu i emocionalnu potporu. Nastavnik ima važnu ulogu i u praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika. On treba pružiti potpunu i pravodobnu informaciju o svakom napretku učenika kako bi se učenik i dalje usmjeravao u tom procesu ali i kao poticaj i ohrabrenje kako bi se povećalo samopoštovanje i uspješnost što je vrlo važan preduvjet individualnog napretka. Cilj je potaknuti svakog učenika na odgovornost za vlastiti rast. Upravo je individualizacija podučavanja vrlo važna kako bi se ostvario potencijal svakoga učenika. Jasno je da svi učenici ne mogu jednakim tempom svladati odgojno-obrazovne ishode, jer nemaju jednake mogućnosti, sposobnosti, interese i razine predznanja (učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama – učenici s teškoćama i daroviti učenici). Zato nastavnik prilikom planiranja nastave mora uzeti u obzir sve navedeno. Podučavanje Geografije treba omogućiti suradničko učenje koje se odvija u paru ili u skupinama. Tako učenici razvijaju komunikacijske i socijalne vještine, kao i emocionalnu inteligenciju te im se pruža mogućnost promatranja situacije iz tuđega gledišta. Broj učenika u skupni treba prilagoditi složenosti zadatka. Učenike s teškoćama treba uključivati u skupine na tako da unutar skupine imaju razumijevanje i podršku i dodijeliti im one zadatke kojima mogu doprinijeti radu skupine. Usklađivanjem učeničkih potreba i mogućnosti s različitim načinima učenja, poboljšat će se sposobnost učenika za učenjem, komunikacijom, suradnjom, kritičkim razmišljanjem, analizom i rješavanjem geografskih problema.

Nastavnik treba podučiti učenika kako ispravno usvojiti i razumjeti geografske pojmove, kako razviti kauzalni način razmišljanja, koristiti geografsku terminologiju jer je sve to dio geografske pismenosti koja je neophodna u svakodnevnom životu.

Prilikom samostalnog istraživačkog rada, važno je da nastavnik učenike pouči koracima geografskog istraživanja, što će im pomoći shvatiti, objasniti, analizirati i riješiti problem. Time će se izbjeći reprodukcija informacija a učenik će u konačnici moći primijeniti svoja znanja u različitim životnim situacijama.

Za podučavanje nastave Geografije potrebno je osigurati okružje koje će učeniku biti sigurno, poticajno, ugodno i opušteno. Potrebno je pokazati brigu i interes za učenje učenika, poticati ga na iznošenje vlastitog mišljenja, osigurati uvjete za samostalno učenje. Učionica za Geografiju trebala bi biti opremljena svim potrebnim nastavnim pomagalicama čije korištenje doprinosi ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda.

S obzirom na to da je objekt istraživanja Geografije prostor, upravo je on idealno okružje za učenje i podučavanje i zato je nastavu Geografije potrebno, po mogućnosti, održavati i izvan učionice, tj. na terenu. Geografski terenski rad je važan u geografskom poučavanju, jer on omogućava učeniku primjenu znanja u stvarnom životu, čini nastavu Geografije zanimljivom i stvarnom, te pokazuje njenu sveobuhvatnost. Učeći na terenu, učenik povezuje teorijska znanja s vlastitim iskustvom, te se time povećava njegov interes i razvija sposobnost uočavanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa koji se u njemu događaju. Vrijednost terenskog rada je i u tome što omogućava međupredmetno povezivanje što učenicima pomaže u boljem razumijevanju prostorne stvarnosti.

Učenju i podučavanju Geografije služi i školska knjižnica, ako je dobro opremljena. Ona omogućava samostalno učenje i istraživanje, s obzirom na to da učenici imaju pristup stručnoj literaturi, časopisima, različitim digitalnim izvorima itd. Upravo je služenje različitim izvorima znanja važan preduvjet stjecanja vještina kod pisanja samostalnih istraživačkih radova a to je vrlo važno za cjeloživotno učenje.

Za učenje i podučavanje Geografije mogu i trebaju, po mogućnosti, poslužiti i baštinske ustanove, kao što su različiti muzeji, te lokaliteti prirodne i kulturne baštine. Takvi lokaliteti na poseban način koreliraju s ciljevima i ishodima učenja Geografije.

Ako su prostori koji se odnose na geografske sadržaje prilično udaljeni od prostora života učenika, tada se koristi IKT koji omogućava vizualan doživljaj svih dijelova svijeta. Zato je jedan od ciljeva učenja i podučavanja Geografije osposobiti učenike za djelotvorno korištenje alata digitalne tehnologije. Ta kompetencija je neophodna učeniku za njegovu budućnost i zato valja njegovati svijest i sposobnost učenika za korištenje GIS-a. To uključuje vještinu tumačenja geografskih karata koja je važna životna vještina, neophodna u svakodnevnom životu ("Google Earth", "Google Maps"). Njenim korištenjem je moguće riješiti mnoge probleme u stvarnom svijetu. Suvremena učionica Geografije trebala bi biti opremljena dovoljnim brojem računala povezanih na Internet i sa softverskim programima koji omogućuju implementaciju GIS-a.

Za učenje Geografije koriste se udžbenik, radna bilježnica, atlas i brojni analogni i digitalni materijali koji služe uspješnijem ostvarenju odgojno-obrazovnih ishoda. Potrebno je koristiti one materijale i izvore za koje smatramo da će dodatno motivirati učenike i poticati znatiželju kod njih. U nastavi Geografije je uvijek nužna vizualizacija geografskih sadržaja, a ona se ostvaruje korištenjem različitih vrsta geografskih karata, atlasa, modela, slikovnih materijala i raznih sadržaja u elektroničkom obliku. Tijekom nastavnog procesa, učenici mogu dio materijala samostalno pronalaziti i izrađivati. Posebno je važno E-učenje koje učenike osposobljava za korištenje računalne tehnologije kao preduvjeta za cjeloživotno učenje. Za interpretaciju i vizualizaciju prostornih pojava, procesa i promjena koristi se GIS.

Sadržaji Geografije se najprije uče i podučavaju u predmetu Priroda i društvo, a od 6. razreda osnovne škole Geografija je samostalan nastavni predmet. Određivanje vremena potrebnog za realizaciju određenog odgojno-obrazovnog ishoda je dio autonomije svakog nastavnika i ovisi o potencijalu razrednog odjela kao cjeline te o interesima, sposobnostima i vještinama učenika za usvajanjem propisanih znanja i razvijanjem vještina za pojedini razred, što treba biti vidljivo u godišnjem izvedbenom kurikulumu koji samostalno izrađuje svaki nastavnik.

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Vrednovanje je kontinuirani proces koji omogućava praćenje ostvarivanja ciljeva učenja i poučavanja u nastavi Geografije kroz odgojno-obrazovne ishode definirane predmetnim kurikulumom. Pokazatelj je uspješnosti samoga procesa učenja i cilj mu je poboljšati učenikovo učenje. To je složen proces i sastoji se iz više elemenata kojima se procjenjuje razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda.

Elementi vrednovanja u nastavnom predmetu Geografija su: *geografska znanja, geografsko istraživanje i vještine, kartografska pismenost te stavovi i vrijednosti*. Pri vrednovanju je važno ostvariti ravnotežu između navedenih elemenata.

Geografska znanja obuhvaćaju činjenično, konceptualno i proceduralno znanje. Za razumijevanje geografskih sadržaja temelj je činjenično znanje. Ono je osnova za konceptualno i proceduralno znanje koje učeniku omogućava potpuno razumijevanje prostorne stvarnosti i konkretno rješavanje prostornih problema. Ocjenjuje se sposobnost razumijevanja geografskih sadržaja i sposobnost primjene geografskog znanja u svakodnevnom životu. Procjena sposobnosti razumijevanja sadržaja se odnosi na usvojenost geografskih pojmova, zakonitosti i teorije, a procjena sposobnosti primjene znanja se odnosi na to može li učenik i u koliko mjeri primijeniti stečeno znanje u određenim situacijama. Geografska znanja se definiraju odgojno-obrazovnim ishodima, a njihova usvojenost se provjerava usmenim ispitivanjem i pisanim provjerama, a moguće je i vrednovanje učeničke mape.

Usmeno ispitivanje je najčešći oblik ocjenjivanja, provodi se kontinuirano tijekom nastavne godine i zato je važan dio nastavnog procesa. Pri tome, učitelj/nastavnik treba jasno i pažljivo formulirati pitanje kako bi ga učenik mogao razumjeti, učeniku treba dati dovoljno vremena za razmišljanje i davanje odgovora. Pitanja moraju biti osmišljena i smislena, imati jasan cilj, biti postavljena tako da učenik, na osnovu svojih sposobnosti i prethodnog znanja, može odgovoriti na njih. Na takav način se omogućava komunikacija koja poboljšava cjelokupni proces učenja.

Pisane provjere znanja se provode periodično, nakon učenja i poučavanja određene skupine ishoda. Sastavlja ih učitelj/nastavnik i uključuje zadatke zatvorenog i otvorenog tipa. Pri odabiru pitanja, učitelj/nastavnik mora imati u vidu svrhu ocjenjivanja. Zadatci zatvorenog tipa su zadatci povezivanja, višestrukih kombinacija, višestrukog izbora, sređivanja i korekcijski zadatci. Oni su pogodni za vrednovanje činjeničnog znanja i na njih je učeniku lako odgovoriti. Zadatci otvorenog tipa su zadatci s kratkim odgovorima, dopunjavanja i esejskog tipa. Njihova formulacija zahtjeva više razrade. Koriste se za ispitivanje novih misli i ideja, objašnjenja, analize; razvijaju razgovor, dopuštaju otvorenost za izražavanje mišljenja i osjećaja. Zadatci ovakvog tipa zahtijevaju od učenika kritičko mišljenje i višu razinu kognitivnog znanja i upravo zato su pogodni pri vrednovanju u nastavi Geografije.

Učenička mapa (portfolio) zbirka je sustavno prikupljenih učeničkih radova koji dokumentiraju učenikova postignuća. Nužno ju je kronološki organizirati kako bi omogućila evidenciju učeničkog napretka unutar predviđenog vremena. Mapa omogućava učeniku kritički osvrt na

vlastiti rad i samoprocjenu, omogućava mu procjenu širine i dubine vlastita znanja i uvid u prednosti i nedostatke pri odabiru određenih zadataka. Učitelj/nastavnik na početku nastavne godine, u dogovoru s učenicima, određuje okvirni sadržaj mape te elemente i indikatore koje će primjenjivati pri procjeni kvalitete radova.

Geografsko istraživanje i vještine vrednuju se kroz učenikovo razumijevanje različitih metoda istraživanja i usvajanje niza vještina, kao što su: opažanje, postavljanje pitanja, planiranje istraživanja, prikupljanje podataka, bilježenje, vrednovanje i predstavljanje podataka, interpretiranje i analiziranje podataka te zaključivanje, komuniciranje rezultata i postupka istraživanja te vještina reflektiranja o provedenome istraživanju. U ovom elementu se vrednuju i matematičke, statističke, grafičke i orijentacijske vještine (orijentacija pomoću kompasa, GPS, planova), kroz izradu skica, dijagrama, profila, tematskih karata, prezentacija i slično.

Kartografska pismenost vrednuje se poznavanjem, razumijevanjem i primjenom elemenata i sadržaja svih vrsta geografskih karata, što učeniku pomaže u interpretaciji prostorne organizacije i procesa. Provjera se vrši usmenim ispitivanjem i pisanim provjerama koje uključuju i slijepe karte.

Stavovi i vrijednosti vrednuju se kroz odgovornost prema cjelokupnom geografskom prostoru i dio su formativnog vrednovanja. Naglasak se stavlja na interes i radoznalost u Geografiji, razumijevanje povezanosti Geografije i stvarnog života te usvajanje stavova i vrijednosti koje promovira Geografija a to je sposobnost i osjećaj odgovornosti prema prirodi i društvu, ljubav i odgovornost prema domovini i cijelom svijetu, odgovorno i aktivno sudjelovanje u rješavanju geografskih problema na temeljima održivog razvoja. Upravo su promatranje, razgovor, rasprave i druge svakodnevne učenikove aktivnosti pogodni načini za praćenje njegovih emocija, vrijednosti i stavova.

Zaključna ocjena proizlazi iz svih elemenata vrednovanja. Određuje se na temelju usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda predmetnog kurikulumu, pri čemu je potrebno uvažiti učenikovo napredovanje koje treba kontinuirano bilježiti i obrazlagati, kao i brojčane ocjene, a sve u skladu s Pravilnikom o praćenju napredovanja, provjeravanju i ocjenjivanju učenika u osnovnoj školi (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 5/10)

Tri su osnovna pristupa vrednovanju u predmetu Geografija: *vrednovanje naučenoga*, *vrednovanje za učenje* i *vrednovanje kao učenje*.

Vrednovanje naučenoga (sumativno vrednovanje) provodi se tijekom cijele nastavne godine. Ono podrazumijeva procjenu razine usvojenosti znanja, vještina i stavova nakon određene nastavne cjeline ili na kraju određenoga obrazovnog razdoblja u odnosu na kurikulum definirane odgojno-obrazovne ishode, njihovu razradu i razine usvojenosti. Vrednovanje naučenoga rezultira ocjenom postignuća učenika, a elementi vrednovanja su geografska znanja, geografsko istraživanje i vještine i kartografska pismenost.

Vrednovanje za učenje (formativno vrednovanje) provodi se kontinuirano i pomaže u

planiranju, unapređenju i ostvarenju procesa učenja i poučavanja. Ono je pokazatelj razine usvojenosti znanja, vještina, navika, sposobnosti i stavova učenika. Kako bi provjerio navedeno, učitelj/nastavnik može postavljati ciljane pitanja tijekom nastave. Može koristiti razne metode kao što su praćenje ponašanja učenika tijekom individualnog, rada u parovima ili u skupinama, provjera domaćih zadaća, kratke pisane provjere s ciljem formativnog vrednovanja, konzultacije s učenicima tijekom geografskog istraživačkog rada. Navedeno vrednovanje ne rezultira brojčanom ocjenom, ali učitelj/nastavnik bilježi svoje praćenje i neophodno je davati učenicima povratne informacije o njihovom napredovanju u radu. Taj postupak je vrlo koristan za učenika radi poboljšanja motivacije i unapređenja procesa učenja.

Vrednovanje kao učenje razvija kompetenciju učiti kako učiti. Polazi se od stava da je proces vrednovanja zapravo dio samog procesa učenja i kao takav postaje prilika za učenje, za samoanalizu i samovrednovanje. Dobivajući od učitelja/nastavnika povratnu informaciju o napredovanju, učenik, uz učiteljevu/nastavnikovu pomoć i podršku, sam procjenjuje svoj rad i napredak. Metode i tehnike koje se koriste u ovom pristupu su razgovori s učenicima, refleksije o učenju (naročito nakon provedenoga istraživanja) i učenička mapa. Tako učenici prate vlastito napredovanje i ostvarivanje ciljeva učenja.

Da bi se vrednovanje provelo efikasno, potrebno ga je provoditi kontinuirano kroz različite aktivnosti učenika. S obzirom na vrijeme provedbe, procjena uspješnosti učenja može biti kratkoročna, srednjoročna i dugoročna. Kratkoročna procjena se odnosi na svakodnevne ili tjedne provjere i vrednovanja, ocjenjuju se znanja i vještine učenika npr. kroz sudjelovanje u raspravi, usmene odgovore i prezentacije, izradu tematskih karata, domaćih zadaća i slično. Srednjoročna procjena vrši se nakon završetka određene nastavne teme ili cjeline, najčešće podrazumijeva pisane provjere kroz testove ili kvizove. Dugoročna procjena uključuje jednu do dvije progresivne ocjene u tijeku nastavne godine, npr. periodični, polugodišnji ili krajnji test.

Učitelj/nastavnik geografije treba kontinuirano pratiti uspješnost učenja i reakcije učenika te davati pravovremene, odgovarajuće i poučne ocjene. Koristeći različite pristupe, načine i elemente, učitelj/nastavnik mora vrednovanje i ocjenjivanje prilagoditi svakom učeniku, uključujući osobitosti/poteškoće učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

Nakon vrednovanja slijedi izvješćivanje koje učitelj/nastavnik provodi kontinuirano, a usmjereno je prema svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa: učenicima, roditeljima, članovima razrednih vijeća i stručnoj službi škole. Tu se opisuje ukupnost i kvaliteta učenikova postignuća u određenom obrazovnom razdoblju, njegovi rezultati i napredovanja u predmetu u odnosu na postavljena očekivanja definirana kurikulumom. Izravno izvješćivanje provodi se dijalogom, a neizravno izvješćivanje provodi se pisanom formom (izvješćima).

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Geografija**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.11. PREDMETNI KURIKULUM ZA TEHNIČKU KULTURU

Koordinator Tehnika i IT područja:

dr. sc. Emil Brajković

Voditelj predmetne Radne skupine:

dr. sc. Emil Brajković

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Mate Ćuk

Dejvid Jurić

Jasminka Martinović

Igor Vidović

Snježana Damjanović

Pavao Sović

Recenzent:

Ivana Katavić, prof.

A/ OPIS PREDMETA

Podučavanje tehnike dovodi do razumijevanja veze između prirodnih znanosti i tehničkih proizvoda koji se nalaze u svakodnevnom životu. Postoji snažna interdisciplinarna veza tehnike povezana s poviješću, biologijom, fizikom, matematikom i drugim područjima. Sadržaj tehnike orijentiran je na praksu što ima značajan odgojno-obrazovni utjecaj. Omogućuje učenicima da ispravno prepoznaju svoju profesionalnu orijentaciju. Na taj način učenici mogu postići holistički razvoj svoje osobnosti, kako bi postigli da se njihove vještine i talenti mogu najbolje primijeniti u životu, kao i na tržištu rada. Tehnika potiče i razvija kreativno mišljenje.

Podučavanjem predmeta kod učenika se razvija:

- interes za tehničko okruženje
- iniciranje i planiranje (npr. postavljanje pitanja, razjašnjavanje problema, procedure planiranja)
- izvođenje i snimanje (npr. praćenje postupaka, pristup informacijama, bilježenje zapažanja i nalaza)
- analiziranje i tumačenje (npr. organiziranje podataka, razmišljanje o učinkovitosti izvršene radnje, donošenje zaključaka)
- komuniciranje tehničkim jezikom (npr. tehnička dokumentacija i crteži) preciznosti, urednost i točnosti u radu.

Podučavanje predmeta će osigurati sigurno i ugodno okruženje za učenje temeljeno na praktičnom radu učenika. Naglasak će biti na individualnim potrebama učenika koji, također, uspješno rade u timu. Izvodit će se inovativne prakse koje se temelje na istraživanju. Učionice dobro opremljene tehnikom poboljšat će aktivno učenje i motiviranost učenika te razvijati kod učenika vještine potrebne za sigurno korištenje i održavanje tehničkih tvorevina. Učenici će steći pozitivne društvene vještine koje promiču poštovanje i odgovornost prema sebi, obitelji i zajednici. Partnerstvo škole i šire društvene zajednice pripremit će učenike za cjeloživotno učenje u globalnom društvu koje se stalno mijenja.

Općenito, kompetencije uključene u istraživanje i rješavanje tehničkih problema su sljedeće:

- kritičko mišljenje pri procjeni dobrobiti tehnike u radu i životu
- kreativnost i inovativnost pri osmišljavanju tehničke tvorevine
- kritički stavovi i vrednovanja prema pojedinačnom i zajedničkom radu
- samopouzdanje i potrebe za poduzetništvom i stalnim usavršavanjem.

Predmetno specifične kompetencije koje se podučavanjem predmeta razvijaju kod učenika su:

- razumijevanje struktura, mehanizama i energetske sustava
- razumijevanje funkcioniranja i sigurnog korištenja te održavanja uređaja iz svakodnevnog života
- razumijevanje tehničke dokumentacije i stjecanje tehničke pismenosti
- razumijevanje utjecaja tehnike na okoliš i zdravlje ljudi
- prepoznavanje svojstva materijala i prikladnog odabira alata i materijala ovladavanje elementarnim postupcima obrade materijala i uporabe alata
- osposobljavanje za sigurno sudjelovanje u prometu
- rješavanje tehničkih problema kreativnim inoviranjem tehničkih tvorevina.

Podučavanje predmeta doprinosi realizaciji međupredmetnih tema:

- Građanski odgoj i obrazovanje u područjima održivoga razvoja i proizvodnje, društvenoga razvoja te odabiru i razvoju primjerenih tehnologija.
- Poduzetnost u područjima *Promišljaj poduzetnički* i *Održivi razvoj*.
- Osobni i socijalni razvoj u područjima *Ja i drugi*, *Ja i društvo*, *Zdravlje i Kultura življenja*.
- Funkcionalna i odgovorna upotreba IKT-a u područjima *Komunikacija i suradnja u digitalnom okružju* i *Upotreba IKT-a*.

Povijest i Geografija povezani su s Tehničkom kulturom spoznajama o važnosti tehnike i tehnologije u geografskim otkrićima, industrijskim revolucijama, ratovima, održivoga razvoja i proizvodnje, društvenoga razvoja te razvoju primjerenih tehnologija. Predmeti jezično-komunikacijskoga područja, ali i Informatika, povezani su s Tehničkom kulturom razvojem komunikacijskih vještina. Vjeronauk može biti povezan s Tehničkom kulturom u izradi vjerskih obilježja. Likovna kultura ima poveznice s Tehničkom kulturom s crtanjem i modeliranjem. Tehnička kultura spada u područje tehnike i informatike.

Suvremena koncepcija učenja Tehničke kulture naglasak stavlja na:

- otkrivanje smisla i značenja sadržaja; svrha je razvoj učenika, a ne ocjena
- odgoj kritičnosti i pozitivnih vrijednosti: što učenik može učiniti sa svojim znanjima je glavni kriterij vrednovanja
- trajna znanja i vještine, pozitivne vrijednosti i stavovi, poticaj za razvoj
- poticanje razvoja i bogaćenje iskustva učenika, mogućnost prilagođavanja interesima djece, mogućnost povezivanja različitih predmeta u integrirane tematske cjeline
- sudjelovanje učenika u zanimljivim i poticajnim aktivnostima
- praćenje razvoja svakog pojedinog učenika
- nastavnika kao organizatora nastave, koji je motivator i partner u nastavnom procesu.

Predmet Tehnička kultura izučava se u drugom odgojno-obrazovnom ciklusu od 6. do 9. razreda osnovne škole, jedan sat nastave tjedno.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Kao rezultat podučavanja predmeta Tehnička kultura učenici će:

1. Razvijati interes za tehničko okruženje i spoznati povezanost znanosti i tehnologije s prirodnim i društvenim okruženjem te steći osnovna znanja iz različitih područja tehnike.
2. Razvijati vještine, strategije i navike uma potrebne za znanstveno istraživanje i rješavanje tehničkih problema. Primijeniti vještine uporabe i izrade tehničke dokumentacije, te razvijati kreativnost i inovativnost u osmišljavanju tehničkih tvorevina.
3. Razumjeti osnovne pojmove tehnike te povezati činjenična i teorijska znanja o tehničkim konceptima, sustavima i procesima. Razvijati znanja i vještine za sigurno i svrsishodno korištenje tehničkih tvorevina posebice u prometu.
4. Kritički razmišljati pri procjeni primjene i dobrobiti tehnike u radu i svakodnevnom životu, utjecaju tehnike na prirodni okoliš, kao i održivosti materijalnih i energetske resursa.
5. Usvojiti kritičke stavove i vrednovanja prema pojedinačnom i zajedničkom radu na tehničkim tvorevinama. Razvijati kulturu odnosa i suradnje u skupini, odgovornost, ekonomičnu uporabu vremena, sirovina i energije.
6. Razviti potrebu poduzetništva, stalnoga usavršavanja i sklonost doživotnom obrazovanju, prepoznavajući interese i sklonosti vezano s nastavkom školovanja, te mogućim izborom budućeg zanimanja u tehničko-tehnološkoj djelatnosti različitih područja.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Tehnička dokumentacija i dizajniranje

U Tehničkoj dokumentaciji crtež je osnova komunikacije između ljudi tehničke struke koji osmišljavaju i izrađuju tehničke tvorevine. Tehnička dokumentacija i dizajniranje omogućava usvajanje i primjenu normiranih oblika grafičkog komuniciranja u svim područjima tehnike i svakodnevnom životu. Koncept tehničkog crteža kao grafičkog prikaza jednog objekta koristi univerzalni jezik koji se sastoji od grafičkih simbola. Proces dizajniranja je ponavljajući, kreativni proces razvijanja ideje u vidljive objekte, proizvode, sustave i okruženja. Priprema treba omogućiti dokumentiranje preliminarnih ideja za zadani projektantski problem i može uključivati pojedinačne i višestruke prikaze. Održavanje treba uključivati praktičnu organizaciju relevantnih crtežnih datoteka, simbola, proračunske tablice i ostale tehničke podatke

B/ Tehničke tvorevine i tehnologije

Sa svojim fokusom na razmišljanje o dizajnu, tehničko obrazovanje potiče učenike da budu inovativni, refleksivni i kritični u dizajniranju novih modela, proizvoda, sustava i alata koji će koristiti ljudima, uzimajući u obzir njihov utjecaj na kulturne, etičke, ekološke i ekonomske uvjete. Cilj je da učenici razviju široka tehnološka znanja, prakse i vještine koje će ih osposobiti za sudjelovanje u društvu kao informirane građani i dati osnovu za karijere povezane s tehnologijom. Učenici uče da je tehnologija rezultat ljudske aktivnosti istražujući priče i iskustva iz svog naslijeđa te iz bogatog kulturnog okruženja i iz suvremenih primjera tehničkih inovacija. Pri svemu tome učenici razvijaju ključne kompetencije.

C/ Tehnika i kvaliteta života

Tehnika je sastavni dio našeg svakodnevnog života. Naše potrebe i zahtjevi za tehničkim napretkom eksponencijalno rastu. Tehnika je jedan od primarnih pokretačkih čimbenika cjelokupnog napretka društva. Ljudi koriste tehnologiju za putovanje, komunikaciju, učenje, rad, posao i udobniji život. Tehnologija je bitno olakšala naše živote. Utjecaj tehničkih inovacija na naše živote i budućnost je velik. Tehnologija je također utjecala na okoliš, ljude i društvo u cjelini. Kroz napredak tehnike bitno je poboljšana komunikacija, transport, obrazovanje, proces učenja, zdravstvo i mnoge druge infrastrukturne djelatnosti.

Nastavni predmet Tehnička kultura uključuje razmatranje i razumijevanje odnosa čovjeka i tehnike, utjecaja tehnike i tehnologije na društvo te ovisnost čovjeka o tehnici i tehnologiji.

U Tehničkoj kulturi tehnika se upoznaje kao:

- tvorevina
- vještina.

Tehnika kao tvorevina odnosi se na rezultat tehnološkoga odnosno radnoga procesa; upoznaje se njezina namjena, način rada, pravilna i sigurna uporaba, postupci održavanja i zbrinjavanja, učinci na okoliš i održivi razvoj; što čini odgojnu komponentu nastavnoga predmeta.

Tehnika kao vještina odnosi se na umijeće ili način djelovanja, postupke primjene znanja i vještina, uporabu dokumentacije, pribora i alata u procesima obrade materijala te izrade i korištenja tehničkih tvorevina.

Tehnologija je blizak pojam i uključuje razvoj i postupke uporabe alata, strojeva, materijala, koncepata, sustava i procesa u određenim aktivnostima čovjeka.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

VI. razred
/35 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ TEHNIČKA DOKUMENTACIJA I DIZAJNIRANJE	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1 Učenik crta tehničke crteže u skladu s normama.	• uspoređuje primjenu različitih vrsta crta • opisuje značenje tehničkoga crteža, kotiranje i mjerila • objašnjava pravokutne projekcije • opisuje formate papira • crta tehnički crtež geometrijskih likova, kotira ih i primjenjuje norme tehničkog crtanja • crta mrežu geometrijskih tijela.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-1.4.2
Ključni sadržaji	
• tehnika, tehnologija • tehničko crtanje • kotiranje • mjerilo crtanja • tehničko pismo • materijali • praktičan rad.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se koristiti računalo i program za crtanje za izradu jednostavnog tehničkog crteža kao i sljedeće aktivnosti: Online test iz tehničkog crtanja. Online test iz tehničkog crtanja je instrument koji učenicima omogućava samoprocjenu znanja o osnovnim pravilima i glavnim standardima. Online upitnik o tehničkom crtanju. Glavni cilj je prikupiti različita mišljenja učenika o nekim temama vezanim za vještine i kompetencije tehničkog crtanja. Interaktivni alat za samostalno učenje. Video i animirani crteži, koji povezuju procese obrade s dimenzioniranjem odgovarajuće tvorevine predstavljene tehničkim crtežima. Sadržaj ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (ravnina, točka, pravac, dužina), Informatika (grafički prikaz), sa sadržajima međupredmetne teme Upotreba Informacijske i komunikacijske tehnologije (programi i uređaji za komunikaciju i suradnju u digitalnom okruženju, programi za izradu prezentacija).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2 Učenik se koristi osnovnom tehničkom dokumentacijom prilikom izrade tehničke tvorevine.	• razlikuje dijelove tehničke dokumentacije: radni list, sastavnica, pozicije, operacijski list, popis materijala i alata, sastavni crtež, radionički crtež • primjenjuje tehničku dokumentaciju u radu • primjenjuje pravila zaštite na radu • piše izvješće o radu.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-1.3.1
Ključni sadržaji	

- tehnička tvorevina
- radni list
- operacijski list
- popis materijala i alata
- sastavni crtež
- radionički crtež.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Preporučuje se koristiti računalo i software za crtanje za izradu jednostavnog tehničkog crteža.

Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Matematika (ravnina, točka, pravac, dužina) i sa sadržajima međupredmetne teme Upotreba Informacijske i komunikacijske tehnologije (programi i uređaji za komunikaciju i suradnju u digitalnom okruženju, programi za izradu prezentacija).

PREDMETNO PODRUČJE: B/ TVOREVINE TEHNIKE I TEHNOLOGIJE

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1 Učenik istražuje osobine materijala.	• objašnjava razne mogućnosti upotrebe materijala • opisuje svojstva i razlike između raznih materijala • nabroja razne načine primjene materijala ovisno o osobinama • navodi načine obrade materijala • istražuje osobine materijala prema tehničkoj dokumentaciji
Poveznice sa ZNJPP	TIT-1.1.1
Ključni sadržaji	
• drvo i drugi materijali • proizvodi i poluproizvodi od drva • drvna industrija	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Nastavnik postavlja različite vrste pitanja i potiče učenike na valjane odgovore. Preporučuje se korištenje multimedijalnih sadržaja iz područja materijala i njihove obrade u privredi. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajem nastavnog predmeta Priroda (Tvari, Čiste tvari i smjese tvari - otopine, elementarne tvari, kemijski spojevi).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.2 Učenik izrađuje tehničku tvorevinu koristeći se alatom i priborom u skladu s tehničkom dokumentacijom.	• opisuje radne operacije prilikom obrade različitih materijala • koristi se tehničkom dokumentacijom i nazivljem • poštuje propisana pravila zaštite na radu • koristi se alatom za obradu materijala • piše izvješće o radu • kreira vlastite proizvode.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-1.4.2
Ključni sadržaji	
• izrada tehničke tvorevine • materijali • tehnička dokumentacija	
Preporuke za ostvarenje ishoda	

Preporučuje se u okviru svake nastavne jedinice primijeniti princip postupnosti i sistematičnosti. Preporučuje se korištenje multimedijalnih sadržaja iz područja tehničke tvorevine, materijala i njihove obrade u privredi.

Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta Matematika (Ravnina, točka, Kružnica), Likovna kultura (Točka, crta, ploha, površina, masa, volumen, Likovne tehnike i materijali, Oblikovanje na plohi, Prostorno oblikovanje, Primijenjeno oblikovanje) i s međupredmetnom temom Poduzetnost (tehnologija, racionalno korištenje resursa).

PREDMETNO PODRUČJE: C/ TEHNIKA I KVALITETA ŽIVOTA

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1 Učenik pokazuje sudjelovanje u prometu u skladu s prometnim pravilima i propisima.	• navodi sigurnosna i zakonska pravila sudjelovanja u prometu • razlikuje sudionike u prometu • razumije značenje primjera prometne signalizacije, pravila i propisa • pokazuje primjere pravilnog i nepravilnog kretanja pješaka i biciklista u prometu.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-15.1
Ključni sadržaji	
• prometna pravila, propisi, prometne situacije • promet • prometni znakovi, put i križanja	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovisno o uvjetima, predlaže se upotreba prometnih poligona i primjena informacijske i komunikacijske tehnologije u simulacijama prometnih situacija. Preporučuje se posjeta policijskoj postaji ili posjeta policijskih službenika škole. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Informatika (Multimedija, grafički prikaz, zvuk, video) i sa sadržajima međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje (javne politike, proces donošenja mjera).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2 Učenik opisuje tehničku tvorevinu.	• odabire tehničku tvorevinu za prezentaciju • objašnjava namjenu tehničke tvorevine • opisuje pozitivan i negativan utjecaj na čovjeka i okoliš • primjenjuje tehničko nazivlje u predstavljanju tvorevine • navodi mogućnosti upotrebe tvorevine • navodi zanimanja povezana s odabranom tehničkom tvorevinom.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-13.2 TIT-13.3
Ključni sadržaji	
• predstavljanje tehničke tvorevine iz svakodnevnoga života • znanstvenici i izumitelji na području otkrića i razvoja tehničkih tvorevina.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se korištenje multimedijalnih sadržaja iz područja materijala i njihove obrade u privredi. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (kreativno izražavanje).	

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Učenje i podučavanje predmeta Tehnička kultura organizira se prema zadanim odgojno-obrazovnim ciljevima i ishodima učenja. Nastavnici imaju slobodu odabira različitih metodičkih pristupa u skladu s potrebama, interesima i razinama znanja, vještinama učenika kao i uvjetima rada. Imajući u vidu načela učenja i podučavanja, nastavnik Tehničke kulture može osmisliti izvedbu kurikulumu u najboljem interesu svojih učenika. U nastavku su predložene smjernice organizacije učenja i podučavanja.

Aktivno učenje: sintagma kojom se žele istaknuti raznovrsne aktivnosti učenika (životna situacija u funkciji učenja); naglasak na anticipacijskom i inovativnom učenju, te transferabilnosti znanja (primjenjivost u stvarnosti). Važnost iskustva (iskustveno učenje) i nastavnog konteksta (otkrivanje smisla i značenja onoga što učim).

- Kontekstualno učenje i podučavanje: odgojno-obrazovni proces koji pomaže učenicima uvidjeti značenje akademskog materijala kojeg uče, kroz povezivanje tih sadržaja s kontekstom njihova svakodnevnog života.
- Situacijsko učenje: konstruktivistički pristup učenju (individualnoj konstrukciji znanja) u poticajnoj okolini (kontekstu) utemeljenoj na autentičnim (često problemskim) situacijama.
- Usidreno učenje: učenje i podučavanje na video prikazu autentične situacije (prikladnom makro-kontekstu) koji „provocira“ učenika na rješavanje problema (izgradnja kognitivnih struktura).
- Kognitivno naukovanje: učitelj, poput majstora, misaono i iskustveno, vodi i instruiira učenike u procesu stjecanja vještina, promatranja, tumačenja i kontekstualizacije sadržaja (situacije).
- Kontekstualizacija: pristupanje raznovrsnim pozadinskim materijalima kao pomoć pri tumačenju i argumentiranju vlastitog tumačenja (pojma, sadržaja, situacije...).

Moguće aktivnosti:

- tehničko dizajniranje - osmišljavanje te vizualno i fizičko oblikovanje tehničke tvorevine, aplikacije, tehnološkog procesa ili tehnologije rješavanje tehničkih problema – rješavanje tehničkog problema koji odražava problem iz „stvarnog svijeta“
- istraživanje i ispitivanje – ispitivanje tehničkih materijala, tvorevina ili tehnologije
- istraživanje artefakata, sustava ili utjecaja tehnike i tehnologije na okruženje
- tehnički izum i inovacija – razvoj osobnog i jedinstvenog razmišljanja i upotrebe tehnike i tehnologije u svrhu kreativnog inoviranja tehničke tvorevine i/ili stvaranja nove tehničke tvorevine ili tehnologije
- proizvodnja – produciranje tehničke tvorevine (proizvoda) upotrebom prilagođenih i dostupnih sredstava tehnike i tehnologije, primarno u svrhu razvoja spoznajnih procesa, vještina te vrijednosnih odnosa prema radu.

Predlažu se metodički pristupi:

- Praktične aktivnosti – jednostavne i vođene vježbe, prvo eksperimentiranje s tehnikom, usvajanje načina i pravila rada
- Projektna nastava – temelj za razvoj učenika; cjelovit razvoj tvorevine (od ideje do proizvoda); visoki kriteriji; učeničko prezentiranje i rasprava...

- Problemska nastava i učenje – rješavanje „stvarnih” problema; kombinirati s projektnom nastavom...
- Stručne ekskurzije – uvid u tehničko-tehnološku stvarnost; zadaci - predstavljanje - diskusija ...
- Usidreno učenje i nastava – video prikazi stvarnosti (makro-konteksta); uključiti u problemsku ili projektnu nastavu
- Uslužno učenje – uključivanje učenika u učeničke zadruge, kampove, radionice,... predstavljanje i „plasman” proizvoda
- Organizacija izložbi, sajmovi,...
- Učenička organizacija; na razini škole ili zajednice; predstavljanje radova.

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Vrednovanje je proces prikupljanja informacija iz različitih izvora (zadaci, svakodnevna promatranja, razgovori ili konferencije, demonstracije, projekti, izvedbe i testovi) koji točno odražava koliko dobro učenik postiže očekivanja kurikulumu. Kao dio ocjenjivanja, nastavnici pružaju učenicima opisne povratne informacije koje usmjeravaju njihove napore prema poboljšanju učenja. Evaluacija se odnosi na proces ocjenjivanja kvalitete učeničkog rada na temelju utvrđenih kriterija i dodjeljivanje vrijednosti za predstavljanje te kvalitete.

Kako bi se osiguralo da su procjena i vrednovanje valjani i pouzdani te da vode za poboljšanje učenja učenika, nastavnici moraju koristiti aspekte vrednovanja koji se odnose na:

- bavljenje onim što učenici uče i koliko dobro uče
- temelje na kategorijama znanja i vještina
- načine vrednovanja koji su različite prirode, daju se tijekom određenog vremenskog razdoblja i osmišljeni su za pružanje prilike za učenike da pokažu cijeli raspon svog učenja
- prikladnost za aktivnosti učenja koje se koriste, svrhe podučavanja i potrebe i iskustva učenika
- pravednost prema svim učenicima
- učenike s posebnim obrazovnim potrebama, u skladu sa strategijama navedenim u njihovom individualnom planu obrazovanja
- osiguranje da svaki učenik dobije jasne upute za poboljšanje
- sposobnost učenika za procjenu vlastitog učenja i postavljanje specifičnih ciljeva
- korištenje uzoraka učeničkih radova koji pružaju dokaze o njihovom postignuću
- jasno predstavljanje kriterija vrednovanja učenicima i roditeljima na početku nastave.
-

Elementi vrednovanja sadrže tri komponente: **kognitivnu, psihomotoričku i čuvstvenu.**

Kognitivne komponente – ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na: teorijska i činjenična znanja o osnovnim pojmovima znanosti i tehnike razumijevanje i primjena znanosti i tehnike u društvu i okolišu; može ih se vrednovati tijekom izvođenja zadataka na nastavi i za rezultate rada poput tehničkih crteža rezultate ispitivanja svojstava i mjerenja mjernih veličina, tijekom učeničkog izvješćivanja, prezentiranja, obrazlaganja i objašnjavanja vlastitog rada.

Psihomotoričke komponente – umijeća i vještine znanstvene i tehničke pismenosti, od imitacije i manipulacije do simulacije. Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na:

- razinu usvojenih vještina rukovanja priborom, alatima i strojevima, mjernim instrumentima i različitim tehničkim tvorevinama rezultate istraživanja i rješavanja tehničkih problema kao što su tehnički crteži, skice, tehnička dokumentacija
- rezultate mjerenja i ispitivanja, tehničke tvorevine.

Čuvstvene komponente – samostalnost i odgovornost, razina samostalnosti pri obavljanju zadataka, ekološka pismenost. Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na:

- savjesnost i redovitost u radu
- preuzimanje odgovornosti prema svojem radu, radnim zadacima, sredstvima, drugim sudionicima i učitelju

- motivaciju za usavršavanjem i nastavkom učenja
- poduzimanje novih aktivnosti
- kritičko razmišljanje o dobrobiti tehnike u svakodnevnom radu i životu.

Preporučeni pristupi vrednovanja u predmetu Tehnička kultura su: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog.

Vrednovanje za učenje je pristup kojim se zajednički prikupljaju informacije o procesu učenja, kojemu je svrha unaprjeđenje procesa učenja i podučavanja. Učitelju služi za unaprjeđenje podučavanja, a učeniku za proces učenja. Ovim pristupom učeniku se pruža mogućnost da tijekom učenja postane svjestan kako uči, koje su mu jake/slabe strane, te kako učiti da bi postigao bolje rezultate. Konačan ishod vrednovanja za učenje nije ocjena, nego kvalitetna povratna informacija o tijeku procesa učenja.

Vrednovanje kao učenje je pristup koji se temelji na ideji da učenici vrednovanjem uče. Podrazumijeva aktivno sudjelovanje učenika u procesu vrednovanja uz stalnu potporu učitelja kako bi se potaknuo razvoj samoreguliranog učenja, učeničke samoprocjene, samovrednovanja i samoocjenjivanja, te vršnjačkog vrednovanja. Učenici trebaju biti unaprijed upoznati s ciljevima učenja ili provedenih aktivnosti te kriterijima uspješnosti. Tijekom samovrednovanja i vršnjačkoga vrednovanja učenici su uključeni u proces donošenja odluka o sljedećim koracima u učenju i tako preuzimaju odgovornost za svoje učenje. Vršnjačkim vrednovanjem učenici jedni drugima daju savjete kako postići poboljšanje, a samovrednovanjem učenici prepoznaju što su učinili dobro i na što se trebaju usredotočiti da bi idući put bili uspješniji. Razmišljanje i refleksija učenika o vlastitome učenju neodvojiv je dio svakodnevnoga učenja i podučavanja. Tako učenici razvijaju vještine vrednovanja vlastitoga procesa učenja koje su potrebne za prilagodbe ili promjene toga procesa. Takav pristup omogućuje razvijanje kompetencija za cjeloživotno učenje.

Vrednovanje naučenog je pristup kojim se provjeravaju odgojno-obrazovni ishodi definirani kurikulumom i uvijek rezultira ocjenom. Provodi se najčešće nakon obrađene nastavne teme i onda kad učitelj procijeni da je važno u određenim etapama odgojno-obrazovnoga procesa dokumentirati i izvijestiti o učeničkim postignućima i napredovanju. Učenike treba unaprijed upoznati s ciljem vrednovanja, vremenom kad će se vrednovanje provoditi, s metodama vrednovanja i kriterijima vrednovanja. Pri osmišljavanju metoda vrednovanja i kriterija vrednovanja učitelj se vodi odgojno-obrazovnim ishodom i razinama usvojenosti koje u određenome trenutku ispituje. Kriteriji ocjenjivanja moraju biti jasni i javni.

U predmetu Tehnička kultura vrednujemo teorijska i činjenična znanja, vještine i pripadajuću samostalnost i odgovornost.

Vrednovanje se ostvaruje korištenjem raznih metoda kao što su:

- usmena provjera znanja
- vrednovanje grafičkih uradaka
- vrednovanje laboratorijskih aktivnosti
- vrednovanje napravljenih tehničkih tvorevina
- vrednovanje izrađenih prezentacija.

Tijekom nastavne godine u svrhu vrednovanja nastavniku se preporučuje:

- Upoznavanje učenika s elementima praćenja i vrednovanja.
- Stalno pratiti i informirati učenika o njegovu napredovanju koje se provodi dijagnostički, formativno i sumativno.
- Pratiti napredovanje učenika pisanim bilješkama

- Pratiti razinu usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda brojčanom ocjenom

Zaključna ocjena nastavnoga predmeta uključuje sve komponente vrednovanja, a sve u skladu s Pravilnikom o praćenju napredovanja, provjeravanju i ocjenjivanju učenika u osnovnoj školi (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 5/10).

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Tehnička kultura**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.12. PREDMETNI KURIKULUM ZA INFORMATIKU

Radna skupina za izradu predmetnog kurikuluma

Mate Ćuk

Dejvid Jurić

Jasminka Martinović

Igor Vidović

Snježana Damjanović

Pavao Sović

Recenzent:

dr. sc. Krešimir Rakić, doc.

A/ OPIS PREDMETA

Informatika je suvremena znanstvena disciplina koju karakteriziraju vlastiti koncepti, metode, skup znanja i otvorena pitanja. Obuhvaća temeljna načela, široko primjenjive ideje i koncepte, tehnike i metode za rješavanje problema i unapređenje znanja, kao i poseban način razmišljanja i rada. Kurikulum je osmišljen tako da učenici razvijaju i koriste sve sofisticiranije vještine računalnog razmišljanja. Poznavanje temeljnih informatičkih koncepata kao što su programiranje i programski jezici, algoritmi, strukture podataka, izvedba i složenost, paralelizam i raspodijeljenost postaju nužnim u današnjem društvu koje je sve više prožeto informacijama i digitalnom tehnologijom. Informatičke kompetencije nužne su u rješavanju različitih izazova u svim područjima ljudskoga djelovanja i u svim područjima znanosti.

Težište obrazovnog procesa u nastavnom predmetu Informatika treba biti na rješavanju problema i programiranju, kako bi se poticalo razvijanje računalnog načina razmišljanja koje omogućuje razumijevanje, analizu i rješavanje problema odabirom odgovarajućih strategija, algoritama i programskih rješenja. Takvi se načini razmišljanja trebaju prenositi i u druga područja posebice matematičko i prirodoslovno, kao i u svakodnevni život.

Učenje nastavnog predmeta Informatika priprema učenika za mnoga područja djelovanja, osobna, profesionalna, društvena i poslovna. Informacije i digitalna tehnologija prisutne su svuda oko nas. U posljednjih nekoliko desetljeća razvoj računalne znanosti omogućio je stvaranje informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) koja je snažno i temeljito promijenila svijet oko nas koji sve više postaje E-društvo. Primjena računala u svim područjima današnjega života mijenja i način shvaćanja svijeta u kojemu živimo. Digitalna pismenost danas je prijeko potrebna svakomu pojedincu kako bi mogao upotrebljavati računala i različite računalne sustave pri obavljanju svakodnevnih obveza. Računalna znanost i digitalna pismenost su komplementarni i nužno su potrebni u školskom programu.

Učenjem Informatike učenici će razvijati i poticati:

- kreativnost i inovativnost - stvaranjem digitalnih uradaka i algoritama
- kompetencije u znanosti i tehnologiji kroz kritičko mišljenje i vrednovanje tehnologije i izvora znanja uz toleranciju suprotnih mišljenja
- socijalnu i građansku kompetenciju razvijajući sposobnost, samopouzdanje i ustrajnost u rješavanje teških, otvorenih i složenih problema i donošenju odluka
- informacijsku i digitalnu pismenost
- kulturnu svijest i kulturno izražavanje te odgovornost - razmatranjem etičkih pitanja u informatici
- sposobnost samoinicijative i poduzetništva putem komuniciranja i rada s drugim

Učeći Informatiku učenici razvijaju sposobnosti računalnog razmišljanja, kao procesa prepoznavanja aspekata računanja u svakodnevnom životu, na algoritamski, rekurzivni i apstraktni način, kroz tehnike rješavanja problema:

- predstavljanje informacija putem apstrakcija
- logičko strukturiranje i analiza podataka
- algoritamsko razmišljanje i primjenu u različitim kontekstima poput robotike i slično
- identificiranje, analiziranje i implementiranje mogućih rješenja s ciljem postizanja najučinkovitijeg rješenja
- formuliranje problema na način koji olakšava korištenje računala
- uopćavanje dobivenih rezultata.

Međupredmete teme ostvaruju se međusobnim povezivanjem odgojno-obrazovnih područja i nastavnih tema svih nastavnih predmeta. Znanja, vještine i stavovi usvojeni u Informatici podrška su svim ostalim predmetima i međupredmetnim temama. Da bi spoznaje iz prirodoslovno-matematičkog područja te svih međupredmetnih tema bile potpune, trebaju biti prožete primjenjivim znanjima iz tehničkog i informatičkog područja.

Informatika svojom prirodom pripada tehničkom i informatičkom području. Tehničko i informatičko područje kurikulumu je integrativnog karaktera, povezano sa svim područjima kurikulumu tako da kvaliteta spoznaja iz tih područja izravno utječe na kvalitetu aktivnosti učenika koji te spoznaje primjenjuju.

Nastava Informatike treba se izvoditi samo od strane učitelja/nastavnika koji su stekli formalno obrazovanje i osposobljenost kao i odgovarajuću metodičku izobrazbu. Bitan je naglasak na konstruktivističkom pristupu učenja koji stavlja učenika u najbitnije mjesto u procesu učenja. Učenici najbolje uče kroz aktivni rad i na taj su način najbolje motivirani.

Sadržaji iz predmeta Informatika trebaju se usvajati tijekom predmetne nastave u osnovnoj školi i tijekom svih razreda srednje škole. Fond sati nastave je dva sata tjedno u svim razredima osim u 8. i 9. razredu gdje je fond jedan sat tjedno. Svi učenici moraju naučiti računalnu i tehnološku pismenost uključujući računalno razmišljanje.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA

Ostvarivanjem odgojno-obrazovnih ishoda propisanih ovim kurikulumom predmeta Informatika, učenici će:

Razumjeti prirodu informatike i njenog mjesta u modernom svijetu. Učenici će postati informatički pismeni te se tako pripremiti za učenje, život i rad u društvu koje se razvojem digitalnih tehnologija vrlo brzo mijenja. Učenici će ovladati temeljnim konceptima informatike integriranjem osnovnih vještina i tehnologije s jednostavnim idejama o algoritamskom razmišljanju. Kako bi uspješno živjeli i radili u društvu koje postaje sve više digitalno, učenici moraju naučiti koristiti računala učinkovito i uključiti ideju algoritamskog mišljenja u svoje svakodnevne životne probleme.

Shvatiti kako se unutar informatike isprepliću načela i vještine. Odnosi se na odabir najprikladnije tehnologije, ovisno o zadatku, području ili problemu koji se rješava, te koherentno i široko razumijevanje načela, metodologije i primjene računalnih znanosti u suvremenom svijetu.

Unaprijediti sposobnost rješavanja problema, upotrebu računalnog razmišljanja i vještinu programiranja. Ovo podrazumijeva sposobnost definiranja problema i projektiranje digitalnih rješenja kroz implementaciju i evaluaciju rješenja korištenjem prikladnog i po mogućnosti besplatnog programskog okruženja. Upoznati učenike algoritamskim problemima i njihovim rješenjima i poboljšati algoritamsko razmišljanje, te time osposobiti učenike za provedbu različitih kontrolnih struktura i učiniti programiranje ugodnim, jednostavnim za korištenje i grafički privlačnim.

Poboljšati kreativnost i inovativnost korištenjem informacijske i komunikacijske tehnologije. Ovdje je naglasak stavljen na znanstvene i inženjerske aspekte računala te na dizajn programske podrške i sklopovlja, uvod u robotiku s fokusom na algoritamski način rješavanja i umjetnu inteligenciju, a ne samo na mehaničke i električne aspekte robotike. Poželjno je kombinirati logičko razmišljanje s inženjerskim razmišljanjem, uvesti učenike u druga tehnološka područja i potaknuti učenike na samostalno učenje.

Steći vještinu komunikacije i suradnje u digitalnome okruženju. Odnosi se na prikupljanje, upravljanje i analiziranje podataka, prirodu i svojstva podataka, način na koji se prikupljaju korištenjem različitih digitalnih sustava i perifernih uređaja te interpretaciju podataka prilikom stvaranja informacija. Učenici će znati organizirati, analizirati i sintetizirati informacije, izvući zaključke i generalizirati iz prikupljenih informacija kao i raditi u timskom okruženju s posebnim naglaskom na razvoj programskog projekta, uključujući pisanje prijedloga projekta, modeliranje problema, osmišljavanje rješenja i njegovo implementiranje.

Usvojiti i prikladno koristiti sigurnosne i zakonske propise u radu s digitalnom tehnologijom u svakodnevnom životu što uključuje raspravljanje o etičkim pitanjima koja se odnose na primjenu računala i digitalne tehnologije u društvu.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Informacije i digitalna tehnologija

U ovoj domeni učenik treba steći temelj općih računalnih i radnih vještina koje omogućuju sudjelovanje u okruženju informacijske tehnologije u bilo kojem području ljudskog djelovanja. Nužno je stjecanje vještina i znanja u svrhu kompetentnosti u radu s digitalnom tehnologijom. Potrebna je kvalificirana radna snaga za upravljanje rizicima povezanim sa sigurnošću mreže i informacija i sigurnom pohranom osobnih podataka, imajući u vidu vještine potrebne za ispunjavanje zahtjeva na radnom mjestu. Sadržajno se odnosi na računalne sustave, primjenu računalnih mreža i internet usluga za pretraživanje, prikupljanje i obradu podataka. Važno je razlikovati prikaz podataka u različitim oblicima poput brojeva, teksta, slika, zvuka i video zapisa. Primjena pogodnih programa za prikaz i obradu podataka, pomaže učenicima da probleme rješavaju na inovativniji način. Učenici primjenom apstrakcije, vizualizacije, simulacije i modeliranja brže i lakše dolaze do rješenja zadanog problema. Koncepti u ovoj domeni se promatraju iz različitih perspektiva u predmetima Matematika, Fizika i Tehnička kultura.

B/ Računalno razmišljanje i programiranje

Računalno razmišljanje uči učenike logičkom i kritičkom pristupu u radu. Omogućuje učenicima da iskoriste napredak koji je omogućila informatika, od prikupljanja podataka do dubinskog istraživanja. Putem programiranja učenici uče prevesti ovo kritičko razmišljanje i rješavanje problema u algoritme koji mogu iskoristiti moć tehnologije za rješavanje problema. Podučava učenike kako jasno komunicirati, planirati dobro artikulirane i učinkovite procese i raditi unutar parametara postavljenih bilo kojim problemom. Računalno razmišljanje i programiranje mijenja način na koji obrazovanje izgleda, a u središtu je novih pristupa podučavanju i učenju, poput učenja temeljenog na projektu, usmjerenog na učenika te povezivanju različitih tehnologija. Dok je računalno razmišljanje proces rješavanja problema koji može dovesti do koda, programiranje je proces povezivanja različitih digitalnih alata s algoritmima. To je sredstvo za primjenu rješenja razvijenih kroz procese računalnog mišljenja. Algoritmi su u ovom slučaju, niz koraka temeljenih na logici koji komuniciraju s tehnološkim alatima i pomažu im u izvođenju različitih radnji. Prilikom pisanja programa učenici trebaju znati iskoristiti predstavljene gotove algoritme u odgovarajućim situacijama, ali i po potrebi, stvarati nove algoritme. Koncepti u ovoj domeni se promatraju iz različitih perspektiva u predmetima Matematika, Fizika, Kemija i Tehnička kultura.

C/ Digitalna pismenost i komunikacija

U suvremenom društvu sve je veći značaj digitalne pismenosti, neophodne za rad u gotovo svim aspektima ljudskog djelovanja, pri čemu je internet, u pravilu, ključni izvor informacija. Učenici koji su digitalno pismeni znaju pronaći i koristiti digitalni sadržaj. Oni znaju stvarati, komunicirati i dijeliti digitalni sadržaj. Učenici koji izgrađuju vještine digitalne pismenosti razumiju osnove internetske sigurnosti kao što je stvaranje jakih lozinki, razumijevanje i korištenje postavki privatnosti te znanje što dijeliti ili ne dijeliti na društvenim mrežama. Oni razumiju opasnosti nasilja na internetu i nastoje ga spriječiti. Značaj digitalne komunikacije u društvu danas potiče osposobljavanje učenika vještinama za učinkovito i odgovorno pronalaženje, vrednovanje, komuniciranje i dijeljenje sadržaja internetu. Učenike treba podučavati osnovama digitalne pismenosti i poboljšavati njihove komunikacijske vještine tijekom cijelog školovanja. Koncepti u ovoj domeni se promatraju iz različitih perspektiva u predmetima Hrvatski jezik i Engleski jezik.

D/ E-društvo

Pod E-društvom se podrazumijeva zajednica u kojoj se većina transakcija može izvršiti digitalno. Učenike treba podučavati o utjecaju digitalnih tehnologija na ponašanja i procese pojedinaca i organizacija. To je društvo u kojem je prisutna opsežna upotreba pouzdane informacijske i komunikacijske tehnologije u postizanju zajedničkih interesa i ciljeva glavnih društvenih dionika (tj. građana, poduzeća te vlade i javne uprave). Digitalna pismenost i komunikacija je nužna pretpostavka za kvalitetno ponašanje u E-društvu. Učenike treba upoznati s virtualnim okruženjima na internetu: npr. e-trgovina, e-poslovanje, e-vlada i e-građanin.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI UČENJA

VI. razred

/70 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ INFORMACIJE I DIGITALNA TEHNOLOGIJA	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1 Učenik vrednuje informacije koje se upotrebljavaju u radu i u komunikaciji posredstvom IKT-a.	• obrazlaže razliku među pojmovima: podatak, informacija i znanje • razlikuje programe za pregledavanje mrežnih stranica i mrežne stranice za pretraživanje informacija na mreži • samostalno oblikuje pretragu za traženom informacijom te analizira rezultate pretrage • kritički vrednuje rezultate pretrage, te prema potrebi filtrira te rezultate prema željenom kriteriju.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• IKT uređaji • vrste podataka • tekstualni podaci • numerički podaci • slikovni podaci.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Za realizaciju ove teme preporučuju se tehnike izrade grafikona, tablica i slično. Prije potrebno je i analiziranje poslova koji zahtijevaju primjenu IKT-a, te uz pomoć nastavnika istražiti kako su se ti poslovi prije obavljali bez primjene IKT-a. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Matematika (skupovi) i s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (pojam "osobni podaci").	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2 Učenik istražuje glavne komponente digitalnih sustava.	• prepoznaje i imenuje različite dijelove digitalnoga sustava • pravilno upotrebljava IKT uređaje i medije • razlikuje i uspoređuje medije za pohranu podataka • analizira i opisuje način prijenosa podataka.

Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• sklopovlje • programska podrška • procesor • memorija • matična ploča • internet.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporuka je približiti učenicima ulogu i podjelu računalnog sustava kroz primjere primjene i uloge komponenti programske podrške i sklopovlja. Uputiti učenike na sličnosti i razlike operacijskih sustava. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (programi i uređaji za komunikaciju i suradnju u digitalnom okružju, pretraživanje informacija, izvori informacija), Matematika (skupovi).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3 Učenik analizira način na koji računalno pohranjuje različite vrste podataka.	• opisuje načine prenošenja podataka • prepoznaje osnovne formate tekstualnih i slikovnih podataka • objašnjava pojam mjerne jedinice za količinu podataka u računalu te uspoređuje mjerne jedinice • objašnjava važnost veličine datoteke za temeljne operacije s datotekama u računalu.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.1.2</u>
Ključni sadržaji	
• vrste podataka • tekstualni podaci • numerički podaci • slikovni podaci.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Metodom razgovora potaknuti učenike na smišljanje različitih načina komuniciranja u različitim situacijama svakodnevnoga života te na njihovo opisivanje. Preporučuje se uputiti učenike na pronalaženje primjera upotrebe različitih simbola za slanje poruka, ili obavijesti te opisati oblike prikazivanja istih. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (kapacitet uređaja).	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ RAČUNALNO RAZMIŠLJANJE I PROGRAMIRANJE	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1 Učenik se koristi programskim alatom za kreiranje programa.	• razlikuje tipove podataka • opisuje pojam algoritma • koristi se operatorima i izrazima u programskome jeziku • prepoznaje i povezuje algoritamske i programske strukture • analizira jednostavan problem, predviđa korake za rješavanje toga problema i prikazuje ih.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-4.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• osnove programiranja • algoritam • radno okruženje za pisanje programa.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Za ovu tematsku cjelinu preporučuje se koristiti grafičke programe i aplikacije koji su prilagođeni najmlađima. Poželjno je rješavanje problema provesti slaganjem niza akcija kroz programske strukture. U zavisnosti od opremljenosti škole, učitelj može pokazati učenicima upravljanje robotom unošenjem različitih zadataka. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta Matematika (Pozitivni i negativni cijeli brojevi) i Tehnička kultura (Prometna pravila, propisi, prometne situacije).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.2 Učenik rješava probleme upotrebom programskog jezika.	• opisuje generacije programskih jezika • opisuje pojam algoritma • razlaže problem na manje dijelove i koristi se pseudojezikom za rješavanje problema • analizira jednostavan problem, predviđa korake za rješavanje toga problema i prikazuje ih (grafički, usmeno ili tekстом) • provjerava ispravnost svojega algoritma • preuređuje i ponovno testira svoje rješenje.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-4.2.2</u>

Ključni sadržaji
• algoritam • program • programiranje • programski jezik • osnovne naredbe programa • dijagram toka • rješavanje problema.
Preporuke za ostvarenje ishoda
Preporučuje se korištenje primjera, online video sadržaja i primjera vizualizacije za praćenje algoritamskog toka kod jednostavnijih primjera. Učenike treba poticati da opisuju algoritamski tok navodeći ulazne i izlazne podatke. Poželjno je da učenici zadane primjere grafički prikazuju kroz simbole dijagrama toka. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta Matematika (Pozitivni i negativni cijeli brojevi), Hrvatski jezik (bilješka i natuknica).

PREDMETNO PODRUČJE: C/ DIGITALNA PISMENOST I KOMUNIKACIJA	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1 Učenik otkriva i pokazuje mogućnosti operacijskog sustava.	• imenuje operacijski sustav kojim se koristi te prepoznaje osnovne objekte njegova korisničkog sučelja • koristi se nekim osnovnim programima koji su sastavni dio odabranoga operacijskog sustava • prilagođava karakteristike korisničkoga sučelja prema svojim potrebama • otkriva i pokazuje dodatne mogućnosti operacijskoga sustava.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-3.2.1 TIT-3.2.2
Ključni sadržaji	
• operacijski sustav • korisničko sučelje • datoteke.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se učenicima pokazati primjere različitih operacijskih sustava. Poticati kod učenika osnovno manipuliranje objektima: promjena veličine prozora, rad i prebacivanje među više prozora. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (programi i uređaji za komunikaciju i suradnju u digitalnom okružju) i Likovna kultura (prostorno oblikovanje).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2 Učenik se koristi mogućnostima sustava za pohranjivanje i organizaciju datoteka.	• opisuje i upravlja organizacijom datoteka u računalu • primjenjuje jednostavne postupke za rad s mapama i datotekama • upravlja organizacijom datoteka na računalu.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.2.1 TIT-3.2.2 TIT-3.2.3</u>
Ključni sadržaji	
• datoteka • mediji za pohranu podataka.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se učenike uputiti na identifikaciju i razlikovanje prednosti i nedostataka različitih načina prikazivanja sadržaja nekog medija. Primijeniti osnovne postupke za rad s datotekama, kao što su premještanje, brisanje i kopiranje. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije korištenje izvora informacija i organizacija informacija), Matematika (objekt iz skupa podataka).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.3 Učenik upotrebljava multimedijske programe za ostvarivanje složenijih uradaka.	• upotrebljava osnovne alate i programe za izradu grafičkih prikaza • uređuje tekst • snima zvuk i video zapis • izrađuje radove koji pomažu pri učenju.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• multimedija • grafički prikaz • zvuk • video.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se odabrati programe i oblike multimedijskih sadržaja u skladu s potrebama učenika. Ovisno o odabranom programu izabrati razinu složenosti digitalnog sadržaja kojeg učenici izrađuju. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (kreativno izražavanje), Matematika (stupčasti dijagram).	

PREDMETNO PODRUČJE: D/ E-DRUŠTVO	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.1 Učenik analizira etička pitanja i pravila ponašanja koja proizlaze iz korištenja računalne tehnologije.	• identificira pojam privatnosti na mreži te razlikuje svoje i tuđe osobne podatke • prepoznaje i provjerava pravila privatnosti na internetu • poštuje licence za korištenje • razlikuje štetne i sigurne načine osobnoga predstavljanja • prosuđuje poštivanje autorskih prava, privatnosti i osobnih podataka.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-5.2.4
Ključni sadržaji	
• zaštita osobnih podataka • privatnost i autorska prava • sigurnost na internetu • neprimjereno ponašanje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se povezati komunikaciju u stvarnom svijetu s osnovnim pravilima komunikacije u virtualnom okruženju. Naglasiti razlike u komunikaciji s poznatim i nepoznatim osobama, te rizike komunikacije s nepoznatim osobama. Staviti naglasak na poštivanje autorskih prava. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje (kritičko promišljanje, individualni identitet, kolektivni identitet), Tehnička kultura (prometna pravila, propisi, prometne situacije).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.2 Učenik prepoznaje važnost i postupke zbrinjavanja elektroničkoga otpada.	• prepoznaje elektronički otpad • upoznaje pojam i oznaku elektroničkog otpada • objašnjava pravilne načine zbrinjavanja elektroničkog otpada • procjenjuje važnost sakupljanja elektroničkoga otpada.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-5.2.2 TIT-5.2.3 TIT-5.2.4
Ključni sadržaji	
• elektronički otpad • zbrinjavanje elektroničkog otpada.	

Preporuke za ostvarenje ishoda

S učenicima razgovarati o odlaganju mobilnih uređaja i računala nakon prestanka upotrebe.

Objasniti učenicima zašto se stari elektronički uređaji ne smiju bacati u smeće te kako je korisnije rabljeni uređaj pokloniti ili prodati.

Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje (javna politika), Kultura življenja (kućanski uređaji), Priroda - predmetna nastava (otpad i recikliranje).

Nastavne metode za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i podučavanje i ostvarivanje ciljeva učenja i podučavanja nastave Informatike uključuju pedagoške alate, različite oblike organizacije razreda, razvoj softverskog projekta pod vodstvom mentora, laboratorijski rad i korištenje interneta.

Pedagoški alati:

- ***Pedagoške igre.*** Dobro isplanirana igra omogućuje učenje novih pojmova u alternativnoj razrednoj atmosferi, uključuje društvenu interakciju, uvodi promjenu u nastavnu metodu i vrsta je aktivnosti u kojoj su svi učenici zadovoljni. Igre, kao i drugi pedagoški alati, također mogu imati nedostatke kao što je kaos koji igra može uzrokovati u razredu. Napominjemo da ovdje ne raspravljamo o računalnim igrama, već o društvenim igrama koje imaju za cilj podučavanje informatičkih ideja; igre na koje se pozivamo mogu se igrati sa ili bez računala.

- ***Pristup računarstva bez struje (CS-Unplugged).*** U tom su duhu različite skupine diljem svijeta razvile niz aktivnosti učenja kojima je cilj podučavanje različitih pojmova iz računalne znanosti, kao što su binarni brojevi, algoritmi za sortiranje, strukture podataka i kompresija podataka, bez njihovog izravnog povezivanja s računalima ili programiranjem. Jedan od glavnih resursa za takve aktivnosti je opsežna besplatna zbirka koju je razvio tim Computer Science Unplugged. U svim slučajevima, koncepti Informatike predstavljeni su kroz zanimljive aktivnosti i zagonetke uz korištenje kartica, bojica i aktivnog igranja.

- ***Bogati zadaci*** su vježbe programiranja koje se mogu riješiti na različite načine, kada svako rješenje izaziva i promiče raspravu o jednoj ili više glavnih ideja računalne znanosti; može se riješiti unutar trajanja jedne nastavne jedinice na temelju trenutnog znanja učenika.

- ***Konceptualne mape*** su grafički alati za organiziranje i predstavljanje znanja. Oni uključuju koncepte, obično zatvorene u krugove ili okvire i odnose između koncepata označene linijom koja povezuje dva koncepta. Riječi na liniji, koje se nazivaju povezujućim riječima ili povezujućim frazama određuju odnos između dva koncepta.

- ***Klasifikacija predmeta i pojava iz života.*** Ovdje se usredotočujemo na klasifikaciju predmeta i pojava iz stvarnog života kako bismo podržali i usmjerili učenikovu mentalnu konstrukciju pojmova o kojima se raspravlja. Rad s poznatim objektima i pojavama omogućuje konkretiziranje pojmova Informatike koji se u kasnijim fazama konceptualiziraju na višoj razini apstrakcije.

- ***Metafore*** se koriste kako bi se razumjela i doživjela jedna specifična stvar korištenjem analogije s drugom stvari, obično poznatim konceptom. U području računalne znanosti redovito se koriste mnoge metafore o pokazivačima, izborniku, prozorima, mišu, stablu i memoriji računala. Stoga, a budući da je upotreba metafora i moćan pedagoški alat,

učitelji/nastavnici Informatike trebali bi prepoznati uobičajene metafore koje se koriste u tom području, te biti svjesni njihove važnosti i naučiti ih koristiti u procesima učenja i podučavanja.

Različiti oblici organizacije razreda:

Individualni rad.

Prva, a možda i najjednostavnija organizacija razreda za aktivno učenje kada svaki učenik samostalno radi na zadanom zadatku. Ova organizacija razreda prikladna je za slučajeve u kojima učitelj/nastavnik želi provjeriti jesu li svi učenici sposobni uspješno se nositi sa zadatkom ili su stekli određenu vještinu, kao što je rad u danom integriranom razvojnom okruženju (IDE) ili praćenje zadanog algoritma.

Rad u parovima.

Razred se može organizirati u parovima radeći na zadacima programiranja ili neprogramskim zadacima.

U slučaju programskih zadataka ističemo koncept programiranja u paru kao poznatu tehniku učenja u kontekstu informatičkog obrazovanja.

Rad u skupinama. Drugi oblik organizacije razreda je rad u grupama s više od dva člana. Ovo je poželjna organizacija razreda kada:

- (a) učitelj/nastavnik primijeti da zadani zadatak zahtijeva više od dva učenika da bi se izvršio
- (b) učitelj/nastavnik želi iskoristiti raznolikost tima
- (c) razred je relativno velik te se želi lakše pratiti rad grupa
- (d) razred je relativno velik, a učitelj/nastavnik želi omogućiti svim učenicima da budu uključeni i predstavljeni u grupnim prezentacijama od strane jednog od članova tima.

Slagalica je jedna od tehnika za organizaciju nastave u grupama koja se provodi na sljedeći način. Prvo se učenici u razredu dijele u grupe od pet ili šest učenika i njihov je zadatak naučiti određenu temu. Svaki od učenika u svakom timu odgovoran je za učenje određenog dijela teme i podučavanje tog specifičnog dijela cijeloj grupi. Drugo, kako bi se povećale šanse da će svako izvješće biti točno, učenici koji istražuju određenu temu ne vraćaju se odmah u svoju grupu, već se prvo sastaju s učenicima iz drugih grupa koji imaju identičan zadatak (jedan učenik iz svake grupe). U trećoj fazi, grupe se ponovno okupljaju u svojoj početnoj heterogenoj konfiguraciji i svaki učenik grupe podučava ostale članove o temi koju je naučio i koju sada smatra svojom specijalnošću. Učitelj/nastavnik može odlučiti hoće li svaka grupa poslati pisani rad, poster, drugi produkt grupe ili nešto drugo. Kao što se može vidjeti iz ovog kratkog opisa, organizacija učionice u ovim grupama ima mnoge prednosti, kako kognitivne tako i društvene, budući da poboljšava učenje, slušanje, suradnju i razmjenu znanja.

Razvoj softverskog projekta pod vodstvom mentora

U situaciji učenja temeljenog na projektu učenici rade individualno ili suradnički u grupama, dok učitelji/nastavnici mentoriraju proces razvoja projekta. Projekt ima za cilj učiniti naučeni predmet relevantnim za učenike i omogućiti aktivno učenje. U projektu učenici postavljaju

pitanja, ispituju svoje pretpostavke, osmišljavaju proces istraživanja, prikupljaju i analiziraju podatke, koriste tehnologiju i razmjenjuju ideje, sve dok su u konstruktivističkoj interakciji u okruženju za učenje te se bave iskustvima i promišljanjima o značajnim problemima. Projekt čini učenje autentičnim jer uključuje učenike u aktivnosti koje se temelje na svakodnevnim situacijama. Nadalje, kod učenika se razvija odgovornost za svoje postupke, a njihovo suradničko učenje s vršnjacima uključuje i socijalnu interakciju. Projektne teme mogu biti povezane s drugim područjima i predmetima, životom u školi te suradnjom s drugim školama i institucijama u zemlji i inozemstvu posebice s privrednim subjektima i sveučilištima. U tom smislu preporučuje se izrada projekta u suradnji s konkretnom IT tvrtkom, što bi imalo višestruko pozitivne učinke.

U sklopu projekta poželjno je napraviti dodatnu edukaciju učenika od strane stručnjaka iz privrede ili sveučilišta, kao i održavanje tematskih predavanja od strane istih.

Nastava temeljena na laboratorijskom radu

Ovo okruženje za učenje omogućuje učenicima da istraže strategije rješavanja problema, da izraze svoja rješenja zadanog problema i da prodube svoje razumijevanje prirode algoritama koje razvijaju. Osim toga učenje Informatike u laboratoriju ima potencijal povećati učenikovo razumijevanje suštine računalne znanosti – što se može učiniti s računalima, odnosno što je izračunljivo, kao i utjecaj Informatike na širi društveni kontekst.

Pristup rada najprije u laboratoriju (engl. Lab-First)

Prema pristupu *Lab-First*, učenici prvo istražuju informatičku temu u informatičkoj učionici, a nakon što steknu određeno iskustvo s navedenom temom, onda se na temelju tog iskustva upoznaju s navedenim pojmom na satu. S jedne strane, u duhu konstruktivizma, glavna prednost ovog pristupa izražena je aktivnim iskustvom koje učenici stječu u informatičkom laboratoriju te uspostavlja temelje na osnovu kojih učenici grade svoju mentalnu sliku o navedenoj temi. Ovdje poseban naglasak treba biti na robotici koja ima za cilj kombinirati logičko razmišljanje s inženjerskim razmišljanjem, uvesti učenike u druga tehnološka područja i potaknuti učenike na samostalno učenje.

Vizualizacija i animacija

Algoritamske vizualizacije: statička ili dinamička vizualizacija koje su apstrakcije više razine koje opisuju softver.

Programske vizualizacije: vizualizacija stvarnog programskog koda ili struktura podataka – apstrakcija niske razine – u statičkom ili dinamičkom obliku. Ciljevi softverskih vizualizacija su podržati razumijevanje softverskih sustava (tj. njegove strukture) i algoritama (npr. animiranjem ponašanja algoritama za sortiranje) kao i analizu softverskih sustava i njihovih anomalija.

Internet je moćno okruženje za učenje u nastavi bilo kojeg predmeta. Osim općih argumenata za integraciju interneta u procese učenja i podučavanja, u informatičkom obrazovanju

posvećuje se posebna pozornost budući da se web sam po sebi uvelike temelji na idejama računalnih znanosti kao što su kompresija podataka, kodiranje i algoritmi pretraživanja.

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Vrednovanje je proces kojim se kontinuirano prati dostizanje postavljenih ciljeva učenja i podučavanja i odgojno-obrazovnih ishoda određenog predmeta. Ključni element tog procesa je povratna informacija koja mora biti pravodobna, detaljna, jasna i precizna te prilagođena učeniku. Povratna informacija može ukazivati na poteškoće u učenju, ali i na prostor za napredovanje. Elementi vrednovanja se ne bi trebali zasnivati samo na usvojenosti činjeničnog znanja, već i na vještini primjene, analize, interpretacije, uočavanja uzroka i posljedice, evaluacije, kritičkog mišljenja, rješavanja problema. Elementi vrednovanja moraju biti jasni, precizni i javni. Ukoliko u različitim godinama podučavanja i učenja koristimo različite elemente vrednovanja trebamo ih obrazložiti.

Bitan je postupak kontinuiranog prikupljanja podataka u procesu učenja i postignutoj razini kompetencija - znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim načinima, postupcima i elementima, a sastavnice su: praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje.

Nastavnici na temelju podataka dobivenih vrednovanjem procjenjuju razine učenikovih postignuća. Ta procjena izražava se kroz elemente vrednovanja nastavnoga predmeta, pridavanjem određenih brojčanih ili opisnih vrijednosti.

Područje vrednovanja je osjetljivo jer može imati i negativne posljedice na učenje i podučavanje. Osnovna zadaća vrednovanja nije samo pružiti informaciju o učenikovim postignućima, već i pružiti podršku učenju i napredovanju. Učenike motivira za učenje, roditeljima pomaže u razumijevanju postignuća njihove djece, a učitelje usmjerava u daljnjem planiranju podučavanja.

Predlažu se sljedeći elementi vrednovanja:

1. **Usvojenost znanja.** Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na:
 - činjenično znanje o informatičkoj pismenosti
 - razumijevanje koncepata algoritama
 - analiziranje, opisivanje, objašnjavanje i poznavanju pravila
 - aktivnom sudjelovanju na nastavi
 - načelima i primjeni računalnih znanosti u suvremenom svijetu.

2. Rješavanje problema. Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na:

- analiziranje i modeliranje problema
- korake rješavanja
- pisanje algoritma
- provjeru ispravnosti algoritama
- metode pretraživanja i prikupljanja podataka
- istraživački rad
- konstrukciju logičkog sklopa i robota
- programiranje robota
- samostalnost i učinkovito korištenje računala i algoritamskog mišljenja i umjetne inteligencije u rješavanju svakodnevnih životnih problema
- kritičko mišljenje
- kreativnost i inovativnost upotrebom informacijske i komunikacijske tehnologije
- rješavanje problema i aktivnosti iz drugih predmeta.

3. Digitalni sadržaji i suradnja. Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na:

- odabir primjerenih programa
- vještinu upotrebe programa
- prikupljanje, upravljanje i analiziranje podataka
- izradu web stranica
- suradnju na projektu
- vještinu komuniciranja u timu
- argumentiranje rješenja
- predstavljanje svojih radova
- odgovornost i sigurnost pri korištenju tehnologije
- etička pitanja i pravne odrednice u korištenju digitalnih sadržaja.

Formiranje zaključne ocjene

Kako bi učitelji znali jesu li učenici savladali odgojno-obrazovne ishode i zadovoljili kriterije određene zaključne ocjene, nužno je prikupiti što više elemenata za svoju odluku.

Na taj način će ocjena biti utemeljena na više relevantnih podataka dobivenih različitim metodama vrednovanja unutar pristupa vrednovanja naučenog, vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja i u najvećoj mogućoj mjeri odražavat će stvarnu razinu učeničkih postignuća.

Pri zaključivanju ocjene svi navedeni elementi vrednovanja su ravnopravni te jednako utječu na formiranje zaključne ocjene.

S obzirom na svrhu vrednovanje može biti:

- sumativno: temelji se na procjeni učeničkih postignuća, odnosno rezultata učenja. U pravilu rezultira ocjenom, a provodi se na kraju procesa učenja (na kraju određenog obrazovnog razdoblja, ili na kraju obrade nastavne cjeline)
- formativno: odvija se u svim fazama procesa učenja. Svrha mu je prikupljanje informacija o napredovanju učenika, utvrđivanju njegovih jakih/slabih strana u procesu učenja, manjkavosti u procesu učenja, te unaprjeđenja procesa učenja.

Preporučeni pristupi vrednovanja u Informatici su: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog.

Vrednovanje za učenje je pristup kojim se zajednički prikupljaju informacije o procesu učenja kojemu je svrha unaprjeđenje procesa učenja i podučavanja. Učitelju/nastavniku služi za unaprjeđenje podučavanja, a učeniku za proces učenja. Ovim pristupom učeniku se pruža mogućnost da tijekom učenja postane svjestan kako uči, koje su mu jake/slabe strane te kako učiti da bi postigao bolje rezultate. Konačan ishod vrednovanja za učenje nije ocjena, nego kvalitetna povratna informacija o tijeku procesa učenja.

Moguće su metode i tehnike vrednovanja za učenje:

- razine procjene: popis aktivnosti ili zadataka koje učenik izvodi, a pomoću kojih sam prati svoju realizaciju i uspješnost
- e-portfolio: digitalna mapa u koju učenik sprema digitalne radove koje je izradio tijekom školovanja
- praćenje tijekom rada: upotreba *online* sustava za rad i davanje brzih povratnih informacija.

Vrednovanje kao učenje je pristup koji se temelji na ideji da učenici vrednovanjem uče. Podrazumijeva aktivno sudjelovanje učenika u procesu vrednovanja, kako bi se potaknuo

razvoj samoreguliranog učenja, učeničke samoprocjene, samovrednovanja i samoocjenjivanja, te vršnjačkog vrednovanja. Učenici trebaju biti unaprijed upoznati s ishodima koji će se vrednovati te kriterijima uspješnosti i metodama vrednovanja naučenog:

- samovrednovanje i odabir složenosti zadataka prema samoprocjeni
- razmišljanje o učenju i dnevnicu učenja
- razgovori s učenicima
- interaktivne lekcije, zadatci, simulacije
- digitalne značke kao verificirani pokazatelj uspjeha, vještina, kvalitete ili interesa
- učenički portfolio
- vršnjačko vrednovanje pri čemu učenici sami odlučuju o kriterijima vrednovanja.

Vrednovanje naučenog je pristup kojim se provjeravaju odgojno- obrazovni ishodi definirani kurikulumom i uvijek rezultira ocjenom. Provodi se najčešće nakon obrađene nastavne teme i onda kad učitelj procijeni da je važno u određenim etapama odgojno-obrazovnoga procesa dokumentirati i izvijestiti o učeničkim postignućima. Učenike treba unaprijed upoznati s ciljem vrednovanja, vremenom kad će se vrednovanje provoditi, s metodama vrednovanja i kriterijima vrednovanja.

Vrste pitanja

Kombinacija različitih vrsta pitanja i zadataka u samom nastavnom procesu doprinosi održavanju pažnje i interesa te samim time i ostvarivanju propisanih ciljeva i ishoda:

- isticanje različitih aspekata naučenog sadržaja u skladu s Bloomovom taksonomijom znanja
- integracija različitih vrsta pitanja tijekom nastavnog procesa pomaže u održavanju interesa, pažnje i znatiželje učenika
- nastavnici mogu primjenjivati različite nastavne alate
- učenici moraju koristiti različite kognitivne vještine - mentalne sposobnosti koje koriste tijekom razmišljanja i učenja.

Predložene vrste pitanja u vrednovanju Informatike:

- razvoj rješenja u obliku algoritma, pseudo-koda ili specifičnog programskog jezika
- praćenje danog rješenja prilikom izvršenja koda
- pronalaženje svrhe danih rješenja
- procjena korektnosti određenog rješenja

- dovršavanje danog rješenja
- manipuliranje instrukcijama u kodu rješenja
- provjera učinkovitosti rješenja
- samostalno oblikovanje pitanja
- ispitivanje stila programiranja različitih rješenja predloženih za isti zadatak
- preoblikovanje rješenja - učenici moraju transformirati rješenje u drugi programski jezik ili paradigmu
- esejska pitanja: čisti algoritamski zadaci i narativni algoritamski zadaci opisani pričom
- zatvorena pitanja - popis mogućih odgovora od kojih se od učenika očekuje da odabere i označi jedan
- kao i kombinacija svih navedenih vrsta zadataka i pitanja.

Predložene metode vrednovanja naučenog:

- usmene provjere znanja
- pisane provjere i/ili provjere znanja na računalu, koristeći kombinaciju različitih vrsta pitanja i zadataka
- e-portfolio – vrednuju se pojedini radovi prema zadanim ishodima učenja
- projekti – vrednuje se sudjelovanje učenika, razine aktivnosti, komunikacije i suradnje, projektna dokumentacija te krajnji rezultati projekta i njegovo predstavljanje.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Informatika**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.13. PREDMETNI KURIKULUM ZA TJELESNU I ZDRAVSTVENU KULTURU

Koordinator Tjelesnog i zdravstvenog područja:

dr. sc. Ivan Zeljko, doc.

Voditelj predmetne Radne skupine:

Mario Knezović, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikuluma:

Antonija Andabak

Dijana Galić

Marin Markota

Ivona Ivković

Igor Bošnjak

Andrea Galić

Zvonko Herceg

Tošo Maršić

Marko Šantić

Recenzenti:

dr. sc. Miran Pehar, doc.

dr. sc. Ivana Čerkez Zovko, izv. prof.

A/ OPIS PREDMETA

Primarna svrha nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura je podučiti i motivirati učenike za cjeloživotnu, sa zdravljem povezanu tjelesnu aktivnost (ZTA) i druge elemente zdravog životnog stila. Time se teži dugoročno povećati vjerojatnost boljeg zdravlja (stanja potpunog tjelesnog, mentalnog i socijalnog blagostanja) i većeg životnog zadovoljstva. Zdravlje je temeljna vrijednost Tjelesne i zdravstvene kulture, ali krajnja svrha predmeta je cjeloživotno zadovoljstvo i sretan učenik. Tjelesna i zdravstvena kultura može djelovati i na poboljšanje samopercepcije (slike o sebi) te kvalitete odnosa s drugima, što sa zdravljem čini bitne preduvjete životnog zadovoljstva. ZTA, sportske igre, druženja, zabava i natjecanje trenutno djeluju izrazito pozitivno na raspoloženje, ali i dugoročno bitno doprinose znatno većem životnom zadovoljstvu u svim životnim dobima. Tjelesna i zdravstvena kultura može uvelike doprinijeti i brojnim drugim poželjnim promjenama, djelujući pojedinačno i integrativno na sve segmente antropološkog statusa. Tjelesna i zdravstvena kultura, promocijom zdrave, cjeloživotne i raznolike tjelesne aktivnosti učenika:

- pozitivno djeluje na prevenciju pretilosti i većine drugih suvremenih bolesti (posebno kardiovaskularnih i metaboličkih); veće radne sposobnosti; bolji opći školski uspjeh; kvalitetu sna; skladan rast i razvoj; pravilno držanje; samopouzdanje, samopoimanje, samopoštovanje, upornost, odlučnost i druga pozitivna psihička obilježja
- potiče zdrave prehrambene navike; poželjne ekološke navike; čest boravak u prirodi; redovite liječničke kontrole; nekonzumiranje opijata; primjenu raznih antistresnih tehnika; solidarnost, osjećaj odgovornosti promiče primjereno ponašanje i prihvaćanje etičkih vrijednosti; nenasilno rješavanje sukoba; načela fair-playa i u svakodnevnom životu; formiranje korzeta prema ostalim neprimjerenim oblicima ponašanja; stjecanje i razvijanje optimalnih higijenskih navika; razvijanje moralnih vrijednosti; razvoj emocionalne inteligencije formiranje pozitivnog stava prema tjelesnom vježbanju i zdravlju
- pridonosi upoznavanju s pozitivnim vrijednostima olimpizma i športa, razvoju nacionalnog identiteta, očuvanju tradicijske kulture i razvoju socijalne kohezije i povjerenja; prihvaćanju različitosti, boljoj socijalnoj inkluziji i skladnom razvoju osobnosti učenika
- omogućava razumijevanje i prihvaćanje važnosti cjeloživotne tjelesne aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja; učinkovitu prilagodbu novim radnim i životnim uvjetima; radost, tjelesno izražavanje, sudjelovanje, društvenost, opuštanje, razigrano natjecanje, ulaganje truda i pomaganje drugima; pravodobno prepoznavanje i usmjeravanje učenika u odgovarajuće izvannastavne i izvanškolske sportske i druge kineziološke aktivnosti (rekreacija i kineziterapija); pozitivniju percepciju svog tijela; bolji osjećaj vlastitog identiteta u razvoju.

Iz svih iznad navedenih učinaka Tjelesne i zdravstvene kulture, jasno proizlazi i njezina povezanost s drugim predmetima (npr. utjecaj na školski uspjeh) i međupredmetnim temama, kao i doprinos razvoju ključnih kompetencija (motorička pismenost); specifični doprinos viziji, svrsi i ciljevima obrazovanja (npr. zdravstveni odgoj); predmetno specifične kompetencije i opće vrijednosti koje razvija kod učenika (npr. motorička inteligencija i rad u timu).

Dodatno, nastava Tjelesne i zdravstvene kulture omogućit će učenicima da dožive radost, inspiraciju i osjećaj uspješnosti kroz tjelesnu aktivnost i interakciju s drugima. Pomaže im dijagnosticirati i razumjeti ideal poželjne građe tijela i zdrave tjelesne aktivnosti, što može utjecati na njihove pozitivnije stavove o zdravlju, prehrani, treningu i načinu života. Učenici će naučiti i razumjeti da im vlastiti naponi mogu pomoći da postignu svoje ciljeve.

Pored ekološkog osvješćivanja, nastava, kroz boravak u prirodi, razvija vještine potrebne za sigurno obavljanje aktivnosti u prirodi i uvid u vrijednost boravka u prirodnom okolišu.

Čovjek nije samo biće kojem je nužno dovoljno kretanja, on je i biće igre. Stoga je svrha Tjelesne i zdravstvene kulture, osim ZTA, zadovoljiti i potrebu učenika za igrom, ali i nadmetanjem, koje ih može pripremiti i za druge životne borbe. Svrha je i podučiti učenike sudjelovanju u aktivnostima u raznim okruženjima pri kojima su osjetila i motoričke funkcije stavljene na kušnju.

Pozornost treba posvetiti lokalnoj kineziološkoj tradiciji na otvorenom, korištenju lokalnog okoliša te načinu orijentacije i ponašanja u prirodi tijekom različitih godišnjih doba. Da bi učenici čuvali prirodu trebaju je voljeti, a da bi je voljeli trebaju provoditi vrijeme u njoj.

Tjelesna i zdravstvena kultura, kao dio Tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja, treba omogućiti što brojnije tjelesne aktivnosti. Za podučavanje se odabiru samo sigurni zadatci, primjereni razvojnem stupnju učenika, tako da učenici uvježbavaju svoje vještine promatranja i pronalaženja rješenja u situacijama vježbanja (npr. vježbanje na otvorenom i igre s loptom). Time razvijaju ravnotežu i stabilizaciju, lokomotorne i manipulativne vještine u različitim godišnjim dobima i okruženjima za učenje kroz svestrane oblike vježbanja. Npr. vježbanje na ledu, snijegu ili u prirodi, te osnovne glazbene i plesne vježbe i kroz razne druge športove i tjelesne aktivnosti. Podučavanje plivanja, vodenih športova, spašavanja na vodi i zimskih športova uključeno je u nastavu Tjelesne i zdravstvene kulture.

Nastavu Tjelesne i zdravstvene kulture ne treba ubrajati u ukupno nastavno opterećenje kojem je učenik izložen budući da je opuštajuća i u biti je dodatni aktivni odmor.

Zdrav razvoj i dijagnostika motoričkih sposobnosti, stjecanje kvalitetnih i životno korisnih motoričkih znanja (uz igru i zabavu) su glavni i dominantno zastupljeni sadržaji i ključne kompetencije za postizanje svrhe ovog predmeta. Bitno je naglasiti da su oni samo moguća sredstva, a nisu krajnja svrha predmeta. Npr. ako neki učenik iz opravdanih razloga ne uspije dovoljno razviti svoje motoričke sposobnosti i znanja, može i dalje ostvariti svrhu predmeta ako je dovoljno tjelesno aktivan i živi zdravim životnim stilom. Ako učitelj/nastavnik ne uspije

motivirati pojedinog učenika na zdrav i aktivan životni stil, na nastavi razvijene motoričke sposobnosti i stečena motorička znanja neće imati dugoročnu korisnost.

Nastava Tjelesne i zdravstvene kulture provodi se na svim odgojno-obrazovnim razinama i razredima. Ovaj nastavni predmet je, osim za učenika, važan i za društvo i državu. Ako nastavnik uspije pridobiti učenike za zdrav životni stil, to će imati ogromne financijske koristi jer zdrav životni stil građana smanjuje enormno troškove zdravstva i bolovanja, a potiče veće radne sposobnosti, životnu energiju i motivaciju za rad te utječu na ekonomsku, ali i kulturnu razvijenost društva i države. Proračunske uštede od učinka Tjelesne i zdravstvene kulture mogu biti ogromne ako se učiteljima omogući prije svega veća satnica predmeta kroz sve razrede. Trenutnih 3 sata u razrednoj i 2 u predmetnoj nastavi je premalo!

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura ima brojne mogućnosti i ciljeve pozitivnog djelovanja na učenike (detaljno su navedeni u prethodnom poglavlju). Šest ispod nabrojanih najvažnijih odgojno-obrazovnih ciljeva Tjelesne i zdravstvene kulture nisu hijerarhijski navedeni po svojoj važnosti. Nedvojbeno, najvažniji cilj je stjecanje navike cjeloživotnog redovitog, sa zdravljem povezanog tjelesnog vježbanja ili aktivnosti kod što većeg postotka učenika.

1. Kvalitetno **usvojiti** za svakodnevni život korisna kineziološka **motorička i teorijska znanja** s ciljem samostalne cjeloživotne primjene u redovitom tjelesnom vježbanju.
2. Osposobiti učenike za samostalno **praćenje i razvoj** zdravstveno i estetski bitnih **morfoloških karakteristika**, sa zdravljem povezanih **motoričkih sposobnosti i posturalne kontrole**, a u svrhu cjeloživotnog unapređivanja i održavanja poželjne razine zdravstvenog fitnesa, tjelesne kondicije i izgleda.
3. Osposobiti i motivirati učenike za **samostalnu provedbu sa zdravljem povezanih kinezioloških sadržaja i trenažnih programa** usmjerenih na sudjelovanje u raznim natjecateljskim športovima, fitnesu, rekreativnom vježbanju, prevencijskom i rehabilitacijskom (kineziterapijskom) vježbanju, a s ciljem podizanja razine zdravlja, motoričkih sposobnosti i postignuća, uz naglasak na cjeloživotnu tjelesnu aktivnost i vježbanje u prirodi te ostalim odgovarajućim otvorenim i zatvorenim športskim i drugim prostorima. Usmjeravati učenike da kretanje i tjelesno vježbanje provode na raznolike načine u različitim oblicima učenja i okruženjima koja nude raznolike izazove u različitim godišnjim dobima i situacijama.
4. Razviti **poželjne stavove** prema kineziološkim aktivnostima, te usvojiti **navike redovitoga tjelesnog vježbanja** radi podizanja razine zdravlja i kvalitete življenja. Usmjeriti i motivirati učenika da preuzme odgovornost za cjeloživotno motoričko učenje, te razvoj i održavanje poželjne razine kinantropoloških obilježja i najvažnije dovoljne količine, sa zdravljem povezane, tjelesne aktivnosti.
5. Usvojiti **poželjne odgojne vrijednosti** pri tjelesnom vježbanju i primjenjivati ih u svakodnevnim životnim situacijama. Usmjeriti učenika da radi s drugima i pri tomu kontrolira svoje postupke i emocionalno izražavanje u situacijama vježbanja uzimajući u obzir opća pravila, vlastite potrebe, ali i želje i prava drugih.
6. Krajnji cilj ovog nastavnog predmeta iz kuta onih koji ga financiraju (društvo i država) je dostići barem 50 % ili poželjno 80 % tjelesno aktivnih učenika, mladih ljudi i odraslih građana koji su prošli obrazovanje u okvirima ovog kurikula te dugoročno postići isti cilj i u kompletnoj populaciji. Time osigurati ogromne proračunske uštede na troškovima zdravstva, bolovanja, ali i boljim radnim sposobnostima.

Važno je postaviti ovako kvantitativan i time lako provjerljiv cilj zato što je dosadašnja nastava Tjelesne i zdravstvene kulture polučila vrlo mali postotak tjelesno aktivnih građana u populaciji. Možda zato što u dosadašnjim planovima i programima to uopće nije navedeno sudionicima nastavnog procesa (učenicima, učiteljima/nastavnicima i roditeljima), a najvažniji i krajnji je cilj s gledišta društva u cjelini.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Kineziološka znanja

Usvajanje motoričkih znanja će zbog raznovrsnosti i kompleksnosti zauzeti najveći postotak vremena u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture. Bez kvalitetnih i odgovarajućih motoričkih znanja je teško očekivati vjerojatnu cjeloživotnu primjenu brojnih složenih kinezioloških aktivnosti (npr. športovi s loptom) i transformacija. S druge strane, često je pogrešno razmišljanje nastavnika Tjelesne i zdravstvene kulture u praksi, kako je stjecanje motoričkih znanja najvažniji cilj ili krajnja svrha, previđajući da su motorička znanja samo sredstvo, a ne svrha predmeta. Naime, samo stjecanje motoričkih znanja bez poticanja i motiviranja njihove buduće primjene u kineziološkim aktivnostima i motoričkim i morfološkim transformacijama učenika, upitne je svrhovitosti. Stoga je važno da profesor Tjelesne i zdravstvene kulture pri odabiru motoričkih znanja koje će podučavati ima na umu njihovu potencijalnu buduću i cjeloživotnu vjerojatnost primjenjivosti od strane učenika, ali i zdravstvene koristi.

Visoka razina kvalitete motoričkih znanja ne samo da povećava vjerojatnost primjene tih znanja u kineziološkim aktivnostima i unapređenje zdravlja, nego osigurava i manju vjerojatnost povreda i oštećenja lokomotornog sustava. Npr. motorički i morfološki transformacijski sadržaji iz područja zdravstvenog fitnesa kao što su npr. vježbe jakosti ili sadržaji za razvoj aerobne izdržljivosti (npr. trčanja) ako se izvode nepravilnom tehnikom mogu dovesti do povreda. Usvajanje kineziterapijskih preventivskih sadržaja i poticanje učenika za njihovu redovitu primjenu omogućava zaštitu od povreda i bolnih stanja. Zdravstveni fitnes, rekreacijsko vježbanje i kineziterapijski sadržaji ne smiju biti zanemareni na štetu natjecateljskog športa. Trendovi nedvosmisleno pokazuju da postotak građana koji se bave fitnessom i rekreacijom je puno veći od onih u sustavu natjecateljskog športa. Podučavanje elemenata natjecateljskih športova je važan dio Tjelesne i zdravstvene kulture, ali treba imati na umu da nije jedini i da nisu svi učenici u stanju usvojiti tehnike kompleksnih športova na potrebnoj razini za njihovu uspješnu i motiviranu primjenu, te je forsiranje tih sadržaja kod takvih učenika neefikasno.

U Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi od velike je važnosti i usvajanje teoretskih znanja. Nažalost, u praksi je i ovdje česta pogreška da se pod stjecanje teoretskih znanja od strane učitelja/nastavnika ovog predmeta, u prvom redu forsiraju znanja o pravilima nekih športova ili dimenzija igrališta i sl., a zanemaruju se znanja o utjecaju tjelesne (ne)aktivnosti na zdravlje, ali i važnosti drugih dijelova zdravog životnog stila (prehrana, san, stres, opijati,...). Bez poznavanja i prihvaćanja znanstvenih spoznaja o štetnom utjecaju tjelesne neaktivnosti na ljudski organizam u cjelini, teško je očekivati cjeloživotnu motiviranost učenika za zdravstveni fitnes ili tjelesno aktivan životni stil. Pored usvajanja i usavršavanja raznovrsnih znanja, važno je istovremeno raditi i na poticanju za njihovu redovitu primjenu u slobodnom vremenu. Motorička pismenost bez primjene u svakodnevnom životu je i beskorisna.

Individualizacija u pristupu podučavanju motoričkih znanja je od izrazite važnosti. Spektar razlika od darovitih učenika, koje treba usmjeriti u njima odgovarajuće športske klubove, do

širokog spektra različitih interesa prosječnih učenika, do učenika s posebnim potrebama, zahtijevaju od učitelja/nastavnika da prilagodi izbor i dubinu obuke motoričkih znanja potrebama, mogućnostima, ali i željama pojedinog učenika te u prvom redu vjerojatnosti primjene tih znanja u svakodnevnom i budućem životu učenika.

B/ Motorička i morfološka dijagnostika i transformacija

Učenici moraju svladati tehnike korištenja mjernih instrumente za procjenu svog morfološkog i motoričkog statusa i znati vrednovati rezultate s gledišta učinkovitosti transformacijskih procesa, odnosno razvijenosti motorike i morfoloških obilježja te rizika ili dobrobiti po vlastito zdravlje. Postavljanje osobnih ciljeva (rezultata), njihovo dostizanje i stjecanje osjećaja uspješnosti i izvrsnosti odličan su motivator mnogima da ustraju u cjeloživotnoj tjelesnoj aktivnosti.

Razvoj motoričkih sposobnosti, posebno onih vezanih uz zdravstveni fitness (aerobna izdržljivost, jakost, pokretljivost-fleksibilnost) omogućavaju zdravstvene koristi i stoga su jako bitan dio Tjelesne i zdravstvene kulture. Učitelj/nastavnik i učenik su dužni sustavno raditi na razvoju ili održavanju učeničkog zdravstvenog fitnesa. Ipak je pri tomu važno imati na umu da ako učenik, iako se trudio i redovito trenirao, nije uspio u dovoljnoj mjeri razviti motoričke sposobnosti (najčešće zbog genetskih, ali i drugih ograničenja) ne smije to doživjeti kao neuspjeh! Znanstvena istraživanja pokazuju da tjelesna aktivnost i tjelesno vježbanje/trening blagotvorno djeluju na zdravlje i onda kada s njima nisu na visokoj razini dostignuti mjerljivi parametri za procjenu njihove razvijenosti. Stoga, učitelj/nastavnik mora poslati učeniku jasnu poruku da je važno njegovo redovito vježbanje i širok spektar redovite tjelesne aktivnosti i ako, usprkos tomu, izostane rezultat u motoričkom testu, to nije pokazatelj neuspjeha.

U slučaju da učenik i pored duge, redovite i opsežne tjelesne aktivnosti i zdrave prehrane i generalno zdravog životnog stila, ne uspijeva reducirati svoju povišenu razinu potkožne masti, treba ga podržati da ustraje i jasno mu ukazati da takav njegov životni stil sprječava negativne zdravstvene rizike uslijed njegove pretilosti. Prema zdravstvenim istraživanjima osoba koja redovito trenira aerobnu izdržljivost ima jednake zdravstvene rizike kao osoba koja nije pretila.

Motoričke sposobnosti nemaju jednak utjecaj na zdravlje čovjeka i stoga je važno najveći naglasak dati na, za zdravlje najvažniju, aerobnu izdržljivost. Ogroman broj znanstvenih istraživanja je nedvojbeno dokazao daleko najveću vrijednost aerobne izdržljivosti za zdravlje čovjeka u odnosu na ostale motoričke sposobnosti. Jakost, stabilnost i kontrola, pokretljivost zglobova i fleksibilnost mekog tkiva su također jako bitne sastavnice zdravstvenog fitnesa i treba sustavno raditi na njihovom razvoju te motivirati učenike da kroz cijeli život drže svoj zdravstveni fitness na visokoj razini. Sastavnice skill fitnesa (brzina, snaga, agilnost, koordinacija) su s gledišta zdravlja direktno znatno manje važne, ali su bitne u učinkovitosti kod participiranja u sportskim igrama. Stoga, njihov razvoj u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture ima ulogu omogućiti učenicima da budu uspješni u raznim eksplozivno brzinskim sportovima kako bi se povećala vjerojatnost učeničke participacije u rekreativnom ili klupskom

natjecateljskom športu. S tim da trening pliometrije (tipa preskakanje vijače) povoljno dugoročno djeluje na gustoću kostiju kod žena i prevenira osteoporozu.

S gledišta morfologije važno je praćenje stanja potkožnog masnog tkiva (prekomjerne tjelesne mase i pretilosti). Pretilost je bolest i zato je borba protiv učeničke trenutne ili potencijalne pretilosti u budućem životu, jedan od primarnih ciljeva ovog nastavnog predmeta. Učenik mora naučiti pratiti svoje stanje pretilosti nekim od parametara (BMI, kožni nabori, uređaji za mjerenje postotka masti u tijelu koji rade na principu metode *bioelektrične impedance*, omjer opsega struka i kukova) i znati interpretirati rezultate, te usvojiti naviku redovitog praćenja svoje tjelesne mase u odrasloj dobi kako bi na vrijeme reagirao ako dođe do običnim okom neprimjetnih promjena.

Također, važno je da učenici usvoje znanja i vještine za samo praćenje vlastite posture (pravilnog tjelesnog držanja), ali i tehnike prevencije, te ako dođe do potrebe i korekcije. Kineziterapija (terapija vježbanjem) je jedan od četiri dijela kineziologije (uz Tjelesnu i zdravstvenu kulturu, rekreaciju i šport), u praksi u nastavi je najviše nezasluženo zapostavljena. Obučiti i pridobiti učenike da redovito rade vježbe pokretljivosti, stabilnosti i kontrole, te jakosti u svrhu prevencije povreda i posturalnih deformacija mora imati važno mjesto u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture.

Radi iskorištavanja rezultata mjerenja u nastavi (za analizu stanja zdravlja djece i mladeži, za prepoznavanje talenata i usmjeravanje u natjecateljski šport i športske klubove, ali i za olakšavanje prikupljanja i mogućnosti komparacije rezultata učenicima i učiteljima/nastavnicima) potrebno je kreirati na međužupanijskoj razini centralnu bazu podataka o motoričkim sposobnostima i morfološkim obilježjima pojedinog učenika.

C/ Primjena kinezioloških sadržaja i igara

Ovo predmetno područje se odnosi na primjenu u prvom području usvojenih motoričkih i teoretskih znanja i u drugoj razvijenih motoričkih sposobnosti pri participiranju učenika u različitim kineziološkim aktivnostima na nastavi, ali i izvan nastave te izvan škole. Te aktivnosti mogu biti i često jesu iz područja kineziologije športa, ali i iz područja rekreativnog vježbanja i kineziterapijskih sadržaja. Konkretnije, u ovo područje spadaju sve športske igre i drugi športovi koji se koriste kao nastavne jedinice u nastavi, zatim trenažni sadržaji i trenažni programi za samostalno tjelesno vježbanje učenika u nastavi i svakodnevnom životu usmjerenih na podizanje ili održavanje motoričkih postignuća. Dodatno je tu i primjena motoričkih znanja i sposobnosti za pravilnu izvedbu prirodnih oblika kretanja u svakodnevnom životu, u što spada i plivanje i druge slične kineziološke aktivnosti važne za život čovjeka (rolanje, planinarenje, skijanje, jahanje,...).

Važno je osim nastavne primjene poticati učenike i za cjeloživotnu redovnu primjenu kinezioloških aktivnosti. U samoj nastavi važno je ne zanemariti zadovoljavanje učeničke potrebe za igrom i natjecanjem. Ali i obrnuto, ne zanemariti i sve ostale dijelove nastave i

ciljeve Tjelesne i zdravstvene kulture, na račun prečeste ili gotovo isključivo primjene sportskih igara i natjecateljskih aktivnosti u nastavi.

Potrebno je redovito (bar jednom mjesečno) podsjećati učenike na cjeloživotnu primjenu kinezioloških aktivnosti, ali i naglašavati im kako kineziološke aktivnosti nisu same sebi svrha ili da nisu samo tu za zadovoljavanje potrebe za igrom i nadmetanjem, nego da su ona biološka nužnost u zadovoljavanju čovjekove potrebe za kretanjem, ali i potrebe za poboljšanjem zdravlja i prevencijom bolesti. Učenicima treba jasno kazati kako tjelesno aktivan i zdrav životni stil koji promovira Tjelesna i zdravstvena kultura nisu stvar samo izbora ili volje pojedinca, nego su njegova dužnost kao građanina da brine o svom zdravlju i dobrobiti jer u suprotnom će kroz troškove liječenja, bolovanja, smanjenih radnih sposobnosti biti na teret društvene zajednice.

D/ Zdrav životni stil i zdravstveno odgojni efekti kinezioloških aktivnosti

Predmetu Tjelesna i zdravstvena kultura cilj je **odgojiti tjelesno i zdravstveno kulturnog učenika** i buduću odraslu osobu. Stoga je sadržaj ovog područja krajnji cilj predmeta i njen najvažniji dio je kineziološki odgojen učenik. Ovaj nastavni predmet ima i širu ulogu od kineziološkog odgoja učenika, odnosno treba osigurati odgoj učenika za tjelesno aktivan, ali i generalno zdrav životni stil. U to spada, pored primjerene tjelesne, aktivnosti i zdrava prehrana, nekonzumiranje lakših (alkohola i nikotina) i težih droga, poznavanje i primjena antistresnih tehnika, boravak u prirodi, kvalitetan društveni život i liječničke kontrole. I sve ostalo što trenutno čini ili će u budućnosti činiti bitan dio zdravog životnog stila čovjeka. Stoga učitelj/nastavnik mora povremeno, ali sustavno (npr. u prosjeku jednom mjesečno) poticati učenike na generalno zdrav životni stil.

Ovo područje osigurava razumijevanje utjecaja tjelesnog vježbanja, kvalitetne prehrane, vježbi opuštanja i pravilnog abdominalnog disanja na zdravlje. Potiče kod učenika svijest o važnosti njegova zdravlja, ali i važnosti zaštite prirode za zdravlje i opstanak ljudske vrste. Tjelesne aktivnosti u prirodi, osim što su zdrave dodatno razvijaju ekološku svijest.

Ovo područje treba potaknuti učeničku odluku o nužnosti usvajanja cjeloživotne navike primjerenog i pravilnog tjelesnog vježbanja zbog izrazito pozitivnog utjecaja na kvalitetu života.

Cilj ovog područja je formiranje pozitivnih stavova i vrijednosti, samostalnosti i odgovornosti prema potrebi tjelesno aktivnog i zdravog životnog stila, stvaranja cjeloživotnih navika redovne tjelesne aktivnosti.

Brojne su i opće odgojne vrijednosti koje Tjelesna i zdravstvena kultura može potaknuti i ojačati kod učenika (vidi poglavlje Svrha predmet

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

I. razred /102 nastavna sata godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Kineziološka znanja - biotička motorička znanja	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1 Učenik izvodi zadane pokrete pri svladavanju prostora.	• hoda po različitim podlogama • hoda na različite načine po zadanim linijama • hoda i trči u različitim smjerovima • izvodi ciklična kretanja različitim tempom do jedne minute • hoda i trči oponašajući životinje • trči brzo do 20 m iz visokog starta • puže ležeći na trbuhu ispod prepreka • koluta se u različitim smjerovima • izvodi povaljke u ležanju • izvodi kolut naprijed niz kosinu.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.2.1
Ključni sadržaji	
• hodanja - trčanja • puzanja • kolutanja • valjanja • premetanja • skakanja • padanja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Kroz provođenje raznovrsnih prirodnih oblika kretanja, potrebno je primjenjivati što raznovrsnije zadatke kako bi učenici usvojili složenije motoričke vještine korisne za daljnji napredak. Igra kombiniranog trčanja, hodanja i zaustavljanja odlična je za koordinaciju pokreta kod djeteta. Npr. recite djetetu neka slobodno trči po prostoru u smjeru kojem njemu odgovara. Na vaš znak neka zauzme stav mirno, opusti ruke niz tijelo i ispruži laktove. Na novi znak neka krene hodati, a na sljedeći ponovno trčati. U radu s djecom najprimjerenija je sintetička metoda učenja. Ona se smatra najprirodnijom, jer se pokret uči u cijelosti, tj. onako kako se vidi i kako će se primjenjivati. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (Ravne, zakrivljene i izlomljene crte), Likovna kultura (Točka i crta) i Priroda i društvo (Snalaženje u prostoru i Životinje).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.2 Učenik izvodi zadane pokrete pri svladavanju prepreka.	• skače sunožno i jednonožno u različitim smjerovima i označenim prostorima • izvodi jednostavne pokrete uz glazbu • izvodi saskoke, naskoke i poskoke s manjih povišenja • preskače kratku vijaču u mjestu • preskače niske prepreke do 20 cm visine na različite načine • provlači se ispod različitih prepreka • penje se i silazi po švedskim ljestvama • penje se i silazi po švedskom sanduku.

Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.2.1
Ključni sadržaji	
• poskoci • skokovi • preskoci • naskoci • saskoci • penjanja • spuštanja (silaženja) • provlačenja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Prije izvođenja vježbi provjeriti ispravnost i valjanost sprava za vježbanje. Objasniti učenicima način silaženja kako ne bi došlo do ozljeđivanja. Poligon prepreka se može koristiti u svim dijelovima sata s različitim namjenama. U radu je najprimjerenija sintetička metoda učenja. Ona se smatra najprirodnijom, jer se pokret uči u cijelosti, tj. onako kako se vidi i kako će se primjenjivati. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (Odnosi među predmetima, Ravne i zakrivljene plohe), Priroda i društvo (Snalaženje u prostoru), Likovna kultura (Ploha) i Glazbena kultura.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.3 Učenik svladava otpor.	• diže i nosi različite lagane predmete • kreće se u uporabi rukama • vuče strunjaču u skupini • izvodi višenje na švedskim ljestvama • povlači konop u skupini • gura i potiskuje športske rekvizite različitim dijelovima tijela.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.2.1
Ključni sadržaji	
• dizanja • nošenja • guranja • vučenja • upiranja • višenja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici ne bi smjeli dizati i nositi teške predmete pa je optimalna težina od jednog do dva kilograma. Poticati učenike na ispravno dizanje predmeta iz čučnja. U radu je najprimjerenija sintetička metoda učenja. Ona se smatra najprirodnijom, jer se pokret uči u cijelosti, tj. onako kako se vidi i kako će se primjenjivati. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (Geometrijska tijela) i Likovna kultura (Masa i prostor).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.4 Učenik upravlja predmetima.	• kotrlja loptu rukom • kotrlja loptu rukom oko čunjeva • vodi loptu nogom • vodi loptu nogom oko čunjeva • dodaje loptu u parovima na različite načine • udara loptu nogom • baca loptu rukama u označeni prostor • baca lakše lopte o tlo i uvis na različite načine i hvata ih

	• gađa statične mete lopticom • gađa lopticom u cilj s različitim udaljenosti.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.2.1
Ključni sadržaji	
• kotrljanje lopte • vođenje lopte • dodavanje lopte • udarci lopte • bacanje i hvatanje lopte • ciljanje i gađanje mete.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Dodavati se može na razne načine: s dvije ruke, s jednom rukom, iz mjesta, u kretanju, u kretanju sa skokom. Prilikom bacanja zadaci moraju biti primjereni dobi učenika te im treba omogućiti bacanje predmeta različitih veličina, težina i oblika. U radu je najprimjerenija sintetička metoda učenja. Ona se smatra najprirodnijom, jer se pokret uči u cijelosti, tj. onako kako se vidi i kako će se primjenjivati. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (Geometrijska tijela i likovi) i Likovna kultura (Masa i prostor).	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Motorička i morfološka dijagnostika i transformacija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1 Učenik slijedi upute za formacije u prostoru prema visini i sudjeluje u provjeri motoričkih sposobnosti.	• uočava razlike u visini • pronalazi svoje mjesto prema visini u formaciji vrste • zauzima stav u formaciji kolone.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.1.1
Ključni sadržaji	
• visina • formacije • vrsta • kolona • testovi za provjeru motoričkih sposobnosti.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Važno je pratiti morfološki i motorički status učenika tijekom školske godine, kako bi na osnovu rezultata djelovali na razvoj motoričkih sposobnosti i poželjne morfološke promjene. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Matematika (Uspoređivanje predmeta) i Priroda i društvo (Promet).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.2 Učenik razvija motoričke sposobnosti.	• poboljšava svoje motoričke sposobnosti (brzinu, koordinaciju, snagu, fleksibilnost, izdržljivost, ravnotežu i preciznost) u skladu s individualno postavljenim normama.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.1.1
Ključni sadržaji	
• vježbe i drugi kineziološki sadržaji primjereni za razvoj motoričkih sposobnosti učenika u ovoj dobi.	

Preporuke za ostvarenje ishoda

Pored kondicijskih vježbi primjerenih za razvoj pojedinih motoričkih sposobnosti u ovoj dobi, neophodno je i kroz primjenu (motorički aktivnih) igara te kroz proces učenja i usavršavanja motoričkih znanja djelovati i na razvoj motoričkih sposobnosti učenika.

Npr. u štafetnim igrama moguće je razvijati aerobnu izdržljivost, brzinu, preciznost, a proces usvajanja i usavršavanja biotičkih motoričkih znanja moguće je provoditi u obliku koji će doprinosti ne samo razvoju koordinacije nego i jakosti, izdržljivosti, ravnoteže, brzine i drugih motoričkih sposobnosti.

Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta Matematika (Uspoređivanje predmeta) i Priroda i društvo (Promet).

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Primjena kinezioloških sadržaja i igara

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1 Učenik aktivno sudjeluje u različitim igrama.	• izvodi elementarne igre bez pomagala • izvodi štafetne igre bez pomagala • izvodi elementarne igre za razvoj koordinacije (spretnost, okretnost) • izvodi elementarne igre za razvoj ravnoteže • izvodi elementarne igre za razvoj fleksibilnosti • izvodi slobodno poigravanje i vođenje lopte • igra slobodne igre.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.2.1
Ključni sadržaji	
• elementarne igre bez pomagala • štafetne igre bez pomagala • igre za razvoj koordinacije • igre za razvoj ravnoteže • igre za razvoj fleksibilnosti • poigravanje loptom i vođenje lopte • slobodna igra.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Kako bi igra ispunila svoju funkciju potrebno je, kad god je to moguće, provoditi je na otvorenom ili u prirodi kako bi učenici bili što više na suncu i čistom zraku. Ako se igra provodi u prostoriji, trebalo bi je prethodno dobro prozračiti. Igra bi trebala biti sadržaj u programu za svaki sat Tjelesne i zdravstvene kulture. U izboru igre i njezinom prilagođavanju, učitelj ima potpunu slobodu, ali se za ovaj uzrast preporučuje jednostavnija igra s manjim brojem igrača, npr. (3:3, 4:4). Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Priroda i društvo (Zaštita okoliša i ekološke aktivnosti).	

PREDMETNO PODRUČJE: D/ Zdrav životni stil i zdravstveni efekti kinezioloških aktivnosti	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.I.1 Učenik razlikuje osnovne položaje tijela.	• imenuje osnovne položaje tijela (uspravni stav, sjedeći i ležeći položaj, čučanj) • zauzima zadani stav • razlikuje pravilno od nepravilnog držanja tijela • zauzima pravilan stav tijela u sjedećem i stojećem položaju.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.2.1
Ključni sadržaji	
• uspravni stav • sjedeći stav • ležeći položaj • čučanj • pravilno i nepravilno držanje tijela.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Pomoću slika i videozapisa učenike upoznati s posljedicama nepravilnog držanja tijela pri stajanju i sjedenju. Ukazivati na nepravilno držanje i ispravljati ga. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Priroda i društvo (Naše tijelo).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.I.2 Učenik vodi brigu o higijeni i prehrani.	• održava osobnu higijenu • održava kolektivnu higijenu (provjetravanje prostorija i odlaganje otpadaka) • opisuje pravilnu ishranu • nabraja zdravu hranu • donosi odgovarajuću odjeću i obuću.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.2.2
Ključni sadržaji	
• osobna higijena • kolektivna higijena • pravilna ishrana • zdrava hrana • odjeća i obuća.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Upotrebom videozapisa i slika te kroz primjere upoznati učenike o važnosti pravilne ishrane, osobne i kolektivne higijene, svakodnevne tjelesne aktivnosti i boravka na svježem zraku. Uz higijenska pravila, učenicima treba pružiti i potrebna objašnjenja o važnosti pojedinih radnji i navika. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo (Prehrana, Higijena i Zdravlje i sigurnost), Hrvatski jezik (Jezično izražavanje), Likovna kultura (Vizualna komunikacija) i Glazbena kultura.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda

D.I.3 Učenik slijedi upute za rad i pravila motoričke igre.	• opisuje prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja u igri • poštuje pravila igre • izbjegava situacije kojima može povrijediti sebe i druge • surađuje sa svim sudionicima u igri.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.4.1
Ključni sadržaji	
• prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja • pravila igre • suradnja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici se kroz igru razvijaju i uče, igra ima i odgojnu funkciju. Igre s pravilima su vrlo važno odgojno sredstvo jer razvijaju samokontrolu, uče ih da su u životu potrebna i neka pravila, te ih uče poštivanju i odgovornosti. Stoga je vrlo važno nadgledati igru i ispravljati neprihvatljiva ponašanja. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Hrvatski jezik (Jezično izražavanje).	

VI. razred

/70 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Kineziološka znanja - biotička motorička znanja	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1 Učenik demonstrira znanja vezana za sport, tjelesnu aktivnost i vježbanje.	• demonstrira znanja vezana za pojedini sport • demonstrira znanja vezana za vježbanje radi transformacija motorike i morfologije • demonstrira znanja vezana općenito za tjelesnu aktivnost.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.2.1
Ključni sadržaji	
• odabir sigurnih zadataka koji su primjereni uzrastu tako da učenici uvježbavaju svoje vještine promatranja i pronalaženja rješenja u situacijama vježbanja • sportovi iz raznovrsnih grupacija u skladu s formalnim kompetencijama učitelja te složenije elementarne igre. • sigurna vožnja biciklom i koturaljkama • svestrani oblici vježbanja kroz razne sportove • uključiti i zadatke koji učenicima pomažu u procjeni vlastite tjelesne sposobnosti.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Zbog smislenosti učenja motoričkih znanja, najvažnije je osigurati i njihovu primjenu u slobodnom vremenu kroz sudjelovanje u raznovrsnim kineziološkim aktivnostima. Poticati o bavljenje izvannastavnim i izvanškolskim kineziološkim sadržajima te aktivno vježbanje doma i u sportskim klubovima. Aktivnosti usmjeriti na usvajanje jednostavnijih i osnovnih tehnika sportova, kondicijskih vježbi i bazičnih kretnih struktura (trčanje, brzo hodanje, plivanje, ali rolanje,...). Izvoditi vježbanje u različitim godišnjim dobima i okruženjima za učenje kroz svestrane oblike vježbanja. U nastavi koristiti razne vježbe koje učenicima daju iskustvo sudjelovanja, samoučinkovitosti, samostalnosti, samoizražavanja i estetike. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Fizika i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2 Učenik izvodi osnovne elemente sportova kroz igru.	• primjenjuje zadatke u parovima i skupinama koji podržavaju zajedništvo • prilikom vježbe i igre uzima u obzir druge sudionike pomažući im.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TZP-1.2.1</u>
Ključni sadržaji	
• osnovna tehnika sportova • zadaci u parovima i skupinama • pravila za podučavanje i učenje • razvijanje pozitivnih emocija i samokontrola • različiti zadaci za vježbanje preuzimanja odgovornosti.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Aktivnosti usmjeriti na usvajanje i usavršavanje osnovnih elemenata tehnike iz raznovrsnih grupacija sportova. Izvoditi vježbanje u poticajnom okruženju kao preduvjet za postizanje ciljeva tjelesnog odgoja. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Fizika i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3 Učenik prepoznaje i izvodi ritmičke i plesne strukture u mini koreografijama.	• izvodi ritmičke i plesne strukture mladih iz različitih kultura uz zadani ritam • uz poticajno okruženje sudjeluje u plesovima koji će podržati funkcionalni kapacitet i jamčiti dobrobit za učenika.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TZP-1.2.1</u>
Ključni sadržaji	
• raznovrsne ritmičke strukture, dječji folklorni plesovi, modni plesovi.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Aktivnosti usmjeriti na usvajanje i usavršavanje složenijih ritmičkih i plesnih struktura. Stvarati atmosferu prihvatanja. Koristiti radne metode usmjerene na učenike i ohrabrujuće povratne informacije. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Fizika i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Motorička i morfološka dijagnostika i transformacija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1 Učenik sudjeluje u provjeravanju morfoloških obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti te obilježja pravilnog tjelesnog držanja.	• prepoznaje morfološka obilježja, motoričke i funkcionalne sposobnosti i sudjeluje u provjeravanju obilježja pravilnog tjelesnog držanja • analizira rezultate svojih mjerenja u mjeri u kojoj je sposoban za svoj dob.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TZP-1.2.1</u>
Ključni sadržaji	
• provjeravanje i analiza morfoloških obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti te obilježja tjelesnog držanja.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Aktivnosti usmjeriti na praćenje morfoloških obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti i obilježja tjelesnog držanja. Na osnovu dobivenih rezultata i analize istih provoditi treninge i pratiti kineziološke transformacije kontinuiranim mjerenjima, inače će mjerenje i praćenje biti besmisleno.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.2 Učenik izvodi primjerene vježbe za razvoj motoričkih i funkcionalnih sposobnosti te izazivanje poželjnih morfoloških promjena.	• izvodi vježbe za razvoj motoričkih i funkcionalnih sposobnosti, vježbe pokretljivosti zglobova i stabilnosti trupa • izvodi vježbe za izazivanje poželjnih promjena u građi i sastavu tijela (povećanje mišićne i smanjenje masne komponente sastava tijela) • prati razvoj motoričkih i funkcionalnih sposobnosti te traži načine za dodatno poboljšanje.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.2.1
Ključni sadržaji	
• jednostavne motoričke vježbe koje utječu na motoričke i funkcionalne sposobnosti, te izazivaju poželjnu morfološku transformaciju • provoditi i vrednovati osobni plan vježbanja (i na nastavi i kao domaći zadatak) utemeljen na osnovnim načelima razvojne kineziologije.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Vježbe odabrati prema njihovu blagotvornom utjecaju na zdravlje, morfološka obilježja, motoričke i funkcionalne sposobnosti. Različitim ohrabrujućim i poučnim povratnim informacijama poticati na ustrajnost u radu. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Fizika i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Primjena kinezioloških sadržaja i igara	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1 Učenik poboljšava svoju uspješnost, tehniku, taktiku i sposobnost interakcije s drugima u timskim sportovima i igrama.	• prakticira različite sadržaje za poboljšanje vještina i uspješnosti u odabranim timskim sportovima • demonstrira znanja i vještine u sportu kroz sudjelovanje u različitim kineziološkim aktivnostima i igri.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-1.1.2
Ključni sadržaji	
• različite tjelesne aktivnosti i igre • tjelesno vježbanje u funkciji poboljšanja rezultata (motoričkih postignuća) u kineziološkim aktivnostima • kineziološke aktivnosti u funkciji i poboljšanja interakcije s drugim učenicima • regulacija vlastitih postupaka i emocionalnog izražavanja kroz tjelesnu aktivnost i igru u grupi.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Paziti na usvajanje pravilnog izvođenja zadanog motoričkog zadatka u situacijskim i natjecateljskim uvjetima s ciljem poboljšanja kompetentnosti i rezultata u kineziološkim aktivnostima. Potaknuti učenike na preuzimanje odgovornosti u zadacima koji su postavljeni pred njih. Osigurati da učenici imaju dovoljno pozitivnih iskustava o vlastitom tijelu. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Biologija i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.	

PREDMETNO PODRUČJE: D/ Zdrav životni stil i zdravstveni efekti kinezioloških aktivnosti	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.1 Učenik izvodi složenije vježbe za aktivaciju sustava za kretanje i pravilno držanje tijela.	- koristi vježbe za aktivaciju sustava za kretanje i pravilno držanje tijela, vježbe aktivacije trupa, uspostave pravilnog obrasca abdominalnog disanja, te aktivacije mišića gornjih i donjih udova s upotrebom pomagala i vanjskog opterećenja - vježba na pravilan način kako bi se spriječile moguće ozljede.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.1.1 TZP-2.1.2 TZP-2.2.1
Ključni sadržaji	
vježbe za aktivaciju sustava za kretanje i kineziterapijskih vježbi za pravilno držanje tijela (vježbe aktivacije trupa, uspostave pravilnog obrasca abdominalnog dijafragmalnog disanja te aktivacije mišića gornjih i donjih udova).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Vježbe birati prema njihovom utjecaju na zdravlje, a u skladu s kronološkom ali i biološkom starošću pojedinog učenika. Izvoditi samo vježbe koje nisu kontraindicirane zdravlju učenika ove dobi i raspravljati o mogućim negativnim aspektima pojedine vježbe ili kineziološke aktivnosti. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Fizika i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.2 Učenik održava vlastitu higijenu i higijenu prostoru za tjelesno vježbanje.	- aktivno vodi brigu o prostoru za vježbanje - redovito se drži higijenskih navika - poduzima aktivnosti koje promiču zdravlje.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.1.2
Ključni sadržaji	
- sudjeluje u uređenju i održavanju otvorenih i zatvorenih sportskih vježbališta - redovito nosi urednu sportsku odjeću i obuću.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Organizirati uređenje prostora za vježbanje. Organizirati aktivnosti koje promiču zdrav način života. Pomoći učenicima razumjeti ideju idealnog tijela i zdrave tjelesne aktivnosti. Uputiti ih zdravoj prehrani, treningu i načinu života. Poticati i putem higijenskih navika cjeloživotno uživanje u tjelesnom vježbanju. Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Biologija i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.3 Učenik primjenjuje pravila sportova i razvija suradnički odnos.	- razvija suradnički i timski odnos s drugim učenicima - primjenjuje i drži se pravila igre iz raznovrsnih grupacija sportova.
Poveznice sa ZNJPP	TZP-2.2.1
Ključni sadržaji	
- kineziološke aktivnosti koje će omogućiti učenicima mnoštvo pozitivnih socijalnih interakcija (fair play, rješavanje situacijskih problema, kritičko i kreativno promišljanje, donošenje odluka, čuvanje i pomaganje, verbalna i neverbalna komunikacija, nenasilno rješavanje sukoba, pregovaranje, posredovanje,...). - školska i izvanškolska natjecanja.	

Preporuke za ostvarenje ishoda

Aktivno sudjelovati u raznovrsnim timskim igrama i kineziološkim aktivnostima koje zahtijevaju pridržavanje pravila igre, socijalnu interakciju i prilagodbu na raznovrsne situacije tijekom igre.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Biologija s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Ciljani tjelesni trening je postao biološka nužnost za održanje zdravlja čovjeka. Stoga učenje i podučavanje mora biti usmjereno prema cjeloživotnoj tjelesnoj aktivnosti. Da bi učenike motivirali za zdrav i tjelesno aktivan život nužno je objasniti im zašto je poželjno živjeti zdravo i tjelesno aktivno i kako to postići. Stoga je to u ovom kurikulumu zasebno predmetno područje (D). Naime, učeničko poznavanje djelovanja tjelesne aktivnosti i vježbanja na organizam i zdravlje čovjeka može povećati motiviranost za tjelesnu aktivnost.

Objašnjenja zašto je poželjno živjeti zdravo moraju biti takva da ih učenici motivirano saslušaju, razumiju i prihvate kao ispravna i poželjna. Učenici se nalaze u fazi kada su najčešće zdravi, te ih je teško sve motivirati samo argumentima kako je tjelesna aktivnost i vježbanje zdravo. Važno je da osjete radost igre, natjecanja i užitak uslijed aktivnosti vlastitog tijela. Važan motiv učenicima za tjelesnu aktivnost i zdrav životni stil je i građa njihova tijela. Pretilost s jedne strane i mišićno oblikovanje tijela s druge, odličan su motiv većini učenika za tjelesnu aktivnost. Pri tomu im treba naglasiti kako za trajno održavanje poželjne građe tijela treba ne samo biti tjelesno aktivan i zdravo se hraniti, nego i generalno živjeti zdravim životnim stilom. Znanost je potvrdila da su spavanje i stres bitni u održavanju postotka masti na poželjnoj razini.

Kod većine učenika nije problem da saslušaju i razumiju objašnjenja, pogotovo ako se učitelj/nastavnik trudi prenijeti im to na zanimljiv način i autentično svojim stilom života stoji iza onoga što očekuje od učenika. Važnije je da učenici trebaju ono što su naučili i prihvatiti kao vrijednost, ali i sustavno prakticirati. Najčešće većina učenika zakazuje u krajnjoj fazi u stjecanju trajnih navika tjelesno aktivnog života. Pridobiti učenika koji živi neaktivnim i nezdravim životnim stilom za promjenu, nije lako. Tjelesna aktivnost traži vrijeme i iziskuje napor. Ako se stručno, predano, uz opušteno okruženje i osobno autentično motivira učenik za zdrav životni stil, te ako mu u tomu pomažu mediji, društvena okolina, političke vlasti koje osiguravaju povoljne materijalne uvjete za tjelesnu aktivnost, značajno se povećava vjerojatnost da učenici postanu tjelesno aktivni i ustraju.

Jedan od važnih činitelja je slanje poruke učenicima da je tjelesna aktivnost u slobodnom vremenu presudna. Ta poruka se može poslati i davanjem ocjena za izvannastavnu i izvanškolsku aktivnost učenika. Tako se nastavnik ne smije oglušiti na činjenicu da učenik trenira u športskom klubu i ne nagraditi tu aktivnost odličnom ocjenom. Ne zbog ocjene nego zbog poruke o važnosti takvog učeničkog angažmana. Isto važi za fitness klub ili za sustavno vježbanje doma koje je primjetno kroz morfološke transformacije učenika.

Poticažno okruženje za učenje i podučavanje podrazumijeva okruženje u kojem učenik neće osjećati pritisak, bilo od rezultata, ocjene ili pogleda vršnjaka. Pored isključivanja elemenata pritiska i tenzije, na motiviranost čovjeka za neku aktivnost djeluju još i osjećaj kompetentnosti, važnost, interes i uživanje.

Osjećaj kompetentnosti je najvažniji. Iluzorno je očekivati da će neki učenik voljeti igrati neki loptački šport ako ga ne zna dobro igrati. Šport vole oni učenici koji se u tom športu osjećaju uspješni i koji ga znaju igrati, te obrnuto. Važno sustavno obučavanje različitih kinezioloških aktivnosti kako bi se svaki učenik *ulovio* za neku ili više njih. Za one učenike koji ne postanu kompetentni niti u jednom športu, preostaju jednostavnije kineziološke aktivnosti kao što su fitness sadržaji, vježbe oblikovanja, brzo hodanje i trčanje i slično. To ne mora biti problem jer veliki dio učenika koji su i postali kompetentni u nekoj športskoj igri nekada u odrasloj dobi se obično prestanu baviti tim športom. Stoga je važno da fitness sadržaje (za jakost, aerobnu izdržljivost, fleksibilnost-pokretljivost) prođu svi učenici i svladaju ih na visokoj razini. Pri tomu učenici moraju biti informirani o dominantnoj vrijednosti treninga aerobne izdržljivosti za ljudsko zdravlje.

Učenici trebaju usvajati brojna motorička znanja (1. područje) posebno ona koja imaju veću zdravstvenu vrijednost i veću vjerojatnost cjeloživotnog korištenja kod pojedinog učenika.

Važnost koju učenik pridaje kineziološkim aktivnostima i zdravom životnom stilu, svakako ovisi o učitelju/nastavniku i njegovom trudu u objašnjavanju utjecaja vježbanja, prehrane, sna, stresa, opijata na zdravlje čovjeka. Ako učenik nije svjestan važnosti tjelesne aktivnosti za zdravlje, on će biti aktivan samo kad i dok mu je to zabava ili igra. Teško će prihvatiti zdrav životni stil. Stoga učitelj/nastavnik ima zadatak pored stvaranja kineziološki pismenog učenika u kontekstu stjecanja motoričkih znanja i razvoja motoričkih sposobnosti, također biti (osobnim primjerom) promotor važnosti zdravog života.

Interes i uživanje također djeluju na motivaciju čovjeka. Važno da učenik prođe različite vrste kinezioloških aktivnosti i pronađe one u kojima uživa ili ima izražen interes. Učitelj/nastavnik je dužan osigurati na nastavi dovoljno sadržaja u kojima će učenici kroz aktivnost, igru i nadmetanje uživati. Pri tomu ne smije otići u krajnost da se nastava svodi dominantno i samo na igru. Ovo je rizično stoga što je nemotiviranom učitelju/nastavniku najlakše kada se učenici igraju. Motivacija učitelja/nastavnika za ostvarivanje suštinskih ciljeva Tjelesne i zdravstvene kulture (zdrav i aktivan životni stil) je od presudne važnosti. I stoga, pored toga što prilagođava nastavu učenicima ili pojedinom učeniku, također dijelom treba prilagoditi nastavu i sebi kako bi održao i svoju motiviranost na visokoj razini.

Princip individualizacije je od velike važnosti u Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi i treba težiti izaći ususret učeničkoj želji i preferencijama, ali s druge strane imati pri tomu u vidu i njegove potrebe. Ignorirati konstantno želju učenika je jednako pogrešno kao i konstantno joj udovoljavati.

Jedna od važnih komponenti poticajnog okruženja u nastavi je i raspoloženje učitelja/nastavnika. Ako je vedar, veseo, komunikativan, pokazuje energiju i želju za podučavanje učenika, to će svakako pozitivno djelovati na nastavni proces, ali i na dugoročne ciljeve. Naime, učenik svoju odluku o zdravom životnom stilu veže i uz svoje stavove prema učitelju/nastavniku te je jako važno da oni budu pozitivni.

Informacijsko-komunikacijsku tehnologiju (IKT) u vidu aplikacije za vježbanje, brojanje koraka, prijeđenih kilometara i slično koriste mnogi učenici bez da ih se potakne. Utjecaj društvenih mreža i interneta na tjelesnu aktivnost učenika je ogromna. Zadatak učitelja/nastavnika je promicati i poticati učeničko korištenje IKT-a i pri tomu koristiti strategije tipa: „Pogledajte na Instagramu i vidjet ćete da svi treniraju i pokušavaju izgraditi svoje tijelo, trebate slijediti te trendove!“.

Opremljenost škola fitness rekvizitima je obično slaba ne samo zbog materijalnih mogućnosti škole nego i nestavljanja naglasaka na ovo popularno i važno područje kineziologije. Vjerojatnost da će učenik u odrasloj dobi koristiti fitness sadržaje je puno veća nego bilo koje druge aktivnosti ili športa. Fitness nema tradiciju biti sadržajem nastave Tjelesne i zdravstvene kulture. Međutim, njegova uporabna vrijednost u svakodnevnom životu učenika, ali zdravstvena vrijednost je puno iznad većine sadržaja koji se pod utjecajem zastarjele tradicije i danas rade u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture.

Posebnu važnost treba posvetiti motiviranju učenika za zdravu prehranu. Umjerenost, raznovrsnost i kvaliteta su tri osnovne zakonitosti zdrave prehrane. Kvaliteta je pedagoški najvažnija, s obzirom na to da u njoj većina učenika najviše griješi. Važno je objasniti zašto je integralno brašno i proizvodi zdravije od rafiniranog i poticati ih da jedu integralno; koje masti su više a koje manje zdrave; *junk food* (gazirana pića, grickalice,...) i njegove štetnosti u kontekstu sve tri zakonitosti.

Učenicima treba sustavno naglašavati kako je tjelesna aktivnost, posebno trening aerobne izdržljivosti, jakosti i fleksibilnosti jedno od oružja borbe protiv negativnog utjecaja stresa. Meditacija i tehnike disanja također. Lijekovi, budući da imaju nuspojave, dolaze tek kao krajnja i nepoželjna mjera.

Znanost naglašava veliku važnost spavanja i dovoljno kvalitetnog sna za zdravlje čovjeka. Zbog pametnih telefona i izlazaka do kasno u noć učenici često ne zaspu na vrijeme. S druge strane škola često počinje u jutro prerano i time sprječava da se učenici naspavaju. Znanstveno je nedvojbeno dokazano da to ima svoje negativne reperkusije i na učenje učenika, općenito i na zdravlje. Američka pedijatrijska udruga traži od svih škola da učenicima u pubertetu nastava ne počinje prije 9 sati u jutro. Nažalost, većina škola u BiH to ne omogućava i zato je na nastavnicima da ukazuju učenicima na ozbiljnu zdravstvenu štetnost kojoj se izlažu ako ne spavaju na vrijeme, dovoljno dugo i kvalitetno.

Nekonzumiranje opijata mora biti važan cilj učenja i poučavanja jer npr. ako učitelj/nastavnik uspije nekog učenika motivirati da ne postane pušač, napravio je time više za njegovo zdravlje nego učenjem kinezioloških sadržaja.

Kurikulum Tjelesne i zdravstvene kulture brojnih država potiču učenika na tjelesnu aktivnost i boravak u prirodi te ekološku svijest. Potrebno je ukazivati učeniku da trenira uvijek kad može u prirodi i na otvorenom, ali i na zdravstvenu korisnost boravka u šumi, pored mora, rijeka i jezera.

Redovni liječnički pregledi su važni za prevenciju mnogih bolesti i zdravstvena kultura podrazumijeva da se o našem zdravlju brinemo i da redovito posjećujemo liječnika. Nužno je kod učenika razvijati tu svijest i odgovornost.

Na navedene dijelove zdravog života učenike treba jednom mjesečno podsjetiti, te naglasiti te zdravstvene ciljeve koji proizlaze i iz samog naziva predmeta.

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Predmet Tjelesna i zdravstvena kultura ima primarnu svrhu podučiti i motivirati učenike za *cjeloživotnu, sa zdravljem povezanu tjelesnu aktivnost i druge segmente zdravog životnog stila*. S obzirom na to da je osnovni cilj i glavni ishod vezan, ne samo uz trenutnu nego u prvom redu cjeloživotnu tjelesnu aktivnost, vrednovanje učinkovitosti nastavnog procesa u Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi je specifično, i u odnosu na druge predmete otežano. Nažalost, nije moguće cjeloživotno praćenje učeničkog zdravog životnog stila, ali pedagoški ideal i pretpostavka je da će tjelesno i zdravstveno odgojen učenik kroz cijeli svoj život:

- primjenjivati motorička i teoretska znanja koja je stekao na satima Tjelesne i zdravstvene kulture
- držati na visokoj razini svoje, uz zdravstveni fitnes vezane, motoričke sposobnosti (aerobna izdržljivost, jakost, pokretljivost) i morfološka obilježja (niska razina masnog tkiva i visoka razina mišićne mase)
- koristiti različite kineziološke aktivnosti i u svrhu igranja, zabave, rekreacije, boljeg socijalnog života, smislenog provođenja slobodnog vremena po mogućnosti u prirodi
- živjeti općenito zdravim životnim stilom
- zdravo se hraniti, ne pušiti i ne piti, koristiti antistresne strategije, imati kvalitetnu higijenu spavanja, redovito se liječnički kontrolirati,...

Izrazito je važno da proces vrednovanja (ocjenjivanja ili davanja povratnih informacija) za vrijeme učeničkog školovanja ne utječe negativno na vjerojatnost ostvarivanja iznad navedenih cjeloživotnih ciljeva i ishoda ovog predmeta. Stoga ocjene ili kritike od strane učitelja/nastavnika moraju biti u prvom redu u funkciji poticanja učenika na pozitivne emocije, stavove i navike vezane uz tjelesno aktivan i zdrav životni stil. Npr. ako učenik nije iz opravdanih razloga uspio usvojiti dovoljno dobro motorička znanja stoga što ima slabiju koordinaciju ili nije uspio dovoljno razviti motoričke sposobnosti i/ili reducirati masno tkivo zbog svoje genetike, kontraproduktivno je vrednovati ga lošijom ocjenom ako se on trudio napredovati, ako je tjelesno aktivan i živi zdravim životnim stilom.

Elementi vrednovanja proizlaze navedenog i odnose se konkretno na vrednovanje:

1. Kvalitete usvojenosti i usavršenosti motoričkih i teoretskih kinezioloških znanja
2. Razine napretka u razvijenosti motoričkih i funkcionalnih sposobnosti i morfološkim transformacijama
3. Navika tjelesno aktivnog i zdravog životnog stila.

Budući da vrednovanje mora biti u funkciji ostvarenja ishoda, važno je kod ocjenjivanja veći naglasak staviti na ona motorička znanja koja su više važna za budući život učenika (npr. pravilna tehnika trčanja i hodanja, pravilna tehnika izvedbe vježbi za poboljšanje motoričkih sposobnosti,...) i ona koja imaju veću vjerojatnost cjeloživotne primjene od strane učenika (oni

športovi ili kineziološke aktivnosti koje učenik preferira, koje ima mogućnosti lakše koristiti zbog toga što ne zahtijevaju teško dostupnu opremu, broj sudionika i slično).

Vrednovanje je poticaj i učitelj/nastavnik mora iskoristiti svaku opravdanu mogućnost da učenika nagradi dobrom ocjenom ili zasluženom pohvalom kako bi ga motivirao da ustraje (ne samo za aktivnosti na nastavi, nego i za izvannastavne i izvanškolske aktivnosti). Učenik koji ide na neku od školskih športskih sekcija treba biti nagrađen odličnom ocjenom. Također, ako sudjeluje na međurazrednim i međuškolskim športskim natjecanjima ili nenatjecateljskim kineziološkim aktivnostima (npr. biciklijada i drugi). Učenik koji redovito trenira u nekom športskom klubu ili fitnes klubu ima puno veći tjedni fond sati tjelesne aktivnosti nego na samoj nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture. Sudjelovanje učenika u športskim ligama i vježbanje u fitnes centrima, te vježbanje u slobodnom vremenu su bitni ciljevi ovog predmeta i trebaju biti domaća zadaća svakom učeniku čije izvršenje treba biti nagrađeno odličnom ocjenom za aktivnost u okviru jednog polugodišta. Također, oni učenici koji su svoje životne potrebe podredili tjelesnoj aktivnosti, npr. da u školu udaljenu kilometrima dolaze biciklom ili hodanjem umjesto javnim prijevozom, trebaju biti nagrađeni za tjelesno aktivan i ekološki osviješten pristup životu.

Za neke od navedenih dijelova ocjenjivanja može biti problem njihovo praćenje od strane učitelja/nastavnika. Uglavnom, postoje mogućnosti da učenik dokaže iskaznicom da je član športskog ili fitnes kluba. Naravno da učitelj/nastavnik može provjeriti znanja tog učenika iz tog športa ili fitnes sadržaja i time imati dokaz njegova sudjelovanja.

Kada je u pitanju redovito vježbanje doma, ono je izrazito poželjno i bez obzira na sve ostalo iznad navedeno cilj je da svaki učenik redovito radi na poboljšanju svoje aerobne izdržljivosti, jakosti i pokretljivosti. Budući da ove tri motoričke sposobnosti nisu visoko genetski uvjetovane, učenik koji ih redovito vježba kući će najčešće moći demonstrirati i višu razinu rezultata što treba nagraditi odgovarajućom ocjenom i verbalnom nagradom, odnosno pohvalom. Za neke učenike ocjena iz Tjelesne i zdravstvene kulture nije problem i nema veliku važnost, ali pohvala pred cijelim razredom, razredniku i roditeljima može mu biti velik poticaj da ustraje.

Pretilost je bolest i veliki problem u suvremenom svijetu. Stoga je važan cilj i ishod da učenik drži svoj sastav tijela na poželjnoj razini. Naravno da učitelj/nastavnik neće dati negativnu ocjenu učeniku ako je povećao svoju potkožnu mast, ali ako ju je uspio značajno reducirati treba ga nagraditi i ocjenom i pohvalom.

Ocjenjivanje motoričkih sposobnosti prema zadanim normama nije preporučljivo jer neki učenici zbog svojih genetskih limita ne mogu dostići norme, ali zato oni koji mogu i oni koji značajno napreduju trebaju biti za to biti nagrađeni i ocjenom.

Formativno vrednovanje je pedagoška novost i suvremenost u drugim predmetima, ali u ovom predmetu ono funkcionira oduvijek. Inicijalno mjerenje i tranzitivna mjerenja morfologije i motorike spadaju u formativno praćenje te daju informaciju o stanju i napretku učenika. I

finalno mjerenje ima formativni karakter iako može imati i sumativnu ulogu. Elementi vrednovanja nisu jednako zastupljeni pri donošenju zaključne ocjene. U zaključnoj ocjeni motorička znanja mogu npr. činiti ukupno 40 %, motorička dostignuća 10 %, a tjelesna aktivnost i odgojni učinci 50 % ukupne vrijednosti zaključne ocjene.

Formativno vrednovanje u kontekstu stjecanja motoričkih znanja je konstantan dio procesa učenja jer učitelj/nastavnik konstantno daje povratnu informaciju učeniku što je kod nekog elementa tehnike dobro izveo, a što treba ispraviti.

Tjelesna i zdravstvena kulture za učenike ne smije biti stresan nego relaksirajući i zabavan predmet kako bi ga zavoljeli i ponijeli u život pozitivne emocije prema svemu što ovaj predmet promovira i potiče. Stoga je i kod sumativnog vrednovanja (ocjenjivanja) važno, kad god je to moguće, odraditi ga usporedno. Npr. dok učenik vježba neki element tehnike ugodno ga iznenaditi onog trenutka kad to bude za ocjenu *odličan* i tako izbjeći za učenike iz drugih predmeta uvjetovani stres službenog ocjenjivanja.

Također, nema razloga da pri ocjenjivanju motoričkih znanja učenik nema mogućnost većeg broja ponavljanja ili pokušaja, ali i mogućnost naknadnog popravljivanja ocjene jer cilj Tjelesne i zdravstvene kulture nije uhvatiti učenika u neznanju i kazniti ga lošom ocjenom jer na vrijeme nije stekao neku motoričku vještinu, sposobnost ili dostignuće. Logično je ostaviti mogućnost učeniku da prije kraja obrazovnog razdoblja ili kraja nastavne godine ispravi slabu ocjenu ako je uspio u međuvremenu dostići ciljanu razinu.

Ocjenjivanje mora biti u funkciji poticanja učenika na tjelesno aktivan i zdrav životni stil.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Tjelesna i zdravstvena kultura**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

2.14. PREDMETNI KURIKULUM IZ VJERONAUKA

Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine

Katehetski ured Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine

dr. sc. don Ante Pavlović, ravnatelj KU Biskupske konferencije

dr. sc. vlč. Tomislav Mlakić

mr. sc. vlč. Marko Vidović

A/ OPIS PREDMETA

Svrha je Katoličkoga vjeronauka u školi omogućiti učenicima sustavno, postupno i što cjelovitije upoznavanje, produbljivanje i usvajanje kršćanskoga nauka i katoličke vjere radi ostvarivanja evanđeoskog poziva na svetost i postignuća pune općeljudske, moralne i kršćanske zrelosti. Učenicima se omogućuje da dublje, istinito i sigurno upoznaju Kristovu osobu i cjelovitost njegova spasenjskoga navještaja, da svjesno, slobodno i odgovorno, na osobnoj i zajedničkoj razini, dublje upoznaju katoličku vjeru u njezinu učenje, slavljenju i življenju, da steknu znanje i razumijevanje njezinih evanđeoskih temelja i katoličkoga nauka, odnosa i nauka Katoličke Crkve prema drugim konfesijama, religijama i svjetonazorima.

Katolički vjeronauk jednako tako učenicima omogućuje poznavanje povijesnog hoda, djelovanja i utjecaja Katoličke Crkve na izgradnju ljudskoga društva i kulture i njezina doprinosa razvoju i napretku hrvatskog i europskih naroda u kulturi, znanosti i školstvu, umjetnosti i graditeljstvu. On time pridonosi cjelovitom odgoju i obrazovanju učenika u školi i ima svoje crkveno-teološko, antropološko-pedagoško, povijesno-kulturno i didaktičko-metodičko obilježje, mjesto i zadaću u školskom odgojno-obrazovnom sustavu i kurikulumu.

Katolički vjeronauk u školi ima konfesionalno obilježje i usmjerenje. Kao školski predmet on sustavno posreduje, promišlja i tumači kršćansku Objavu i nauk Katoličke Crkve. Zasniva se na autonomiji znanstveno-teološkoga istraživanja i autentičnoga crkvenog priopćavanja kršćanske vjere i govora o Bogu na temelju razuma i Objave. On na teološkom i odgojnom planu ostvaruje vjernost Bogu i vjernost čovjeku. Vjernost Bogu događa se u istinitom i sigurnom upoznavanju i tumačenju cjelovitosti kršćanske Objave, evanđeoskoga navještaja i nauka Katoličke Crkve, njezine sakramentalne i povijesne stvarnosti i poslanja. Katolički vjeronauk stoga se po svom temeljnom sadržaju, odgojnoj i obrazovnoj zadaći, usredotočuje na osobu Isusa Krista u otajstvu Trojstvenog Boga: Oca, Sina i Duha Svetoga, na središnje događaje povijesti spasenja i osobito na Kristovo spasenjsko i otkupiteljsko djelo u okviru cjelovitoga nauka Katoličke Crkve.

Katolički vjeronauk je ekumenski i dijaloški vrlo otvoren, kako po svom odgojno-obrazovnom pristup tako i po svojim ciljevima i sadržajima. Zadaća mu je učenike odgajati za istinski ekumenizam i poštovanje prema pripadnicima drugih kršćanskih Crkva i zajednica te za iskreni dijalog i suživot s pripadnicima različitih religija i svjetonazora, poštujući njihova vlastita uvjerenja, stavove i tradicije.

Suvremena škola zahtijeva cjeloviti odgoj i obrazovanje učenika te ostvarenje svih njegovih psihofizičkih, intelektualnih, duhovnih, moralnih i socijalnih potencijala. Katolički vjeronauk time pridonosi ostvarenju općih ciljeva demokratske i humane škole, pogotovo što cjelovit odgoj ljudske osobe promatra u svjetlu kršćanske antropologije i čovjeka koji je Božja slika, savršeno ostvarena u Isusu Kristu. Na tim se teološko-antropološkim izvorima nadahnjuju središnji sadržaji i ciljevi Katoličkoga vjeronauka koji omogućuju izgradnju i promicanje čovjekova dostojanstva, njegove duhovno-religiozne, etičke i moralne, socijalne i kulturne

svijesti te kritičkoga i objektivnoga pristupa kako prema čovjekovu životu u cjelini tako i prema različitim pojavama i izazovima suvremenoga svijeta i društva.

Katolički vjeronauk u isto vrijeme promiče i ostvaruje interdisciplinarni dijalog i međupredmetnu suradnju s drugim nastavnim predmetima unutar društveno-humanističkog i drugih odgojno-obrazovnih područja. Kako su vjeronaučni sadržaji povezani gotovo sa svim područjima znanja, ti sadržaji učenicima postaju važan interpretacijski ključ za razumijevanje ne samo religijskih sadržaja nego i razumijevanje cjelokupne ljudske, povijesne, društvene i kulturne stvarnosti u kojoj žive i djeluju.

Budući da Katolički vjeronauk, uz načelo vjernosti Bogu, promiče i načelo vjernosti čovjeku, on se odgojno i obrazovno usredotočuje na čovjeka kao Božje stvorenje i Božju sliku, na njegova temeljna pitanja o smislu života i ljudskoga postojanja. Te činjenice zahtijevaju poznavanje i vrednovanje povijesno-kulturne i egzistencijalne stvarnosti, napose općih etičkih i moralnih izazova i problema suvremenoga čovjeka i društva, pa Katolički vjeronauk po svojim općim, posebnim i pojedinačnim ciljevima želi učenicima ponuditi i omogućiti potpunije poznavanje, razumijevanje i vrjednovanje čovjeka i svijeta, različitih povijesnih izvora i područja života te bogatstvo kršćanskih iskustava i postignuća, stvaralačkog izražavanja i djelovanja, i tako pridonositi ostvarenju općega dobra čovjeka i cijele ljudske zajednice (čovječanstva).

U skladu s *Temeljnim ugovorom između Svete Stolice i Bosne i Hercegovine* (2006., čl. 16.) i sa školskim zakonodavstvom, Katolički vjeronauk se poučava u sklopu školskoga plana i programa, i u skladu s voljom roditelja ili skrbnika, u svim osnovnim i srednjim školama kao redovni i „obvezni školski predmeti za sve one koji ga izaberu, pod istim uvjetima kao za druge obvezne predmete“; „predaju ga kvalificirani vjeroučitelji s kanonskim nalogom mjesnoga dijecezanskog biskupa, pridržavajući se svih prava i dužnosti koje iz toga proizlaze“, a „Programe i sadržaje nastave Katoličkog vjeronauka, udžbenike i didaktičku građu treba pripremiti i odobriti Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine.“

Nastava Katoličkoga vjeronauka se izvodi tijekom svih odgojno-obrazovnih ciklusa. On je u devetogodišnjoj osnovnoj školi izborni obvezni nastavni predmet za učenike čiji ga roditelji ili skrbnici slobodno izaberu i izvodi se dva sata tjedno u okviru redovne nastave i nastavne satnice, pod jednakim uvjetima kao i ostali obvezni nastavni predmeti u školi, osim u prvom razreda u kojemu je trajanje nastavne satnice prilagođuje učenicima te razvojne dobi.

Katolički vjeronauk je jednako tako izborni obvezni predmet od prvoga do četvrtoga razreda gimnazije, i dužni su ga pohađati učenici koji su ga, sa svojim roditeljima ili skrbnicima, izabrali, i izvodi se s dva sata tjedno (70 sati godišnje) u onim školama gdje je to moguće, premda se za sada, u dogovoru s mjerodavnim ministarstvima obrazovanja, izvedbeno izvodi s jednim satom tjedno (35 sati godišnje).

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Katolički vjeronauk treba omogućiti da svaki učenik:

1. Razvije sposobnost postavljanja pitanja o Bogu, čovjeku, svijetu, smislu i vrijednostima života, etičkim i moralnim normama ljudskoga djelovanja te sposobnosti smislenoga predstavljanja i objašnjavanja odgovora koji na ta pitanja dolaze iz razuma, Objave i vjere Katoličke Crkve.
2. Upozna i razumije kršćansku religiju i katoličku vjeru te temeljne istine vjere u svjetlu cjelovitoga nauka Katoličke Crkve.
3. Poznaje sadržaj i osnovnu strukturu Biblije i temeljna obilježja kršćanske Objave i povijesti spasenja, da razumije značenje Božje riječi u Bibliji i crkvenom naviještanju te argumentirano raspravlja i vrjednuje njezin utjecaj na povijest čovječanstva, ljudsku kulturu i konkretan život.
4. Pronalazi vlastiti put izgradnje života i odgovornoga moralnog djelovanja prema kršćanskoj poruci i katoličkoj vjeri te postane sposoban artikulirati, graditi i vrjednovati život iz te vjerske i katoličke perspektive.
5. Upozna i vrednuje sakramente, liturgijska i crkvena slavlja te molitvu kao duhovnu snagu i duhovno-vjernički način pripadništva i života, zajedništva i slavlja u Katoličkoj Crkvi.
6. Poznaje temeljne događaje povijesti i tradicije Katoličke Crkve i shvaća njezinu sakramentalnu stvarnost, razumije da je ona zajednica Kristovih vjernika, nositeljica Objave Božje i navjestiteljica Radosne vijesti spasenja za sve ljude.
7. Shvati da je pripadnost Katoličkoj Crkvi, u okviru konkretne crkvene zajednice, poziv na svjesno i odgovorno kršćansko djelovanje i vladanje u Crkvi i u društvu.
8. Poznaje temeljna obilježja različitih religija, konfesija i svjetonazora te promiče razumijevanje i poštovanje drukčijih razmišljanja, stavova, tradicija i životnih odluka.
9. Poznaje i vrednuje ulogu i doprinos kršćanstva, osobito Katoličke Crkve u kulturnome, obrazovnome, znanstvenome i gospodarskome razvoju i napretku hrvatskoga i bosansko-hercegovačkoga društva i zapadne civilizacije u prošlosti i sadašnjosti, izgrađujući pritom vlastiti stav odgovornosti, poduzetnosti, sudioništva i solidarne humanosti u nastojanju oko izgradnje „civilizacije ljubavi“.
10. Razvije religijsku i vjersku pismenost i komunikacijsku kompetenciju da bi se osnažio u suočavanju s različitim životnim situacijama kako bi kritički i kreativno mogao promišljati te argumentirano obrazlagati važnost osobnoga odgovornog djelovanja u Crkvi i društvu.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Čovjek i svijet u Božjemu naumu

Katolički je vjeronauk mjesto koje omogućuje učeniku pronaći odgovore na pitanja o nadnaravnom izvoru i temeljnom smislu vlastitoga života. Uz to, on stvara prostor u kojem učenik može upoznati Boga koji je početak i stvoritelj svega stvorenoga. Po Isusu Kristu, utjelovljenom Sinu Božjemu, učeniku se nudi mogućnost učenja, ali i prihvaćanja spasenjskih Kristovih djela kao trajnoga znaka ljubavi Božje prema čovjeku. Razmišljajući nad biblijskim tekstovima i tumačeći svjedočanstva tradicije Katoličke Crkve, učenik može iskusi Božji interes i brigu za čovjeka, posebno vidljiv i u današnjoj zadaći naviještanja kraljevstva Božjega. To je naviještanje najprije zadaća cijele Crkve, zajednice vjernika koja učenika potiče na otvorenost prema drugome, zajedništvo s Njim i zajedničko djelovanje prema svijetu i prirodi iz perspektive kršćanske vjere. Uz to, potrebno je tumačiti poruku Isusa Krista o kraljevstvu Božjemu kao poruku o razumijevanju i življenju uspješnoga života iz perspektive kršćanske vjere, što od učenika zahtijeva i sučeljavanje s različitim ponudama smisla i vrijednosti društva i kulture u kojoj žive. Na pitanja, dakle, o smislu života, smrti, patnje, ljubavi, nade, budućnosti, vječnosti učenici dobivaju odgovore utemeljene na katoličkome nauku o stvaranju čovjeka te njegovu otkupljenju i spasenju. Svijet se, u tome smislu, shvaća kao konkretno mjesto susreta Boga i čovjeka, pa u učenikovim očima postaje znak ljubavi Božje prema čovjeku koja od njega zahtijeva odgovor i brigu za stvoreno. Osim što učenik upoznaje odgovore koje daje katolička vjera, omogućeno mu je razumijevanje svijeta i čovjeka na temelju drugih religija, svjetonazora i uvjerenja. Sve to služi stalnome propitivanju i izgradnji vlastite vjere, ali i prihvaćanju drugih koji temelje života čovjeka i svijeta vide iz vlastite religijske ili filozofijske perspektive. Promišljajući, dakle, i istražujući osobna egzistencijalna i društvena pitanja, učenik razvija duhovnu dimenziju, svoj unutarnji život te uči razumjeti značenja Božjih spasenjskih i otkupiteljskih čina i djelovanja prema čovjeku u njegovoj povijesti i životu.

B/ Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana

Katolički vjeronauk pomaže učeniku shvatiti da je Riječ Božja najprije Isus Krist, objavljeni i utjelovljeni Sin Božji, koji je s Ocem, u zajedništvu s Duhom Svetim, od početka stvaranja svijeta i čovjeka, bio jedan Bog. Učenik je omogućeno, shvaćajući otajstvo Božje objave čovjeku po Sinu, učiti da postoji i biblijska objava. Novost te biblijske objave sadržana je u činjenici da Bog govori ljudima po ljudima koji su nadahnuti Duhom Svetim. Upravo zbog tog nadahnuća, premda se služi jezikom vlastitim čovjeku različitih vremena i povijesnih epoha, Bog sam govori u pismima. Tako možemo reći: kao što je Riječ Božja postala tijelo po Duhu Svetomu u krilu Djevice Marije, *Sveto pismo* rađa se u krilu Crkve po djelovanju istoga Duha. Djeca i učenici upoznaju *Bibliju* kao svetu knjigu kršćana te shvaćaju i tumače njezino cjelovito značenje za kršćanstvo i Katoličku Crkvu. U *Starome zavjetu* pred učenike se stavlja »ljubavna pripovijest« između Boga i židovskoga naroda dok im *Novi Zavjet* donosi navještaj i svjedočanstvo o kraljevstvu Božjemu, o spasenjskom Kristovu djelu koje se događa i ostvaruje u Kristovoj smrti i uskrsnuću. Sučeljavanje s tim biblijskim tekstovima pomaže učenicima vlastiti život povezati s Riječju Božjom. Učenik po pismima, dakle, upoznaje

temelje kršćanske objave, vjere i života Crkve. Upoznaje Isusa Krista kao Sina Božjega, navjestitelja Radosne vijesti. Promišlja i otvara se njegovom životu i poruci. Upoznaje temeljne istine katoličke vjere. U životima velikih biblijskih osoba, muškaraca i žena, ali i onih koji se u biblijskim spisima pojavljuju kao oni koji su se odrekli prijateljstva s Bogom, učenik pronalazi vlastita nadahnuća za život, ali i kršćansku utjehu u teškim trenucima. Učenik u svjetlu temeljnih kršćanskih sadržaja promišlja i izgrađuje svoj duhovno-religiozni, vjerski i kulturni identitet, bira vrednote i vrijednosti koje mu mogu donijeti spas, uči se odnositi prema sebi, drugima i svemu što ga okružuje. On ujedno odgovorno prosuđuje vlastiti život i različite probleme, nade i tjeskobe suvremenoga čovjeka, društva i svijeta u duhu Evanđelja i vjere Crkve. Upoznaje i istražuje *Bibliju* kao nadahnutu knjigu koja progovara o problemima, ali i radostima čovjeka. Rad s biblijskim tekstovima učeniku pruža mogućnost da najvažnija suvremena ljudska iskustva osvijetli biblijskim značenjem i porukom te da prepozna temeljna životna pitanja na koja *Biblija* daje odgovore protkane vjerom. Uz to, učenik upoznaje različita mjesta na kojima i u kojima živi Riječ Božja: liturgija Crkve, sakramenti, molitva, obiteljski život i drugo.

C/ Kršćanska ljubav i moral na djelu

Učenicima se od početka njihova obrazovanja omogućuje upoznavanje značenja i važnosti pravila i zapovijedi za sebe te za dobar suživot s drugima. U njima mogu iskusiti znakove koji im pomažu u usmjeravanju vlastitoga života te, s postupnom preuzimanju odgovornosti za svoje čine, i za život u zajednici. Sve to mogu doživjeti i iskusiti po izabranim biblijskim tekstovima, a posebno u radosnoj vijesti Evanđelja koje učenika čini slobodnim i upućuje ga na Božju ljubav i dobrotu, milosrđe i praštanje čovjeku. Učenici, uz biblijske tekstove, nadahnuće za prihvaćanje **evandeoskih savjeta** pronalaze i u osobama koje su živjele prema tim pravilima i zapovijedima, te upoznaju konkretne modele i uzore odgoja za istinu, ljubav i dobrotu, pravednost, mir, solidarnost i druge vrjednote. Takav je pristup važan kako bi učenik od početka školovanja, pa nadalje, mogao razabrati, prosuditi i usvojiti da su kršćanska moralna pravila, vrjednote i vrijednosti duboko ukorijenjeni u život čovjeka, to jest da je moral konstitutivna dimenzija čovjekova života kao Božjega stvorenja. Kršćanski moral tako naznačuje stalni odnos Boga Stvoritelja i stvorenja te konačnoga pomirenja u odnosu Otkupitelja i čovjeka kao novoga stvorenja. Sukladno razvoju učenika i njegovu interesu, u ovoj se oblasti/domeni razrađuju i nude tumačenja o mnogim suvremenim »slobodama« čovjeka koje su nerijetko i ozakonjene, a nisu u skladu s moralom Katoličke Crkve. Tako učenici uče kritički prosuđivati, tumačiti, vrjednovati i prihvaćati, iz perspektive stvorenoga, oslobođenoga i otkupljenoga čovjeka, vrijednosti ljudskoga života od njegova začeca do prirodne smrti, kao i druge teme o kojima su pozvani razmišljati i zauzeti stavove. Pred učenika se također, objektivno i transparentno, stavljaju misli onih koji o pojedinim moralnim ili etičkim pitanjima imaju drukčije mišljenje i stavove od Katoličke Crkve, bilo da se govori o etičkim pitanjima (abortus, rodna ideologija, pitanje istospolnih zajednica i drugo) bilo o pitanjima o gospodarstvu i javnoj politici (korupcija, nepravedna podjele dobara, siromaštvo i drugo). U tom se pogledu pomno pazi da se učeniku cjelovito i jasno predoče i obrazlože istine kršćanske vjere i morala na temelju katoličkoga nauka. Promišljajući tako o različitim religijskim i moralnim pitanjima, učenik izgrađuje kritički odnos prema životu i svijetu,

zauzima argumentirane stavove s obzirom na različita moralna pitanja i dvojbe, istražuje načine kako izgrađivati pravednije, solidarnije i tolerantnije društvo u skladu s kršćanskim odgovorima na moralna pitanja. Konačno, učenik time postaje svjestan izazova različitih sloboda i prisila današnjega svijeta i kulture, te biva osposobljen za etično utemeljene prosudbe i solidarno djelovanje na temelju proročke i oslobađajuće moći kršćanske poruke koja je objavljena u Isusu Kristu.

D/ Crkva u svijetu

Već su ranokršćanski crkveni oci govorili da je čitav svijet čovjeku teologija. Zbog toga Katolički vjeronauk, kao crkvena stvarnost u školskom sustavu, želi proučavati i tumačiti svijet iz kršćanske perspektive. Ne samo to. On je nastavni predmet u kojemu se pred učenika stavlja povijesni pregled kršćanskoga shvaćanja, tumačenja i djelovanja Crkve u svijetu. Pod pojmom „svijet“ podrazumijeva se stvarnost u kojoj Crkva živi i djeluje. Misli se na stvarnost s vjerskoga, odnosno religijskoga, kulturnoga, umjetničkoga i društvenoga stajališta. Na početku školovanja učenik upoznaje svoje vlastito mjesto u svijetu i društvu, u obitelji i vjerskoj zajednici kojoj pripada, i tako izgrađuje svoj vlastiti identitet. Slijedom njegova razvoja i izgradnje, učenik postupno upoznaje, razumijeva, analizira, kritički prosuđuje i zauzima odgovoran stav i odnos prema povijesnim i sadašnjim ulogama Crkve na svjetskoj, europskoj, ali i na nacionalnoj razini. Učenik u tom smislu može upoznati i razumjeti kako je kršćanstvo kao religija utjecalo na hrvatsko i bosansko-hercegovačko društvo, njegovu povijest i sadašnjost, njegov jezik, obrazovanje, kulturu, umjetnost i bogatu tradiciju koja obuhvaća i čuva kršćanske vrijednosti koje postaju integrativna sastavnica i životan snaga ljudi na ovim prostorima. Učenik također istražuje doprinos i utjecaj različitih religija, ali i drugih društvenih i kulturnih ideja koje su utjecale na hrvatsko i bosansko-hercegovačko društvo. One se uvijek dovode u svezu i kritički ih se propituje i vrjednuje iz perspektive poslanje i djelovanja Crkve. Učenik također istražuje ulogu kršćanstva, ali i religije općenito, kao prafenomena ljudske civilizacije u suvremenome društvu. Takvo istraživanje uvodi učenika u razumijevanje međusobne ovisnosti društva i religije, i ujedno mu omogućuje argumentiranu interpretaciju kulturnih izričaja povezanih s različitim religijskim predajama, osobito, pak, s kršćanskom tradicijom. Tako učenik stječe iskustvo proučavanja i istraživanja konkretnih pojava i ostvarenja u povijesti Crkve, ali i ostvarenja u području umjetnosti, književnosti, znanosti, filozofije, etike, tehnike, običaja, prava, narodnih običaja itd. Na taj način učenik otkriva povezanost evanđelja i kulture, tj. utjecaj evanđelja ne samo na našu povijest i sadašnjost, nego i utjecaj kršćanstva općenito na suvremenu Europu. Velika imena znanstvene, kulturne i umjetničke baštine hrvatskoga naroda, kako ona iz daleke povijesti tako i sadašnjosti Katoličke Crkve, pružaju učeniku mogućnost uvida u konkretne činjenice neodvojivosti Crkve i društva na našem, ali i na širem europskom i svjetskom području. Posebno mjesto u tom smislu zauzima povijesna i tradicionalna vezanost našega naroda, duboko poštovanje i ljubav prema Blaženoj Djevici Mariji koja je samo jedan od mnogih znakova vjernosti hrvatskoga naroda Bogu i Katoličkoj Crkvi.

Produbljujući sadržaje i spoznaje o drugim religijama, kulturama i svjetonazorima, učenik se osposobljava za ekumenski i dijaloški pristup drugima i drukčijima. To mu u isto vrijeme

omogućava čuvanje i razvijanje vlastitoga te upoznavanje i poštovanje kulturnoga, nacionalnoga i vjerskoga, odnosno religioznoga identiteta drugih i različitih od sebe. Sve to vodi učenika prema odgovornom djelovanju u svijetu u kojemu se nalazi, i u kojemu će djelovati diakonijski, tj. služeći mu u kršćanskoj perspektivi i izgrađujući tako solidarni humanizam prema drugima i, konačno, na taj način, biti svjedokom Crkve koja živi u svijetu i sa svijetom. Katolički vjeronauk tako omogućuje učeniku da tumači život i svijet kao mjesto Božje prisutnosti i iskustva Boga te ga time senzibilizira za sakramentalnost sveukupne stvarnosti u kojoj učenik uči simbolički razmišljati i tumačiti stvarnost oko sebe. Na taj se način učenika potiče i otvara za ono shvaćanje svijeta i života kojemu čin i milost sakramenata, stalne Božje aktualne suradnje s čovjekom, daje novi i jedinstveni smisao.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

I. razred /68 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Čovjek i svijet u Božjemu naumu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1 Učenik prepoznaje važnost i radost pripadnosti svojoj obitelji, školi i široj okolini u kojoj živi; doživljava školu kao mjesto u kojem se ugodno osjeća, zajedno uči, druži se i igra; opaža i izražava radost zajedništva, poštovanja i pomaganja.	- otkriva kako svatko ima svoje ime, svoje roditelje i prijatelje te imenuje članove uže obitelji - prepoznaje različitosti među vršnjacima u skupini i potrebu uzajamnog prihvatanja - otkriva kako svako dijete želi biti voljeno i uočava znakove bliskosti i prijateljstva u svojoj obitelji, grupi vršnjaka i novoj razrednoj zajednici.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
Mjesto i važnost obitelji u razvoju, sazrijevanju i odgoju djece.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Igra predstavljanja scenskom lutkom; upoznavanje novoga prostora za učenje, igru, odmor; izrada panoa s fotografijama djece; likovno izražavanje o svojoj obitelji; uređenje vjeronaučnog kutića (različiti predmeti i didaktički materijali religioznog sadržaja za rad i igru kroz godinu).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.2 Učenik pokazuje i izražava doživljaj čuđenja i divljenja pred svime što je Bog stvorio; izražava osjećaj zahvalnosti za divni Božji svijet.	- opaža i otkriva ljepotu stvorenoga svijeta, imenuje neke životinje i bilješke te u njima prepoznaje Božju blizinu i ljepotu života (sunce, zvijezde, biljke, životinje) - otkriva i opisuje kako ljepote prirode govore o dobrom Bogu koji je sve to stvorio i nama darovao da u njoj lijepo i radosno živimo - prepoznaje važnost čuvanja okoliša koji nam je Bog darovao i povjerio da se o njemu brinemo.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
Bog kao stvoritelj cijeloga svijeta i njegovih ljepota.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Igre promatranja, dodirivanja, osluškivanja i uživljanja u prirodi; kaširanje i oslikavanje zemaljske kugle; pripovijedanje s fantazijskim uživljanjem: Stvaranje svijeta, prema slikovnici B. Blažević	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.3 Učenik uočava i doživljava ljepotu Biblije kao knjige koja pripovijeda o dobrom Bogu; otkriva ljepotu Božje riječi i voli Bibliju; rado čita ilustrirane biblijske priče u Dječjoj Bibliji.	- otkriva i opisuje divni svijet slova, riječi i knjige - otkriva da je Biblija divna Božja knjiga koja pripovijeda kako dobri Bog ljubi sve ljude - prepoznaje i navodi znakove Božje ljubavi u slici roditeljske ljubavi.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
Biblija je sveta knjiga kršćana.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Obilazak knjižnice, pokazivanje biblijskih slikovnica i dječjih Biblija. Izrada vlastitog albuma u koji će unositi svoje crteže tijekom godine.	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1 Učenik prepoznaje potrebu čuvanja uspomena na svoje pokojne; otkriva da je lijepo pomoliti se Bogu za svoje pokojne i posjetiti njihove grobove na Dušni dan, zapaliti svijeću i izreći svoju kratku molitvu.	• opaža i prepoznaje kako se u prirodi događaju promjene, buđenje, rast, umiranje • naslućuje i otkriva kako u nebu, i nakon zemaljske smrti, s Bogom žive dobri ljudi • prepoznaje i doživljava potrebu molitve Bogu (Isusu) za svoje drage pokojnike.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Čuvanje uspomena i naša molitva za svoje pokojne; pohod njihovim grobovima. • Sveci su Božji prijatelji.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Igre sa sjemenkama, njihova sadnja...; pjevanje pjesme: Sijao Isus; modeliranje: od sjemenke do drveta; izrađivanje vitraja Božjih prijatelja – svetaca; izrada panoa ili slaganje puzzle sa svecima; ukrašavanje svijeća voštanim folijama.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.2 Učenik uočava važnost pomaganja siromasima i pokazuje osjećaj spremnosti pomaganja ljudima u nevolji, posebno onima koji su potrebni pomoći u njegovoj bližoj okolini.	• uočava i navodi i doživljava kako u svijetu ima mnogo potreba i siromašnih ljudi • otkriva i svojim riječima pripovijeda na koji način možemo činiti dobra djela ljudima, posebno siromasima, bolesnima i potrebitima • razumijeva kako je Isusova želja da mi pomazemo jedni drugima, osobito siromašnima • svojim riječima ili crtežom predstavlja sv. Martina, biskupa, koji je pomagao siromašnima.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Oko nas postoje ljudi u nevolji koji su potrebiti naše blizine i pomoći. • Briga za siromašne i potrebite.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Grupni rad – oslikavanje plašta sv. Martina; izrada i ukrašavanje staklenih lampica; zamišljanje i uživanje u lik sv. Martina; igra uloga u otkrivanju načina kako pomagati potrebitima po primjeru sv. Martina.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.3 Učenik prepoznaje Isusa kao dobrog Kralja koji se brine za sve ljude; prihvaća Isusa kao svoga Kralja i rado je u njegovoj službi, brinući se za mir među svojim vršnjacima, u svojoj obitelji i okolini.	• otkriva da zemaljski kraljevi vladaju na zemlji i da se trebaju brinuti za mir među ljudima • prepoznaje Isusa kao jedinoga pravoga i dobrog Kralja koji brine za sve ljude, čitav svijet i svima donosi mir i radost.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• U Isusu prepoznamo znakove Božjeg kraljevstva i njega kao dobrog Kralja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Otkrivati da zemaljski kraljevi vladaju na zemlji i da se trebaju brinuti za mir među ljudima; otkriti Isusa kao jedinoga pravoga i dobrog Kralja koji se brine za sve ljude i čitav svijet, da svima donosi mir i radost.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Kršćanska ljubav i moral na djelu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1 Učenik uočava znakove i načine radosnog iščekivanja proslave Isusova rođenja; prepoznaje i doživljava Došašće kao vrijeme pripreve za Božić u kojem na poseban način činimo dobra djela poput sv. Nikole.	• prepoznaje i navodi neke znakove i predmete adventske pripreve za Božić (adventski vijenac, pšenica...) • u darovima sv. Nikole prepoznaje potrebu zahvalnosti za njegovu dobrotu • otkriva i navodi plemenite osjećaje i radosti u iščekivanju Isusova rođenja.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Došašće - priprava za Božić: vrijeme iščekivanja i dobrih djela poput sv. Nikole.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Izrada i ukrašavanje adventskog kalendara i vijenca; igra – svijeće i labirint: Svijeće traže svoje mjesto na vijencu; glazbeno izražavanje – adventske pjesme; izrada svijeća od papir-plastike, imitacijska igra: Ja sam svijeća.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.2 Učenik doživljava i opisuje iskrenu radost zbog Isusova rođenja i proslavlja ga u obitelji i školi, u duhu narodnih božićnih običaja.	• prepoznaje i opisuje događaj Isusova rođenja i imenuje Isusa, Mariju, Josipa kao obitelj • opisuje radost pastira koji su našli malog Isusa u jaslama • prepoznaje i izražava znakove božićne poruke koju donosi Isus: radost, dobrota, mir i ljubav.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Božić je najradosniji kršćanski blagdan ljubavi i mira.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Izrada zajedničkih jaslca (jasle, slama, razne figure, ovce itd.); likovno oblikovanje čestitaka za roditelje, pravljenje ukrasa i kićenje bora; glazbeno izražavanje – božićne pjesme, slušanje klasične instrumentalne božićne glazbe; slikovnica Mali anđeo i zvjezdica – (V. Štanger Velički).	

PREDMETNO PODRUČJE: D/ Crkva u svijetu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.I.1 Učenik prepoznaje vanjske znakove sigurnosti, zaštićenosti i povjerenja u Isusa koji nas uvijek prati i čuva (Lk 15, 3-7); prepoznaje znakove pripadanja jednih drugima i uzajamnog povjerenja.	• izražava i opisuje znakove i osjećaje sigurnosti i povjerenja u Isusa koji voli djecu i svakog čovjeka • izražava (riječima i gestama) osjećaje blizine kojima se može osloniti na Isusa, bilo u dobru bilo u svim poteškoćama i strahovima koje doživljava • navodi i opisuje znakove koji pokazuju kako Bog čuva sve ljude i za njih se brine.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Bog je dobri Otac i zaštitnik svih ljudi.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Likovno izražavanje: Strah; igra skrivača, labirint; igra i priča u pokretu.	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.I.2 Učenik izražava i opisuje znakove prijateljstva i potrebu suradnje sa svojim bližnjima u obitelji i prijateljima u grupi radi izgradnje zajedništva, osjećaja pripadanja i prihvaćenosti; spremno prihvaća drugoga kao svoga bližnjeg sa svim njegovim različitostima.	- otkriva i prepoznaje druge pored sebe kao svoje bližnje, osobito među članovima šire obitelji, vršnjacima i zajednici kojoj pripada - uočava i navodi razlike među svojim vršnjacima i drugim ljudima i izražava potrebu života s drugima kao sa svojim prijateljima - prepoznaje i opisuje znakove prijateljstva i načine pomaganja drugima poput Milosrdnog Samarijanca (Lk 10, 29-37).
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
Igre scenskim lutkama različite boje kože; aktivnosti istraživanja: "Po čemu smo slični a po čemu različiti (posebno odnos prema ljudima s posebnim potrebama); pisanje ili crtanje poruka za bolesne: "Ja pomažem drugome"; glazbeno izražavanje – "Ima jedna malena planeta".	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Upotrebom videozapisa i slika te kroz primjere upoznati učenike o važnosti pravilne ishrane, osobne i kolektivne higijene, svakodnevne tjelesne aktivnosti i boravka na svježem zraku. Uz higijenska pravila, učenicima treba pružiti i potrebna objašnjenja o važnosti pojedinih radnji i navika. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Priroda i društvo (Prehrana, Higijena i Zdravlje i sigurnost), Hrvatski jezik (Jezično izražavanje), Likovna kultura (Vizualna komunikacija) i Glazbena kultura.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.I.3 Učenik pokazuje i opisuje znakove zahvaljivanja za Isusovu ljubav i žrtvu koju je za nas podnio.	- prepoznaje važnost zajedničkoga druženja i bliskosti uz blagdanski obiteljski stol - shvaća Isusovu Posljednju večeru sa svojim učenicima kao oproštaj i poziv da to uvijek čine kao uspomenu na njegovu ljubav i žrtvu (Lk 22, 14-20) - naslućuje i opisuje kako Isus i nakon svoje smrti na križu uvijek ostaje s nama.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
Isus nas ljubi do kraja i ostaje uvijek s nama (Lk 22, 14-20).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Igre postavljanja stola, svečano okupljanje i blagovanje uz pripovijedanje događaja; igre slovima: "Isus kruh života"; dramatizacija događaja Posljednje večere.	

VI. razred
/70 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ Čovjek i svijet u Božjemu naumu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1 Učenik objašnjava važnost zajedništva te kako nas vjera potiče na prihvatanje sebe i drugih.	• navodi i opisuje različitost među ljudima • razumije i objašnjava važnost prihvatanja različitosti • istražuje i iznosi što nas sve unatoč razlikama povezuje • opisuje obilježja jedinstvenosti svakoga čovjeka s njegovim mogućnostima i ograničenjima • objašnjava važnost vjere i povjerenja u međuljudskim odnosima i u odnosima prema Bogu • razlikuje i objašnjava pojmove dijaloga i diskriminacije na primjerima iz konkretnoga života.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Jedinstvenost svakog čovjeka s njegovim obilježjima. • Prihvatanje drugih u njihovoj različitosti. • Dijalog i diskriminacija.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod ostvaruje se povezano s ishodima iz drugih domena u kojima se nalaze navedeni biblijski tekstovi B.6.1., B.6.2. i C.6.1. Učenici istražuju pojmove dijaloga i diskriminacije. Učenici istražuju primjere diskriminacije i važnih elemenata za ostvarenje dijaloga, istražuju mudrosne tekstove iz svetih knjiga i povezuju sa životnim iskustvima. Igra uživanja u perspektivu drugoga radi boljšeg razumijevanja tuđega razmišljanja i ponašanja. Izricanje biblijskih primjera Božjega prihvatanja svakoga čovjeka: usmeno, pisano, slikom, pjesmom (korelacija s Hrvatskim jezikom: učenici pišu haiku, činkvinu, kratko izvješće, subjektivan/objektivan opis i sl.)	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2 Učenik opisuje Bibliju kao temeljni izvor kršćanstva i židovstva, navodi povijesne i geografske odrednice, novozavjetne biblijske knjige, prenesena značenja biblijskoga teksta i temeljne biblijske poruke kako bi otkrio poruku za svoj život.	• navodi Bibliju kao glavni izvor kršćanske vjere i kao svetu knjigu Židova i razumijeva njezinu podjelu na Stari zavjet i Novi zavjet • poznaje neke t biblijske sadržaje i događaje • opisuje povijesne i geografske odrednice (plodni polumjesec, nomadski život) radi razumijevanja i shvaćanja poruke biblijskih tekstova • imenuje biblijske knjige Novoga zavjeta (evanđelja, Djela apostolska, poslanice) • poznaje i imenuje osnovne biblijske kratice i pomoću njih pronalazi pojedina mjesta u Bibliji • navodi poruke pojedinih biblijskih tekstova i prepoznaje njihova prenesena značenja • povezuje poruke odabranih biblijskih tekstova sa svojim životnim situacijama.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Biblija sveta knjiga kršćanstva i židovstva, povijesne i geografske odrednice (plodni polumjesec, nomadski život) vezane uz prostor nastanka Biblije, podjela, način traženja teksta u Bibliji, prenesena značenja biblijskoga teksta.	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod ostvaruje se povezano s ishodima iz drugih domena u kojima se nalaze navedeni biblijski tekstovi (B.6.1., B.6.2. i C.6.1.) na način da, kada obrađujemo biblijski tekst, učenik upoznaje i povijesni i geografski kontekst, značenje prenesenoga govora, izdvoji poruku za svoj život...	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3 Učenik objašnjava prisutnost Božjih tragova u povijesti i u drugim religijama, razlikuje glavna obilježja monoteističkih religija radi razumijevanja i poštovanja drugih ljudi i njihovih životnih vrijednosti.	• objašnjava i navodi primjere kako vjera može dati odgovore na mnoga životna pitanja (religiozna pitanja) • uočava i objašnjava različita shvaćanja i predodžbe Boga u povijesti (primitivne i antičke religije) i u drugim religijama danas (politeizam i monoteizam) • navodi, opisuje i objašnjava glavna obilježja monoteističkih religija (simbol, utemeljitelj, vrijeme i mjesto nastanka, božanstvo, bogomolja, sveta knjiga) • uspoređuje odabrane svete tekstove iz Tore i Kur'ana s kršćanskim.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Religiozna pitanja (pitanje smisla života, patnje, život nakon smrti, kazna i nagrada, stvaranje svijeta i čovjeka...). • Shvaćanja i predodžbe Boga u povijesti (primitivne i antičke religije) i u drugim religijama danas (politeizam i monoteizam). • Glavna obilježja monoteističkih religija.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Razgovarati o obilježjima, znakovima i simbolima koje učenik zapaža u svojoj sredini i svijetu oko sebe (škola, film, glazba, internet...). Što više povezivati s iskustvima i primjerima iz života učenika.	
Ishod se ciklički ponavlja i proširuje u odnosu na prethodni razred.	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1 Učenik u biblijskoj povijesti i evanđeljima otkriva Boga koji čovjeku pokazuje put i daje čovjeku potrebnu snagu za suočavanje s različitim životnim situacijama i izazovima.	• navodi velike likove biblijske povijesti: Abraham, Jakov, Samuel, David, Salomon, sv. Petar, sv. Pavao • opisuje ključne biblijske događaje i pripovijeda o Božjemu pozivu, iskustvu i kušnji vjere starozavjetnih likova • opisuje znakove Božje naklonosti, skrbi, prijateljstva, praštanja i izbavljenja prema čovjeku. • razumije i opisuje biblijske pojmove: praotac vjere, patrijarsi, suci, obećanja, pomazanje • u životnom pozivu i djelovanju biblijskih likova prepoznaje Boga kao prijatelja koji daje svoj blagoslov i obećanja • pronalazi i opisuje povezanost i značenje nekih biblijskih poruka s današnjim životom pojedinca i zajednice.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Izabrani biblijski likovi Staroga i Novoga zavjeta. • Izabrani biblijski tekstovi o Abrahamu, Jakovu, Samuelu, Davidu, Salomonu, sv. Petru, sv. Pavlu. • Biblijski pojmovi: praotac vjere, patrijarsi, suci, obećanja, pomazanje, poslanje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod ostvaruje se povezano s ishodom A.6.2.	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.2 Učenik kroz Isusove riječi i djela otkriva vrednote kraljevstva Božjega.	• prepričava biblijske tekstove koji prikazuju Isusa Krista i njegovu temeljnu poruku o Božjemu kraljevstvu • objašnjava osobu Isusa Krista i Njegovo poslanje kao temelj kršćanske vjere i navještaja Božjega kraljevstva • uočava i navodi, iz Isusovih riječi i djela, znakove Božje ljubavi prema grešnicima i odbačenima • navodi temeljne istine kršćanske vjere koje se odnose na Isusa Krista kao Otkupitelja i Spasitelja svih ljudi • pojašnjava osnovne informacije o vjerskim skupinama u Isusovo vrijeme i situaciju u Palestini u prvom stoljeću radi boljeg shvaćanja Isusove poruke • prepoznaje temeljne znakove i vrednote Božjeg kraljevstva i opisuje Isusov poziv na svetost života u ostvarivanju Božjega kraljevstva na Zemlji.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Vrednote kraljevstva Božjega. • Biblijski tekstovi koji govore o Isusovu rođenju, susretima sa suvremenima, siromašnima, bolesnima, grešnicima, temeljne istine kršćanske vjere koje se odnose na Isusa Krista kao Otkupitelja i Spasitelja svih ljudi, skupine u Isusovo vrijeme i situaciju u Palestini u prvom stoljeću, Isusov poziv na vjeru i svetost života.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod ostvaruje se povezano s A.6.2.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.3 Učenik objašnjava oblike, vrijeme i načine kršćanske molitve u poveznici s tijekom i ključnim vremenima liturgijske godine kako bi s razumijevanjem sudjelovao u slavljenju i molitvi.	• tumači potrebu i važnost molitve, različite oblike i načine molitve tijekom liturgijske godine • navodi različita vremena liturgijske godine i najvažnije blagdane, te opisuje središnja slavlja liturgijske godine • objašnjava i razlikuje istinsku molitvu Bogu i molitvu povezanu s praznovjerjem • obrazlaže važnost molitve za osobni odnos s Bogom • uočava razlike u molitvama ljudi duboke vjere (Marija, sveci i blaženici i drugi uzori vjere) od vlastite molitve.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Liturgijska godina i molitva. • Molitva Oče naš i drugi načini molitve, liturgijska godina, slavlja liturgijske godine: Božić, Uskrs, Kristovo uzašašće, Duhovi.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Povezati oblike i načine slavlja s njihovim značenjem i porukom.	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ Kršćanska ljubav i moral na djelu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1 Učenik navodi vrednote Božjega kraljevstva za ostvarenje mira, pravde i ljubavi te objašnjava kako na temelju tih vrednota graditi odnose prema drugima.	• objašnjava, na temelju evanđeoskih tekstova, Isusov pristup prema svakom čovjeku • navodi i objašnjava vrednote kraljevstva Božjega za ostvarenje mira, pravde i ljubavi • navodi primjere iz različitih životnih situacija u kojima je moguće ostvariti vrednote kraljevstva Božjega

	navodi i predlaže, uz pomoć učitelja, konkretne postupke prema onima koji su u različitim životnim potrebama.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
Biblijski tekstovi koji govore o Isusovu pristupu ljudima (ozdravljenja, prihvaćanja, opraštanja) i o kraljevstvu Božjemu	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod ostvaruje se povezano s ishodima iz drugih domena u kojima se nalaze navedeni biblijski tekstovi npr. B.6.2. i A 6.1. Prijedlog biblijskih tekstova (izabrati): Lk 5,27-32: Ne treba zdravima liječnika.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2 Učenik uočava da nas vjera potiče na stvaranje kvalitetnih međuljudskih odnosa u svom okruženju.	- predlaže i objašnjava nekoliko važnijih pravila za izgradnju dobrih međuljudskih odnosa i ponašanja u razredu i u školi - poznaje i objašnjava posljedice kršenja pravila za pojedinca i cijelu zajednicu - navodi i predlaže neke primjere preuzimanja odgovornosti za vlastito ponašanje.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
Pravila za ponašanje u razredu i u školi, posljedice kršenja pravila.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj se ishod ostvaruje povezano s A.6.1.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.3 Učenik poznaje temeljna moralna načela (pravila ponašanja) monoteističkih religija.	- navodi i opisuje, uz pomoć učitelja, glavna moralna načela monoteističkih religija - uspoređuje i navodi sličnosti i razlike nekih važnijih moralna načela monoteističkih religija (židovstva i islama) s osnovnim kršćanskim moralnim načelima - navodi primjere i tumači univerzalnost nekih moralnih načela.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
Odabrati jednostavnija moralna načela koja učenici mogu usporediti s moralnim načelima navedenima u ishodima C.6.1. i C.6.2.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Na temelju ponuđenih tekstova učenici pronalaze sličnost u moralnim načelima.	

PREDMETNO PODRUČJE: D/ Crkva u svijetu	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.1 Učenik opisuje Crkvu kao prenositeljicu Isusova nauka te otkriva koja je njegova uloga u Crkvi i svijetu.	- objašnjava značenje riječi apostol, te poziv i poslanje apostola u Isusovo doba - iznosi važnije činjenice iz života apostola, života prve kršćanske zajednice te života hrvatskih svetaca - opisuje važnost i ulogu sv. Petra za Crkvu i važnost sv. Pavla za širenje kršćanstva - prepoznaje svoju ulogu u Crkvi i svojoj sredini - prepoznaje prisutnost temeljnih vrednota kraljevstva Božjega u životima nekih hrvatskih svetaca i

	blaženika i značenja njihova primjera za naš život danas • uočava i predlaže načine kako prema primjeru svetaca živjeti i djelovati danas.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Mk 1,16-19: oni koji su prihvatili Isusov poziv. • Mk 3,13: dvanaestorica kao početak novoga Božjeg naroda. • Mt 28, 18-20, Mt 4,18-22; Mt 9,9 i Iv 1,43-46, pozvani prenositi Radosnu vijest. • Važnost Petra i Pavla na temelju biblijskih tekstova: Mt 16,15-19 (Petar Stijena); Mk 14,66-72 (Petrovo zatajenje); Iv 21,15-19 (Petrovo prvenstvo); Dj 22,17-21 (Pavlovo poslanje).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Sadržaje što više povezati s iskustvima učenika, npr. naši imendani – molitva i zahvalnost svecima čije ime nosimo i onima koji se slave u našem kraju (upoznavanje pojedinih svetaca i povezivanje s vlastitim imenom). Ishod se osim na kognitivnom ostvaruje i na afektivnom (odgojno) planu kroz konkretne prijedloge i osmišljavanje različitih aktivnosti djelovanja prema primjeru svetaca i blaženika u svojoj sredini o kojima izvještava u razredu.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.2 Učenik prepoznaje i interpretira važnije izričaje kršćanske umjetnosti (likovna, glazbena, filmska, književnost i suvremena duhovna literatura) te uočava kako su utjecali na obogaćivanje vjere kroz povijest i kako mogu utjecati na izgradnju stavova njegove osobne vjere.	• prepoznaje i opisuje biblijske likove i događaje na reprodukcijama umjetničkih djela • uočava i interpretira kršćanske/duhovne poruke i doživljava koje otkriva u umjetničkom djelu • istražuje i navodi odnose između biblijskih događaja i likova i prikaza u filmskoj i likovnoj umjetnosti • iznosi svoj unutarnji stav i doživljaj vjere kroz različite oblike izražavanja • istražuje i navodi primjere suvremene svjetovne i duhovne literature koja može pomoći izgradnji njegove vjere.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Slike poznatih hrvatskih i svjetskih umjetnika koji su prikazivali biblijske motive (Michelangelo, Rembrandt, I. Lacković Croata, Ivan Meštrović...), najvažniji motivi i primjeri ranokršćanske umjetnosti, biblijski motivi i glazbenici koji su bili nadahnuti Biblijom. Književno-umjetnički tekstovi koji pridonose izgradnji vrednota.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishodi D.6.2. ostvaruju se na temelju istih sadržaja pomoću kojih se ostvaruju odgojno-obrazovni ishodi B.6.1. i B.6.2., a ne kao zaseban sadržaj. Tijekom obrade biblijskih tekstova valja potaknuti učenike da promotre odabrano umjetničko djelo povezano s biblijskim tekstom, prepoznaju motive koje prikazuju, prepoznaju poruke i doživljava koje umjetnik želi prenijeti koristeći se elementima likovnog jezika i na taj način prodube doživljaj teksta. Posebnu pažnju obratiti na kvalitetu sadržaja likovne, glazbene, filmske umjetnosti i književnosti. Ishod se ostvaruje u korelaciji s Hrvatskim jezikom i književnošću, Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Ishod se ciklički ponavlja i proširuje u odnosu na prethodni razred.	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.3 Učenik istražuje, izdvaja i poznaje temeljne pojmove drugih religija, uočava njihov utjecaj i obilježja u suvremenome društvu (u umjetnosti, književnosti, glazbi, filmovima...).	• objašnjava da je Biblija sveta knjiga židovske religije i navodi temeljnu razliku između kršćanske i židovske Biblije • navodi i opisuje prisutnost Abrahama u židovstvu i islamu • iznosi temeljne oznake antičkih religija radi prepoznavanja simbola i obilježja tih religija u suvremenom društvu i svom okruženju • prepoznaje simbole i obilježja religija u svome okruženju (medijima, glazbi, filmovima) • navodi poznate primjere u kojima se očituje utjecaj svjetskih religija i navodi kojim religijama pripadaju neki od njih

	• izražava, konkretnim primjerima, odnos prema pripadnicima drugih religija u svojoj sredini, stavove poštovanje prema drugim religijama • predlaže načine suradnje koji doprinose poboljšanju odnosa poštovanja i dijaloga s pripadnicima drugih religija.
Poveznice sa ZNJPP	
Ključni sadržaji	
• Temeljni pojmovi židovstva: Biblija, sveta knjiga židovske religije, prisutnost Abrahama u židovstvu i islamu. • Antičke religije i njihova prisutnost na različitim područjima društvenoga života.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod D.6.3. ostvaruje se povezano s ishodom A.6.3. i B.6.1. Biblijskim tekstovima sadržanima u B domeni razjasniti koji su pojmovi vezani za židovstvo (Biblija) i islam (npr. Abraham). Vjeroučitelj polazi od konkretnih primjera iz života i iskustva učenika (u svojoj sredini, putem medija...), a primjereni su njegovoj dobi, radi boljeg shvaćanja i razumijevanja religijskih pojmova i simbola s kojima se susreće. Ishod se osim na kognitivnom ostvaruje i na afektivnom planu kroz konkretan odnos prema pripadnicima drugih religija u svojoj sredini i predlaganje različitih načina suradnje. Ishod se ciklički ponavlja i proširuje u odnosu na prethodni razred.	

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Zadaća je vjeronauka u školi, u procesima učenja i podučavanja, na poseban način osposobiti učenike, najprije one mlađe školske dobi, opažati svijet i život oko sebe, diviti mu se, propitivati ga i tumačiti u svjetlu vjere. Ista se zadaća, samo s drukčijim i dubljim pristupom, očekuje od vjeronauka i u kasnijim životnim dobima učenika. To je važno zbog toga što takvo učenje i podučavanje od učenika zahtijeva uporabu i kreativnu iskoristivost svih njihovih osjeta i drugih duševnih vlastitosti. Procesi učenja koji se pritom razvijaju omogućuju učenicima bolje i kvalitetnije upoznavanje i shvaćanje, življenje i svjedočenje kršćanske i katoličke vjere koja se u bitnome artikulira znakovima i simbolima, točnije simboličkim govorom. Zbog toga kod učenika mlađe školske dobi veliko značenje ima uporaba neposrednih iskustava, znakova i simbola preuzetih iz dječjega svijeta, dok je za učenike starije osnovnoškolske, ali i srednjoškolske dobi od velike važnosti dublje intelektualno poznavanje i tumačenje njihova svijeta, često skrivenoga u »kodovima« mnogih znanstvenih disciplina kojima vjeronauk kao predmet mora ići ususret. Međutim, koliko god su učenicima važni znakovi i simboli svakodnevice, toliko su im za procese učenja u vjeronaučnoj nastavi važni i »sveti znakovi« liturgijskoga života Crkve i njezine tradicije. Oni učenicima pomažu učiti sagledavati svijet iz jedne druge perspektive po kojoj zadobivaju pristup onoj stvarnosti, transcendenciji, koja ih približava otajstvima Božjega života i čovjekova spasenja.

Riječ i pripovijedanje („*naratio*“) su i **sadržaj i mjesto učenja i podučavanja**. Jedan od temeljnih oblika priopćavanja židovsko-kršćanske tradicije i vjere jest pripovijedanje. Katolički vjeronauk u školi, njegujući takav oblik priopćavanja i posredovanja sadržaja kršćanske vjere, postaje mjestom cjelovite komunikacije i zajedništva učenika okupljenih oko tradicije koja se pripovijeda. Ona postaje odgojno i obrazovno uspješnija što su vjeroučitelji sposobniji sebe vjerodostojno i kao svjedoci unijeti u odgojno-obrazovni proces. Govorni oblici podučavanja u tome kontekstu nemjerljiva su mogućnost i povlašteno mjesto postavljanja pitanja o smislu života, postanku i budućnosti čovjeka, ali i njegova odnosa s Bogom. Vjeroučitelji tim načinima podučavanja podržavaju kako propitujući tako i kritički i kreativan pristup učenju, učenike drže budnima te s njima traže i domišljaju odgovore u biblijskoj predaji i svjedočanstvu vjere opće i mjesne Crkve. Pritom učenici nedvojbeno uče da u nekim životnim situacijama pitanja ostaju otvorena, budući da u potpunosti i cjelovitosti nisu dostupna ljudskom razumu i znanju, nego da pripadaju dubokim otajstvima kršćanske vjere.

Umreženo podučavanje i učenje. Katolički vjeronauk i nastavni sadržaji vjeronauka u školi nastoje sustavno, postupno i što cjelovitije prikazati i zrcaliti sveukupnu vjeru Crkve i njezinu teološku sustavnost, premda to nije moguće iscrpno i u potpunosti učiniti. Upravo stoga, kako zbog same naravi i zadaće vjeronauka kao školskoga predmeta, tako i zbog razvojne dobi i mogućnosti učenika, kriterij cjelovitosti vjere podrazumijeva istinito, vjerodostojno i sustavno prikazivanje istina kršćanske i katoličke vjere koja se usredotočuje na središnje teme, odnosno na artikuliranje i razvoj središnjih, za katoličku vjeru i vjerski odgoj, važnih doktrinarnih i tematskih sadržaja. U praktičnom pogledu, vjeronaučni su sadržaji tako strukturirani da u

procesima učenja i podučavanja u isto vrijeme, kako vjeroučenicima i tako i učenicima, omogućuju kumulativno i sustavno umreženo poučavanje i učenje.

Korelacija nije samo teološko i didaktičko načelo, nego ponajprije označava susret u procesima učenja i podučavanja. Polazi se od činjenice da su učenje i podučavanje u Katoličkome vjeronauku odgojno-obrazovnim procesi koji se događaju u kritičkoj, kreativnoj, suradničkoj i produktivnoj (poduzetnoj) izmjeni odnosa te stalnoga uzajamnog tumačenja kršćanske tradicije, s jedne strane, i suvremenoga iskustva, s druge strane. Vjeronauk u školi, koji kao nastavni predmet korelaciju promiče i kao didaktički princip, pozvan je uvijek iznova propitivati vjerska iskustva suvremenoga čovjeka, odnosno učenika, kao i ona životna iskustva koja korespondiraju s iskustvima vjerskoga karaktera. Preduvjet uspješnom tumačenju vjerske tradicije i životne stvarnosti jest posredovanje iskustva koje se odnosi na različita područja ljudske stvarnosti. Vjeroučitelj je tako pozvan uvijek iznova reflektirati sustav podučavanja vjerskoga sadržaja u odnosu prema različitim znanstvenim i stručnim, ali i osobnim interesima, potrebama i razvojnim sposobnostima učenika.

Suodnos sa živom zajednicom vjernika. Učenici u vjeronauku postaju osposobljeni tumačiti religiju i vjeru kao središnje područje ljudske stvarnosti i djelovanja te upoznaju i uče razumjeti sadržaje vjere kao uporište i snagu u izgradnji vlastitoga života. Pritom priopćavanje poklada kršćanske vjere, koje je u sebi višedimenzionalno, ne smjera apstraktnom podučavanju, nego se mnogo više ostvaruje u procesima izgrađivanja povjerenja prema različitim oblicima očitovanja i izražavanja vjere, uključujući pritom i žive primjere i svjedočanstva kršćanske vjere. U tome smislu treba naznačiti da se odgoj i obrazovanje za religioznu i vjersku stvarnost u vjeronauku u školi događa u suodnosu i suradnji s konkretnom iskustvenom zajednicom vjere Katoličke Crkve. Teološki gledano, vjera i Crkva stvarnosti su koje se ne mogu odvojiti jedna od druge. Upravo takav odnos vjeronauka s konkretnom vjerničkom zajednicom daje obilježje konfesionalnom vjeronauku u školi. S obzirom na religijsku pluralnost škole, Katolički vjeronauk je pozvan osposobiti učenike da dadnu vlastiti odgovor na pitanje o pripadnosti vjerskoj zajednici i o vlastitom sudjelovanju u životu Crkve te izgraditi osobne stavove i usmjerenja u religijskim i etičkim pitanjima života. Time istraživačka i projektna nastava u procesima vjeronaučnog učenja i podučavanja postaje izvanredno mjesto i način osobne kreativnosti učenika, kao i njihova učenja o realnoj i zdravoj konkurentnosti, koja postaje korisna razvoju razrednoga zajedništva. Izgradnja vlastite svijesti i slike o sebi samome i osobnim sposobnostima, koje drugima mogu biti poticajne za prihvatanje i poštovanje, nemjerljiv su doprinos za buđenje samopoštovanja i povjerenja u vlastite mogućnosti i sposobnosti pojedinca.

Podučavanje, učenje i usvajanje stavova i uvjerenja bitan je dio ciljeva i zadaća vjeronauka u školi. Podučavati učenike za stavove i uvjerenja moguće je samo djelomično. Naime, stavovi i uvjerenja ne stječu se samo unutar vjeronaučne nastave, nego su dijelom predmet djelovanja obitelji i slobodnoga vremena učenika. Bitni doprinos pri izgradnji i usvajanju stavova i uvjerenja ima i život u školi u okviru školske kulture koja daje i otvara prostore za ponude onoga što bismo mogli nazvati školskim pastoralom. U kontekstu podučavanja i učenja, a u smislu stjecanja stavova i uvjerenja, treba naglasiti sljedeće: stavovi

i uvjerenja nemaju samo praktičnu ili odgojnu, odnosno afektivnu i konativnu, nego i kognitivnu dimenziju. Oni su najprije ishodi ili rezultati procesa učenja unutar kognitivnoga područja, pa su u tom smislu dio toga procesa. Oni su također uvijek povezani s kompetencijama na području stečenih iskustava i intelektualne spoznaje istinitosti, dobrote i ljepote nekog čina i predmeta promatranja i spoznavanja. Stavovi stoga iziskuju nakanu, kao i slobodno, kritičko i odgovorno odlučivanje, što ima posebno odgojno značenje i vrijednost na području usvajanja stavova, uvjerenja i ponašanja (djelovanje). Oni dobivaju i motivirajuću funkciju i potiču spremnost da se stečene vidike učini djelotvornima. Uvjerenja i stavove, stoga, treba njegovati, uvježbavati te promišljati.

Personalna i interpersonalna komunikacija u procesima učenja i podučavanja. Ona ima središnju važnosti u Katoličkom vjeronauku jer se njegovo posebno obilježje ne pokazuje samo u vjeronaučnim sadržajima, nego je određeno osobama koje podučavaju, onima koji uče i onima koje se podučava. Stoga se vjeronauk i promatra kao dinamičan komunikacijski, suradnički i stvaralački susret osoba, ali i odgojni susret učenika i vjeroučitelja s otajstvom Božje riječi i Božje milosti. U aktivnu susretu s vjeroučiteljem kao „svjedokom vjere“ događa se mogućnost izgradnje sposobnosti učenika za kritičko i kreativno mišljenje, vjersku prosudbu, usvajanje vrijednota, osobni rast i izgradnju. Personalna komunikacija pridonosi također tome da se suočavanje katoličke vjere i njezinih sadržaja s vjerom drugih konfesija i religija ne događa u perspektivi distanciranoga promatrača, nego u perspektivi aktivnoga sudionika. Takva interakcija omogućava učeniku izgradnju i oblikovanje vlastitih stavova, kritičko promišljanje i sudioništvo u dijalogu, te izgradnji cjelovita identiteta učenika.

Međureligijsko i interkulturalno podučavanje i učenje. Ono je integrirano u sadržaje i ciljeve Katoličkoga vjeronauka, i odnosi se na stjecanje osnovnih znanja o drugim religijama, posebno o židovstvu i islamu te poznavanje njihove religijske prakse. Interreligijsko učenje u tom smislu ima drukčija područja i očekivanja i od učenika i od vjeroučitelja. Pritom se ne smije zaboraviti niti susret učenika s drukčijim svjetonazorima i filozofijskim te drugim kulturnim obilježjima svijeta u kojemu oni žive. Temeljna teza takvoga međureligijskog i interkulturalnog poučavanja i učenja jest odsutnost bilo kakvog obilježja arogancije prema drukčijemu i drugomu, što je preduvjet razvijanju kritički promišljenoga i otvorenoga dijaloga i tolerancije učenika u odnosu na ljude i svijet u kojemu žive.

Za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (učenici s teškoćama i daroviti učenici) vjeroučitelji planiraju kurikulum usmjeren na učenika. Osobitosti/teškoće učenika zahtijevaju njima sukladne individualizirane/diferencirane postupke, ciljeve učenja, razinu usvojenosti odgojno-obrazovnog ishoda, opseg i dubinu sadržaja učenja, strategije i aktivnosti poučavanja kojima se žele ostvariti postavljeni ciljevi te načini vrednovanja i ocjenjivanja ostvarenih postignuća.

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

U procesu vrednovanja vodi se računa o temeljnim načelima kurikula, vrijednostima, ciljevima, osobito odgojno-obrazovnim ishodima učenja. Temeljni elementi u učenju i poučavanju vjeronauka usko su povezani s oblastima/ domenama, tematskim sadržajima i ishodima učenja. Elementi su vrednovanja:

Znanje. Ono obuhvaća usvajanje, interpretiranje, razumijevanje i argumentiranje temeljnih činjenica, pojmova, događaja i tekstova na razini zadanih oblasti/ domena i definiranih odgojno-obrazovnih ishoda učenja i podučavanja koji odražavaju njihovu složenost na spoznajnom, doživljajnom i djelatnom planu.

Stvaralačko izražavanje. Stavljajući naglasak na učenikovo stvaralaštvo koje zahtijeva zalaganje i druge njegove sposobnosti i mogućnosti da usvojene spoznaje, znanja, stavove i vrijednosti poveže s vlastitim iskustvom, učeniku se omogućava da u procese učenja i iskazivanja naučenoga kreativno uključi različite stvaralačke aktivnosti (usmeno, pismeno, likovno, glazbeno, digitalno, scensko...). Na taj se način uvažavaju, podržavaju i razvijaju različite individualne i socijalne sposobnosti svakoga pojedinog učenika i ujedno potiče interdisciplinarnost i korelacija s drugim nastavnim predmetima, osobito s Glazbenom i Likovnom kulturom, Hrvatskim jezikom, Povijesti, Biologijom i drugo. Stvaralačko izražavanje, uz navedeno, podrazumijeva istraživački rad koji omogućuje učeniku da primjerice istražuje i upoznaje Katoličku Crkvu kao »zajednicu spomena« koja ima svoju povijest i identitet, da istražuje i kritički reflektira njezino historijsko postojanje i osobito razvoj Kristove Crkve u različitom vremenskom i prostornom kontekstu. Jednako tako, da bi se istinski moglo upoznati i razumjeti Crkvu u njezinome današnjem obliku, poslanju i djelovanju, da bi se o tome mogla donijeti argumentirana prosudba, potrebno je primjereno znanje o kontinuitetu, složenosti i relativnosti povijesno-crkvenoga razvoja, ali i povijesti općenito. Takvo anamnetsko učenje (učenje sjećanja) otvara vjeronauku u školi mogućnosti novih, sveobuhvatnih oblika učenja koji dopuštaju aktivno i interaktivno djelovanje, ali istodobno i vrednovanje. Stoga je potrebno primjenom suvremenih metoda i instrumentarija istraživati i vrednovati biblijske izvore i tekstove, crkvene dokumente, povijesne događaje, teološke i druge izvore. Riječ je ponajprije o narativnim metodama, potom o radu na izvornim dokumentima, učenju izvan učionice (terenska nastava), istraživačkom radu (oral *history* i drugo), međupredmetnoj korelaciji s nastavom povijesti i drugim predmetima, stvaranju dokumentarnih priča i drugo. Konačno, ti pristupi i postupci zahtijevaju primjereno učeničko zalaganje te posjedovanje i pravilnu uporabu mentalnih procesa visoke razine, osobito logičkih sposobnosti rješavanja problema i stvaralaštva. Stoga, premda takvo istraživanje i vrednovanje zahtijeva primarno kognitivnu inteligenciju i sposobnosti učenika, ona je uvijek povezana s njihovim interesom i zalaganjem, odnosno s njihovom emocionalnom, socijalom i operativnom inteligencijom, te ih osposobljava za samostalan i skupni rad, kritičko i kreativno promišljanje te vrednovanje usvojenih sadržaja.

Kultura međusobnoga komuniciranja. Katolički vjeronauk ovom obliku vrednovanja pridaje posebno mjesto i važnost jer njime, trajno povezujući odgojne i obrazovne ciljeve i ishode učenja, osnažuje odgojnu dimenziju učenja i izražavanja učenika. Stoga praćenje i vrednovanje odgojnih razina ishoda i postignuća učenja, osobito kad se radi o vjeri i stavovima, vjerskim i drugim uvjerenjima učenika, ni načelno ni odgojno nije moguće izostaviti niti zanemariti. Budući da odgojna razina na poseban način obuhvaća afektivno i s njom povezano djelatno područje ljudskoga života i potrebu izgradnje stavova i vrijednosti u cjelini školskoga kurikula, moguće je odgojne ishode i postignuća vezati uz učeničku spoznaju, znanje i izražavanje o stavovima i vrijednostima, ponašanju i djelovanju, i tako ih vrednovati. Oni dijelom ulaze u područje interpersonalne i socijalne komunikacije u školi te aktivnih učeničkih odnosa u procesima učenja i poučavanja, a neki pripadaju području generičkih kompetencija koji se dijelom mogu integrirati u specifične odgojne ishode Katoličkoga vjeronauka i promatrati u ozračju kulture međusobnoga komuniciranja.

Oni se mogu vrednovati kao integralni dio učeničkih postignuća, i time kao integralni dio završne kvantitativne ocjene, što ne umanjuje potrebu izdvajanja i kvalitativne procjenu generičkih kompetencija učenika u pojedinim godištim i ciklusima.

Vrednovanje za učenje i kao učenje – odnosi se na oblike formativnoga vrednovanja koji teže učeničkoj većoj aktivnosti, motiviranosti, samostalnosti i kreativnosti. Ta razina vrednovanja usmjerena je na razvijanje učenikove refleksije i razumijevanja usvojenih znanja, poticanje na samoinicijativu i nove aktivnosti koje će dolaziti od samih učenika.

Vrednovanje naučenoga – ostvaruje se nakon određene tematske cjeline ili obrazovnoga razdoblja radi procjene razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda kod učenika nakon procesa poučavanja i učenja. Ono se ostvaruje kako bi se provjerila ostvarenost planiranih odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda, osobito primjena znanja na nove životne situacije. Taj se oblik vrednovanja primjenjuje za redovito izvještavanje o postignutim rezultatima (učenik, roditelj), a iskazuje se valjanim, objektivnim i pouzdanim ocjenjivanjem.

U praćenju učenikovih postignuća odgojno-obrazovnih ishoda učenja rabe se različite vrste vrednovanja i primjenjuju raznovrsni metodički instrumentariji koji će omogućiti vjeroučitelju u prikupljanju valjanih, kvalitetnih i pouzdanih dokaza o postignuću učenika. Pri tome se koriste različitim metodama (izravna pitanja, dnevnik učenja, učeničke mape, kratke pisane provjere, esej...).

Vrednovanje u nastavnome predmetu Katolički vjeronauk nema za cilj samo postignuće brojčanih ocjena, nego je ono ponajprije usmjeravanje i motiviranje učenika za procese razumijevanja, reflektiranja, kritičkoga i kreativnoga promišljanja te samovrednovanja.

Odgovarajuća stručna sprema učitelja/nastavnika za izvođenje nastave iz predmeta **Vjeronauk**, a prema Nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna, propisana je Dopunama nastavnih planova i programa na hrvatskom jeziku za osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole u Kantonu Središnja Bosna (Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj: 17/12, 5/14-ispravka teksta, 10/15, 9/18, 7/21 i 11/23).

III. KURIKULUMI MEĐUPREDMETNIH TEMA

3.1. GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Koordinator Kroskurikularnog i međupredmetnog područja:

Ana Kordić, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Jadranka Bošnjak

Drago Zovko

Kristina Majić

Branimir Gagro

Ana Čerkez

Viktorija Bošnjak

Mario Brkić

A/ OPIS PREDMETA

Međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje je nužna kako bi učenike osposobila za aktivno i odgovorno obavljanje građanskih uloga i dužnosti koje iz njih proizlaze. Činjenica je da danas živimo u svijetu koji građanina načelno stavlja u centar svih zbivanja, ali vrlo često, ti isti građani nisu aktivni članovi društva. Odgovoran i aktivan učenik u razredu i školi postaje odgovoran građanin u užoj i široj lokalnoj zajednici, narodu, državi i na globalnoj razini. Građanski odgoj i obrazovanje kao međupredmetna tema pomoći će učenicima da u pluralističkom društvu prepoznaju aktualne društvene probleme i da u interakciji s drugim članovima zajednice traže odgovarajuća rješenja.

Unutar ove međupredmetne teme učenici kreiraju pravila koja se temelje na načelima pravde, odgovorno se odnose prema istima, a spremni su ih izmijeniti u svrhu unapređenja pravednijeg društva.

Kroz ovu temu učenici se osposobljavaju za odgovorno ponašanje, pravedan i tolerantan odnos prema drugima, međuljudsku i međukulturalnu suradnju, uzajamno pomaganje i prihvaćanje. Jačanjem svojih kompetencija, učenici jačaju samopouzdanje i samopoštovanje uz apsolutno poštivanje drugih i njihovog prava na privatnost. Isto tako, odgovornost, ljudsko dostojanstvo, tolerancija, uvažavanje različitosti, humanost i solidarnost temeljne su vrijednosti koje su rezultat učenja ovoga predmeta. Podučavajući o konceptu autoriteta učenici razvijaju uvjerenja o važnosti poštivanja pravila, korištenja autoriteta i prepoznaju korištenje moći bez prava.

Učenjem ove teme nastoji se postići razvoj mladih ljudi u njihovom punom potencijalu. Za postati odgovoran i aktivan građanin nije dovoljno samo poznavanje ljudskih prava, demokracije, antikorupcije ili ustroja društvene zajednice već stjecanje vještina, znanja, stavova koji razvijaju demokratsku svijest i potiču ih na aktivno sudjelovanje u demokratskim odnosima i procesima u školi, lokalnoj zajednici i društvu, razvijanju osobnog identiteta, ali i poštivanju drugih. Prihvaćanjem različitosti drugih, u bilo kojem pogledu, učenici razvijaju osobni integritet, samostalnost te pozitivan odnos s drugima.

Kroz razumijevanje demokratskih načela i njihovu primjenu u svakodnevnom životu, učenici mogu prepoznati naznake korupcije i već u ranoj fazi života razviti mehanizam ponašanja koji se temelji ne samo na pravu i pravednosti, već i na osnovnim moralnim vrijednostima.

Ova međupredmetna tema razvija suodgovornost za vlastito učenje, koristi različite metode i strategije učenja i razvija sposobnost poboljšanja u učenju. Učenici se zanimaju za druge kulture i poštovanje drugih kultura te razumijevaju osobni i nacionalni identitet. Osim toga, učenici postaju svjesni svog angažmana i vlastitog doprinosa društvenim procesima oko sebe što im povećava informiranost, samopouzdanje i motivaciju za daljnji doprinos razvoju cjelokupne zajednice. Učenici razvijaju konstruktivnu suradnju i sudjeluju u projektima, poštuju integritet drugih te pokazuju želju za novim znanjima.

Kroz ovu međupredmetnu temu razvijaju se znanja o ljudskim pravima, obilježjima demokratske zajednice i političkim sustavima, vještine kritičkog mišljenja na etičkim načelima, komunikacijske vještine potrebne za političko i društveno sudjelovanje, umijeće mirotvorstva i mirnog rješavanja sukoba, umijeće rješavanja društvenih problema na demokratski način. Važna kompetencija ovog predmeta odgovoran je odnos prema javnom dobru (razvoj ekološke svijesti) i spremnost donošenja zajedničkih odluka. S gledišta društvene isključenosti učenik razlikuje pasivne od aktivnih reakcija na rješavanje problema u okruženju.

Kao međupredmetna tema može povezati s gotovo svim nastavnim predmetima na svim razinama obrazovanja. Nastavnici odabiru ishode koje ugrađuju u svoje nastavne jedinice u skladu s uzrastom, temom, aktualnim trenutkom i zanimanjem učenika.

Ova tema pripada Društveno-humanističkom području. Međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje se provlači kroz sve razine obrazovanja. Ishodi ove međupredmetne teme mogu se ostvarivati u većini nastavnih predmeta.

Podučavanje ove teme temelji se na kombinaciji sadržaja određenog nastavnog predmeta s Građanskim odgojem i obrazovanjem. Pri tome valja poštivati razvojnu dob učenika, njegove individualne razlike u predznanju, sposobnostima, zatim poštivati načelo poticanja odgovornosti za vlastito učenje te načelo promicanja aktivnog građanstva i demokratskih procesa. Nastavu treba organizirati s učenikom u središtu, a naglasak staviti na primjenu naučenih znanja i vještina u svakodnevnom životu. Učitelji imaju širok spektar sadržaja, metoda i sredstava za rad kojima mogu osmisliti integriranje tema u nastavne jedinice. Unaprijeđen aktivizam učenika u školi je garancija aktivizma građanina u cjelokupnom društvu. Spremnosti na volonterski rad pokazujemo društvenu odgovornost i posvećenost zajedničkom dobru.

Građanski odgoj i obrazovanje kao međupredmetna tema se proučava kroz sve godine osnovne škole i gimnazije te je prožet kroz većinu nastavnih predmeta.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Osposobiti učenike za aktivno sudjelovanje u borbi i zaštiti ljudskih prava koja se temelji na znanju, kritičkom razmišljanju, vještini argumentiranja i komunikacijskim vještinama pri donošenju i prihvaćanju obveza suvremenog društva. Razvijati svijest učenika o odgovornosti pojedinca i skupine, pravičnom odnosu i poštivanju drugih te prikladnom reagiranju na društvenu isključenost.

Usvojiti znanja o političkim konceptima i procesima te obilježjima demokratske zajednice. Razvijati vještine koje im omogućuju aktivno sudjelovanje u političkom i društvenom životu. Primjenjivati znanja i vještine kako bi se zaštitila ljudska prava, slobode, dostojanstvo pojedinca te ista koristila u borbi za ravnopravnost.

Osposobiti učenike koji će na temelju već usvojenih znanja stjecati nove kompetencije kako bi postali informirani i odgovorni članovi društvene zajednice s pozitivnim stavom za stvaralaštvo, vlastiti doprinos i učinkovito sudjelovanje u cjelokupnom životu društvene zajednice.

Razvijati znanja, vještine i vrijednosti za prepoznavanje različitih oblika koruptivnog ponašanja u školi i društvu općenito te razvijati antikoruptivne modele ponašanja.

C/ MEĐUPREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Ljudska prava

Predmetno područje Ljudska prava doprinosi razvoju stavova i vještina u prakticiranju svakodnevnih dječjih, a kasnije i ljudskih prava. Učenici će usvajati znanja o načinima ostvarivanja ljudskih prava na primjerima iz svakodnevnog života. Osim znanja o ljudskim pravima, učenici razumiju da ta prava treba i zaštititi. Uče i razumiju načine ostvarivanja i zaštite ljudskih prava. Bitna zadaća ovog područja je prepoznavanje i reakcija na diskriminaciju, znati kome se obratiti, od koga tražiti pomoć. Učenici razvijaju prihvaćanje međusobne različitosti, empatiju i solidarnost za druge. Ljudska prava, njihovo ostvarivanje i zaštita u svakodnevnom životu, osim slobode i dostojanstva svakog pojedinca, unapređuje univerzalne vrijednosti: slobodu, dostojanstvo, dužnost i odgovornost građana, međusobno poštovanje i zaštitu svakog čovjeka.

B/ Demokracija

Predmetno područje Demokracija omogućit će učenicima razumijevanje demokracije kao pravnog oblika organizacije društva. Uključivanje učenika u kreiranje pravila u razredu i školi doprinose razvoju jednakosti i uvažavanja različitosti u društvu. Stječu se znanja i razvija svijest o važnosti sudjelovanja u demokratskoj vlasti i mehanizmima zaštite prava pojedinca. Znanja o političkim procesima u društvu započinju izborom za razredno vodstvo. Učenici u skladu sa svojom dobi upoznaju načine sudjelovanja u političkim odlukama zajednice u kojoj žive. Upoznaju osnovne demokratske procese i prepoznaju važnost političkih odluka za osobni život. Osposobljavaju se za zauzimanje kritičkog stava prema već donesenim političkim odlukama. Učenici stječu kompetencije za razumijevanje i razlikovanje pravno uređenog sustava, prepoznaju razine i grane vlasti, javne politike te načine aktivnog sudjelovanja u njima.

Također, učenici se osposobljavaju za prepoznavanje korupcije i koruptivnog ponašanja u razredu, školi pa do najvećih razina vlasti. Razvijanjem mehanizma „odgovora na korupciju“ od najranije dobi, učenici će ga primjenjivati i koristiti kasnije u svim dijelovima društva. Uključenost učenika u demokratske procese u školi i društvu svakako se mora temeljiti na njihovoj odgovornosti prema sebi i prema drugima.

C/ Društvena zajednica

Sadržaji predmetnog područja Društvena zajednica kod učenika razvijaju vještine, stavove i znanja o važnosti drugih i međusobnu povezanost s drugima. Isto tako, učenici postaju svjesni da osim osobnih, postoje i zajednički interesi u zajednici i da svaki pojedinac svojim sudjelovanjem doprinosi zajedničkom dobru.

Upoznavanjem načina sudjelovanja u zajednici razvijat će se odgovorno ponašanje, uvažavati različitosti, reagirati na društvenu isključenost, jačati solidarnost kao temeljna vrijednost u školskom okružju i široj društvenoj zajednici. Sudjelovanjem u radu zajednice (humanitarne akcije, udruge, nevladine organizacije, ekološke i volonterske akcije) učenici promiču zajedničke interese, podižu svijest o suživotu u zajednici. Volontiranje i socijalno djelovanje

učenika unapređuje obrasce ponašanja za opće dobro. Učenici prepoznaju prirodne resurse i značaj njihove zaštite za napredak svoje zajednice, svjesni da neodgovornim ponašanjem prema okolišu ugrožavaju budući život na Zemlji.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

I. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1. Učenik opisuje pravila ponašanja u školi i obitelji.	• navodi i uspoređuje svoja prava u školi i obitelji • prepoznaje važnost kreiranja zajedničkih pravila • zajednički definira i poštuje pravila.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-1.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• odgovornost • pravila • obveze.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod ostvarujemo tako da kroz razgovor o svakodnevnom aktivnostima u školi i domu učenici spoznaju svoja prava (na školovanje, na odmor, na vlastito mišljenje) te da uz prava svakako dolaze obveze i dužnosti. Zajedničkom izradom plakata s pravima, ali i pravilima ponašanja u razredu podsjećat će svakodnevno učenike na prikladne modele ponašanja u predviđenim situacijama. Isto tako, kroz izvannastavne aktivnosti učenici proširuju svoju listu prava (pravo na odmor u školi, pravo na ispriku od ispitivanja, pravo na zdravlje) koja će svakim godina biti sve veća. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda. <i>Primjer: Učenici na satu Hrvatskog jezika u danom tekstu prepoznaju koja su ljudska prava zastupljena, koja se krše; na satu Tjelesne i zdravstvene kulture poštivati donesena pravila igre, na satu Razredne zajednice razgovarati o obvezama i dužnostima redara ili predsjednika razredne zajednice.</i>	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1. Učenik prepoznaje važnost poštivanja zajedničkih pravila u obitelji i školi.	• primjenjuje pravila u obitelji • primjenjuje pravila u školi.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-2.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• autoritet • pravila • poštivanje pravila • granice.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici ovog uzrasta često ne poznaju ključne pojmove kao termine, ali točno znaju što oni znače. Izradom zajedničke liste pravila u odjelu, razgovorom o pravilima unutar škole (kućnim redom), obiteljskim pravilima, pravilima ponašanja u crkvi, trgovini, na treningu, u autobusu ispreplesti sve osnovne sadržaje i njihovu važnost. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda. <i>Primjer: na satu Prirode i društva prepoznaju u nastavnim jedinicama tko je autoritet u njihovoj obitelji i školi; na satu Hrvatskog jezika u pjesmici prepoznaju tko krši pravila i ne poštuje postavljene granice.</i>	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1. Učenik prepoznaje važnost međusobnog pomaganja.	• navodi primjere pomoći drugima • prepoznaje potrebite • sudjeluje u humanitarnim i volonterskim aktivnostima u školi.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-2.4.3</u>
Ključni sadržaji	
• potrebiti • humanost • volonterizam • pomaganje drugima.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenike kroz razgovor i primjere iz svakodnevnog života uputiti na pojmove humanost, pomaganje drugima, potrebiti. Upoznati ih sa značenjem riječi volonterizam kroz njima prilagođen rječnik. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda. <i>Primjer: učenici pomažu jedni drugima u razredu (posuđuju olovku, objašnjavaju jedni drugima novi sadržaj u školi, hrabre jedni druge, dijele međusobno ručak s učenikom koji je zaboravio ponijeti svoj ručak,...), navode primjere potrebitih iz njihove okoline, navode primjere pomaganja iz svog života, uključuju se u humanitarne ili volonterske akcije u školi ili užoj lokalnoj zajednici.</i>	

VI. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik objašnjava kako različiti kolektivni identiteti sudjeluju u izgradnji individualnog identiteta	• uočava kako se ljudi razlikuju po svojim individualnim obilježjima • objašnjava kako ljudi dijele životni prostor • povezuje pripadnost pojedinca određenoj skupini.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-1.2.2</u>
Ključni sadržaji	
• individualni identitet • kolektivni identitet • različitosti.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Individualni identitet (<i>Tko sam ja?</i>, <i>Što sam ja i kakav sam ja?</i>, <i>Moje zanimanje?</i>, <i>Stil života?</i>) naglašavamo razlike u odnosu prema drugima. Kolektivni identitet - naglašava sličnosti među članovima određene skupine. <i>Primjer: Učenik naše škole koji je porijeklom iz Južne Amerike tečno govori hrvatski jezik s lokalnim naglaskom iako su mu oba roditelja govornici španjolskog jezika i loše govore hrvatski jezik. Kolektivni identitet vrtića, škole, prijatelja, cjelokupnog okruženja je sudjelovao u izgradnji dijela i njegovog individualnog identiteta.</i> Učenici u paru ili grupi istražuju i prezentiraju različite kulture, dijalekte, jezike i običaje. Čitati ili čak dovesti u goste domoljubnog ili lokalnog pjesnika ili književnika. Pozvati u goste putopisca, avanturista, vjerskog službenika, osobu iz lokalne zajednice koja je svoj radni vijek provela u inozemstvu. Suradničkim učenjem napraviti ćemo prezentaciju koja pomaže u ostvarenju ishoda. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1. Učenik pronalazi primjere ograničene vlasti	• razlikuje tri grane vlasti • razumije važnost podjele na tri grane vlasti • objašnjava funkciju svake grane vlasti.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-2.3.2</u>
Ključni sadržaji	
• zakonodavna vlast • pravosudna vlast • izvršna vlast.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Kroz planirane nastavne sadržaje učenici se već upoznaju s pojmovima vlast, važnost podjele vlasti na tri grane i što su to razine vlasti. Suradnjom s udrugama civilnog društva, posjete institucijama vlasti, primjer vlasti u školi i bližem okruženju učenicima će pomoći boljem razumijevanju ovih pojmova. Radionice u suradnji s roditeljskim vijećem na ovu temu - vjerojatno je da netko od roditelja obavlja funkciju u vlasti i može bit gost u razredu. Izrada plakata, radionice u odjelu, čitanje basni u kojima se vide razine vlasti, tekstovi iz književnosti. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik osmišljava prijedloge javne politike za rješavanje problema u školskoj/lokalnoj zajednici.	• prepoznaje problem u školi/lokalnoj zajednici • analizira moguća rješenja problema u školi/lokalnoj zajednici • predlaže rješenja problema
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-2.4.2</u>
Ključni sadržaji	
• javne politike • proces donošenja mjera • kritičko promišljanje • prikupljanje informacija.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Javna politika je mjera koju usvaja vlast s ciljem rješenja problema u zajednici. Preporuke: učenice navode primjere nekih javnih problema u bližem okruženju. Prepoznaje tko je zadužen za njihovo rješenje. Traže u nastavnim sadržajima slične primjere u kojima se autor istih osvrće na njih. Koristiti IKT u kojima se može uspješno vidjeti rješenje javnih politika kod nas i u svijetu. Učenici mogu pratiti lokalne medije i sadržaje vezane za javnu politiku, kao i posjetiti institucije izvršne vlasti koje provode javne politike. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Osnovna odlika učenja i podučavanja u Građanskom odgoju i obrazovanju kao međupredmetnoj temi je iskustveno učenje, učenje koje povezuje učioničku nastavu posjetima institucijama ili ustanovama, aktivno sudjelovanje u životu škole i šire lokalne zajednice i povezivanje naučenog s konkretnim životnim situacijama.

Kako bi proces odgoja i obrazovanja bio što djelotvorniji potrebno je koristiti različite metode učenja i podučavanja kako bi unaprijedili znanja i vještine učenika, ali i način praćenja i vrednovanja učenika. Pravilno odabrane metode učenja i podučavanja potiču aktivno sudjelovanje i odgovornost učenika u školi, ali i u svakodnevnom životu što je i jedna od svrha

F/VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Ono što je bitno u ovoj međupredmetnoj temi je formativno vrednovanje, a ono što bi se sumativno vrednovalo bilo bi zalaganje i aktivnost učenika unutar predmeta preko kojih se ishodi ostvaruju.

Elementi vrednovanja ne smiju biti usmjereni na usvajanje činjeničnog znanja već na sposobnost primjene i analize znanja stečenih kroz nastavne sadržaje. Mora biti usmjereno na sposobnost kompariranja, evaluiranja, kreiranja novog. Rješavanje problema i kritičko promišljanje su nezaobilazni elementi vrednovanja u Građanskom odgoju i obrazovanju.

Volontiranje učenika i njihove aktivnosti koje doprinose razvijanju općeg dobra, realizacije projekata i različita istraživanja su načini provjere vještina u ovoj međupredmetnoj temi.

Upravo ove razine doprinose razvoju kompetencija koje se provjeravaju u povezanosti s nastavnim predmetima i primjenom stečenih znanja, usvojenih vještina i formiranih stavova. Primjeri iz svakodnevnog života i konkretne životne situacije su široko područje na koje možemo primijeniti listu procjene za ovu međupredmetnu temu. Projektni i esejski zadaci, prezentacije, praktični i terenski rad su primjenjive vrste zadataka. Vrednovanje nam daje korisne informacije što određeni učenik može uraditi, razumiju li učenici gradivo i mogu li ga primijeniti, postoji li povezanost vrednovanog i onog očekivanog izvan škole, potiče li vrednovanje razvoj ključnih kompetencija za život i rad.

3.2. OSOBN I SOCIJALNI RAZVOJ

Koordinator Kroskurikularnog i međupredmetnog područja:

Ana Kordić, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Jadranka Bošnjak

Drago Zovko

Kristina Majić

Branimir Gagro

Ana Čerkez

Viktorija Bošnjak

Mario Brkić

A/ OPIS PREDMETA

Svrha podučavanja međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj je razvijanje kompetencija za prepoznavanje društvenih vrijednosti i normi kako bi učenik mogao kompetentno formirati vlastita mišljenja i stavove kao osnovu svojih djelovanja unutar zajednice.

Učenik razvija sposobnost introspekcije, jača svoje socijalne i komunikacijske vještine kao i samopouzdanje. Razvijajući empatiju, uči se aktivnom društvenom životu. Osnajući svoj potencijal, napreduje k uspješnijem izražavanju osobnih stavova te postaje samopouzdaniji i aktivan član zajednice. Ovom međupredmetnom temom promiče se pozitivan i odgovoran odnos učenika prema zdravlju koje promatramo kao stanje fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja. Učenika se potiče na usvajanje zdravih životnih stilova, primjerenih fizičkih aktivnosti te odgovornog odnosa prema sebi i drugima.

Stjecanjem uvida u vlastite psihičke procese i učenjem o grupnim procesima i potrebama drugih učenik oblikuje osobni identitet. Također razvija socijalne vještine potrebne za konstruktivnu participaciju u okolini u kojoj živi. Razumijevajući svoje cjelokupno ponašanje, učenik iznalazi konstruktivne načine suočavanja sa životnim izazovima. Prepoznajući psihološke fenomene u skupinama, učenik postaje stabilniji i konstruktivniji sudionik društvene zajednice.

Za učenike je izuzetno bitno ovladavanje osnovnom terminologijom psihičkih procesa, prepoznavanje određenih zakonitosti ljudskog ponašanja, kao i različitosti među pojedincima i njihovom djelovanju.

Učenjem o osobnom i socijalnom razvoju učenik zauzima proaktivan stav prema životu, prepoznaje i zadovoljava vlastite potrebe vodeći računa o potrebama drugih ljudi. Ostvaruje i njeguje zadovoljavajuće odnose kao zaštitni faktor mentalnog zdravlja i zdravlja općenito. Učenik postaje emocionalno pismena osoba koja posjeduje kompetencije introspektivnosti, refleksije, asertivnosti, altruizma i empatije.

Stjecanjem uvida u teme iz osobnog i socijalnog razvoja učenik usvaja širu sliku o sebi kao biću protkanom fizičkom, psihičkom i socijalnom stvarnošću. Time sebi otvara put boljeg razumijevanja sebe i svijeta u kojem živi, što posredno utječe na sve njegove osobne i profesionalne odabire te ga čini funkcionalnim stanovnikom svijeta.

Osobni i socijalni razvoj kao međupredmetna tema svojim sadržajem prožima odgojno-obrazovna područja društvenih i prirodnih znanosti.

Teme ovog međupredmetnog područja podučavaju se kroz više oblika rada. U početnim razrednima osnovne škole, s ciljem emocionalnog opismenjavanja učenika, provodi se više interaktivnih aktivnosti u vidu radionica u kojima učenici uče aktivnim sudjelovanjem koristeći

prigodne materijale. U predmetnoj nastavi i kroz srednjoškolsko obrazovanje učenici više sudjeluju i uče dijeleći stavove i propitujući osnovne pojmove naučenog kroz osobne istupe ili kroz rad u grupama. Poticanjem kritičkog razmišljanja pronalaze i uklapaju teorijsko znanje u kontekst vlastitog životnog iskustva. Dodatna dimenzija podučavanju je učenje odgovornom ponašanju i zaštiti zdravlja u digitalnom okruženju.

Osobni i socijalni razvoj kao međupredmetna tema može se podučavati na svim razinama podučavanja, nadopunjujući sadržaj nastavnih predmeta od početka osnovnoškolskog pa sve do kraja srednjoškolskog obrazovanja.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

- Stjecanje uvida u vlastite psihičke procese, prepoznavanje i verbaliziranje vlastitih emocija i misli te razvijanje samopouzdanja.
- Razvijanje socijalnih vještina nužnih za zadovoljavajuće odnose s drugim ljudima i aktivno sudjelovanje u društvenoj zajednici
- Usvajanje osnovnih znanja o zdravlju kao i zdravih navika u cilju zaštite vlastitog zdravlja i zdravlja drugih ljudi.
- Upoznavanje i razumijevanje oboljenja u fizičkom i psihičkom funkcioniranju te prevencija istih.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Ja

Predmetno područje Ja podrazumijeva emocionalno opismenjavanje u najranijoj fazi te prepoznavanje i imenovanje psihičkih procesa i oblika ponašanja u kasnijoj fazi obrazovanja. Unutar ovog područja učenici će steći bolji uvid u vlastite psihičke procese, aktivno preispitujući zamjedbu vlastitog ponašanja i ponašanja drugih, te razvijati samopouzdanje u vidu verbaliziranja stavova pred drugima.

B/ Ja i drugi

Kao važan element u funkcioniranju čovjeka, osim psihološkog aspekta, ističe se i socijalni aspekt. Učenici će kroz sadržaje iz predmetnog područja Ja i drugi stjecati znanja o djelovanju pojedinca u skupini kao i o društvenoj okolini te ih implementirati u svoj život kroz različita ponašanja poput pomažućih oblika ponašanja. Ovo područje pružat će sadržaje u cilju razvijanja socijalnih vještina, sadržaje o formiranju zamjedbe vlastitog ponašanja i ponašanja drugih te analizu ponašanja pojedinca u skupini i psihološke fenomene koji se pojavljuju u skupinama.

C/ Zdravlje

Predmetno područje Zdravlje promiče se pozitivan i odgovoran odnos učenika prema zdravlju, podrazumijevajući zdravlje kao stanje fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja. Učenike se potiče na usvajanje zdravog životnog stila, primjerenih fizičkih aktivnosti, odgovornog odnosa prema sebi i izgradnji zadovoljavajućih odnosa s drugima. Dodatan naglasak je na psihološkim i socijalnim aspektima zdravlja jer su navedeni aspekti često nepravedno zapostavljeni uslijed učenja o zdravlju kao stanju izričito fizičkog blagostanja. Promatrat će pojavnost oboljenja organizma kroz cjelokupnost čovjekova funkcioniranja destigmatizirajući psihička oboljenja. Promatrajući svoj organizam u cjelini, učenici će steći bolji uvid u ukupno funkcioniranje čovjeka.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

I. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ja	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1. Učenik povezuje osnovne emocije sa svakodnevnim iskustvima.	- nabraja osnovne emocije - identificira emocije u svom svakodnevnom životu - opisuje emocije u kontekstu ugone/neugode.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
- osnovne emocije - uvid u vlastite psihičke procese.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Od prvog odgojno-obrazovnog razdoblja započinjemo emocionalno opismenjavanje učenika. Za početak uvodimo pojam emocija objašnjavajući ga kroz djeci bliži termin, a to je osjećaj. Preporučuju se likovne radionice izrade ljudskih lica u formi osjećajnika (<i>emojia</i>, <i>smajlića</i>) i povezivanje s temom osnovnih emocija (radost, žalost, ljutnja i strah, mogu se obraditi i emocije gađenja i iznenađenja). Učenicima je potrebno objasniti da ne možemo svaki izraz lica tumačiti izričito na jedan način podučavajući ih tako da svi ljudi ne iskazuju emocije nužno na isti način, iako su nam uglavnom izrazi lica uslijed proživljavanja osnovnih emocija vrlo slična. Osnovne emocije možemo okarakterizirati kao ugodne (radost) ili neugodne (žalost, ljutnja, strah), izbjegavajući termine negativne i pozitivne emocije. Možemo povezati sadržaj s pročitanim pričama iz predmeta materinskog jezika analizirajući ponašanja likova u pričama, zatim kroz Glazbenu i Likovnu kulturu gdje se učenika potiče na izražavanje kroz pjevanje, sviranje i slikanje. Učenici iznose svoje interpretacije naslikanog, pročitano i slušanog razvijajući tako vokabular iz područja emocionalnog funkcioniranja. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Ja i drugi	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1. Učenik prepoznaje ulogu i značaj drugih ljudi u svom životu.	- osvještava važnost drugih ljudi u njegovu životu kroz primjere - identificira oblike pomažućeg ponašanja i primjenjuje neka od njih - prepoznaje moguće različitosti između njegove zamjedbe i zamjedbe drugih u okolini.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
- odnosi u društvenoj zajednici - pomažuce ponašanje (prosocijalno ponašanje).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Radi se na osvještavanju vrijednosti i važnosti drugih ljudi u našim životima gdje učenici mogu pričati ili pisati o razlozima zašto su im drugi važni u životu, počevši od članova obitelji, preko kolega iz odjela, pa do sugrađana. Učenici mogu nacrtati blisku osobu i na temelju crteža ispričati zašto im je ta osoba važna u životu. Razgovora se o oblicima pomažućeg ponašanja. Preporuka je osmisliti i sprovesti manju humanitarnu, ekološku akciju i sl., pomoći susjedu, starijim osobama, udruzi koja skrbi za osjetljivu populaciju na neki način. Ishod se može postići kroz sadržaje iz područja materinskog jezika analizirajući značaj njegovanja zadovoljavajućih odnosa s bližnjima. Ishod se može povezati sa svakom nastavnom i izvannastavnom aktivnošću koja uključuje volontersku aktivnost učenika (npr. prikupljanje namirnica u sklopu humanitarne akcije za pomoć potrebitima) i korake u upoznavanju okolnosti u kojima drugi ljudi žive, a koje su drugačije od okolnosti u kojima žive učenici u odjelu.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Zdravlje	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1. Učenik uočava važnost brige za vlastito zdravlje.	- prepoznaje zdravlje kroz njegove komponente - prepoznaje i opisuje oblike zaštite zdravlja - identificira mentalno zdravlje kao važnu komponentu.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
- zaštita zdravlja - mentalno zdravlje - prevencija psihičkih teškoća.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Zdravlje definiramo kao ukupnost s tri komponente: fizička, psihička i društvena komponenta. Počevši od fizičke komponente koju djeca najlakše povezuju s pojmom zdravlje, proširiti temu na psihičku i društvenu komponentu. Poticati učenike na navođenje primjera zaštite zdravlja, s naglaskom na brigu o sebi i ulogu drugih ljudi u njihovom životu. Mentalno zdravlje možemo objašnjavati izrazom zdravlje duše potičući razgovor s učenicima o tome na koji način oni brinu za svoje osjećaje i općenito svoju nutrinu. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

VI. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ja	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik opisuje svoje ponašanje kroz koncept cjelokupnog ponašanja.	• identificira komponente cjelokupnog ponašanja • prepoznaje ljudski organizam kao zatvoren sustav • uspoređuje različite poglede na ljudsko ponašanje.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
• cjelokupno ponašanje • teorijski pristup ponašanju čovjeka.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenicima treba predstaviti četiri komponente ponašanja: misli, emocije, fiziologija i akcija te pojasniti da se sve četiri događaju u isto vrijeme u našem organizmu. Izravno upravljamo što ćemo misliti i kako djelovati, a neizravno emocijom i fiziologijom. Učeniku predstavljamo koncept razmišljanja o ljudskom ponašanju gdje je pojedinac slobodan činiti izbore kako će razmišljati o određenim pojavnostima u životu i kako će se ponašati, naspram razmišljanja da je pojedinac ovisan o ponašanju drugih ljudi i utjecaju okoline. Učenicima možemo zadati zadatak da na silu osjećaju emociju tuge (Budite tužni u ovom trenutku.). Budući da će učenici većinski u tom trenutku biti dobrog raspoloženja do osjećanja tuge će pokušati doći prisjećajući se po njihovih tužnih događaja u životu, što ćemo iskoristi kao dokaz kako do svojih emocija možemo doći preko misli, a da same emocije ne možemo trenutnim voljnim naporom neposredno promijeniti. Emocije se usklađuju s našim načinom razmišljanja, a način razmišljanja možemo birati. Važno je da učenici steknu utisak kako je vrlo važno razmišljati o životnim izazovima te kako su kao ljudi skloni pogrešnim uvjerenjima tj. razmišljanjima. Srećom, način razmišljanja je promjenjiva kategorija i često može biti ključ rješenja psihičkih tegoba. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Ja i drugi	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1. Učenik razlikuje društveni utjecaj od slobode izbora u vlastitom ponašanju.	• prepoznaje socijalni pritisak kao faktor okolnosti i osobnu slobodu u izgradnji samopouzdanja • analizira mogućnost različitih izbora u za njega nepovoljnim okolnostima • prepoznaje uloge po Karpmanov trokutu.
Poveznice sa ZJNPP	

Ključni sadržaji
• socijalni utjecaj • izbor ponašanja • uloge po Karpmanovu trokutu • samopouzdanje.
Preporuke za ostvarenje ishoda
Predstavljamo razmišljanje o slobodi pojedinca u skupini ljudi, ukazujemo učenicima na to da čovjek nije odraz na podražaj iz okoline već zatvoren sustav koji obrađuje informacije koje prima izvana i ponaša se namjenski. Učenici povezuju svoja iskustva, primjerice kad su procijenili da su pod pritiskom okoline, vršnjaka i kada su se ponašali konformistički, prilagođavajući se i preispituju drugačije načine ponašanja. Poticati ih na razmišljanje da su se ponašanju okoline priklonili jer im je to tada imalo smisla, a ne zato što su drugi upravljali njihovim ponašanjem. Tako učvršćujemo učenika u stavu da sam izgrađuje samopouzdanje i da mu ga nitko drugi ne može izgraditi niti umanjiti. Karpmanov trokut podrazumijeva tri uloge: žrtva, spasilac i progonitelj. Te uloge svi živimo i prolazimo na dnevnoj bazi sa svojim bližnjima. Kao progonitelj namećemo svoja mišljenja u cilju uvjeravanja drugih, kao spasilac nudimo naše ideje koje držimo boljima i spasonosnim za druge iako se oni tomu često protive, a položaj žrtve zauzimamo kada smo u stavu potlačenosti zbog postupaka drugih ljudi koje krivimo za vlastiti osjećaj nezadovoljstva. Ova tema se može povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije tako da učenici pogledaju medijski sadržaj koji prikazuje Karpmanov trokut. Učenici kroz razgovor povezuju svoje razumijevanje trokuta, tj. kada su u odnosu sa svojim bližnjima bili u ulozi žrtve, spasioca odnosno progonitelja. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Zdravlje	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik utvrđuje moguće štetne posljedice stresa po zdravlje pojedinca.	• razumije pojmove stresa i stresora • detektira moguće štetne posljedice po zdravlje pojedinca uslijed dugotrajne frustracije • detektira stresore u okolini i planira način zaštite dobrobiti pojedinca.
Poveznice sa ZJNPP	
Ključni sadržaji	
• stres • stresor • mehanizmi suočavanja i zaštite.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici trebaju razumjeti pojam stresor kao događaj koji je potencijalno izvor stresa, neugode za pojedinca. Učenici nabrajaju neugodne događaje koje pojedinac može doživjeti tijekom života (smrt bliske osobe, gubitak zaposlenja, prirodne katastrofe velikih razmjera, automobilske nesreće) i načine nošenja s njima sa zaključkom da se pojedinci različito ponašaju uslijed navedenih neugodnih okolnosti. Učenici analiziraju faktore koji mogu pojedinca zaštititi od dugotrajnih negativnih psihičkih posljedica tih događaja, odnosno kako se zaštititi i lakše uklopiti potencijalno traumatične događaje u svoj život. Zajednički razmišljamo kako se zaštititi. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj iziskuje kontinuiranu psihoedukaciju, emocionalno opismenjavanje učenika te rad na osobnom razvoju. Također analizirajući zdravlje kroz ukupnost fizičkog, psihičkog i socijalnog, nadograđuje se zamjedba zdravlja kroz izričito fizičku komponentu. Isticanjem tema iz područja zaštite mentalnog zdravlja, promatrajući pojedinca u kontekstu njegovih uvjerenja i dijelom društvene zajednice u kojoj živi, učeniku se ukazuje na važnost njegove učestale refleksije tijekom sazrijevanja. Učeći kako pratiti vlastite psihičke procese i održavati se u stanju ravnoteže, stvaramo samopouzdanog stanovnika svijeta koji iznalazi načine kako živjeti u realnosti, zadovoljavajući vlastite potrebe.

Sadržaji ove međupredmetne teme mogu se prilagoditi individualnim karakteristikama učenika i njegovim svakodnevnim iskustvima. Svaki učenik ima određena uvjerenja i načine ponašanja, formirane tijekom odrastanja. Iste je potrebno učeniku predstaviti kao samo jedan oblik ponašanja i poticati ga na kritičko prosuđivanje uvjerenja u podlozi ponašanja suprotstavljajući mu drugačija uvjerenja. Ističući individualnost zamjedbe koju svaki čovjek ima, ne zaboravlja se na nužnost usklađivanja s drugačijim zamjedbama drugih ljudi, u cilju iznalaženja kompromisnih rješenja koja su nužna, ali, nažalost, često zanemarena u današnjem društvu. Važno je svaki psihologijski pojam koji se stavlja pred učenike pojasniti i povezati s konkretnim primjerima iz života učenika. Tako ga učenik povezuje sa svojim iskustvom.

Podučavajući učenika o važnosti verbaliziranja svojih misli na određenu temu, poštuje se njegova individualnost i pravo svakog od njih na jedinstven način izražavanja.

Učenike se može organizirati u grupni rad preko formiranja debatnih skupina, pogotovo nateme utjecaja društva na pojedinca kroz analizu fenomena društvenog pritiska i ponašanja pojedinca u grupi. Također u grupnom radu učenici mogu izrađivati planove zaštite zdravlja, pogotovo istražujući načine zaštite mentalnog zdravlja. Od velike koristi može biti povezivanje s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije gdje će učenici pretraživati internetske sadržaje na ovu temu, suprotstavljati različite savjete koje su pronašli i prezentirati svoja iskustva što im pomaže u nadilaženju određenih kriznih trenutaka u svom životu. Učenici mogu izrađivati obrazovne plakate, prezentirati medijske sadržaje iz ove oblasti i tako obrazovati svoje vršnjake ili lokalnu zajednicu. Tako potičemo i razmišljanje o konceptu samopouzdanja u kontekstu javnih nastupa koje ljudi često ističu kao problematične i izvor neugode. S druge strane u grupnom radu ostavljamo dovoljno prostora za svakog pojedinca koji iskazuje drugačija razmišljanja i pristup radu te na licu mjesta detektiramo o kakvom se ponašanju u grupi radi. Kroz umjetničke predmete, pogotovo u osnovnoj školi poželjno je poticati učenike na izražavanje, odnosno svojevrsnu presliku nutarnjih procesa (emocija).

Naglašavamo važnost učenikove zamjedbe sebe u virtualnom svijetu gdje često imaju tendenciju razvijati pogrešna uvjerenja, odnosno sliku o vlastitom tijelu, vrijednosti, ideje poželjnog i nepoželjnog te ponekad i rizična, nasilna ponašanja. U koraku s vremenom, analizirajući utjecaj društvenih mreža na zdravlje pojedinca pred učenika stavljamo promišljanje o mogućim lošim posljedicama pretjerane konzumacije navedenih medija.

U cilju nadogradnje općeg znanja i izražavanja vlastitih promišljanja te praćenja aktualne stručne literature preporučuje se termine emocija, samopouzdanja, samopoštovanja i sl. naučiti na stranom jeziku koji učenik uči u školi.

F/VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Osobni i socijalni razvoj kao međupredmetna tema uči se i podučava tijekom cijelog osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja te se vrednovanje ostvarenosti ciljeva i ishoda učenja i podučavanja provodi kao formativno vrednovanje. Sumativno vrednovanje je moguće unutar nastavnog predmeta na kojem je realiziran određeni ishod.

Tema nije zamišljena s ciljem sumativnog vrednovanja usvojenosti sadržaja.

Sustavnim učenjem o psihičkim procesima unutar pojedinca, načinima razvijanja socijalnih vještina, uspoređivanjem vlastite zamjedbe i zamjedbe drugih i njezi mentalnog zdravlja i zdravlja općenito, učenici pristupaju sebi kao biću upoznajući se u cjelini.

Svi ishodi učenja i podučavanja definirani su na najvišoj razini koju svaki učenik može i treba ostvariti. Polazeći od toga, zadatak učitelja/nastavnika je stalno pratiti učenika, način njegova rada i učenja usvojenost ishoda i njegov odnos prema radu, a sve u cilju poboljšanja učenja.

Zadatak učitelja/nastavnika je stvoriti ozračje u kojem učenici mogu slobodno dijeliti svoja zapažanja, mišljenja, pitanja i prijedloge. Posebnu pažnju treba posvetiti individualnosti svakog učenika u donošenju zaključaka koji često ne mogu biti univerzalni, ali i isticanju vrijednosti svake osobe i onih karakteristika čovjeka koje trebaju biti neupitne.

Preporučuje se organiziranje debata na teme iz oblasti mentalnog zdravlja, psiholoških fenomena u grupi, izlaganje različitih teorija o ljudskog funkcioniranju i analiziranje onog što učenici imaju pred sobom, konfrontiranje različitih uvjerenja itd.

3.3. PODUZETNOST

Koordinator Kroskurikularnog i međupredmetnog područja:

Ana Kordić, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Jadranka Bošnjak

Drago Zovko

Kristina Majić

Branimir Gagro

Ana Čerkez

Viktorija Bošnjak

Mario Brkić

A/ OPIS PREDMETA

Svrha učenja i podučavanja ove međupredmetne teme je razvijanje poduzetničkog načina promišljanja i djelovanja u svakodnevnome životu i radu kako bi se ostvarili osobni, profesionalni i društveni ciljevi. Poduzetan učenik je aktivan sudionik društvene zajednice koji, stjecanjem radnih navika i razvojem osobina poduzetne osobe osposobljene za kritičko promišljanje o vlastitim snagama i slabostima, te prepoznavanje i upravljanje prilikama i prijetnjama iz okoline, pretvara ideje u djelo. Razumijevanje temeljnih ekonomskih i financijskih pojmova i procesa bez isključive usmjerenosti na pokretanje vlastitog poslovanja omogućuje učeniku da prepozna i iskoristi prilike ili realizira svoje ideje i time donosi koristi sebi i drugima. Učenik preuzima odgovornost za strateški boljitak zajednice, živi u skladu s prirodom i usvaja ponašanja u skladu s održivim razvojem.

Integracijom poduzetničke ključne kompetencije u školsko učenje u današnjem turbulentnom i dinamičnom društvu i uvjetima ubrzanog tehnološkog razvoja osigurava se osnova za poboljšanje kvalitete i učinkovitosti obrazovanja, cjeloživotnog učenja i sposobnost prilagodbe. Obrazovanje se usmjerava na razvoj kompetencija potrebnih za život i rad u 21. stoljeću.

Razvojem poduzetničke kompetencije razvijaju se znanja, vještine i stavovi učenika koji mu omogućavaju da pretvori ideje u aktivnosti, da sam pokrene neku promjenu, odnosno da prihvaća promjene na koje ne može utjecati. Spreman je na rizik i osposobljen da planira i upravlja projektima kako bi se ostvarili ciljevi. Učenik prihvaća odgovornosti za vlastite postupke, razvija stratešku viziju, postavlja ciljeve i odgovara za njihov uspjeh. Ekonomski i financijski pismen učenik ideju pretvara u aktivnosti koje daju vrijednosti, brzo se prilagođava promjenama na tržištu rada na način koji je pozitivan za zajednicu i društvo i učinkovito upravlja osobnim ili društvenim financijama.

Učenik je odgovoran i samokritičan prema svojim postupanjima i odlukama, racionalan u odnosu na upravljanje osobnim i društvenim dobrima i financijama, motiviran za individualni rad, ali i rad u skupini. Aktivan je sudionik društva u kojem svojim promišljanjem i djelovanjem istražuje i pronalazi nove načine zaštite okoliša i racionalan je pri upotrebi resursa iz okoline. Prilagodljiv je u neizvjesnim i rizičnim okolnostima, svoje odluke donosi kompleksnim i kritičkim promišljanjem, svjestan posljedica svojih odluka te argumentirano raspravlja o svojim zaključcima i donesenim odlukama.

Upotrebom informacijsko-komunikacijskih tehnologija učenik uspoređuje različite izvore

informacija te utvrđuje izazove i probleme u zajednici. Otvoreno pristupa drugačijem i tuđem mišljenju te se komuniciranjem na materinskom i stranim jezicima, argumentirano uključuje u konstruktivan i kritički dijalog. Koristi matematičke izračune i prikaze kako bi riješio probleme i izazove u svakodnevnim situacijama, na matematički procijenjenim činjenicama temelji analizi donosi zaključke. Suočava se s vlastitim pogreškama i motivira druge na zajedničko djelovanje.

Didaktičko-metodički pristup razvoju poduzetničke kompetencije treba biti interaktivan, motivirajući i svrsishodan te prilagođen razvojnoj dobi učenika uz uvažavanje individualnih razlika. Projektni rad zahtijeva suradničko učenje uz razvijen sustav samovrednovanja i vrednovanja drugih. Analizom stvarnih situacija i zahtjevom za kritičkim promišljanjem potiče se samostalno traganje za činjenicama, pronalaženje relevantnih veza i odnosa među prikupljenim i sortiranim podacima, prestrukturiranje podataka, donošenje zaključaka te predlaganje kreativnih i inovativnih rješenja.

Međupredmetna tema Poduzetnost pripada interdisciplinarnom području i kao takva se može kombinirati sa svim nastavnim predmetima i međupredmetnim temama.

Međupredmetna tema Poduzetnost proteže se kroz sve razrede osnovne i općesrednje škole.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

- Osposobljavati učenika da primjenom organizacijskih, upravljačkih i poduzetničkih sposobnosti te razvojem osobine poduzetne osobe razvija poduzetničke ideje od koncepta do realizacije.
- Osposobljavati učenika za razumijevanje i primjenu osnovnih ekonomskih i financijskih pojmova i procesa u svakodnevnom životu i radu i za odgovorno upravljanje osobnim i društvenim financijama.
- Osposobljavati učenika za preuzimanje aktivne uloge u procesu pozitivne i održive budućnosti u skladu s ciljevima održivog razvoja.

C/ MEĐUPREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Promišljaj i djeluj poduzetnički

Poduzetničko promišljanje se veže za razvoj osobina učenika, a to su: samosvjesnost, samokritičnost, odgovornost, samostalnost, samopouzdanje, racionalnost, kreativnost i inovativnost. Kroz ovu domenu učenik prepoznaje svoje snage i slabosti, nalazi načine da ih pretvori u izazove i mogućnosti, prepoznaje prilike, otvara se prema različitim mogućnostima te definira i daje prijedloge inovativnih rješenja. Pri donošenju odluka, analizi potencijalnih rizika i posljedica donesenih odluka, učenik postaje svjestan odgovornosti ne samo za sebe kao pojedinca, nego za cjelokupnu društvenu zajednicu.

Poduzetničko djelovanje usmjereno je na preuzimanje inicijative, racionalnu upotrebu ograničenih resursa, angažiranje drugih učenika, usmjerenost cilju, planiranje i upravljanje, rješavanje nejasnih i rizičnih situacija i učenje putem iskustva. Kroz ovu domenu učenik definira ciljeve pojedinih aktivnosti koje stvaraju vrijednosti, ne ustručava se pogriješiti, radi u timu ili se profilira kao vođa, pronalazi i razumno koristi resurse, ostaje fokusiran i ne odustaje, snalazi se u rizičnim i neizvjesnim situacijama iz neposredne okoline određujući najbolja rješenja, prilagođava se nepredviđenim promjenama, odnosno razvija poduzetničke ideje od koncepta do realizacije.

B/ Osnovni financijski i ekonomski koncepti

Ovo predmetno područje upoznaje učenika sa svijetom rada i financija i omogućava mu razumijevanje ekonomskih i financijskih pojmova. Pored toga, učenik je osposobljen primijeniti osnovne ekonomske i financijske koncepte u svakodnevnom životu i radu, ali i ekonomski i financijski procijeniti rad i odluke drugih. Uči ga kako se odgovorno i učinkovito ponašati prema osobnim i društvenim dobrima, radu i novcu kako u profesionalnom smislu, tako i u svakodnevnim situacijama. Kroz ovu domenu učenik se osposobljava za realizaciju svoje poduzetničke ideje, procjenu korisnosti i posljedica donesenih odluka i planiranih aktivnosti te procjenu utjecaja odluka drugih na njega i okolinu. Učenik je osposobljen procjenjivati troškove pretvaranja ideje u aktivnosti koje stvaraju vrijednosti, planirati, uvoditi, vrednovati i procjenjivati financijske odluke, učinkovito upravljati osobnim i društvenim financijama, prepoznati i upravljati rizikom, odnosno donositi bolje financijske odluke, upravljati vlastitim prihodima. Upoznat je s financijskim institucijama, profitnim i neprofitnim organizacijama i prepoznaje njihovu ulogu.

C/ Održivi razvoj

Učenik se osposobljava da svoje promišljanje, ponašanje i djelovanje usmjeri u razvoj društva koje raspoloživim resursima zadovoljava ljudske potrebe, ne ugrožavajući prirodne

sustave i životnu sredinu. Time se osigurava dugoročna održivost, obnovljivost i racionalna upotreba prirodnih resursa. Učenik istražuje prirodni okoliš, ograničene prirodne resurse koji mu stoje na raspolaganju i njihovu racionalnu upotrebu te predlaže kreativna i inovativna rješenja za obnavljanje resursa i kvalitetniju iskoristivost.

U ovoj domeni se usmjerava učenike na postavljanje kritičkih pitanja, na propitivanje posljedica i utjecaja donesenih odluka na prirodu i društvo, te predviđanje pozitivne i održive budućnosti. Učenik razumije utjecaj svojih izbora i ponašanja na zajednicu i sredinu. Prepoznaje smisao i ulogu volontiranja i aktivno sudjeluje u društveno korisnom radu.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI**I. razred**

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Promišljaj i djeluj poduzetnički	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1. Učenik provodi aktivnosti koje vode ostvarenju zajedničkog cilja.	• definira zajednički cilj • navodi aktivnosti potrebne za postizanje zajedničkog cilja navodi resurse potrebne za provođenje aktivnosti • provodi aktivnosti uz korištenje dostupnih resursa.
Poveznice sa ZJNPP	<u>KMP-1.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• suradnja • odgovornost • motiviranost • organizacija • planiranje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Svaki učenik pri polasku u školu dolazi kao pojedinac. Potrebno je poticati osjećaj pripadanja i zajedništva, razvijati kod učenika osjećaj jednakovažnosti, vlasništva nad zajedničkim postignućima, jednakovrijednosti i suradnje. Ishod se može ostvariti tako da se s učenicima planira izlet, posjet (terensko učenje, posjet knjižnici i sl.), uređenje učionice, različite manifestacije (dani kruha, maskenbal) i sl. U razgovoru s učenicima poticati ih na predlaganje ideja, odnositi se prema svim idejama kao jednakovrijednim, navoditi učenike na procjenu koje su ideje ostvarive i koje ne, te donositi zajedničke zaključke. Motivirati učenike da kroz razgovor potiču jedni druge na izvršavanje zadataka u zadanom vremenskom roku razvijajući motiviranost, solidarnost i odgovornost.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Osnovni financijski i ekonomski koncepti	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1. Učenik objašnjava važnost rada za zadovoljavanje osobnih potreba.	• navodi osobne potrebe i potrebe svoje obitelji • navodi zanimanja svojih roditelja • uočava važnost rada.
Poveznice sa ZJNPP	KMP-1.2.1
Ključni sadržaji	
• rad • novac • potrebe (osobne i zajedničke) • kupnja • potrošnja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Poticati učenike na prepoznavanje onoga što smatraju kako je njima potrebno, a zatim ih potaknuti na razmišljanje jesu li njihove potrebe isto što i zajedničke potrebe njihove obitelji. Putem rasprave razdvojiti osobne potrebe od potreba obitelji. Postavljanjem pitanja tipa "Kako misliš to kupiti?", "Tko će to tebi kupiti?", "Je li potrebno to sve platiti?" i sl. navesti ih na zaključke o važnosti rada i raznolikosti zanimanja pri čemu će prepoznati zanimanje svojih roditelja ili sebi bliskih osoba. Ovaj ishod se može ostvariti kroz posjete s ciljem predstavljanja određenih zanimanja (roditelji ili osobe iz lokalne zajednice), kroz posjete učenika određenim institucijama (vatrogasni dom, dom zdravlja, pošta, i slično), igrom različitih igara (recimo pantomimom gdje učenici trebaju prepoznati neko zanimanje), organiziranjem likovne izložbe (prikaz zanimanja svojih roditelja i stvari koje mi mogu osigurati svojim radom) i sl. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda. Ishod se može ostvariti kroz grupni rad ili u vidu razrednog projekta. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Održivi razvoj	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1. Učenik razvija pravila ponašanja s ciljem očuvanja školske imovine, imovine drugih i okoliša.	• navodi neprimjerena ponašanja prema školskoj imovini, imovini drugih i okolišu • predlaže rješenja za očuvanje školske imovine, imovine drugih i okoliša.
Poveznice sa ZJNPP	KMP-1.3.2
Ključni sadržaji	
• imovina (osobna i zajednička) • okoliš • pravila • djelovanje • odgovornost • motiviranost • suradnja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Razgovorom potaknuti učenike na prepoznavanje konkretnih primjera neprimjerenog ponašanja prema školskoj imovini, imovini drugih i okolišu. Pri tome razvijati kod učenika osjećaj vlastite odgovornosti za svoje ponašanje, ali i motiviranosti za, kroz ponuđena rješenja, utjecanje na ponašanje njihovih vršnjaka. Pri tome možemo razgovarati sa svim učenicima gdje će oni iznositi svoja individualna zapažanja i rješenja, ili radom u manjim skupinama gdje će međusobno razmijeniti svoja zapažanja, prijedloge rješenja i onda podijeliti s ostatkom razreda.	

Ovaj ishod se može ostvariti osnivanjem razredne eko sekcije, likovnim radovima na temu pravila ponašanja, glazbenim uratkom, posjetom ekološkim udrugama u lokalnoj zajednici, prikazivanjem primjerenih videosnimaka, uređenjem školskog dvorišta i sl.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

VI. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Promišljaj i djeluj poduzetnički	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik razvija marketinšku kampanju.	• razlikuje pojmove marketing i promocija • objašnjava utjecaj marketinške kampanje na odluku o kupnji određenog proizvoda ili usluge • planira korake za svoju marketinšku kampanju • prezentira svoju marketinšku kampanju.
Poveznice sa ZJNPP	KMP-1.1.1
Ključni sadržaji	
• marketing • promocija • marketinška kampanja	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici su svakodnevno suočeni s različitim oblicima zanimljivih marketinških kampanja i promocije bilo proizvoda, usluga ili događaja. Učenike treba potaknuti na kritičko promišljanje o onome što mu se nudi ili indirektno nameće. <i>Moramo li imati određenu stvar samo zato što je "popularna" i imaju je svi, ili samo zato što je jeftina?, Koliko stvari nam je nužno i potrebno, ili nije, a mi ih nastojimo nabaviti?, Što je to što nas potiče da kupimo određenu stvar?, Je li svaka stvar koju nabavimo ispunila naša očekivanja?, Jesmo li prepoznali sve karakteristike određene stvari kada smo je kupili u odnosu na ono što nam je u promociji prezentirano?, Vodi li naše razmišljanje u prekomjernu potrošnju?</i> Pitanjima tog tipa navesti učenike na razmišljanje koliko su pod utjecajem marketinških kampanji i promocije. Učenici uspoređuju različite izvore informacija kakao bi smanjili nejasnoće i rizike prilikom donošenja odluka. Učenici su osposobljeni definirati ciljnu grupu na koju se usmjerava njihovo marketinško djelovanje, osmisliti marketinšku kampanju te na kreativan način promovirati svoj proizvod, uslugu ili događaj. Potrebno je naglasiti učenicima kako koraci u razvoju marketinške kampanje mogu poslužiti kao instrument s ciljem prodaje, ali i kao instrument procjene i planiranja aktivnosti za ostvarivanje osobnih ili društvenih ciljeva. Ovaj ishod je moguće ostvariti putem projektnog rada (rad u timu ili razredni projekt, recimo učenici trebaju osmisliti marketinšku kampanju i promociju zajedničke razredne poduzetne ideje, u suradnji s lokalnom zajednicom, određenim gospodarskim subjektom, osmisliti marketinšku kampanju i promociju za određeni proizvod i prezentirati široj populaciji, učenike potaknuti da istraže različite oblike marketinške kampanje i svoja zapažanja prezentiraju ostalim učenicima, nakon čega donosimo zajedničke zaključke, i slično), učenje putem rješavanja problema (učenicima dati tekst ili ilustraciju koja prikazuje određeni planirani događaj, proizvod ili uslugu sa zadatkom da definiraju sve korake marketinške kampanje i promociju, a onda razmijeniti ideje između timova te potaknuti učenike da definiraju pokazatelje i sami između sebe vrednuju ideje), posjetima (marketinškim agencijama ili marketinškim odjelima kod gospodarskih subjekata) i sl. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Osnovni financijski i ekonomski koncepti	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1. Učenik razlikuje financijske institucije u svojoj zajednici.	- objašnjava pojam i ulogu financijskih institucija - navodi primjere financijskih institucija u svojoj zajednici - navodi različite načine financiranja.
Poveznice sa ZJNPP	KMP-1.1.2
Ključni sadržaji	
- različiti izvori i načini financiranja - financijske institucije - uloga financijskih institucija.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Kroz ovaj ishod učenik raspoznaje različite načine financiranja, financijske institucije i njihovu ulogu. Učenik treba razumjeti kako za sve što mu je potrebno, bilo ono egzistencijalno ili ne, mora imati financijska sredstva ako to želi osigurati i nabaviti i kako ta sredstva treba koristiti racionalno. Financijska sredstva mogu biti, trenutno s njegove točke gledišta, novci koje će dobiti od roditelja, bake ili djeda, ali i u budućnosti treba razmišljati o iznosima koji su mu potrebni i kako ih osigurati. Učenik treba prepoznati kako izvor sredstava može biti njegov rad (naknada za rad) ili različita zaduženja i štednja kod financijskih institucija. Ako se oslanjamo na zaduženja ili štednju, tada trebamo biti spremni i na dodatne naknade u vidu kamata financijske institucije (kredit i pozajmice) ili kamata na štednju (na osnovu vlastitih štednih uloga). Ovaj ishod može se ostvariti individualnim radom, radom u timu ili razrednim projektom. Ovaj ishod može se ostvariti kroz istraživanje (učenici u lokalnoj zajednici istražuju financijske institucije i zapažanja dijele s ostalim učenicima), rad na tekstu (različiti dokumenti se učenicima daju na raspolaganje, recimo platne liste, plan otplate kredita, štedne liste, te radom u timu i na točno određenom dokumentu, učenici imaju zadatak predstaviti financijsku instituciju i oblik financiranja koji proučavaju), posjeti (banke, mikro kreditne institucije, štedionice), različite manifestacije (dan štednje, tjedan poduzetništva - učenici mogu tekstom, crtežom, fotografijom, plakatom predstaviti financijske institucije u svojoj zajednici i njihovu ulogu koristeći različite načine istraživanja i prikupljanja podataka, recimo intervju, posjeta, korištenje IT tehnologije). Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	
MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Održivi razvoj	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik objašnjava utjecaj tehnološkog razvoja na okoliš.	- daje primjere tehnološkog razvoja - prepoznaje utjecaj tehnološkog razvoja na okoliš - razlikuje obnovljive i neobnovljive izvore energije.
Poveznice sa ZJNPP	KMP-1.1.2
Ključni sadržaji	
- tehnologija - tehnološki razvoj	

- racionalno korištenje resursa
- obnovljivi i neobnovljivi izvori energije.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Današnje dinamično i turbulentno vrijeme pred buduće generacije stavlja neke nove izazove. Kako bi se osigurala gospodarski stabilna i ekonomski jaka budućnost potrebno je sve više ulagati u tehnološki rast i razvoj, ali ne na štetu održivog razvoja. Učenik treba znati kako resursi koji nam sada stoje na raspolaganju nisu neograničeni, vrlo lako ih možemo uništiti ili ostati bez njih ako ih koristimo neracionalno. Tehnološki razvoj može imati i pozitivne i negativne učinke na okoliš, recimo u vidu obnovljivih ili neobnovljivih izvora. Možemo, koristeći prigodne videosnimke prikazati učenicima potencijal vode (električna energija i slično), a usporedno i velika onečišćenja koja se javljaju uz riječne tokove ili potpuno mijenjanje riječnih tokova. Nakon videosnimke možemo Gordonovom metodom (metodom šest šešira) učenike potaknuti na razmišljanje o činjenicama koje su prikazane, ali i o njihovim emocijama i stavovima na sve viđeno.

Ovaj ishod može se ostvariti kroz posjet (ekološkim udrugama, poslovnim subjektima - recimo onima koji se bave obradom drveta, iskorištavanjem šuma, hidroelektranama, kolektorima sunčeve svjetlosti i slično), istraživanje (učenici imaju zadatak da istraže i predstave drugim učenicima primjere obnovljivih i neobnovljivih izvora energije, a zatim raspravom doći do zaključaka), izradu razrednog panoa za određene manifestacije (dan zaštite okoliša, dan škole), ekološku sekciju i slično.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Preduvjet za povezivanje međupredmetne teme Poduzetnost s nastavnim predmetima je stvaranje poticajnog okruženja za podučavanje i učenje koje će biti motivirajuće za svakog pojedinog učenika. Razvoj poduzetničke ključne kompetencije zahtijeva individualizirani pristup svakom učeniku kako bi postigao svoj puni potencijal s obzirom na osobine ličnosti te iskustva i navike s kojima dolazi.

Škola u potpunosti treba biti otvorena za suradnju. Pri tome govorimo o suradnji u školi i suradnji s društvenom zajednicom. Svi djelatnici škole, bez obzira jesu li u neposrednom odgojno-obrazovnom radu s učenicima ili ne, trebaju surađivati u smislu ostvarivanja zajedničkog cilja i vizije, razmjene informacija i podrške kako bi se Poduzetnost kao međupredmetna tema integrirala u školsko učenje. Isto tako, škola se treba u potpunosti otvoriti za suradnju s vanjskim partnerima pri čemu se ne smije ograničiti samo na jednu populaciju (poslovni subjekti, nevladin sektor, školska populacija i slično), već treba surađivati s pripadnicima svih slojeva, generacija, djelatnosti i uloga u društvu. Učenik je, pri tome, aktivno uključen, bilo da radi individualno, u timu ili na aktivnostima na razini razrednog projekta.

Prednost takvog učenja je trenutačna primjena onoga što je naučeno, učenje praktičnih vještina funkcionalnih u osobnom i poslovnom životu.

Uloga učitelja/nastavnika bitno se mijenja. Učitelji/nastavnici postaju moderatori odgojno-obrazovnog procesa. U dosadašnjem, tradicionalnom načinu podučavanja i učenja glavna odrednica je bila učiteljevo/nastavnikovo izlaganje primjenom verbalnih metoda, kao i dominantan status koji učenicima pruža gotovo sve informacije uz visok stupanj vođenja učeničkog spoznajnog procesa i njihovu nedovoljnu aktivnost. Takav način podučavanja i učenja treba mijenjati: umjesto učiteljeva/nastavnikova izlaganja učenik otkriva nove sadržaje, umjesto izlaganja problema — samostalno (ili grupno) rješavanje problema, umjesto istomišljenja — divergentno, stvaralačko mišljenje itd. Nove spoznaje treba temeljiti na postojećim znanjima i iskustvima te zahtijevati primjenu. Učenje je nužno povezati sa stvarnim životom i pokazati primjenu razvijenih kompetencija u školskom učenju na konkretnim primjerima i svakodnevnim životnim situacijama.

Kako bi se postigla aktivna uloga i osobna odgovornost učenika potrebno je tradicionalne metode učenja i podučavanja koje se vežu uz razred i udžbeničko gradivo zamijeniti aktivnim i suvremenim metodama usmjerenim na primjenu. Ishode je moguće realizirati individualnim i timskim radom učenika gdje se posebna prednost daje suradničkom učenju. U suradničkom učenju učenici grupirani u skupine dolaze s različitim razinama znanja i sposobnostima i uče zajedno. Uspjeh cjelokupne grupe ovisi od uspjeha svakog pojedinog učenika, a uspjeh jednog

učenika unutar grupe pomaže drugom učeniku da bude uspješniji. Pri tome učenici preuzimaju odgovornost za vlastito učenje. Suradničko učenje je moguće ostvariti primjenom aktivnih metoda kao što su: projektni rad, istraživanje, rasprava, oluja mozgova, obrnuta oluja mozgova, metoda velikog sna, simulacija, Gordonova metoda, metoda zapisivanja misli, metoda slučajne veze, metoda kontrolnih listi, učenje putem rješavanja problema, rad na tekstu, ilustraciji ili problemskoj situaciji, anketa, centri učenja i slično.

Vrijeme za realizaciju ishoda nije ograničeno niti definirano. Učitelj/nastavnik samostalno donosi odluku kada će realizirati određeni ishod, na koji način ga povezuje s ishodima nastavnih predmeta ili drugih međupredmetnih tema. Naglasak je na mjestu realizacije ishoda. Učionica služi kao svojevrsni središnji centar učenja i podučavanja gdje se organizira rad učenika, vrše dogovori, daju upute, te kompletiraju prikupljeni podaci, informacije, radni zadatci i slično, o njima se raspravlja i razmjenjuje mišljenje. Rad učenika je usmjeren na okruženje (školsko i društveno okruženje) i suradnju s različitim partnerima. Realizacija ishoda zahtijeva terenski rad, posjete, intervju, istraživanje, te je veoma bitno poticati korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Tako se osigurava postizanje vještina pronalaženja različitih informacija iz različitih izvora informiranja, približavanje svakodnevnoj praksi i primjena kako u svakodnevnom, tako i u poslovnom životu.

Za realizaciju ishoda ove međupredmetne teme potrebno je planirati materijalne i druge resurse (potrošni materijal, prijevoz, prostor i slično). Poduzetnost, u jednom djelu, podrazumijeva planiranje, ekonomično i učinkovito korištenje i upravljanje resursima, stoga učenicima trebamo prepustiti predlaganje rješenja u smislu koji su nam resursi potrebni i kako ih pribaviti pa i samo pribavljanje resursa.

F/VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Svrha vrednovanja poduzetnosti kao međupredmetne teme je kontinuirano napredovanje učenika kroz stalno unapređivanje procesa učenja i podučavanja. Kako bi vrednovanje ispunilo svrhu potrebna je suradnja između učitelja/nastavnika s jedne strane, i učenika s druge strane, ali i učenika međusobno.

Prilikom vrednovanja ove međupredmetne teme naglasak je na vrednovanju procesa i primjene, a ne samo rezultata dodijeljenog zadatka. Pratimo i vrednujemo učenikovo napredovanje u svim aktivnostima na određenom zadatku, od faze planiranja pa do same realizacije, te razvoj njegovih poduzetničkih osobina: kreativnosti, odgovornosti, kritičkog i kompleksnog mišljenja, empatije, motiviranosti, prilagodljivosti i slično. U pogledu primjene, naglasak nije usmjeren isključivo na razumijevanje i razlikovanje pojmova, već na njihovo prepoznavanje u realnim uvjetima te primjeni u svakodnevnim životnim i radnim situacijama.

Vrednovanje se zasniva na formativnoj procjeni napredovanja učenika. To znači da se kontinuirano prati napredovanje učenika, u smislu napredovanja u učenju i stjecanju kompetencije, primjeni naučenog i osigurava povratna informacija učeniku. Učenik dobiva povratnu informaciju o tome koliko je aktivan i odgovoran u izvršavanju dodijeljenih zadataka, koliko je postigao u odnosu na očekivani ishod te smjernice koje elemente u svom učenju treba popraviti, raditi drugačije ili unaprijediti.

Pored učitelja/nastavnika, bitno je provoditi kontinuirano i proces samovrednovanja i vršnjačkog vrednovanja. Cilj je samovrednovanja preuzeti odgovornost za vlastito učenje i napredovanje kritičkim i kompleksnim promišljanjem. Učenike je potrebno osposobiti da kontinuirano postavljaju pitanja: *Što očekujem da ću postići učenjem, koji je moj cilj? Gdje sam sada?, Kako mogu doći do postavljenog cilja na najučinkovitiji način?* i daju odgovore na ista. Pri tome, cilj možemo definirati kao ishod učenja i on mora biti poznat i jasan učeniku kako bi znao što se od njega očekuje.

Vršnjačko vrednovanje je ujedno i doprinos procesu učenja. Učenik preuzima odgovornu ulogu procjene postignuća drugih učenika, ali i daje jasne smjernice za napredovanje kroz povratnu informaciju, istodobno vrednujući sebe kroz uspoređivanje s drugima.

Proces formativne procjene, samovrednovanja i vršnjačkog vrednovanja ujedno ima i zadatak da ukaže učitelju/ nastavniku o opravdanosti izbora i primjene korištenih nastavnih metoda i oblika u procesu podučavanja. Učitelj/nastavnik na osnovi prikupljenih informacija prilagođava nastavne metode i oblike pojedinačnim potrebama, zahtjevima i interesima učenika.

U okviru ove međupredmetne teme zastupljena su tri oblika vrednovanja:

- vrednovanje za učenje – odvija se kontinuirano i usmjereno je na prilagodbu i unaprijeđenje trenutačnog učenja i podučavanja i planiranje budućeg kako bi svaki učenik postigao puni potencijal
- vrednovanje kao učenje – s ciljem preuzimanja odgovornosti za vlastito i samostalno učenje, ali i učenje drugih učenika, što uključuje samovrednovanje i vršnjačko vrednovanje
- vrednovanje naučenog – podrazumijeva provjeru usvojenosti svih ishoda učenja i podučavanja ove međupredmetne teme i rezultira sumativnom ocjenom unutar predmeta na kojem je realiziran određeni ishod.

Posebnu pozornost treba posvetiti prikladnom načinu vrednovanja u odnosu na nastavne metode i oblike podučavanja. Recimo, ako smo koristili istraživanje kao metodu učenja i podučavanja u realizaciji ishoda, tada primjerene metode vrednovanja mogu biti: esejski zadaci, prezentacija, rasprava i slično.

3.4. UPOTREBA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE

Koordinator Kroskurikularnog i međupredmetnog područja:

Ana Kordić, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikulumu:

Jadranka Bošnjak

Drago Zovko

Kristina Majić

Branimir Gagro

Ana Čerkez

Viktorija Bošnjak

Mario Brkić

A/ OPIS PREDMETA

Međupredmetna tema Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije je nužna kako bi učenici bili u koraku s tehnologijom koja se razvija iz dana u dan te kako bi je mogli primjenjivati u svakodnevnom radu i životu. Činjenica je da je razvoj IKT-a jedna od najbrže rastućih grana tehnologije. Promijenio se način na koji ljudi komuniciraju i obavljaju svoje poslove (što posebno dolazi do izražaja u otežanim uvjetima rada). Sama tema podrazumijeva učinkovito, primjereno, odgovorno i stvaralačko korištenje informacijsko-komunikacijskom tehnologijom učenika radi njihovog osobnog razvoja i doprinosa društvu. Današnja djeca i mladi odrastaju s informacijskom i komunikacijskom tehnologijom pa im je ona u svakodnevnom životu bliska, stoga je korištenje aplikacija za objavljivanje i dijeljenje sadržaja, komentara, poveznica, pretraživanje informacija i služenje različitim izvorima u svakodnevnim aktivnostima potrebno premjestiti u redovni nastavni proces.

Služeći se tehnologijom, u početku uz pomoć i podršku učitelja, a kasnije samostalno, učenici razvijaju odgovornost za svoje učenje, doživljaj vlastitog integriteta i digitalnog identiteta (odlučuju gdje će, kada i na koji način učiti). Učenicima tehnologija može biti podrška za samostalno, kreativno i odgovorno učenje i ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja.

Učenici imaju priliku izraziti svoju kreativnost putem videosadržaja, interaktivnih materijala, animacija, plakata. Pri tome je potrebno učenika usmjeravati na zaštitu privatnosti i poštivanje drugoga i drugačijeg, te na ispravno odlaganje elektroničkog otpada.

Podučavanjem međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije kroz sve nastavne predmete dostiže se standard znanja koji se može uspoređivati na međusobnoj, europskoj i svjetskoj razini te se učenici osposobljavaju za cjeloživotno učenje u suvremenom svijetu.

Učenjem i podučavanjem ove teme nastoji se postići razvoj mladih osoba u njihovom punom potencijalu i mogućnostima. Digitalno doba traži od njih da kritički promišljaju, analiziraju i obrađuju informacije, donose zaključke, razvijaju komunikacijske kompetencije. Učenik postaje inovativan, surađujući s drugim učenicima razvija komunikacijske vještine kako na materinskom tako i na stranim jezicima, te je svjestan određenih opasnosti koje tehnologija nosi sa sobom, poput razvijanja ovisnosti.

Podučavanje i učenje ove međupredmetne teme, potpomognuto računalima i drugim digitalnim uređajima, smješteno u stvarnim, ali i virtualnim učionicama i računalnim oblacima, doprinosi razvijanju digitalne, informacijske, računalne i medijske pismenosti djece i mladih.

Međupredmetna tema Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije je kao i sve ostale međupredmetne teme povezana sa svim predmetima i ostalim međupredmetnim temama. Ovladavanje ovom temom povoljno utječe na učenikovo samopouzdanje, otvara mu više mogućnosti za daljnje obrazovanje kao i zaposlenje. Podučavanjem ove teme dobivamo mladu

osobu koja je konkurentna i aktivna na globalnom tržištu rada.

Ova tema po svom određenju pripada području tehnike i informacijske tehnologije, no ovdje o njoj govorimo u kontekstu međupredmetne teme koja se provlači kroz sve razine obrazovanja.

Podučavanje ove teme temelji se na kombinaciji sadržaja određenog nastavnog predmeta s upotrebom IKT te je kao takvo provedivo kroz sve nastavne predmete. Pri tome valja poštovati razvojnu dob učenika, njegove individualne razlike u predznanju i izloženosti učenika sredstvima IKT-a te svrsishodnost same upotrebe IKT-a. Nastavni proces s učenikom u središtu i naglaskom na praktičnim zadacima učenika su temelj za stjecanje ključnih kompetencija. Učitelj/nastavnik ima široku paletu sadržaja, metoda, sredstava za osmišljavanje nastave uzimajući u obzir činjenicu da se to područje najbrže razvija te se svakodnevno pojavljuju novi, dostupni alati za korištenje u nastavi.

Međupredmetna tema Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije proteže se kroz sve razrede osnovne i opće srednje škole.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Osposobiti učenike za funkcionalnu i odgovornu primjenu informacijske i komunikacijske tehnologije za obrazovne, radne i osobne potrebe.

Osposobiti učenike za komunikaciju i suradnju u digitalnom okruženju na materinskom i stranim jezicima, poštujući i uvažavajući druge i drugačije.

Osposobiti učenike za primjenu usvojenih znanja i vještina za pronalaženje potrebnih informacija, istraživanje o relevantnosti i vjerodostojnosti tih informacija te kritičko vrednovanje u digitalnom okruženju.

Poticati i razvijati inovativnost i kreativnost učenika u digitalnom okruženju.

C/ MEĐUPREDMETNO PODRUČJE KURIKULUMA

A/ Funkcionalna i odgovorna upotreba IKT-a

Predmetno područje Funkcionalna i odgovorna upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije prvenstveno obuhvaća učenikovo upoznavanje s tehnologijom kao nastavnim pomagalom te pomagalom za samostalno učenje. Učenik samim time razvija pozitivan stav prema tehnologiji, uviđa da njezino korištenje može uvelike olakšati proces učenja i podučavanja. Učenik istovremeno uviđa važnost odgovorne upotrebe tehnologije, pravilnog

odlaganja elektroničkog otpada, razumije što je primjereno odnosno neprimjereno ponašanje kako u virtualnom svijetu tako i pri samom rukovanju tehnologijom. Odgovorna upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije također podrazumijeva pravilno raspoređivanje količine vremena korištenja iste, uvažavajući mogućnost razvijanja ovisnosti. Uz stalno naglašavanje od strane učitelja/nastavnika kod učenika se razvija osjećaj za održavanje sigurnosti kod upotrebe informacijsko-komunikacijske tehnologije. Od najranijih razreda se kod učenika razvija svijest o poželjnim i prihvatljivim oblicima ponašanja, a samim time i nepoželjnim odnosno neprihvatljivim. Skretanje pažnje na govore mržnje, bilo kakve vrste uvreda, zloupotrebe nećijih privatnih podataka i medijskog sadržaja kod učenika razvija svijest o poštovanju i obrani drugih, bilo u stvarnom ili virtualnom svijetu. Na temelju usvojenih znanja učenik kreira vlastiti virtualni identitet uz pridržavanje mjera zaštite privatnosti svojih osobnih podataka kao i podataka o drugima.

B/ Komunikacija i suradnja u digitalnom okruženju

Predmetno područje Komunikacija i suradnja u digitalnom okruženju obuhvaća sposobnost učenika da na primjeren način ostvari komunikaciju putem raznih oblika suradničkog učenja. Korištenje raznih društvenih mreža u svrhu suradnje podrazumijeva i primjereno ponašanje kod korištenja istih. Učenik razvija empatiju, uvažava i poštuje druge i drugačije, uviđa bogatstvo u međusobnom pomaganju pri postizanju istoga cilja te razvija sposobnosti pisane komunikacije te usmene komunikacije putem audio/video poziva. Ovo predmetno područje obuhvaća aktivno korištenje stranih jezika prilikom suradnje. Kroz rad na zajedničkim projektima učenici argumentirano zastupaju svoja stajališta, razmatraju stajališta i viđenja drugih te ih ugrađuju u vlastiti rad.

C/ Istraživanje i kritičko vrednovanje u digitalnom okruženju

Pronalazeći informacije, najprije uz vodstvo i pomoć učitelja, a kasnije samostalno, učenici potiču istraživački duh te uočavaju vrijednost samostalnog rada i multi funkcionalnost informacijske i komunikacijske tehnologije. Ovo predmetno područje uključuje primjenu informacijske pismenosti na tehnologiji. Učenici razvijaju sposobnosti kritičkog promatranja kako informacija, tako i izvora informacija. Kroz rad u samostalnim projektima učenici sortiraju informacije, dijele na bitne i manje bitne, te ih koriste u rješavanju zadanog problema.

D/ Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju

Ovo predmetno područje obuhvaća poticanje i razvijanje inovativnosti kod učenika, želju za stvaralaštvom te otkrivanje i njegovanje njegovih talenata. Koraci u procesu stvaranja su skiciranje ideje i kreiranje plana realizacije. Nakon toga slijede koraci ostvarenja zamišljene ideje. Kao zaseban dio se ističe i analiza napravljenog, odnosno kritički osvrt na cijeli proces od prvog koraka do realizacije, što će učeniku omogućiti samovrednovanje, uz vrednovanje od strane učitelja.

Također koristeći razne oblike suradničkog učenja i društvene mreže, učenici objavljuju i predstavljaju svoje radove. Sve to omogućuje iskazivanje vlastite nadarenosti i jedinstvenosti.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

I. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Funkcionalna i odgovorna upotreba IKT-a	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1. Učenik prepoznaje uređaje IKT-a	• imenuje uređaje IKT-a s kojima se susreće • navodi funkcionalnosti uređaj IKT-a koje koristi • navodi opasnosti uređaja IKT-a.
Poveznice sa ZJNPP	<u>TIT-3.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• stolno računalo • prijenosno računalo • tablet • pametni telefon • pametna ploča.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Većina učenika se prije upisa u školu upoznala s nekim IKT-uređajima (znaju koristiti pametni telefon za pokretanje igrice, Youtube-a i sličnih aplikacija). Svrha ishoda je kroz razgovor s učenicima doznati što točno oni znaju o tim uređajima (ime uređaja, funkcionalnosti, prednosti, nedostatke, potencijalne opasnosti) te ih poučiti o onome što ne znaju, a što je važno, primjerice izbjegavati dovođenje uređaja u bliski kontakt s vodom i drugim tekućinama. Preporučuje se ishod ostvariti kroz razgovor s učenicima, održati sat u informatičkom kabinetu gdje učenici vide konkretne primjerke IKT uređaja, dati učenicima da povežu slike IKT uređaja s njihovim nazivima.	

VI. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Funkcionalna i odgovorna upotreba IKT-a	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik primjenjuje antivirusni program.	• navodi njemu poznate viruse i njihove općenite osobine • primjenjuje pretraživač za pronalazak antivirusnog programa • izabire određeni program između ponuđenih te ga instalira s preporučenim postavkama • provodi skeniranje računala pomoću antivirusnog programa te rješava eventualne probleme.
Poveznice sa ZJNPP	<u>TIT-5.2.3 TIT-5.2.4</u>
Ključni sadržaji	
• zaštita računala • sigurno i odgovorno korištenje tehnologijom • računalni virusi i njihove posljedice • antivirusni programi • skeniranje računala radi lociranja prijetnji • rješavanje pronađenih problema.	

Preporuke za ostvarenje ishoda
Svrha ovog ishoda je podučiti učenika o pojmu računalnog virusa (osnovna razina, ne preporučuje se ići široko) te mu pomoći u odabiru određenog antivirusnog programa među mnoštvom ponuđenih. Preporučuje se da učenik uz pomoć učitelja prođe cijeli proces od pretraživanja antivirusnog programa do odabira određenog, njegove instalacije te skeniranja računala i rješavanja eventualnih problema. Poseban naglasak se stavlja na instalaciju programa gdje se treba naglasiti učenicima kako prilikom instalacije odabiru preporučene postavke instaliranja programa.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Komunikacija i suradnja u digitalnom okruženju	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1. Učenik surađuje na rješavanju jednostavnog zadatka koristeći IKT.	• raščlanjuje i organizira zadatke • sudjeluje u realizaciji • daje prijedlog rješenja i usuglašava ga s ostalim članovima grupe.
Poveznice sa ZJNPP	<u>TIT-2.2.3</u>
Ključni sadržaji	
• programi i uređaji za komunikaciju i suradnju u digitalnom okruženju • programi za izradu prezentacija • izlaganje i prezentiranje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ishod se može ostvariti tako da se grupi učenika zada primjerice zadatak iz matematike koji je kompleksniji težinom i količinom manjih zadataka koji se trebaju uraditi kako bi se zadatak riješio. Učenici trebaju raščlaniti te zadatke, organizirati tko rješava koji dio, a zatim uz pomoć IKT-a pronaći pomoć u rješavanju, svatko svoga dijela. Učenici sami odlučuju koju vrstu komunikacijskog kanala će koristiti za dogovor i izvještavanje o realiziranom dijelu. Preporučuje se da učenici nakon izvršenog zadatka naprave prezentaciju te rješenje predstave ostatku razreda i naglase na koji način im je IKT bio od koristi i koje su stranice najviše koristili prilikom rješavanja zadatka.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Istraživanje i kritičko vrednovanje u digitalnom okruženju	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik prezentira tematsku jedinicu.	• određuje vrste informacija koje traži • pretražuje informacije • razvrstava i organizira informacije • kreira prikaz tematske jedinice.
Poveznice sa ZJNPP	<u>TIT-2.2.3 TIT-3.1.3 TIT-3.4.1</u>
Ključni sadržaji	
• pretraživanje informacija • pouzdani i nepouzdani izvori informacija • korištenje izvora informacija i organizacija informacija • citiranje informacija • istraživački proces.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	

Jedan od načina ostvarivanja ishoda je da učenici u sklopu tematske cjeline dobiju zadatak da u paru obrade tematsku jedinicu koristeći IKT. Učitelj ovdje ima ulogu koordinatora koji treba učenike uputiti koje su vrste informacija bitne, a koje manje bitne, napomenuti kako je potrebno pronaći neke informacije koje nisu od ključne važnosti, ali imaju ulogu zainteresirati učenike za tu jedinicu. Preporučiti određene vrste stranica ili naglasiti izbjegavanje određenih stranica. Preporučuje se napraviti organizaciju informacija dobivenih pretraživanjem te napraviti prezentaciju koja će poslužiti prilikom izlaganja jedinice ostatku razreda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: D/ Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.1. Učenik grafički prikazuje najbitnije dijelove tematske cjeline.	• raščlanjuje cjelinu na ključne dijelove • dizajnira grafički prikaz • komponira ključne dijelove u povezani prikaz sadržaja.
Poveznice sa ZJNPP	<u>TIT-2.2.3 UMP-1.2.1 TIT- 3.4.3</u>
Ključni sadržaji	
• kreativno izražavanje • umna mapa • izdvajanje najvažnijeg sadržaja tematske cjeline • program za crtanje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Jedan od načina poticanja kreativnosti kod učenika je kreiranje umnih mapa. Svrha ovog ishoda je potaknuti učenika na što češće kreiranje istih kako bi, osim razvijanja kreativnosti, uvidio kako mu umne mape mogu biti od velike koristi prilikom procesa učenja. Prednost korištenja računala u ovu svrhu je u tomu što i učenici koji imaju slabije razvijene vještine crtanja mogu napraviti izrazito kreativne umne mape. Preporučuje se prilikom kreiranja prvih umnih mapa dati učenicima jasne upute, posebno kada je riječ o raščlanjivanju cjeline na dijelove, određivanja ključnih riječi i središnje teme. U daljnjem procesu poticati osamostaljšivanje učenika prilikom procesa izrade. Ishod je moguće ostvariti kroz sve nastavne predmete. Preporučuje se iz što više predmeta napraviti umne mape, isprintati i zalijepiti u bilježnicu, neke najbitnije isprintati u većem formatu te zalijepiti u kabinet/učionicu.	

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije uvelike doprinosi unaprjeđenju učenja i podučavanja. Gledano iz obje perspektive, i učenika i učitelja/nastavnika, brojne su mogućnosti koje ova vrsta tehnologije nudi za cijeli obrazovni proces.

U sklopu ove teme bitno je napomenuti kako informacijsko-komunikacijska tehnologija ne osigurava ostvarenje odgojno-obrazovnih ciljeva i ishoda sama po sebi, odnosno ona doprinosi obrazovanju onoliko koliko ju upotrijebimo u ispravnu svrhu.

Primjenom IKT-a za rješavanje problema i pronalaženje potrebnih informacija učenici postaju aktivni sudionici nastavnog procesa te samostalno konstruiraju svoje znanje, na temelju postojećeg znanja. Budući kako velika većina učenika svakodnevno koristi

tehnologiju, ona zapravo postaje značajan dio njihovog svijeta. Primjenjujući tu istu tehnologiju u nastavnom procesu, učitelj/nastavnik postaje dijelom njihovog svijeta te zadobiva njihovu pažnju što je danas, na neki način, postalo svojevrsna vještina. Također učenik na taj način uviđa novu dimenziju tehnologije, odnosno primjećuje kako alat koji on svakodnevno koristi zapravo može upotrijebiti u svrhu učenja, čime samo učenje njemu postaje zanimljivije.

Učitelj/nastavnik treba imati određeni nadzor nad upotrebom IKT-a, u nižim razredima većim dijelom, a zatim postupno prenosi tu odgovornost na učenika čime doprinosi razvoju samoregulacije učenika. Učitelj/nastavnik je taj koji s vremenom treba preuzeti ulogu koordinatora, a učenike stalno poticati na učenje temeljeno na problemima, suradnički rad, argumentirano zastupanje mišljenja.

Suvremeni pristupi nastavi podrazumijevaju prilagodbu nastave individualnim karakteristikama, IKT doprinosi većoj kreativnosti učitelja/nastavnika u toj prilagodbi. Informacijsko-komunikacijska tehnologija omogućava stvaranje okruženja u kojem je olakšano sudjelovanje svih učenika, te u kojem određene poteškoće u učenju mogu postati zanemarive.

Poticanjem kreativnosti prilikom odabira tema za istraživanje informacija te osmišljavanja projekata za čije će planiranje i ostvarenje koristiti IKT kod učenika se razvija svijest o korisnosti i primjenjivosti tehnologije u poslovnom svijetu. Također ažurirajući svoje e-portfolije, obrazovne društvene mreže i slične aplikacije i platforme učenici uviđaju praktičnost informacijsko-komunikacijske tehnologije prilikom praćenja osobnog razvoja i napretka.

Zadatak učitelja/nastavnika je realizirati nastavu pri kojoj će učenici izvoditi zadatke (projekti, istraživanja, testovi, literarni radovi, lektire...) koristeći informacijsko-komunikacijske tehnologije. ,

F/VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Elementi vrednovanja:

- Primjena IKT-a za komunikaciju: ovim elementom vrednuje se učenikova sposobnost primjene tehnologije u svrhu komuniciranja.
- Primjena IKT-a za pronalaženje informacija: vrednuju se učenikova znanja i vještine primjene tehnologije za pronalaženje potrebnih informacija prilikom rješavanja zadataka.
- Primjena IKT-a za realiziranje ideja: ovim elementom vrednuje se primjena tehnologije pri izražavanju kreativnosti učenika, planiranju i ostvarivanju njegovih ideja.

Vrednovanje u okviru međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije preporučuje se provoditi najvećim dijelom formativno.

Svi ishodi učenja i podučavanja ove međupredmetne teme definirani su na najvišoj razini koju svaki učenik može i treba ostvariti.

Budući da se savjetuje što češće korištenje IKT-a u procesu učenja, nužno je da učenik od najranijih razreda ima povratnu informaciju o uspješnosti korištenja iste. Učestalim rješavanjem zadataka uz pomoć tehnologije, te praćenjem od strane učitelja, učenik razvija svijest o stupnju razvijenosti vještine korištenja IKT-a. Na taj način informacijsko-komunikacijska tehnologija doprinosi poboljšanju kvalitete cjelokupnog procesa obrazovanja.

Bitno je razlikovati vrednovanje zadatka od upotrebe IKT-a. Učitelj/nastavnik zadaje određeni zadatak koji učenik rješava uz pomoć tehnologije, primjerice pretraživanje informacija i prezentiranje nastavne jedinice. Sumativnu ocjenu učenik dobiva na temelju urađenog zadatka vezanog za nastavni sadržaj, a upotrebu IKT-a učitelj/nastavnik može ocijeniti u formi opisnog praćenja. Neovisno o tome, učitelj/nastavnik nužno treba učeniku dati povratnu informaciju o uspješnosti služenja tehnologijom prilikom rješavanja zadatka kako učenik ne bi smatrao taj dio nevažnim. Uključivanjem informacijsko-komunikacijske tehnologije u ostvarivanje odgojno- obrazovnih ishoda nastavnih predmeta i kod učenika i kod učitelja/nastavnika se razvija svijest o važnosti digitalnog opismenjavanja.

Kurikul nastavnog predmeta Informatika za osnovne škole i gimnazije

Izdavač:

Za izdavača:

Koordinator Tehnika i IT područja:

dr. sc. Emil Brajković

Voditelj predmetne Radne grupe:

dr. sc. Emil Brajković

Radna skupina za izradu predmetnog kurikula

Mate Ćuk

Dejvid Jurić

Jasminka Martinović

Igor Vidović

Snježana Damjanović

Pavao Sović

Recenzent:

dr. sc. Krešimir Rakić, doc.

Tehnička priprema i uređenje:

Javna ustanova Zavod za odgoj i obrazovanje

A/ OPIS PREDMETA	5
B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA	7
C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULA	8
D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI	10
<i>6. razred /70 nastavnih sati godišnje/</i>	<i>10</i>
<i>1. razred gimnazije /70 nastavnih sati godišnje/</i>	<i>1645</i>
E/ UČENJE I PODUČAVANJE	24
F/VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE	28

A/ OPIS PREDMETA

Informatika je suvremena znanstvena disciplina koju karakteriziraju vlastiti koncepti, metode, skup znanja i otvorena pitanja. Obuhvaća temeljna načela, široko primjenjive ideje i koncepte, tehnike i metode za rješavanje problema i unapređenje znanja, kao i poseban način razmišljanja i rada. Kurikul je osmišljen tako da učenici razvijaju i koriste sve sofisticiranije vještine računalnog razmišljanja. Poznavanje temeljnih informatičkih koncepata kao što su programiranje i programski jezici, algoritmi, strukture podataka, izvedba i složenost, paralelizam i raspodijeljenost postaju nužnim u današnjem društvu koje je sve više prožeto informacijama i digitalnom tehnologijom. Informatičke kompetencije nužne su u rješavanju različitih izazova u svim područjima ljudskoga djelovanja i u svim područjima znanosti.

Težište obrazovnog procesa u nastavnom predmetu Informatika treba biti na rješavanju problema i programiranju, kako bi se poticalo razvijanje računalnog načina razmišljanja koje omogućuje razumijevanje, analizu i rješavanje problema odabirom odgovarajućih strategija, algoritama i programskih rješenja. Takvi se načini razmišljanja trebaju prenositi i u druga područja posebice matematičko i prirodoslovno, kao i u svakodnevni život.

Učenje nastavnog predmeta Informatika priprema učenika za mnoga područja djelovanja, osobna, profesionalna, društvena i poslovna. Informacije i digitalna tehnologija prisutne su svuda oko nas. U posljednjih nekoliko desetljeća razvoj računalne znanosti omogućio je stvaranje informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) koja je snažno i temeljito promijenila svijet oko nas koji sve više postaje E-društvo. Primjena računala u svim područjima današnjega života mijenja i način shvaćanja svijeta u kojemu živimo. Digitalna pismenost danas je prijeko potrebna svakomu pojedincu kako bi mogao upotrebljavati računala i različite računalne sustave pri obavljanju svakodnevnih obveza. Računalna znanost i digitalna pismenost su komplementarni i nužno su potrebni u školskom programu.

Učenjem Informatike učenici će razvijati i poticati:

- kreativnost i inovativnost - stvaranjem digitalnih uradaka i algoritama
- kompetencije u znanosti i tehnologiji kroz kritičko mišljenje i vrednovanje tehnologije i izvora znanja uz toleranciju suprotnih mišljenja
- socijalnu i građansku kompetenciju razvijajući sposobnost, samopouzdanje i ustrajnost u rješavanje teških, otvorenih i složenih problema i donošenju odluka
- informacijsku i digitalnu pismenost
- kulturnu svijest i kulturno izražavanje te odgovornost - razmatranjem etičkih pitanja u informatici
- sposobnost samoinicijative i poduzetništva putem komuniciranja i rada s drugim

Učeći Informatiku učenici razvijaju sposobnosti računalnog razmišljanja, kao procesa prepoznavanja aspekata računanja u svakodnevnom životu, na algoritamski, rekursivni i apstraktni način, kroz tehnike rješavanja problema:

- predstavljanje informacija putem apstrakcija
- logičko strukturiranje i analiza podataka
- algoritamsko razmišljanje i primjenu u različitim kontekstima poput robotike i slično
- identificiranje, analiziranje i implementiranje mogućih rješenja s ciljem postizanja najučinkovitijeg rješenja
- formuliranje problema na način koji olakšava korištenje računala
- uopćavanje dobivenih rezultata.

Međupredmete teme ostvaruju se međusobnim povezivanjem odgojno-obrazovnih područja i nastavnih tema svih nastavnih predmeta. Znanja, vještine i stavovi usvojeni u Informatici

podrška su svim ostalim predmetima i međupredmetnim temama. Da bi spoznaje iz prirodoslovno-matematičkog područja te svih međupredmetnih tema bile potpune, trebaju biti prožete primjenjivim znanjima iz tehničkog i informatičkog područja.

Informatika svojom prirodom pripada tehničkom i informatičkom području. Tehničko i informatičko područje kurikula je integrativnog karaktera, povezano sa svim područjima kurikula tako da kvaliteta spoznaja iz tih područja izravno utječe na kvalitetu aktivnosti učenika koji te spoznaje primjenjuju.

Nastava Informatike treba se izvoditi samo od strane učitelja/nastavnika koji su stekli formalno obrazovanje i osposobljenost kao i odgovarajuću metodičku izobrazbu. Bitan je naglasak na konstruktivističkom pristupu učenja koji stavlja učenika u najbitnije mjesto u procesu učenja. Učenici najbolje uče kroz aktivni rad i na taj su način najbolje motivirani.

Sadržaji iz predmeta Informatika trebaju se usvajati tijekom predmetne nastave u osnovnoj školi i tijekom svih razreda srednje škole. Fond sati nastave je dva sata tjedno u svim razredima osim u 8. i 9. razredu gdje je fond jedan sat tjedno. Svi učenici moraju naučiti računalnu i tehnološku pismenost uključujući računalno razmišljanje.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA

Ostvarivanjem odgojno-obrazovnih ishoda propisanih ovim kurikulumom predmeta Informatika, učenici će:

Razumjeti prirodu informatike i njenog mjesta u modernom svijetu. Učenici će postati informatički pismeni te se tako pripremiti za učenje, život i rad u društvu koje se razvojem digitalnih tehnologija vrlo brzo mijenja. Učenici će ovladati temeljnim konceptima informatike integriranjem osnovnih vještina i tehnologije s jednostavnim idejama o algoritamskom razmišljanju. Kako bi uspješno živjeli i radili u društvu koje postaje sve više digitalno, učenici moraju naučiti koristiti računala učinkovito i uključiti ideju algoritamskog mišljenja u svoje svakodnevne životne probleme.

Shvatiti kako se unutar informatike isprepliću načela i vještine. Odnosi se na odabir najprikladnije tehnologije, ovisno o zadatku, području ili problemu koji se rješava, te koherentno i široko razumijevanje načela, metodologije i primjene računalnih znanosti u suvremenom svijetu.

Unaprijediti sposobnost rješavanja problema, upotrebu računalnog razmišljanja i vještinu programiranja. Ovo podrazumijeva sposobnost definiranja problema i projektiranje digitalnih rješenja kroz implementaciju i evaluaciju rješenja korištenjem prikladnog i po mogućnosti besplatnog programskog okruženja. Upoznati učenike algoritamskim problemima i njihovim rješenjima i poboljšati algoritamsko razmišljanje, te time osposobiti učenike za

provedbu različitih kontrolnih struktura i učiniti programiranje ugodnim, jednostavnim za korištenje i grafički privlačnim.

Poboljšati kreativnost i inovativnost korištenjem informacijske i komunikacijske tehnologije. Ovdje je naglasak stavljen na znanstvene i inženjerske aspekte računala te na dizajn programske podrške i sklopovlja, uvod u robotiku s fokusom na algoritamski način rješavanja i umjetnu inteligenciju, a ne samo na mehaničke i električne aspekte robotike. Poželjno je kombinirati logičko razmišljanje s inženjerskim razmišljanjem, uvesti učenike u druga tehnološka područja i potaknuti učenike na samostalno učenje.

Steći vještinu komunikacije i suradnje u digitalnome okruženju. Odnosi se na prikupljanje, upravljanje i analiziranje podataka, prirodu i svojstva podataka, način na koji se prikupljaju korištenjem različitih digitalnih sustava i perifernih uređaja te interpretaciju podataka prilikom stvaranja informacija. Učenici će znati organizirati, analizirati i sintetizirati informacije, izvući zaključke i generalizirati iz prikupljenih informacija kao i raditi u timskom okruženju s posebnim naglaskom na razvoj programskog projekta, uključujući pisanje prijedloga projekta, modeliranje problema, osmišljavanje rješenja i njegovo implementiranje.

Usvojiti i prikladno koristiti sigurnosne i zakonske propise u radu s digitalnom tehnologijom u svakodnevnome životu što uključuje raspravljanje o etičkim pitanjima koja se odnose na primjenu računala i digitalne tehnologije u društvu.

C/ PREDMETNO PODRUČJE KURIKULA

A/ Informacije i digitalna tehnologija

U ovoj domeni učenik treba steći temelj općih računalnih i radnih vještina koje omogućuju sudjelovanje u okruženju informacijske tehnologije u bilo kojem području ljudskog djelovanja. Nužno je stjecanje vještina i znanja u svrhu kompetentnosti u radu s digitalnom tehnologijom. Potrebna je kvalificirana radna snaga za upravljanje rizicima povezanim sa sigurnošću mreže i informacija i sigurnom pohranom osobnih podataka, imajući u vidu vještine potrebne za ispunjavanje zahtjeva na radnom mjestu. Sadržajno se odnosi na računalne sustave, primjenu računalnih mreža i internet usluga za pretraživanje, prikupljanje i obradu podataka. Važno je razlikovati prikaz podataka u različitim oblicima poput brojeva, teksta, slika, zvuka i video zapisa. Primjena pogodnih programa za prikaz i obradu podataka, pomaže učenicima da probleme rješavaju na inovativniji način. Učenici primjenom apstrakcije, vizualizacije, simulacije i modeliranja brže i lakše dolaze do rješenja zadanog problema. Koncepti u ovoj domeni se promatraju iz različitih perspektiva u predmetima Matematika, Fizika i Tehnička kultura.

B/ Računalno razmišljanje i programiranje

Računalno razmišljanje uči učenike logičkom i kritičkom pristupu u radu. Omogućuje učenicima da iskoriste napredak koji je omogućila informatika, od prikupljanja podataka do dubinskog istraživanja. Putem programiranja učenici uče prevesti ovo kritičko razmišljanje i rješavanje problema u algoritme koji mogu iskoristiti moć tehnologije za rješavanje problema. Podučava učenike kako jasno komunicirati, planirati dobro artikulirane i učinkovite procese i raditi unutar parametara postavljenih bilo kojim problemom. Računalno razmišljanje i programiranje mijenja način na koji obrazovanje izgleda, a u središtu je novih pristupa

podučavanju i učenju, poput učenja temeljenog na projektu, usmjerenog na učenika te povezivanju različitih tehnologija. Dok je računalno razmišljanje proces rješavanja problema koji može dovesti do koda, programiranje je proces povezivanja različitih digitalnih alata s algoritmima. To je sredstvo za primjenu rješenja razvijenih kroz procese računalnog mišljenja. Algoritmi su u ovom slučaju, niz koraka temeljenih na logici koji komuniciraju s tehnološkim alatima i pomažu im u izvođenju različitih radnji. Prilikom pisanja programa učenici trebaju znati iskoristiti predstavljene gotove algoritme u odgovarajućim situacijama, ali i po potrebi, stvarati nove algoritme. Koncepti u ovoj domeni se promatraju iz različitih perspektiva u predmetima Matematika, Fizika, Kemija i Tehnička kultura.

C/ Digitalna pismenost i komunikacija

U suvremenom društvu sve je veći značaj digitalne pismenosti, neophodne za rad u gotovo svim aspektima ljudskog djelovanja, pri čemu je internet, u pravilu, ključni izvor informacija. Učenici koji su digitalno pismeni znaju pronaći i koristiti digitalni sadržaj. Oni znaju stvarati, komunicirati i dijeliti digitalni sadržaj. Učenici koji izgrađuju vještine digitalne pismenosti razumiju osnove internetske sigurnosti kao što je stvaranje jakih lozinki, razumijevanje i korištenje postavki privatnosti te znanje što dijeliti ili ne dijeliti na društvenim mrežama. Oni razumiju opasnosti nasilja na internetu i nastoje ga spriječiti. Značaj digitalne komunikacije u društvu danas potiče osposobljavanje učenika vještinama za učinkovito i odgovorno pronalaženje, vrednovanje, komuniciranje i dijeljenje sadržaja internetu. Učenike treba podučavati osnovama digitalne pismenosti i poboljšavati njihove komunikacijske vještine tijekom cijelog školovanja. Koncepti u ovoj domeni se promatraju iz različitih perspektiva u predmetima Hrvatski jezik i Engleski jezik.

D/ E-društvo

Pod E-društvom se podrazumijeva zajednica u kojoj se većina transakcija može izvršiti digitalno. Učenike treba podučavati o utjecaju digitalnih tehnologija na ponašanja i procese pojedinaca i organizacija. To je društvo u kojem je prisutna opsežna upotreba pouzdane informacijske i komunikacijske tehnologije u postizanju zajedničkih interesa i ciljeva glavnih društvenih dionika (tj. građana, poduzeća te vlade i javne uprave). Digitalna pismenost i komunikacija je nužna pretpostavka za kvalitetno ponašanje u E-društvu. Učenike treba upoznati s virtualnim okruženjima na internetu: npr. e-trgovina, e-poslovanje, e-vlada i e-građanin.

OSNOVNA ŠKOLA

6. razred /70 nastavnih sati godišnje/

PREDMETNO PODRUČJE: A/ INFORMACIJE I DIGITALNA TEHNOLOGIJA	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1 Učenik vrednuje informacije koje se upotrebljavaju u radu i u komunikaciji posredstvom IKT-a.	• obrazlaže razliku među pojmovima: podatak, informacija i znanje • razlikuje programe za pregledavanje mrežnih stranica i mrežne stranice za pretraživanje informacija na mreži • samostalno oblikuje pretragu za traženom informacijom te analizira rezultate pretrage • kritički vrednuje rezultate pretrage, te prema potrebi filtrira te rezultate prema željenom kriteriju.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• IKT uređaji • vrste podataka • tekstualni podaci • numerički podaci • slikovni podaci.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Za realizaciju ove teme preporučuju se tehnike izrade grafikona, tablica i slično. Prije potrebno je i analiziranje poslova koji zahtijevaju primjenu IKT-a, te uz pomoć nastavnika istražiti kako su se ti poslovi prije obavljali bez primjene IKT-a. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Matematika (skupovi) i s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (pojam "osobni podaci").	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.2 Učenik istražuje glavne komponente digitalnih sustava.	• prepoznaje i imenuje različite dijelove digitalnoga sustava • pravilno upotrebljava IKT uređaje i medije • razlikuje i uspoređuje medije za pohranu podataka • analizira i opisuje način prijenosa podataka.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• sklopovlje • programska podrška • procesor • memorija • matična ploča • internet.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporuka je približiti učenicima ulogu i podjelu računalnog sustava kroz primjere primjene i uloge komponenti programske podrške i sklopovlja. Uputiti učenike na sličnosti i razlike operacijskih sustava. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (programi i uređaji za komunikaciju i suradnju u digitalnom okružju, pretraživanje informacija, izvori informacija), Matematika (skupovi).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.3 Učenik analizira način na koji računalo pohranjuje različite vrste podataka.	• opisuje načine prenošenja podataka • prepoznaje osnovne formate tekstualnih i slikovnih podataka • objašnjava pojam mjerne jedinice za količinu podataka u računalu te uspoređuje mjerne jedinice • objašnjava važnost veličine datoteke za temeljne operacije s datotekama u računalu.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.1.2</u>
Ključni sadržaji	
• vrste podataka • tekstualni podaci • numerički podaci • slikovni podaci.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Metodom razgovora potaknuti učenike na smišljanje različitih načina komuniciranja u različitim situacijama svakodnevnoga života te na njihovo opisivanje. Preporučuje se uputiti učenike na pronalaženje primjera upotrebe različitih simbola za slanje poruka, ili obavijesti te opisati oblike prikazivanja istih. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (kapacitet uređaja).	

PREDMETNO PODRUČJE: B/ RAČUNALNO RAZMIŠLJANJE I PROGRAMIRANJE

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1 Učenik se koristi programskim alatom za kreiranje programa.	• razlikuje tipove podataka • opisuje pojam algoritma • koristi se operatorima i izrazima u programskome jeziku • prepoznaje i povezuje algoritamske i programske strukture • analizira jednostavan problem, predviđa korake za rješavanje toga problema i prikazuje ih.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-4.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• osnove programiranja • algoritam • radno okruženje za pisanje programa.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Za ovu tematsku cjelinu preporučuje se koristiti grafičke programe i aplikacije koji su prilagođeni najmlađima. Poželjno je rješavanje problema provesti slaganjem niza akcija kroz programske strukture. U zavisnosti od opremljenosti škole, učitelj može pokazati učenicima upravljanje robotom unošenjem različitih zadataka. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta Matematika (Pozitivni i negativni cijeli brojevi) i Tehnička kultura (Prometna pravila, propisi, prometne situacije).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda

B.VI.2 Učenik rješava probleme upotrebom programskog jezika.	• opisuje generacije programskih jezika • opisuje pojam algoritma • razlaže problem na manje dijelove i koristi se pseudojezikom za rješavanje problema • analizira jednostavan problem, predviđa korake za rješavanje toga problema i prikazuje ih (grafički, usmeno ili tekстом) • provjerava ispravnost svojega algoritma • preuređuje i ponovno testira svoje rješenje.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-4.2.2
Ključni sadržaji	
• algoritam • program • programiranje • programski jezik • osnovne naredbe programa • dijagram toka • rješavanje problema.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se korištenje primjera, online video sadržaja i primjera vizualizacije za praćenje algoritamskog toka kod jednostavnijih primjera. Učenike treba poticati da opisuju algoritamski tok navodeći ulazne i izlazne podatke. Poželjno je da učenici zadane primjere grafički prikazuju kroz simbole dijagrama toka. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima nastavnih predmeta Matematika (Pozitivni i negativni cijeli brojevi), Hrvatski jezik (bilješka i natuknica).	

PREDMETNO PODRUČJE: C/ DIGITALNA PISMENOST I KOMUNIKACIJA	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1 Učenik otkriva i pokazuje mogućnosti operacijskog sustava.	• imenuje operacijski sustav kojim se koristi te prepoznaje osnovne objekte njegova korisničkog sučelja • koristi se nekim osnovnim programima koji su sastavni dio odabranoga operacijskog sustava • prilagođava karakteristike korisničkoga sučelja prema svojim potrebama • otkriva i pokazuje dodatne mogućnosti operacijskoga sustava.
Poveznice sa ZNJPP	TIT-3.2.1 TIT-3.2.2
Ključni sadržaji	
• operacijski sustav • korisničko sučelje • datoteke.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se učenicima pokazati primjere različitih operacijskih sustava. Poticati kod učenika osnovno manipuliranje objektima: promjena veličine prozora, rad i prebacivanje među više prozora. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (programi i uređaji za komunikaciju i suradnju u digitalnom okruženju) i Likovna kultura (prostorno oblikovanje).	

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.2 Učenik se koristi mogućnostima sustava za pohranjivanje i organizaciju datoteka.	• opisuje i upravlja organizacijom datoteka u računalu • primjenjuje jednostavne postupke za rad s mapama i datotekama • upravlja organizacijom datoteka na računalu.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.2.1 TIT-3.2.2 TIT-3.2.3</u>
Ključni sadržaji	
• datoteka • mediji za pohranu podataka.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se učenike uputiti na identifikaciju i razlikovanje prednosti i nedostataka različitih načina prikazivanja sadržaja nekog medija. Primijeniti osnovne postupke za rad s datotekama, kao što su premještanje, brisanje i kopiranje. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije korištenje izvora informacija i organizacija informacija), Matematika (objekt iz skupa podataka).	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.3 Učenik upotrebljava multimedijske programe za ostvarivanje složenijih uradaka.	• upotrebljava osnovne alate i programe za izradu grafičkih prikaza • uređuje tekst • snima zvuk i video zapis • izrađuje radove koji pomažu pri učenju.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-3.1.3</u>
Ključni sadržaji	
• multimedija • grafički prikaz • zvuk • video.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se odabrati programe i oblike multimedijskih sadržaja u skladu s potrebama učenika. Ovisno o odabranom programu izabrati razinu složenosti digitalnog sadržaja kojeg učenici izrađuju. Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (kreativno izražavanje), Matematika (stupčasti dijagram).	

PREDMETNO PODRUČJE: D/ E-DRUŠTVO

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.1 Učenik analizira etička pitanja i pravila ponašanja koja proizlaze iz korištenja računalne tehnologije.	• identificira pojam privatnosti na mreži te razlikuje svoje i tuđe osobne podatke • prepoznaje i provjerava pravila privatnosti na internetu • poštuje licence za korištenje • razlikuje štetne i sigurne načine osobnoga predstavljanja • prosuđuje poštivanje autorskih prava, privatnosti i osobnih podataka.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-5.2.4</u>
Ključni sadržaji	

- zaštita osobnih podataka
- privatnost i autorska prava
- sigurnost na internetu
- neprimjereno ponašanje.

Preporuke za ostvarenje ishoda

Preporučuje se povezati komunikaciju u stvarnom svijetu s osnovnim pravilima komunikacije u virtualnom okruženju.

Naglasiti razlike u komunikaciji s poznatim i nepoznatim osobama, te rizike komunikacije s nepoznatim osobama. Staviti naglasak na poštivanje autorskih prava.

Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje (kritičko promišljanje, individualni identitet, kolektivni identitet), Tehnička kultura (prometna pravila, propisi, prometne situacije).

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
D.VI.2 Učenik prepoznaje važnost i postupke zbrinjavanja elektroničkoga otpada.	• prepoznaje elektronički otpad • upoznaje pojam i oznaku elektroničkog otpada • objašnjava pravilne načine zbrinjavanja elektroničkog otpada • procjenjuje važnost sakupljanja elektroničkoga otpada.
Poveznice sa ZNJPP	<u>TIT-5.2.2</u> <u>TIT-5.2.3</u> <u>TIT-5.2.4</u>

Ključni sadržaji

- elektronički otpad
- zbrinjavanje elektroničkog otpada.

Preporuke za ostvarenje ishoda

S učenicima razgovarati o odlaganju mobilnih uređaja i računala nakon prestanka upotrebe.

Objasniti učenicima zašto se stari elektronički uređaji ne smiju baciti u smeće te kako je korisnije rabljeni uređaj pokloniti ili prodati.

Sadržaje ove tematske cjeline moguće je povezati s međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje (javna politika), Kultura življenja (kućanski uređaji), Priroda - predmetna nastava (otpad i recikliranje).

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Nastavne metode za kreiranje poticajnog okruženja za učenje i podučavanje i ostvarivanje ciljeva učenja i podučavanja nastave Informatike uključuju pedagoške alate, različite oblike organizacije razreda, razvoj softverskog projekta pod vodstvom mentora, laboratorijski rad i korištenje interneta.

Pedagoški alati:

- **Pedagoške igre.** Dobro isplanirana igra omogućuje učenje novih pojmova u alternativnoj razrednoj atmosferi, uključuje društvenu interakciju, uvodi promjenu u nastavnu metodu i vrsta je aktivnosti u kojoj su svi učenici zadovoljni. Igre, kao i drugi pedagoški alati, također mogu imati nedostatke kao što je kaos koji igra može uzrokovati u razredu. Napominjemo da ovdje ne raspravljamo o računalnim igrama, već o društvenim igrama koje imaju za cilj podučavanje informatičkih ideja; igre na koje se pozivamo mogu se igrati sa ili bez računala.
- **Pristup računarstva bez struje (CS-Unplugged).** U tom su duhu različite skupine diljem svijeta razvile niz aktivnosti učenja kojima je cilj podučavanje različitih pojmova iz računalne znanosti, kao što su binarni brojevi, algoritmi za sortiranje, strukture podataka i kompresija podataka, bez njihovog izravnog povezivanja s računalima ili programiranjem. Jedan od glavnih resursa za takve aktivnosti je opsežna besplatna zbirka koju je razvio tim Computer Science Unplugged. U svim slučajevima, koncepti Informatike predstavljeni su kroz zanimljive aktivnosti i zagonetke uz korištenje kartica, bojica i aktivnog igranja.
- **Bogati zadaci** su vježbe programiranja koje se mogu riješiti na različite načine, kada svako rješenje izaziva i promiče raspravu o jednoj ili više glavnih ideja računalne znanosti; može se riješiti unutar trajanja jedne nastavne jedinice na temelju trenutnog znanja učenika.
- **Konceptualne mape** su grafički alati za organiziranje i predstavljanje znanja. Oni uključuju koncepte, obično zatvorene u krugove ili okvire i odnose između koncepata označene linijom koja povezuje dva koncepta. Riječi na liniji, koje se nazivaju povezujućim riječima ili povezujućim frazama određuju odnos između dva koncepta.
- **Klasifikacija predmeta i pojava iz života.** Ovdje se usredotočujemo na klasifikaciju predmeta i pojava iz stvarnog života kako bismo podržali i usmjerili učenikovu mentalnu konstrukciju pojmova o kojima se raspravlja. Rad s poznatim objektima i pojavama omogućuje

konkretiziranje pojmova Informatike koji se u kasnijim fazama konceptualiziraju na višoj razini apstrakcije.

• **Metafore** se koriste kako bi se razumjela i doživjela jedna specifična stvar korištenjem analogije s drugom stvari, obično poznatim konceptom. U području računalne znanosti redovito se koriste mnoge metafore o pokazivačima, izborniku, prozorima, mišu, stablu i memoriji računala. Stoga, a budući da je upotreba metafora i moćan pedagoški alat, učitelji/nastavnici Informatike trebali bi prepoznati uobičajene metafore koje se koriste u tom području, te biti svjesni njihove važnosti i naučiti ih koristiti u procesima učenja i podučavanja.

Različiti oblici organizacije razreda:

Individualni rad.

Prva, a možda i najjednostavnija organizacija razreda za aktivno učenje kada svaki učenik samostalno radi na zadanom zadatku. Ova organizacija razreda prikladna je za slučajeve u kojima učitelj/nastavnik želi provjeriti jesu li svi učenici sposobni uspješno se nositi sa zadatkom ili su stekli određenu vještinu, kao što je rad u danom integriranom razvojnom okruženju (IDE) ili praćenje zadanog algoritma.

Rad u parovima.

Razred se može organizirati u parovima radeći na zadacima programiranja ili neprogramskim zadacima.

U slučaju programskih zadataka ističemo koncept programiranja u paru kao poznatu tehniku učenja u kontekstu informatičkog obrazovanja.

Rad u skupinama. Drugi oblik organizacije razreda je rad u grupama s više od dva člana. Ovo je poželjna organizacija razreda kada:

- (a) učitelj/nastavnik primijeti da zadani zadatak zahtijeva više od dva učenika da bi se izvršio
- (b) učitelj/nastavnik želi iskoristiti raznolikost tima
- (c) razred je relativno veliki te se želi lakše pratiti rad grupa
- (d) razred je relativno velik, a učitelj/nastavnik želi omogućiti svim učenicima da budu uključeni i predstavljeni u grupnim prezentacijama od strane jednog od članova tima.

Slagalice je jedna od tehnika za organizaciju nastave u grupama koja se provodi na sljedeći način. Prvo se učenici u razredu dijele u grupe od pet ili šest učenika i njihov je zadatak naučiti određenu temu. Svaki od učenika u svakom timu odgovoran je za učenje određenog dijela teme i podučavanje tog specifičnog dijela cijeloj grupi. Drugo, kako bi se povećale šanse da će svako izvješće biti točno, učenici koji istražuju određenu temu ne vraćaju se odmah u svoju grupu, već se prvo sastaju s učenicima iz drugih grupa koji imaju identičan zadatak (jedan učenik iz svake grupe). U trećoj fazi, grupe se ponovno okupljaju u svojoj početnoj heterogenoj konfiguraciji i svaki učenik grupe podučava ostale članove o temi koju je naučio i koju sada smatra svojom specijalnošću. Učitelj/nastavnik može odlučiti hoće li svaka grupa poslati pisani rad, poster, drugi produkt grupe ili nešto drugo. Kao što se može vidjeti iz ovog kratkog opisa, organizacija učionice u ovim grupama ima mnoge prednosti, kako kognitivne tako i društvene, budući da poboljšava učenje, slušanje, suradnju i razmjenu znanja.

Razvoj softverskog projekta pod vodstvom mentora

U situaciji učenja temeljenog na projektu učenici rade individualno ili suradnički u grupama, dok učitelji/nastavnici mentoriraju proces razvoja projekta. Projekt ima za cilj učiniti naučeni predmet relevantnim za učenike i omogućiti aktivno učenje. U projektu učenici postavljaju pitanja, ispituju svoje pretpostavke, osmišljavaju proces istraživanja, prikupljaju i analiziraju

podatke, koriste tehnologiju i razmjenjuju ideje, sve dok su u konstruktivističkoj interakciji u okruženju za učenje te se bave iskustvima i promišljanjima o značajnim problemima. Projekt čini učenje autentičnim jer uključuje učenike u aktivnosti koje se temelje na svakodnevnim situacijama. Nadalje, kod učenika se razvija odgovornost za svoje postupke, a njihovo suradničko učenje s vršnjacima uključuje i socijalnu interakciju. Projektne teme mogu biti povezane s drugim područjima i predmetima, životom u školi te suradnjom s drugim školama i institucijama u zemlji i inozemstvu posebice s privrednim subjektima i sveučilištima. U tom smislu preporučuje se izrada projekta u suradnji s konkretnom IT tvrtkom, što bi imalo višestruko pozitivne učinke.

U sklopu projekta poželjno je napraviti dodatnu edukaciju učenika od strane stručnjaka iz privrede ili sveučilišta, kao i održavanje tematskih predavanja od strane istih.

Nastava temeljena na laboratorijskom radu

Ovo okruženje za učenje omogućuje učenicima da istraže strategije rješavanja problema, da izraze svoja rješenja zadanog problema i da prodube svoje razumijevanje prirode algoritama koje razvijaju. Osim toga učenje Informatike u laboratoriju ima potencijal povećati učenikovo razumijevanje suštine računalne znanosti – što se može učiniti s računalima, odnosno što je izračunjivo, kao i utjecaj Informatike na širi društveni kontekst.

Pristup rada najprije u laboratoriju (engl. Lab-First)

Prema pristupu *Lab-First*, učenici prvo istražuju informatičku temu u informatičkoj učionici, a nakon što steknu određeno iskustvo s navedenom temom, onda se na temelju tog iskustva upoznaju s navedenim pojmom na satu. S jedne strane, u duhu konstruktivizma, glavna prednost ovog pristupa izražena je aktivnim iskustvom koje učenici stječu u informatičkom laboratoriju te uspostavlja temelje na osnovu kojih učenici grade svoju mentalnu sliku o navedenoj temi. Ovdje poseban naglasak treba biti na robotici koja ima za cilj kombinirati logičko razmišljanje s inženjerskim razmišljanjem, uvesti učenike u druga tehnološka područja i potaknuti učenike na samostalno učenje.

Vizualizacija i animacija

Algoritamske vizualizacije: statička ili dinamička vizualizacija koje su apstrakcije više razine koje opisuju softver.

Programske vizualizacije: vizualizacija stvarnog programskog koda ili struktura podataka – apstrakcija niske razine – u statičkom ili dinamičkom obliku. Ciljevi softverskih vizualizacija su podržati razumijevanje softverskih sustava (tj. njegove strukture) i algoritama (npr. animiranjem ponašanja algoritama za sortiranje) kao i analizu softverskih sustava i njihovih anomalija.

Internet je moćno okruženje za učenje u nastavi bilo kojeg predmeta. Osim općih argumenata za integraciju interneta u procese učenja i podučavanja, u informatičkom obrazovanju posvećuje se posebna pozornost budući da se web sam po sebi uvelike temelji na idejama računalnih znanosti kao što su kompresija podataka, kodiranje i algoritmi pretraživanja.

F/ VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Vrednovanje je proces kojim se kontinuirano prati dostizanje postavljenih ciljeva učenja i podučavanja i odgojno-obrazovnih ishoda određenog predmeta. Ključni element tog procesa je povratna informacija koja mora biti pravodobna, detaljna, jasna i precizna te prilagođena učeniku. Povratna informacija može ukazivati na poteškoće u učenju, ali i na prostor za napredovanje. Elementi vrednovanja se ne bi trebali zasnivati samo na usvojenosti činjeničnog znanja, već i na vještini primjene, analize, interpretacije, uočavanja uzroka i posljedice, evaluacije, kritičkog mišljenja, rješavanja problema. Elementi vrednovanja moraju biti jasni, precizni i javni. Ukoliko u različitim godinama podučavanja i učenja koristimo različite elemente vrednovanja trebamo ih obrazložiti.

Bitan je postupak kontinuiranog prikupljanja podataka u procesu učenja i postignutoj razini kompetencija - znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim načinima, postupcima i elementima, a sastavnice su: praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje.

Nastavnici na temelju podataka dobivenih vrednovanjem procjenjuju razine učenjskih postignuća. Ta procjena izražava se kroz elemente vrednovanja nastavnoga predmeta, pridavanjem određenih brojčanih ili opisnih vrijednosti.

Područje vrednovanja je osjetljivo jer može imati i negativne posljedice na učenje i podučavanje. Osnovna zadaća vrednovanja nije samo pružiti informaciju o učenjskim postignućima, već i pružiti podršku učenju i napredovanju. Učenike motivira za učenje, roditeljima pomaže u razumijevanju postignuća njihove djece, a učitelje usmjerava u daljnjem planiranju podučavanja.

Predlažu se sljedeći elementi vrednovanja:

4. **Usvojenost znanja.** Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na:
 - činjenično znanje o informatičkoj pismenosti

- razumijevanje koncepata algoritama
 - analiziranje, opisivanje, objašnjavanje i poznavanju pravila
 - aktivnom sudjelovanju na nastavi
 - načelima i primjeni računalnih znanosti u suvremenom svijetu.
- 5. Rješavanje problema.** Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na:
- analiziranje i modeliranje problema
 - korake rješavanja
 - pisanje algoritma
 - provjeru ispravnosti algoritama
 - metode pretraživanja i prikupljanja podataka
 - istraživački rad
 - konstrukciju logičkog sklopa i robota
 - programiranje robota
 - samostalnost i učinkovito korištenje računala i algoritamskog mišljenja i umjetne inteligencije u rješavanju svakodnevnih životnih problema
 - kritičko mišljenje
 - kreativnost i inovativnost upotrebom informacijske i komunikacijske tehnologije
 - rješavanje problema i aktivnosti iz drugih predmeta.
- 6. Digitalni sadržaji i suradnja.** Ovim elementom vrednovanja utvrđuje se razina usvojenosti skupine ishoda učenja koji se odnose na:
- odabir primjerenih programa
 - vještinu upotrebe programa
 - prikupljanje, upravljanje i analiziranje podataka
 - izradu web stranica
 - suradnju na projektu
 - vještinu komuniciranja u timu
 - argumentiranje rješenja
 - predstavljanje svojih radova
 - odgovornost i sigurnost pri korištenju tehnologije
 - etička pitanja i pravne odrednice u korištenju digitalnih sadržaja.

Formiranje zaključne ocjene

Kako bi učitelji znali jesu li učenici savladali odgojno-obrazovne ishode i zadovoljili kriterije određene zaključne ocjene, nužno je prikupiti što više elemenata za svoju odluku.

Na taj način će ocjena biti utemeljena na više relevantnih podataka dobivenih različitim metodama vrednovanja unutar pristupa vrednovanja naučenog, vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja i u najvećoj mogućoj mjeri odražavat će stvarnu razinu učeničkih postignuća.

Pri zaključivanju ocjene svi navedeni elementi vrednovanja su ravnopravni te jednako utječu na formiranje zaključne ocjene.

S obzirom na svrhu vrednovanje može biti:

- sumativno: temelji se na procjeni učeničkih postignuća, odnosno rezultata učenja. U pravilu rezultira ocjenom, a provodi se na kraju procesa učenja (na kraju određenog obrazovnog razdoblja, ili na kraju obrade nastavne cjeline)
- formativno: odvija se u svim fazama procesa učenja. Svrha mu je prikupljanje informacija o napredovanju učenika, utvrđivanju njegovih jakih/slabih strana u procesu učenja, manjkavosti u procesu učenja, te unaprjeđenja procesa učenja.

Preporučeni pristupi vrednovanja u Informatici su: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog.

Vrednovanje za učenje je pristup kojim se zajednički prikupljaju informacije o procesu učenja kojemu je svrha unaprjeđenje procesa učenja i podučavanja. Učitelju/nastavniku služi za unaprjeđenje podučavanja, a učeniku za proces učenja. Ovim pristupom učeniku se pruža mogućnost da tijekom učenja postane svjestan kako uči, koje su mu jake/slabe strane te kako učiti da bi postigao bolje rezultate. Konačan ishod vrednovanja za učenje nije ocjena, nego kvalitetna povratna informacija o tijeku procesa učenja.

Moguće su metode i tehnike vrednovanja za učenje:

- razine procjene: popis aktivnosti ili zadataka koje učenik izvodi, a pomoću kojih sam prati svoju realizaciju i uspješnost
- e-portfolio: digitalna mapa u koju učenik sprema digitalne radove koje je izradio tijekom školovanja
- praćenje tijekom rada: upotreba *online* sustava za rad i davanje brzih povratnih informacija.

Vrednovanje kao učenje je pristup koji se temelji na ideji da učenici vrednovanjem uče. Podrazumijeva aktivno sudjelovanje učenika u procesu vrednovanja, kako bi se potaknuo razvoj samoreguliranog učenja, učeničke samoprocjene, samovrednovanja i samoocjenjivanja, te vršnjačkog vrednovanja. Učenici trebaju biti unaprijed upoznati s ishodima koji će se vrednovati te kriterijima uspješnosti i metodama vrednovanja naučenog:

- samovrednovanje i odabir složenosti zadataka prema samoprocjeni
- razmišljanje o učenju i dnevnicima učenja
- razgovori s učenicima
- interaktivne lekcije, zadatci, simulacije
- digitalne značke kao verificirani pokazatelj uspjeha, vještina, kvalitete ili interesa
- učenički portfolio
- vršnjačko vrednovanje pri čemu učenici sami odlučuju o kriterijima vrednovanja.

Vrednovanje naučenog je pristup kojim se provjeravaju odgojno- obrazovni ishodi definirani kurikulumom i uvijek rezultira ocjenom. Provodi se najčešće nakon obrađene nastavne teme i onda kad učitelj procijeni da je važno u određenim etapama odgojno-obrazovnoga procesa dokumentirati i izvijestiti o učeničkim postignućima. Učenike treba unaprijed upoznati s ciljem vrednovanja, vremenom kad će se vrednovanje provoditi, s metodama vrednovanja i kriterijima vrednovanja.

Vrste pitanja

Kombinacija različitih vrsta pitanja i zadataka u samom nastavnom procesu doprinosi održavanju pažnje i interesa te samim time i ostvarivanju propisanih ciljeva i ishoda:

- isticanje različitih aspekata naučenog sadržaja u skladu s Bloomovom taksonomijom znanja
- integracija različitih vrsta pitanja tijekom nastavnog procesa pomaže u održavanju interesa, pažnje i znatiželje učenika
- nastavnici mogu primjenjivati različite nastavne alate
- učenici moraju koristiti različite kognitivne vještine - mentalne sposobnosti koje koriste tijekom razmišljanja i učenja.

Predložene vrste pitanja u vrednovanju Informatike:

- razvoj rješenja u obliku algoritma, pseudo-koda ili specifičnog programskog jezika
- praćenje danog rješenja prilikom izvršenja koda
- pronalaženje svrhe danih rješenja
- procjena korektnosti određenog rješenja
- dovršavanje danog rješenja
- manipuliranje instrukcijama u kodu rješenja
- provjera učinkovitosti rješenja
- samostalno oblikovanje pitanja
- ispitivanje stila programiranja različitih rješenja predloženih za isti zadatak
- preoblikovanje rješenja - učenici moraju transformirati rješenje u drugi programski jezik ili paradigmu
- esejska pitanja: čisti algoritamski zadaci i narativni algoritamski zadaci opisani pričom
- zatvorena pitanja - popis mogućih odgovora od kojih se od učenika očekuje da odabere i označi jedan
- kao i kombinacija svih navedenih vrsta zadataka i pitanja.

Predložene metode vrednovanja naučenog:

- usmene provjere znanja
- pisane provjere i/ili provjere znanja na računalu, koristeći kombinaciju različitih vrsta pitanja i zadataka
- e-portfolio – vrednuju se pojedini radovi prema zadanim ishodima učenja
- projekti – vrednuje se sudjelovanje učenika, razine aktivnosti, komunikacije i suradnje, projektna dokumentacija te krajnji rezultati projekta i njegovo predstavljanje.